

Ніл Гейман

Небудь-де

Присвячується Ленні Генрі, другові й колезі,
котрому цією книжкою завдячую від початку й до кінця,
і Меррілі Гайфец, другові й агенту, котра все робить кращим.

Я ніколи не бував у Сент-Джонс-Вуді. Не можу наважитися. Я б там
злякався тьми незліченних ялин, боявся б натрапити на криваву чашу, боявся
би почути, як Орел б'є крилами*.

«Наполеон з Ноттин-Гілла»,

Г. К. Честертон

Якщо ділився ти взуттям,

То в ніч таку, як ця,

Присядь-но і вдягни його,

Як йтимеш до Отця.

Ой, в цю ніч, ой, в цю ніч,

В кожну ніч, як ця,

Побудь серед тепла й свічок,

Й рушай-но до Отця.

Якщо ділився хлібом ти,

То в ніч таку, як ця,

Вогонь тебе не обпече,

Як йтимеш до Отця.

Чувальний плач (народний)

Вступ до цього видання

Можна сміливо закладатися, що навіть коли ви й читали «Небудь-де» раніше, то не цю її версію.

«Небудь-де» почала своє життя, як це буває, з телевізійного серіалу, сценарій якого мене попросили написати для «ВВС». І хоч серіал, яким його показали по телебаченню, не був поганим, я раз за разом бився головою об той факт, що зображуване на екрані було далеким від того, як я все бачив у своїй уяві. Роман здавався мені найлегшим способом передати людям, що я мав у своїй голові. Книжки тим і добрі.

Книжка «Небудь-де» почалася для мене, коли ми знімали однойменний серіал для «ВВС», і тоді вона була способом зберегти здоровий глузд. З кожною вирізаною сценою, з кожним зниклим рядком, кожного разу, як щось змінювали, я просто казав уголос: «Не проблема. В книжці я все поверну», — і таким чином відновлював душевну рівновагу. Так тривало, допоки одного дня до мене не підійшов продюсер і не сказав: «Ми вирізаємо сцену з двадцять четвертої сторінки, і якщо ти зараз скажеш, що повернеш її в книжці, я тебе вб'ю».

Відтоді я казав це тільки подумки.

Чого я хотів, то це написати таку книжку, яка зробила б для дорослих те, що зробили для мене такі книжки як «Аліса в Дивокраї», книжки про Нарнію чи «Чарівник з країни Оз», коли я був малим. А ще я хотів завести мову про людей, що провалюються в розколини, про знедолених — використавши для цього дзеркало фантазії, яке іноді може вперше показати нам те, що ми вже бачили безліч разів і через те перестали його помічати.

Я сів за цю книжку того дня, коли ми почали роботу над серіалом, у січні, на кухні квартири в південному Лондоні, в якій ми знімали. Я закінчив її в травні, в готелі невеликого міста в південній Каліфорнії.

«ВВС» видало її в серпні того ж року. Коли її захотіли надрукувати в «Avon Books», я вхопився за можливість зробити фактично другу версію книжки. Я заперся в готельному номері Всесвітнього торгового центру в Нью-

Йорку і писав цілий тиждень, додаючи матеріал для американців, які могли не знати, де розташовується Оксфорд-стріт, і що можна побачити, якщо нею пройти, і насолоджувався можливістю повернутися до цього тексту, розширюючи й поглиблюючи його при нагоді. Редактор з «Avon Books», Дженіфер Гершлі, вчитувала пречудово і дуже чутливо; нашими найбільшими розбіжностями стали жарти. Вони їй не подобалися, і вона була впевнена, що американські читачі не оцінять жартів у книзі, яка не задумувалася смішною від початку до кінця. Вона також хотіла позбутися другого прологу, в якому ми вперше маємо нагоду зустрітися з Крупом і Вандемаром ще до початку історії, і хоч я за ним шкодував, але вирішив, що вона має рацію, і переніс їхній опис до тексту. (Для цікавих: цей пролог без змін наведено наприкінці книжки).

На час завершення книжки з'ясувалося, що я додав близько дванадцяти тисяч слів і видалив інші кілька тисяч. Деяких слів я радий був позбутися. За деякими сумував.

Ця версія «Небудь-де», зібрана за допомоги Піта Аткінса з видавництва «Hillhouse Publishers» з різних робочих варіантів, поєднує оригінальні британське й американське видання, після чого я ще прибрав з неї деякі надлишки і створив нову, сподіваюся, що цього разу довершену версію «Небудь-де», а ще, мабуть, чимало головного болю для бібліографів.

Я не пишу продовжень. Втім, я сподіваюся колись повернутися до світу «Небудь-де». У книжці «Втрачені річки Лондона» я прочитав, що одного дня в каналізації знайшли мідне ліжко. Досі ніхто й гадки не має, звідки воно там узялося і як там опинилося.

Закладаюся, що це Карабас знає.

Ніл Гейман

Пролог

Напередодні від'їзду до Лондона Ричарда Мейг'ю ніщо не тішило.

Починався вечір з того, що його тішило геть усе: йому сподобалося читати прощальні листівки й приймати обійми кількох далеко не відразних знайомих молодих леді; сподобалися застороги про лихий і небезпечний Лондон і подарована біла парасолька з мапою Лондонської підземки, на яку скинулися хлопці; сподобалися перші кілька пінт елю; але далі, з кожною наступною пінтою, він розумів, що все навколо тішить його дедалі менше; тепер же він сидів на тротуарі перед виходом з паба в маленькому шотландському містечку, тремтів і зважував суперечливі переваги станів, коли нудить і коли вже знудило, і до душі йому не припадало геть нічого.

Всередині паба Ричардові друзі продовжували святкувати його прийдешній від'їзд із ентузіазмом, який, на думку Ричарда, став наближатися до зловісного. Він сидів на хіднику, міцно стискав у руках складену парасольку й міркував, чи переїзд на південь до Лондона був такою вже хорошою думкою.

— Ти краще зиркай туди одним оком, — сказав надтріснутий старий голос. — Тебе поженуть звідси раніш, ніж ти скажеш «Джек Робінсон». Або загребуть до себе, я б не здивувалася. — З носатого й замурзаного обличчя на нього дивилися проникливі очі. — Все гаразд?

— Так, дякую, — сказав Ричард. Він був свіжоликим, хлопчакуватим юнаком з темним, трохи кучерявим волоссям і великими горіховими очима; вигляд він зазвичай мав скуйовджений і ніби щойно пробуджений, і це робило його більш привабливим для протилежної статі, ніж він міг собі уявити чи повірити.

Замурзане обличчя пом'якшилося.

— Візьми, бідолашко, — сказала вона й поклала монетку в п'ятдесят пенсів до Ричардової долоні. — А довго ти живеш на вулиці?

— Я не безпритульний, — пояснив спантеличений Ричард і спробував повернути старій монету. — Будь ласка — заберіть гроші. В мене все добре. Я просто вийшов трохи подихати. Я завтра їду до Лондона.

Вона підозріливо глянула на нього згори вниз, а тоді забрала монету, і та зникла під шарами пальт і шалей, в які жінка була загорнута.

— Бувала я в Лондоні, — звірилася вона йому. — Вийшла там заміж. Але він виявився негідником. Мамця казали не брати шлюб із нетутешнім, але я була молода й вродлива — хоч як важко сьогодні в це повірити — і я пішла за покликом серця.

— А як же інакше, — ніяково сказав Ричард. Впевненість у тому, що його от-от знудить, помалу розвіювалася.

— От і завело воно мене ледь не до погибелі. Була і я колись безпритульною, тож знаю, що воно таке, — сказала стара. — Того я й подумала, що ти теж такий. А чого ти їдеш до Лондона?

— Отримав там роботу, — сказав він гордовито.

— І де працюватимеш? — спитала вона.

— Е-м-м, у фінансах.

— А я була танцюристкою, — сказала стара і незграбно захиталася хідником, фальшиво щось мугикаючи. Вона повихилялася з боку в бік, мов дзига, що намірилася вже впасти, й нарешті зупинилася, обернувшись обличчям до Ричарда. — Протягни руку, — сказала вона йому, — я тобі поворожу.

Він зробив, як вона сказала. Вона поклала свою стару долоню на його і міцно стисла, а тоді блимнула кілька разів, як сова, що ковтнула мишу, а та почала протестувати.

— Перед тобою лежить далека дорога... — сказала вона збентежено.

— До Лондона, — сказав їй Ричард.

— Не тільки до Лондона, — стара помовчала. — Я таких Лондонів не знаю. — Тут потроху почало дощити. — Мені шкода, — сказала вона. — Спочатку будуть двері.

— Двері?

Вона кивнула. Дощ пішов рясніше й затарабанив дахами, заляпотів асфальтом.

— Коли б я була тобою, то стереглася б дверей.

Ричард став на ноги, хоч і трохи нетвердо.

— Гарзд, — сказав він, не надто розуміючи, як сприймати подібну інформацію. — Так і зроблю. Дякую.

Двері паба відчинилися, і на вулицю вирвалося трохи світла й шуму.

— Ричарде? Все гарзд?

— Так, усе добре. Зараз повернуся.

Стара вже поклигала вулицею під рясним дощем і швидко мокла. Ричард мусив щось для неї зробити, однак грошей дати не міг. Він поспішив за нею вузькою вуличкою, і холодний дощ змочив його лице й волосся.

— Візьміть, — сказав Ричард. Він вовтузився з руків'ям парасольки, силкуючись намацати кнопку й розгорнути її. Нарешті щось клацнуло, і парасолька розцвіла величезною схемою лондонської підземки, на якій кожна лінія мала свій колір, а кожна станція була позначена й підписана.

Жінка охоче взяла парасольку й подякувала усмішкою.

— У тебе добре серце, — сказала вона йому. — Іноді цього досить, щоб убезпечити себе, куди б ти не подався. — Тоді вона похитала головою. — Але здебільшого — ні. — Вона міцно вхопила парасольку, коли порив вітру пригрозив вирвати її з рук або вивернути наopak. Вона обвила ручку

парасольки руками й зігнулася ледь не вдвоє, захищаючись від вітру і води з неба. Тоді пішла геть, зникаючи в дощовій ночі, поки не стала лиш круглою білою плямою, вкритою назвами станцій лондонської підземки: «Графський двір», «Мармурова арка», «Чорні браття», «Біле місто», «Вікторія», «Ангел», «Оксфордський цирк»*...

Ричард упіймав себе на п'яній думці про те, а чи був коло станції Оксфордський цирк який-небудь справжній цирк, з клоунами, вродливими жінками й небезпечними тваринами. Двері паба відчинилися ще раз, і звідти вирвався вибух звуку, наче хтось викрутив ручку гучності паба на максимум.

— Ричарде, дурбелику отакий, це ж твоя бісова вечірка, а ти пропускаєш усю розвагу.

Він повернувся до паба, а нудотне відчуття десь загубилося в дивині ситуації.

— Ти схожий на втопленого щура, — сказав хтось.

— Ти ніколи в житті не бачив утопленого щура, — відказав Ричард.

Хтось інший простягнув йому велику склянку віскі.

— Осьо, ковтни бігом. Зразу зігріє. Ти ж знаєш, у Лондоні справжнього скотчу не знайдеш.

— Впевнений, що знайду, — зітхнув Ричард. Вода крапала з його чуба до склянки. — В Лондоні є все. — І він вихилив скотч, а тоді хтось купив йому ще один, і надалі його вечір став розмитим і розлетівся на уламки: опісля Ричард пам'ятав лиш відчуття того, що переїздить з невеликого й раціонального місця, в якому все було логічно, до якогось велетенського й старого, де логіки не було зовсім; ще він пригадував, як десь уже під ранок нескінченно довго блював у канаву, в якій вирував потік дощової води; і білу пляму, поцятковану чудернацькими барвистими символами, схожу на маленького круглого жучка, що пішов од нього в дощ.

Наступного ранку Ричард сів на потяг до Лондона й вирушив у шестигодинну подорож на південь, що мала привести його до химерних готичних шпилів і арок вокзалу Сент-Пенкрес. Мати дала йому в дорогу

невеликого горіхового пирога й термос чаю; і Ричард Мейг'ю поїхав до Лондона в препаскудному стані й гуморі.

1

Вона тікала от уже чотири дні, тікала стрімголов, спотикаючись у проходах і тунелях. Вона зголодніла, виснажилася і зморилася сильніше, ніж могло витримати тіло, і їй було важче відчиняти кожні наступні двері. Після чотирьох днів утечі вона знайшла схованку, крихітну кам'яну нірку під рештою світу, де мала бути в безпеці, — принаймні вона благала про це, — і нарешті заснула.

Містер Круп найняв Росса на останньому Плавучому ринку, який відбувся у Вестмінстерському абатстві.

— Думайте про нього, — сказав він містерові Вандемару, — як про канарку.

— Співає? — спитав містер Вандемар.

— Сумніваюся; щиро й переконано в цьому сумніваюся. — Рука містера Крупа пробігла його прямим помаранчевим волоссям. — Ні, мій добрий друже, я говорив метафорично — проводив аналогію з пташками, яких беруть у шахти. — На містера Вандемара повільно зійшло розуміння, і він кивнув: ага, канарка. Містер Росс анітрохи не нагадував канарку. Він був величезним — завбільшки майже з містера Вандемара — і вкрай зачуханим, і доволі безволосим, і говорив дуже мало, хоч і видав кожному з них цілу доповідь про те, як любить усе вбивати, і який він у цьому майстер; і це звеселило містера Крупа й містера Вандемара, як могла звеселити Чингіз-хана похвальба молодого монгола, який нещодавно пограбував своє перше село чи спалив свою першу юрту. Але він був канаркою і не мав про це гадки. Тож містер Росс у своїй брудній футболці й укритих засохлою скоринкою синіх джинсах ішов першим, а Круп і Вандемар у своїх елегантних костюмах ішли позаду.

Розрізнити містера Крупа і містера Вандемара можна за чотирма простими ознаками: по-перше, містер Вандемар на дві з половиною голови

вищий за містера Крупа; по-друге, містер Круп має очі кольору вицвілої блакитної порцеляни, в той час як очі містера Вандемара карі; по-третє, тоді як містер Вандемар може похизуватися чотирма персями на правій руці, зробленими з черепів чотирьох воронів, містер Круп не носить на видних місцях жодних прикрас; по-четверте, містер Круп любить слова, тоді як містер Вандемар завжди голодний. Крім того, вони абсолютно несхожі.

Шурхіт у темряві тунелю; ніж містера Вандемара лежав у його руці, а тоді він з неї зник і за мить вже легенько тремтів майже за тридцять футів од них. Він підійшов до ножа і підняв його за руків'я. На лезі висів прохромлений сірий щур, а його паща безсило розтулялася і стулялася, поки з нього витікало життя. Містер Вандемар розчавив череп тварини між вказівним і великим пальцем.

— Оцей щур вже точно не приведе за собою хвоста, — сказав містер Круп. Він хихотнув над власним жартом. Містер Вандемар не озвався. — Щур. Хвіст. Зрозуміло?

Містер Вандемар зняв щура з леза й став старанно його жувати, почавши з голови. Містер Круп вибив щура з його рук.

— Припиніть, — сказав він. Містер Вандемар трохи надуто сховав ножа. — Ворушіться. — підбадьорливо прошипів містер Круп. — Щури нікуди не дінуться. А тепер — уперед. Нам є що робити. Є кого калічити.

Три роки в Лондоні не змінили Ричарда, але змінили його сприйняття міста. З бачених фотографій Ричард спочатку уявляв Лондон сірим, навіть чорним, і здивовано виявив, що місто сповнене кольорів. Це було місто червоної цегли й білого каменю, червоних автобусів і великих чорних таксі (які часто, на подив Ричарда, були золотими, зеленими чи бордовими), яскраво-червоних поштових ящиків і трав'янисто-зелених парків і цвинтарів.

Це було місто, в якому дуже старе й нове недоладно купчилися разом — не незграбно, але без поваги одне до одного; місто крамниць і офісів, і ресторанів, і домівок, місто парків і церков, місто ігнорованих пам'ятників і навдивовижу невеличких палаців; місто сотень районів з дивними назвами —

«Гнутий кут», «Вапняна ферма»,* «Графський двір», «Мармурова арка» — і на диво чіткою самобутністю; то було гамірне, брудне, веселе, стурбоване місто, що жилося туристами, потребувало їх і зневажало, місто, в якому середня швидкість переміщення з одного краю в інший не збільшувалася вже три сотні років, що йшли за п'ятьма віками гарячкового розширення доріг і незграбних компромісів між потребами транспорту, кінного чи то, в новіші часи, моторизованого, і потребами пішоходів; місто, населене й наповнене людьми усіх кольорів, звичаїв і порід.

Прибувши сюди вперше, Ричард побачив Лондон велетенським, дивним, фундаментально незбагненим містом, якому лиш карта підземки, це елегантне барвисте топографічне унаочнення підземних залізничних ліній і станцій, надавала якоїсь подоби порядку. Поступово Ричард усвідомив, що карта підземки — це така зручна вигадка, що полегшує життя, але ні в чому не подібна до реальних форм міста на поверхні — прямо як належність до політичної партії, якимось із гордістю придумав він, а тоді, спробувавши пояснити подібність схеми підземки до політики групі спантеличених незнайомців на вечірці, він вирішив на майбутнє залишити політичні коментарі комусь іншому.

Він продовжив повільно сприймати місто через дифузю і білу інформацію (яка схожа на білий шум, тільки інформативніша), і цей процес прискорився, коли він усвідомив, що те, що власне називали «Сіті», насправді є крихітним муніципалітетом не більше квадратної милі, від Елдгейта на сході до Фліт-стріт і судових будинків на вулиці Олд-Бейлі на заході, який тепер став домом для лондонських фінансових установ, і що саме тут усе почалося.

За дві тисячі років до цього Лондон був маленьким кельтським селищем на північному березі Темзи, на яке натрапили й у якому поселилися римляни. Лондон повільно ріс, поки приблизно через тисячу років не зустрів крихітне Королівське місто Вестмінстер просто поруч від себе на заході, і, щойно був збудований Лондонський міст, Лондон дотягнувся до містечка Саусварк на протилежному березі річки; і він продовжував рости, а поля, ліси й болота

потроху зникали під квітучим містом, і воно продовжило розширюватися, зустрічаючи на шляху інші села й хутори на зразок Вайтчепела й Дептфорда на сході, Гаммерсмита і Шепердс-Буша на заході, Кемдена й Ізлінтона на півночі, Беттерсі й Лембета через річку на півдні, і поглинув їх усі під час зростання, мов калюжка ртуті, що зустрічає й приєднує менші крапельки ртуті, зберігши лиш їхні назви.

Лондон виріс у щось величезне й повне суперечностей. Це було приємне місце й хороше місто, але за всі хороші місця треба платити, і є ціна, яку мусять сплачувати всі хороші місця.

Трохи згодом Ричард усвідомив, що сприймає Лондон як належне; пізніше він почав пишатися тим, що не відвідав жодного з лондонських туристичних місць (крім Тауера, коли його тітка Мод приїздила до міста на вихідні, і Ричард мусив бути їй за компаньйона).

Але Джесика все це змінила. Ричард виявив, що в абсолютно спокійні в інших відношеннях вихідні зазвичай супроводжує її до таких місць, як Національна галерея і Галерея Тейт, де він дізнався, що від надто тривалих прогулянок музеями болять ноги, що коштовні перлини світового мистецтва з часом починають походити одна на одну, і що те, скільки в кафетеріях при музеях безсоромно просять за шматочок торта й чашку чаю, лежить поза межами людського усвідомлення.

— Ось твій чай і еклер, — сказав він їй. — Мабуть, дешевше було б купити в них одну з картин того Тінторетто.

— Не перебільшуй, — бадьоро відповіла Джесика. — До того ж у Тейті нема жодної картини Тінторетто.

— Краще б я взяв той вишневий пиріг, — сказав Ричард. — Тоді б вони могли дозволити собі купити ще одного ван Гога.

— Ні, — виправила його Джесика, — не могли б.

Ричард зустрів Джесіку у Франції, вирвавшись на вихідні до Парижа два роки тому; якщо точніше, то він знайшов її в Луврі, намагаючись відшукати групу своїх друзів з роботи, які організували подорож. Глипаючи вгору на

неосяжну скульптуру, він відступив назад і натрапив на Джесику, що милувалася украй великим і історично важливим діамантом. Він спробував вибачитися французькою, якою не володів, тому здався й почав вибачитися англійською, тоді спробував вибачитися французькою за те, що вибачається англійською, поки не помітив, що Джесика настільки англійка, наскільки людина взагалі може нею бути, і на той час вона підказала йому купити для неї дорогого французького сандвіча й дорогезного газованого яблучного соку, щоб підкріпити словесні вибачення, і десь отак все насправді й почалося. З того часу він так і не спромігся переконати Джесику, що не дуже любить ходити до художніх галерей.

На вихідних, коли вони не ходили до галерей чи музеїв, Ричард плентався за Джесикою, поки вона ходила крамницями, здебільшого в заможному Найтсбриджі, на відстані короткої пішої прогулянки або ще коротшої поїздки на таксі від її квартири в колишніх стайнях у Кенсінтоні. Ричард супроводжував Джесику у походах по таких велетенських і загрозливих емпоріях як «Гарродс» і «Гарві Ніколз», де Джесика могла придбати все, від коштовних прикрас до книжок і тижневого запасу овочів.

Ричард захоплювався Джесикою, яка була вродливою і часто доволі веселою, і, зрозуміло, явно мала не абичого досягти. А Джесика бачила в Ричарді неймовірний потенціал, котрий, направлений твердою рукою правильної жінки, мав зробити його ідеальним матримоніальним надбаням. Якби ж то він був більш націлений, бурмотіла вона про себе, підкидаючи йому книжки з назвами на кшталт «Успіх — це одяг» і «Сто двадцять п'ять звичок успішних людей», і книжки про подібність управління справами до воєнної кампанії, і Ричард завжди дякував та завжди збирався їх прочитати. У відділі чоловічого одягу в «Гарві Ніколз» вона підбирала для нього речі, які вважала, що йому слід носити — і він носив їх, принаймні в перший тиждень; і день у день через рік після їхньої першої зустрічі вона сказала йому, що час подумати про те, щоб підібрати обручку.

— Чого ти з нею зустрічаєшся? — питав Геррі з відділу корпоративних клієнтів вісімнадцять місяців потому. — Вона жахлива.

Ричард похитав головою.

— Якщо познайомитися з нею ближче, то вона дуже мила.

Геррі поставив назад пластмасового троля, якого підібрав був з Ричардового столу.

— Як це ще вона дозволила тобі з ними гратися?

— Про них мова ніколи не заходила, — сказав Ричард, беручи зі столу одне зі створінь. У того була грива люмінесцентного жовтогарячого волосся й трохи переляканий і розгублений вираз обличчя.

Насправді мова таки заходила, однак Джесика переконала себе, що Ричардова колекція тролей насправді є проявом чарівної ексцентричності, подібною до колекції ангелів містера Стоктона. Джесика саме організовувала пересувну виставку ангелів містера Стоктона, і дійшла висновку, що поважні чоловіки завжди щось колекціонують. Насправді ж Ричард не збирав тролей. Він знайшов першого на хіднику перед офісною будівлею і, в неясному й доволі марному пориві принести трохи особистого до свого робочого світу, поставив троля коло монітора. Інші ж приєдналися до нього впродовж наступних кількох місяців — їх подарували колеги, що помітили Ричардову прихильність до малих потвор. Він приймав подарунки й розставляв їх у стратегічних місцях столу, навколо телефонів і рамки з фотографією Джесики. Сьогодні до фотографії був приліплений жовтий папірець для нагадувань.

Стояла обідня пора п'ятниці. Ричард давно помітив, що події — боягузи: вони не трапляються по одній, а натомість набігають зграями й кидаються на нього усі разом. Узяти б, приміром, цю п'ятницю. Це був, як Джесика вказала за минулий місяць щонайменше дюжину разів, найважливіший день його життя. Звісно, його, а не її. Ричард не мав сумніву, що її найважливіший день чекав у майбутньому, день, коли її зроблять прем'єр-міністром чи Королевою, чи Богом. Але в житті Ричарда цей день, безперечно, був найважливішим. Тож йому було дуже прикро, що, не зважаючи на жовте нагадування, яке він

наліпив на холодильник удома й ще одне таке саме на фотографії Джесики на роботі, він абсолютно й цілковито про це забув.

Крім того, був ще й звіт по району Вандзворт, який він мав уже давно закінчити і який займав більшу частину Ричардових думок. Він перевірів ще один рядок чисел; тоді помітив, що зі звіту зникла сторінка 17 і наготувався роздрукувати її знову; ще одна сторінка десь загубилася; якби ж то йому дали спокійно цей звіт доробити... Якби, о чудо з чудес, не дзвонив телефон... Той продзвенів. Ричард натиснув кнопку відповіді.

— Алло? Ричарде? Генеральний директор хоче знати, коли він матиме той звіт.

Ричард глянув на годинника.

— За п'ять хвилин, Сильвіє. Він уже майже готовий. Зараз я лиш прикріплю до нього графік з прогнозом прибутків і витрат.

— Дякую, Діку. Я спускаю по нього. — Сильвія була, як вона любила пояснювати, «помгендирую», і її оточувала аура хрусткої ефективності. Ричард закінчив дзвінок; телефон миттєво задзеленчав знову.

— Ричарде, — сказав телефон голосом Джесики, — це Джесика. Ти ж не забув, правда?

— Забув? — він спробував пригадати, що такого міг забути. У пошуках натхнення він глянув на фотографію Джесики й знайшов його більше ніж треба у вигляді жовтого папірця з нагадуванням, приліпленого до її лоба.

— Ричарде? Візьми слухавку.

Він підняв слухавку, одночасно читаючи нагадування.

— Пробач, Джесі. Ні, я не забув. Сьома вечора... «Ма Мезон Італьяно». Зустрінемося там?

— Джесика, Ричарде. Не Джесі, — вона помовчала мить. — Після того, що сталося минулого разу? Краще не треба. Ти ж і на власному подвір'ї можеш загубитися, Ричарде.

Ричард хотів був зазначити, що переплутати Національну галерею з Національною портретною галереєю міг будь-хто, і це не їй довелося стояти

під дощем цілий день (хоч, на його думку, це було принаймні не менш весело, ніж ходити до болю в ногах будь-якою з названих галерей), але передумав.

— Зустрінемося в тебе, — сказала Джесика. — А звідти можна буде прогулятися разом.

— Добре, Джесі. Тобто Джесико — пробач.

— Ти ж підтвердив столик, Ричарде?

— Так, — щиро збрехав Ричард. Інший телефон на його столі почав пронизливо дзеленчати. — Слухай, Джесико, мені тут...

— Добре, — сказала Джесика, і зв'язок урвався. Найбільша кількість грошей, яку в своєму житті витрачав Ричард, пішла півтора року тому на обручку для Джесики в одному з численних ювелірних закладів у «Гарродсі». Ричард узяв іншу слухавку.

— Здоров, Діку, — сказав Геррі. — Це я, Геррі. — Геррі сидів за кілька столів від Ричарда. Він помахав рукою від свого столу, що аж блищав відсутністю тролів. — Ідемо випити, як домовлялись? Ти казав, що можна буде обговорити профіль Мерстема.

— Звільни мені чортів телефон, Геррі. Звісно, що йдемо. — Ричард поклав слухавку. Внизу аркушика з нагадуванням був номер телефону; Ричард написав собі це нагадування кілька тижнів тому. І замовив столик — цього він був майже певен. Але він не підтвердив замовлення. Увесь час збирався, але роботи було дуже багато, а Ричард знав, що часу купа. Але події бігають зграями...

Сильвія стала коло його столу.

— Діку? Звіт по Вандзворту?

— Майже готовий, Сильвіє. Слухай, зачекай-но секунду, гаразд?

Він вбив номер телефону й полегшено видихнув, коли хтось відповів:

— «Ма Мезон Італьяно», чи можу я вам допомогти?

— Так, — сказав Ричард. — Столиком на трьох, на сьогодні. Гадаю, я замовляв його. І якщо таки замовляв, то я підтверджую замовлення. А якщо не замовляв, то хотів би замовити. Будь ласка.

Ні, вони не мали запису про замовлення на прізвище Мейг'ю. Чи Стоктон. Чи Бартрем — прізвище Джесики. Що ж до того, аби замовити на сьогодні...

Ричардові здалися неприємними не самі слова, а тон, з яким передавалася інформація. Столик на сьогодні, безперечно, слід було замовляти кілька років тому — можливо, натякав цей тон, його мали замовляти ще Ричардові батьки. Замовити на сьогодні було неможливо: якби Папа Римський чи президент французький зі своїм прем'єр-міністром на додачу прибули сьогодні увечері без підтверженого замовлення, то і їх би розвернули обличчям до дверей і випровадили під жартики про континентальців.

— Але ж це бос моєї нареченої. Я розумію, що мусив телефонувати раніше. Нас же лише троє, чи не могли б ви...

Там поклали слухавку.

— Ричарде? — сказала Сильвія. — Гендир чекає.

— Як думаєш, — спитав Ричард, — мені дадуть столик, якщо я зателефоную ще раз і запропоную грошей?

У її сні всі були вдома разом. Її батьки, брат, маленька сестра. Усі вони стояли в танцювальній залі й дивилися на неї. Усі були такі бліді, такі хмурі. Портія, її мати, торкнулася її щоки й застерегла про небезпеку. У цьому сні Дуері засміялася і сказала, що знає. Її мати похитала головою: ні-ні — їй загрожує небезпека. Зараз.

Дуері розплющила очі. Двері тихо-тихо прочинилися; вона затамувала подих. Тихі кроки на камені. «Може, він мене не помітить, — подумала вона. — Може, він піде геть. — І ще вона з відчаєм подумала: — я голодна».

Кроки стали непевні. Вона добре сховалася під купою газет і ганчір'я й знала це. Можливо, цей зайда не хотів їй зла. «Невже він не чує, як у мене гупає серце?» — подумала вона. Кроки наближалися, і вона зрозуміла, що саме мусить зробити, і це злякало її. Чиясь рука зірвала з неї покриви, й вона глянула в пусте, абсолютно безволосе обличчя, що зібгалось в лихий посміх. Вона перекотилася й вигнулася, і ніж, націлений їй у груди, зачепив лиш плече.

До тієї миті вона ніколи не думала, що здатна на це. Ніколи не думала, що має достатньо хоробрості або страху, або відчаю, щоб на це наважитися. Але вона підняла одну руку до його грудей і відкрила...

Він ухопив ротом повітря й повалився на неї. Було мокро, тепло й слизько, і вона вислизнула з-під чоловіка, а тоді похитуючись пішла геть з кімнати.

Вона віддихалася, вийшовши до вузького й низенького тунелю і сповзши стіною на підлогу, зі шморганням втягуючи повітря. Це забрало її останні сили; тепер їх було витрачено повністю. Плече почало пульсувати. «Ніж», — подумала вона. Але тепер вона в безпеці.

— Оце так-так, — долинуло з темряви справа від неї. — Вона пережила містера Росса. Містере Вандемар, я б ніколи... — Його голос повільно сочився. На звук він нагадував сірий слиз.

— Я б теж ніколи, містере Круп, — сказав бляклий голос зліва.

Розгорівся й замиготів невеликий вогник.

— Але, — сказав Круп, чії очі блищали в підземній темряві, — нас вона не переживе.

Дуері вдарила його коліном, сильно, в промежину, і побігла навмання, тримаючись правою рукою за ліве плече.

— Діку?

Ричард відмахнувся рукою від завади. Він майже повернув контроль над життям. Ще трохи часу і...

Геррі знову покликав його на ім'я.

— Діку? Вже шоста тридцять.

— Скільки?

Документи, ручки, таблиці й тролі — усе полетіло до Ричардового дипломата. Він клацнув ним і побіг. Пальто він вдягав на ходу. Геррі йшов слідом.

— То ми йдемо випити чи як?

— Випити?

— Ми вмовлялися сьогодні посидіти й побалакати про профіль Мерстема. Пам'ятаєш?

То це мало бути сьогодні? Ричард зупинився на мить. Він вирішив, що коли дезорганізацію зроблять олімпійським видом спорту, він легко міг би дезорганізуватися за збірну Британії.

— Геррі, — сказав він. — Мені шкода. Я все завалив. Мені треба сьогодні бути з Джесикою. Ми ведемо її боса на вечерю.

— Містера Стоктона? Зі Стоктонів? Того самого Стоктона? — Ричард кивнув. Вони поквапилися сходами вниз. — Впевнений, що ви добре розважитесь, — нещиро сказав Геррі. — А як ся має Страховисько з Чорної Лагуни?

— Насправді, Геррі, Джесика з Ілфорда. І вона залишається вогнем і коханням мого життя, дякую, що спитав. — На той час вони вже досягли вестибюлю, і Ричард кинувся до автоматичних дверей, які видовишно відмовилися відчинитися.

— Вже за шосту, містере Мейг'ю, — сказав містер Фігіс, охоронець будівлі. — Треба записатися.

— Мені цього зараз геть не треба, — сказав Ричард, не звертаючись ні до кого особисто. — Геть не треба.

Містер Фігіс пахнув якоюсь медичною маззю, і про нього пліткували, що він зібрав енциклопедичну колекцію м'якої порнографії. Він охороняв двері з ретельністю, що межувала з божевіллям, так і не спромігшись загладити пам'ять людей про той вечір, коли винесли цілий поверх комп'ютерного обладнання разом з двома пальмами в барильцях і ексмінстерським килимом генерального директора.

— То пити ми не підемо, так?

— Пробач, Геррі. Може, в понеділок?

— Аякже. В понеділок, добре. Побачимося в понеділок.

Містер Фігіс оглянув їхні підписи й вдоволено переконався, що вони не виносять на собі ані комп'ютерів, ані пальм у барильцях, ані килимів, а тоді натиснув кнопку під столом, і двері роз'їхалися врізнобіч.

— Двері, — сказав Ричард.

Підземний тунель галузився й розділявся; вона вибирала дорогу навмання, кидаючись у проходи, біжучи й хитаючись, і спотикаючись. За нею спокійно і бадьоро, мов вікторіанські вельможі на виставці у Кришталевому палаці, крокували містер Круп і містер Вандемар. Коли вони підходили до роздоріжжя, містер Круп ставав на коліно, знаходив найближчу цятку крові, і вони йшли, куди вона вказувала. Вони, мов гієни, виснажували свою здобич. Вони могли чекати, бо часу мали скільки завгодно.

Принаймні цього разу удача не відвернулася від Ричарда. Він упіймав чорне таксі, яке вів надто енергійний шофер, що відвіз його додому дивним маршрутом, котрий проліг вулицями, яких Ричард раніше й не помічав, водночас розводячись, — а Ричард з'ясував, що всі шофери лондонських таксі обов'язково розводитимуться про щось, коли матимуть живого пасажира, що говорить англійською, — про транспортні проблеми лондонського ділового центра, про те, як боротися зі злочинністю, і про гострі політичні питання сьогодення. Ричард вискочив з таксі, залишивши шоферові чайові й свого дипломата, тоді спромігся впіймати це таксі знову, перш ніж воно виїхало на середину дороги, й отримав дипломата назад, а тоді побіг угору сходами до своєї квартири. Він почав скидати з себе одяг, ледве встигнувши переступити поріг. Дипломат полетів через кімнату й зазнав аварійної посадки на канапі; Ричард витяг ключі з кишені й обережно поклав їх на столик у коридорі, щоб точно не забути.

Він кинувся до спальні. Жужкнув домофон. Ричард, що вже на три чверті вбрався у свій найкращий костюм, кинувся до слухавки.

— Ричарде? Це Джесика. Сподіваюсь, ти вже готовий.

— О! Так. Зараз зійду.

Він натягнув пальто й вибіг геть, грюкнувши дверима. Джесика чекала на нього в низу сходів. Вона завжди чекала там. Джесика не любила Ричардової квартири: у ній вона почувалася до незручності по-жіночому. Завжди була ймовірність знайти пару Ричардового спіднього, гм, де завгодно, не кажучи вже про мандрівні кавалки засохлої зубної пасти на раковині у ванній — ні, такі місця були не для неї.

Джесика була прекрасна; настільки прекрасна, що Ричард часом ловив себе на тому, що просто глипав на неї й роздумував, як так сталося, що вони разом. І коли вони кохалися — що вони робили в квартирі Джесики в колишній стайні нині модного Кенсінтона, на її мідному ліжку з хрусткими білими простирадлами (бо батьки Джесики колись сказали їй, що пухові ковдри — це декадентство) — то в темряві опісля вона обіймала його дуже міцно, її довгі каштанові кучері спадали на його груди, і вона шепотіла, як сильно його любить, а він казав їй, що теж її любить і хоче завжди бути з нею, і обоє вірили, що так і було.

— Щоб я був здоровий, містере Вандемар. Вона сповільнюється.

— Таки сповільнюється, містере Круп.

— Мабуть, швидко втрачає кров, містере Ве.

— Прекрасну кров, містере Ка. Прекрасну червону вологу.

— Вже недовго лишилося.

Клац — розкрився з порожнім, холодним і темним звуком викидний ніж.

— Ричарде? Що ти робиш? — спитала Джесика.

— Нічого, Джесико.

— Ти ж не забув знову ключі, правда?

— Ні, Джесико. — Ричард перестав плескати по одягу і глибоко запхнув руки в кишені пальта.

— Дивись же, коли зустрінемо сьогодні містера Стоктона, — сказала Джесика, — ти мусиш затямити, що це не просто дуже важлива людина. Це також ціла корпорація в одній особі.

— Не можу дочекатися, — зітхнув Ричард.

— Що ти сказав, Ричарде?

— Не можу дочекатися, — відповів він, додавши ентузіазму.

— Ох, крокуй живіше, — сказала Джесика, що починала поширювати навколо ауру того, що в менш гідній жінці можна було назвати нервами. — Не можна змушувати містера Стоктона чекати.

— Точно, Джесі.

— Не називай мене так, Ричарде. Я терпіти не можу пестливих імен. Вони такі принизливі.

— Дріб'язку зайвого нема?

Чоловік сидів під дверима будинку. Бороду він мав рудо-сиву, а очі запалі й темні. Зроблений від руки напис на картоні, що звисав на обсмаленому шнурку з його шиї й лежав на грудях, повідомляв усіх, хто мав очі й умів читати, що чоловік був безпритульним і голодним. Це було видно й без напису; Ричардова рука, що вже лежала в кишені, заходила ся шукати монету.

— Ричарде. Ми не маємо часу, — сказала Джесика, що жертвувала гроші на благодійність й інвестувала етично. — Слухай, я дуже хочу, щоб ти справив хороше враження як наречений. Майбутньому партнеру життєво важливо справити хороше враження. — Її обличчя змінилося, вона на мить обійняла Ричарда й сказала: — О Ричарде. Я справді тебе люблю. Ти ж знаєш це, чи не так?

І Ричард кивнув, бо знав.

Джесика глянула на годинника й пішла швидше. Ричард потай кинув монетку назад у бік чоловіка у дверях, що впіймав її однією замурзаною рукою.

— З замовленням столика клопотів не було? — спитала Джесика.

— Та, — Ричард не дуже вмів брехати у відповідь на пряме питання.

Вона помилилася у виборі — коридор закінчувався глухою стіною. Зазвичай це навряд чи спинило б її, але вона була така втомлена, така голодна, в неї так усе боліло... Вона прихилилася до стіни, відчуваючи щогою тверду цеглу. Вона дихала ковтками, гикала й шморгала носом. Рука змерзла, а ліва

долоня зацімліла. Йти далі вона не могла, і світ почав здаватися їй дуже віддаленим. Їй хотілося зупинитися, лягти на підлогу й проспати сотню років.

— Благословіть мою маленьку чорну душу. Містере Вандемар, ви бачите те, що бачу я? — голос був тихим і недалеким: певно, вони підійшли до неї ближче, ніж їй здавалося. — Що тут у нас? Те, що буде...

— За хвилину мертво, містере Круп, — мовив бляклий голос над нею.

— Наш замовник буде дуже щасливий.

І дівчина стягла до купи все, що мала в глибині душі, увесь біль, усі муки й страх. Вона вичерпалася, вигоріла, абсолютно виморилася. У неї не стало куди йти, не залишилося ані сили, ані часу.

— Хай це будуть останні двері, які я відчиню, — почала вона пошепки благати Храм і Арку. — Кудись... куди-небудь... у безпеку... — а тоді вона розпачливо подумала, — до когось.

І, втрачаючи свідомість, вона спробувала відчинити двері.

Коли темрява оповила її, вона ще почула з далекого коридору голос містера Крупа:

— Пек і цур.

Джесика з Ричардом ішли вулицею в бік ресторану. Вона трималася за його руку і йшла так швидко, як тільки дозволяли високі підбори. Він намагався встигати за нею. Вуличні ліхтарі й вітрини зачинених крамниць підсвічували їм дорогу. Вони проминули ряд показних будинків, покинутих і самотніх, оточених високою цегляною стіною.

— Ти справді хочеш сказати, що був змушений пообіцяти додаткові п'ятдесят фунтів за сьогоднішній вечір? Ти ідіот, Ричарде. — В темних очах Джесики палахкотіло, вона була анітрохи не в захваті.

— Вони загубили моє замовлення. І сказали, що всі столики зарезервовано.

Їхні кроки відлунювали від високих стін.

— Вони, певно, посадять нас біля кухні, — сказала Джесика. — Або коло дверей. Ти сказав, що це для містера Стоктона?

— Так, — відповів Ричард.

Джесика зітхнула. Вона тягла Ричарда далі, аж раптом трохи попереду в стіні відчинилися двері. Хтось вийшов з них, похитався на ногах одну жакливу мить, а тоді повалився на бетон. Ричард здригнувся і завмер на місці. Джесика потягла його за руку.

— Так от, коли говоритимеш з містером Стоктоном, стеж, щоб не перебивати його. І погоджуйся з ним — він не любить, коли з ним не погоджуються. Смійся, коли він жартуватиме. Якщо тобі буде незрозуміло, жартує він чи ні, глянь на мене. Я... гм, я стукну отак пальцем.

Вони зрівнялися з людиною на хіднику. Джесика переступила через скручену фігуру. Ричард вагався.

— Джесико?

— Твоя правда. Він може подумати, що мені нудно, — міркувала вона. — Придумала, — проясніла вона. — Коли він жартуватиме, я торкатимуся мочки вуха.

— Джесико? — він не міг повірити, що вона просто ігнорує людину під їхніми ногами.

— Що? — їй не сподобалося, що її вирвали з її фантазії.

— Поглянь.

Він вказав на хідник. Загорнута в мішкувату одежу фігура лежала ниць; Джесика взяла його за руку й притягла до себе.

— О. Ясно. Якщо звертати на них увагу, Ричарде, вони тобі на голову вилізуть. У них у всіх насправді є домівки. Вона проспиться і все буде гаразд. — Вона? Ричард глянув униз. То була дівчина. Джесика продовжувала: — Так от, я сказала містерові Стоктому, що ми... — Ричард опустил на одне коліно. — Ричарде? Що ти робиш?

— Вона не п'яна, — сказав Ричард. — Вона поранена. — Він глянув на свої пальці. — У неї кров іде.

Джесика подивилася на нього знервовано й спантеличено.

— Ми запізнаємося, — сказала вона.

— Вона поранена, чуєш?

Джесика знову глянула на дівчину на хіднику. Пріоритети — Ричард їх не мав.

— Ричарде. Ми спізнаємося. Хтось інший тут ітиме й допоможе їй.

На обличчі дівчини засох бруд, а одяг просяк кров'ю.

— Вона поранена, — просто сказав він. На його обличчі з'явився вираз, якого Джесика раніше не бачила.

— Ричарде, — застерегла вона, а тоді трохи пом'якшала і запропонувала компроміс: — Тоді набери 999 і виклич швидку. Давай, хутчіш.

Зненацька очі дівчини розплющилися, великі й білі на обличчі, про яке тільки й можна було сказати, що воно обмащене кров'ю та пилом.

— Не треба лікарні, будь ласка. Вони мене там знайдуть. Заберіть мене до безпечного місця. Будь ласка, — її голос був кволий.

— У тебе кров тече, — сказав Ричард. Він подивився, звідки вона вийшла, але стіна була глуха, а цегла в ній ціла. Він знову глянув на нерухому фігуру й спитав:

— Чому не в лікарню?

— Допоможіть! — прошепотіла дівчина, і її очі заплющилися.

Він знову спитав:

— Чому ти не хочеш їхати до лікарні?

Цього разу він взагалі не отримав відповіді.

— Коли телефонуватимеш до швидкої, не називай свого імені, — сказала Джесика. — Бо тоді доведеться давати свідчення чи щось таке, і ми спізнаємося, а я не дозволю, щоб нам зруйнувала цей вечір якась... Ричарде? Що ти робиш?

Ричард ухопив дівчину на руки. Вона була на диво легенькою.

— Я віднесу її до себе, Джесі. Я не можу отак її покинути. Скажи містеру Стоктону, що мені дуже шкода, але справа невідкладна. Я впевнений, що він зрозуміє.

— Ричарде Олівере Мейг'ю, — холодно сказала Джесика. — Зараз же поклади ту юну особу назад і йди сюди. Або наші заручини швидко закінчаться. Я попереджаю.

Ричард відчув, як липка тепла кров просякає в його сорочку. Іноді, усвідомив він, вибору немає. Він пішов геть.

Джесика стояла на хіднику, дивилася, як він руйнує її великий вечір, і її очі щипало від сліз. Ричард скоро зник з очей, і тоді, тільки тоді вона голосно й чітко вимовила не гідне леді слово «лайно» і з усієї сили пожбурила сумочкою об землю, від чого її мобільний, помада, блокнот і жменя тампонів розлетілися асфальтом. А тоді, оскільки робити було нічого, вона позбирала й повклала все знову до сумочки й пішла до ресторану чекати на містера Стоктона.

Пізніше, попиваючи біле вино, вона намагалася придумати якісь прийнятні причини, з яких її наречений був сьогодні не з нею, і відчайдушно вирішувала, чи не можна просто заявити, що Ричард помер.

— Все сталося дуже раптово, — задумливо пробурмотіла про себе Джесика.

Ричард і на мить не зупинився подумати. Він не мав влади над цією ситуацією. Десь у раціональній частині свідомості чийсь голос — голос нормального, раціонального Ричарда Мейг'ю — казав йому, як по-дурному він повівся: треба було викликати поліцію або швидку; піднімати поранену особу небезпечно; він дійсно, серйозно, добряче засмутив Джесіку; йому сьогодні доведеться спати на канапі; він згубив свій єдиний справді хороший костюм; від дівчини пахло просто жахливо... але Ричард переставляв собі ноги й продовжував іти, не зважаючи на напружене тремтіння в руках, біль у спині й погляди перехожих. Трохи згодом він дістався дверей свого будинку, вичовгав сходами нагору й став перед дверима своєї квартири, згадавши, що залишив ключі всередині, на столику в коридорі...

Дівчина потяглася брудною рукою до дверей, і ті широко розчинилися.

«Ніколи не думав, що буду радий, коли двері не замкнуться, як треба», — подумав Ричард і заніс дівчину всередину, зачинивши двері ногою, а тоді опустив її на своє ліжко. Груді його сорочки просякли кров'ю.

Вона здавалася напівпритомною; її очі були заплющені, але повіки тріпотіли. Він зняв з неї шкіряну куртку. Від плеча донизу ішов довгий поріз. Ричарду перехопило подих.

— Слухай, я зараз викличу лікаря, — тихо сказав він. — Ти мене чуєш?

Вона широко розплющила налякані очі.

— Будь ласка, ні. Все буде гаразд. Все не так погано, як виглядає. Мені лиш треба поспати. Не треба лікарів.

— Але ж твоя рука... плече...

— Все буде добре. Завтра. Гаразд? — слова були ледь гучніші за шепіт.

— Гм, мабуть, гаразд. — Тут про себе почав заявляти здоровий глузд, і Ричард сказав: — Слухай, можна спитати?..

Але вона вже спала. Ричард витяг із шафи старий шарф і туго замотав їй ліву руку й плече; він не хотів, щоб вона сплила кров'ю на його ліжку раніше, ніж він зможе привести лікаря. А тоді він навшпиньки вийшов зі спальні й причинив за собою двері. Сівши на канапу перед телевізором, він задумався над тим, що зробив.

2

Він десь глибоко під землею: мабуть, у тунелі чи в каналізації. Світло блимає і не відганяє темряви, а тільки показує її. Він не сам. Поруч ідуть інші люди, але він не бачить їхніх облич. Тепер вони біжать всередині колектора, розбризкуючи бруд і багно. Кришталево чисті в темряві краплини води повільно летять вниз.

Він повертає за ріг, і там на нього чекає звір.

Він велетенський. Він затуляє увесь просвіт колектора: опущена масивна голова, щетинисте тіло й пара з паці на прохолодному повітрі. Спершу здається, що перед ним якийсь вепр, але тоді він розуміє, що це маячня

— таких величезних вепрів не буває. Він завбільшки з бика, з тигра, з автомобіль.

Звір дивиться на нього й завмирає на сотню років, поки він піднімає списа. Він дивиться на руку, що тримає списа, і бачить, що рука не його: вона опушена темним волоссям, а нігті не просто нігті, а майже пазурі.

А тоді звір кидається вперед.

Він кидає списа, та вже запізно, і він відчуває, як звір розпорює йому бік гострими як лезо іклами, відчуває, як витікає з нього в грязюку життя. Він також відчуває, що впав обличчям у воду, і та багрянє від густих завитків задушливої крові. Він намагається кричати, намагається прокинутися, але вдихає тільки грязюку, кров і воду, а відчуває тільки біль...

— Погане наснилося? — спитала дівчина.

Ричард сів на канапі, хапаючи ротом повітря. Завіски ще були запнуті, а світло й телевизор — увімкнені, але з блідого світла, що пробивалося крізь шпарини, Ричард зрозумів, що вже ранок. Він пошукав руками на канапі пульт, який вночі вдавився йому в поперек, і вимкнув телевизор.

— Так, — сказав він. — Начебто.

Він витер залишки сну з очей і провів аудит свого зовнішнього вигляду, з радістю помітивши, що принаймні скинув туфлі й піджак, перш ніж заснути. Сорочка спереду була вкрита засохлою кров'ю й грязюкою. Безпритульна дівчина нічого не казала. Виглядала вона погано: бліда під шаром бруду й коричневої засохлої крові і якась маленька. Різноманітна одежа на ній була накинута одна на одну — і то дивна одежа, брудні вельветові штанці й заляпане мереживо, крізь розриви й дірки котрого виднілися інші шари й фасони одягу. Здавалося, подумав Ричард, що якось уночі вона пограбувала відділ історії моди в музеї Вікторії та Альберта, і вдягла на себе все, що там було. Її коротке волосся було немитим і з-під шару бруду здавалося темно-рудим.

Якщо й було на світі щось дійсно ненависне Ричардові, то це люди, які говорили очевидне — ті люди, котрі підходили до нього й казали таке, чого

він не міг не помітити й сам, наприклад, «Щось дощ іде» або «У твого пакета порвалося дно, і усі продукти полетіли в калюжу», чи навіть «Ох, ото вже ти, певно, добряче забився».

— То ти прокинулася, — сказав Ричард, ненавидячи себе за це.

— Чий це маєток? — спитала дівчина. — Чий землі?

— Ем. Га?

Вона підозріливо озирнулася.

— Де я?

— Квартира 4 в будинку «Ньютон Меншнс» на Літл-Комден-стріт... — він замовк.

Вона відсунула завіску й забликала від холодного денного світла. Дівчина приголомшено дивилася на доволі типовий вид з Ричардового вікна, широкими очима слідкуючи за машинами й автобусами, оглядаючи маленьку купку крамниць внизу: газети, пекарню, аптеку й алкогольну крамничку.

— Я в Горішньому Лондоні, — сказала вона тихенько.

— Так, ти в Лондоні, — сказав Ричард. «Вона хотіла сказати „грішному?“» — подумалося йому. — Мабуть, у тебе вчора був шок чи щось таке. В тебе на руці серйозна рана. — Він почекав, поки вона щось скаже чи якось пояснить. Вона глянула на нього і повернулася до споглядання автобусів і крамниць на вулиці. Ричард продовжив: — Я, гм, знайшов тебе на хіднику. На тобі було доволі багато крові.

— Не хвилюйся, — серйозно сказала вона. — Більша частина була не моя.

Дівчина відпустила завіску, і та хитнулася назад. Тоді вона заходилася розмотувати шарф, що вкрився плямами крові й присох до її руки. Вона оглянула різану рану й скривилася.

— Треба буде з цим щось удіяти, — сказала вона. — Не хочеш мені допомогти?

Ричард вже почувався не на своєму місці.

— Я не дуже багато знаю про першу допомогу, — сказав він.

— Гаразд, якщо ти справді такий гидливий, можеш просто потримати бинти й затягувати там, де я не дістану. У тебе ж є бинти, правда?

Ричард кивнув.

— Аякже. У торбинці для першої допомоги. У ванній. Під раковиною, — і він пішов до ванної й перевдягнувся, думаючи, чи виведуться хоч коли-небудь плями на сорочці — його найкращій сорочці, яку йому купила, о Боже, Джесика, її, певно, припадок вхопить.

Кривава вода нагадала йому про щось, мабуть, про якийсь сон, що він його колись бачив, але тепер вже не міг точно пригадати, як би не намагався. Він витяг затичку, дав воді витекти з раковини, а тоді наповнив її свіжою, до якої лийнув білуватої рідини для дезінфекції: гострий антисептичний запах здавався таким абсолютно логічним і медичним, що мав ураз вилікувати і його гостю, і дивину ситуації. Дівчина нахилилася до раковини й ляпнула теплої води на плече.

Ричард ніколи не був таким гидливим, яким себе вважав. Скоріше, він був трохи слабкодухим, коли до крові доходило на екрані — хороше кіно про зомбі або навіть натуралістична медична драма змушували його скрутитися в кутку й швидко дихати, затуливши очі руками й бормочучи щось на кшталт: «Скажи мені, коли це закінчиться». Але коли доходило до справжньої крові й справжнього болю, він просто брав себе в руки й щось із ними робив. Вони промоли й перев'язали рану — вона виявилася набагато менш серйозною, ніж Ричард пам'ятав її з учора, — і дівчина щосили намагалася не морщитися. Ричард задумався, скільки ж їй було років, і як вона виглядала під брудом, і чому жила на вулиці, і...

— Як тебе звуть? — спитала вона.

— Ричард. Ричард Мейг'ю. Дік.

Вона кивнула, наче дала знати, що запам'ятала. Хтось подзвонив у двері. Ричард подивився на гармидер у ванній і на дівчину, і подумав, як це виглядатиме для тверезого стороннього погляду. Наприклад, погляду...

— О Господи, — сказав він, уявивши найгірше. — Певно, це Джесі. Вона мене вб'є. — Мінімізувати шкоду. Мінімізувати втрати. — Слухай, — звернувся він до дівчини. — Почекай-но тут.

Він зачинив за собою ванну і пішов коридором. Відчинивши двері, він глибоко й від усього серця полегшено зітхнув. То була не Джесика. То були... хто? Мормони? Свідки Єгови? Поліція? Він не знав. Хай там як, їх було двоє.

На них були трохи засалені й трохи потерті чорні костюми, і навіть Ричард, котрий вважав себе хворим на гардеробну дислексію, відчув, що в фасоні їхніх пальт було щось дивне. Такі костюми міг пошити кравець двісті років тому, якби сучасні костюми йому один раз описали, але жодного разу їх не показали. Усі лінії йшли неправильно, усі елементи оздоблення були не на тих місцях.

«Лис і вовк», — мимохить подумав Ричард. Чоловік попереду, лис, був трохи нижчий за Ричарда. Він мав пряме масне волосся малоймовірного жовтогарячого кольору і блідувате обличчя; коли Ричард відчинив двері, він широко, хоч і на секунду запізно, всміхнувся, показавши зуби, що нагадували надгробки на цвинтарі, де сталася якась катастрофа.

— Доброї вам днини, ласкавий сер, — сказав він, — у цю прекрасну й приємну погоду.

— Ем. Добридень, — сказав Ричард.

— Ми проводимо особисте розслідування делікатного характеру, ходимо, так би мовити, від дверей до дверей. Чи не будете ви заперечувати, якщо ми увійдемо?

— Знаєте, зараз не дуже зручно, — сказав Ричард. Тоді він спитав: — Ви з поліції?

Другий з відвідувачів, високий чоловік, про якого Ричард подумав, що то вовк, з сиво-чорним волоссям, підстриженим до короткої стерні, стояв позаду свого друга, притискаючи до грудей пачку ксерокопій. До цієї миті він і слова не промовив, а тільки чекав, величезний і незворушний. Тепер же він глухо і брудненько реготнув. Щось у його реготі було нездорове.

— З поліції? На жаль, — сказав нижчий чоловік, — ми не маємо такого щастя. Кар'єра підтримання закону й порядку, безумовно, спокуслива, але леді Фортуна роздала нам з братом інші карти. Ні, ми лиш приватні особи. Дозвольте нас відрекомендувати. Я містер Круп, а цей джентльмен поруч — мій брат, містер Вандемар.

Вони не були схожі на братів. Вони не були схожі ні на кого, кого Ричард доти бачив у своєму житті.

— Ваш брат? — спитав Ричард. — Хіба ж тоді у вас не мусить бути однакове прізвище?

— Я вражений. Який розум, містере Вандемар. Меткий і гострий — але ці слова надто слабкі для нього. Такий гострий, — сказав він, нахилившись до Ричарда і ставши навшпиньки, щоб наблизитися до обличчя, — що порізатися можна. — Ричард мимохить відступив назад. — Чи можемо ми увійти? — спитав містер Круп.

— Чого вам треба?

Містер Круп зітхнув, очевидно намагаючись, щоб це прозвучало тужливо.

— Ми шукаємо нашу сестру, — пояснив він. — Свавільне дитя, непокірне й уперте, що замалим не розбило серце нашої любої бідолашної удовиці-матінки.

— Утекла, — тихенько пояснив містер Вандемар. Він всунув Ричарду в руки аркуша з копією. — Вона трохи... слабенька, — додав він і покрутив коло скроні пальцем, щоб показати, що насправді дівчина причинна на всю голову.

Ричард глянув на аркуш.

Там було написано:

ХТОСЬ БАЧИВ ЦЮ ДІВЧИНУ?

Нижче містилася посіріла в процесі копіювання фотографія дівчини, що дуже скидалася Ричардові на чистішу й довгокосішу версію юної леді, яку він залишив у ванній.

Під фотографією було сказано:

ВІДГУКУЄТЬСЯ НА ІМ'Я ДОРІН.

Б'ЄТЬСЯ Й КУСАЄТЬСЯ. ВТЕКЛА.

ПОВІДОМТЕ, ЯКЩО БАЧИЛИ ЇЇ.

ПОМОЖІТЬ ПОВЕРНУТИ. ВИНАГОРОДА.

А ще нижче — номер телефону. Ричард знову подивився на фотографію. Це точно була дівчина з ванної.

— Ні, — сказав він. — Боюся, що не бачив її. Мені шкода.

Однак містер Вандемар його не слухав. Він захилив голову й втягував носом повітря, як людина, що нюхає щось дивне й неприємне. Ричард простягнув аркуш назад, але здоровань просто проштовхнувся повз нього й зайшов до квартири, як вовк, що винюхує сліди здобичі. Ричард побіг за ним.

— Що це ви виробляєте? Припиніть-но. Виходьте негайно. Слухайте, вам туди не можна...

Він це сказав, бо містер Вандемар ішов прямо до ванної. Ричард сподівався, що та дівчина — Дорін? — мала достатньо глужду, щоб замкнути двері. Але ні; вони легко відчинилися під рукою містера Вандемара. Він увійшов, а Ричард пішов за ним, відчувши себе маленьким і незначущим цуциком, що дзявкає коло ніг листоноші.

Кімнатка була невелика. Там була ванна, туалет, раковина, кілька пляшок шампуню, мило й рушник. Коли Ричард виходив з неї кілька хвилин тому, в ній також була замурзана скривавлена дівчина, дуже скривавлена раковина і розкрита торбинка першої допомоги. Зараз же кімната була сліпучо чистою.

Дівчині не було де сховатися. Містер Вандемар вийшов з ванної, штовхнув двері Ричардової спальні, увійшов і озирнувся.

— Не знаю, що ви собі надумали, — сказав Ричард, — але якщо ви двоє не залишите мою квартиру просто зараз, я викличу поліцію.

Тоді містер Вандемар урвав огляд Ричардової спальні й повернувся до нього, і Ричард раптом зрозумів, що дуже, дуже його боїться, наче маленька

собачка, котра щойно виявила, що той, кого вона вважала листоношею, насправді був велетенським собакожерним прибульцем з одного з тих фільмів, на які Джесика не мала часу. Ричард упіймав себе на роздумах, чи був містер Вандемар такою людиною, котрій кажуть «Тільки не кривдьте мене», і якщо так, то чи була б із цього якась користь.

А тоді лисицястий містер Круп сказав:

— Аякже, що це за планида на вас надійшла, містере Вандемар? Ладен битися об заклад, що він просто горює за нашою любою милою сестричкою, і трохи пошкодився головою. Перепросить джентльмена, містере Вандемар.

Містер Вандемар кивнув і на мить замислився.

— Подумав був, що хочу до вбиральні, — сказав він. — А насправді не хотів. Перепрошую.

Містер Круп пішов коридором, штовхаючи містера Вандемара перед собою.

— Отак. Сподіваюся, ви даруєте моєму заблудлому братові нестачу культури поведінки. Хвилюється за нашу любу бідолашну вдовицю-матінку і нашу сестричку, котра просто зараз блукає десь вулицями Лондона, некохана й непещена, от його і вбило горе, я цього певен. Але, тим не менш, такого хлопця, як він, добре мати коло себе. Хіба не так, бравий парубче? — вони вийшли з Ричардової квартири на сходи. Містер Вандемар нічого не сказав. Було не схоже, що він убитий горем. Круп розвернувся до Ричарда й осяяв його ще однією лисячою усмішкою. — Повідомте, якщо її побачите, — сказав він.

— Прощайте, — сказав Ричард. Тоді він зачинив двері й замкнув їх. І приладнав ланцюжка — вперше за увесь час, що жив у цій квартирі.

— Я не жирний, — сказав містер Вандемар.

Містер Круп, що перерізав Ричардів телефонний дріт при першій згадці про поліцію і тепер почав роздумувати, чи правильну перетяв жилу, бо знання телекомунікаційних технологій двадцятого сторіччя не було його найсильнішою стороною, узяв у Вандемара одне оголошення.

— Я такого ніколи й не казав, — мовив він. — Плюйте!

Містер Вандемар нахаркав з горла повен рот мокротиння і влучно плюнув ним на зворотній бік оголошення.

Містер Круп ляпнув тим оголошенням об стіну поруч із Ричардовими дверима. Воно міцно й негайно прилипло.

ХТОСЬ БАЧИВ ЦЮ ДІВЧИНУ?

— питалося там.

Містер Круп розвернувся до містера Вандемара.

— Сказали «бравий парубче». Це значить «гладкий».

— «Бравий» також значить «дужий», «міцний», «надійний», «потужний», «енергійний», «хоробрий», «непохитний» і «безстрашний». — сказав містер Круп. — Ви йому вірите?

Вони пішли сходами.

— Дідька кучерявого, — сказав містер Вандемар. — Там скрізь нею пахло.

Ричард чекав коло порогу, поки не почув, як грюкнули кількома поверхами нижче двері до будинку. Він уже пішов був коридором до ванної, коли раптом його злякав гучний дзенькіт телефону. Він знову кинувся до коридору й узяв слухавку.

— Алло? — сказав Ричард. — Алло?

Зі слухавки не долинуло ані звуку. Натомість телефон клацнув, і з автовідповідача, що лежав на столику поруч із телефоном, долинув голос Джесики. Він сказав:

— Ричарде? Це Джесика. Шкода, що тебе нема, бо це мала бути наша остання розмова, і я хотіла сказати це тобі особисто.

Він зрозумів, що телефон безпробудно мертвий. За слухавкою тягнувся десь фут чи скільки дроту, а далі він був чисто перетятий. Ричард все одно гукав «Джесико!» і «Я тут», і «Будь ласка, не кидай слухавку».

— Учора ти мене глибоко образив, Ричарде, — продовжував голос. — Зі свого боку я вважаю наші заручини розірваними. Я не маю наміру ані

повертати обручку, ані зустрічатися з тобою бодай коли-небудь. Сподіваюся, що ти й твоя кривенька качечка горітимете в пеклі. Па-па.

— Джесико! — вигукнув Ричард, сподіваючись, що самою гучністю крику проб'ється до неї крізь телекомунікаційну мережу. Плівка перестала крутитися, телефон ще раз клацнув, і загорівся червоний вогник.

— Погані новини? — спитала дівчина. Вона стояла просто за його спиною в тій частині кімнати, що правила за міні-кухню, а її рука була акуратно забинтована. Вона саме витягала з коробки чайні пакетики й розкладала їх по чашках. Чайник закипав.

— Так, — сказав Ричард. — Дуже погані. — Він підійшов до неї і вручив оголошення «ХТОСЬ БАЧИВ ЦЮ ДІВЧИНУ?». — Це ж ти, хіба ні?

Вона підняла брову.

— На фотографії я.

— І ти... Дорін?

Вона похитала головою.

— Мене звуть Дуері, Ричардричардмейг'юдіку. Молока, цукру?

Тоді Ричард відчув себе викинутим зі звичної водойми. І мовив:

— Ричард. Просто Ричард. Не треба цукру. — А тоді він сказав: — Слухай, якщо це не дуже особисте — розкажи, що з тобою трапилося.

Дуері розлила окріп по чашках.

— Ти не хочеш цього знати, — тільки й сказала вона.

— Ох, вибач, якщо я...

— Ні, Ричарде. Чесно кажу, ти не хочеш цього знати. Тобі від цього добра не буде. Ти й без того вже зробив більше, ніж мусив.

Вона витягла пакетики й піднесла йому чашку чаю. Він узяв її й зрозумів, що й досі тримає в руках слухавку.

— Добре. Тобто. Я ж не міг тебе просто покинути.

— Міг, — сказала вона. — Але не покинув.

Вона прихилилася до стіни й визирнула з вікна. Ричард підійшов до нього й теж визирнув. Через дорогу він них містер Круп і містер Вандемар

виходили з газетної лавки, а на її вікні на видноті висіли оголошення «ХТОСЬ БАЧИВ ЦЮ ДІВЧИНУ?»».

— А вони справді брати? — спитав він.

— Будь ласка, — втомлено сказала Дуері. — Давай не будемо.

Він сьорбнув чаю й спробував удати, буцім усе нормально.

— А де ти була? — спитав він. — Оце зараз?

— Тут, — сказала вона. — Слухай, коли ті двоє ходять поруч, нам треба доправити записку... — вона помовчала. — Комусь, хто допоможе. Я не наслідуюся вийти.

— А хіба тобі нема куди йти? Нема кому подзвонити?

Вона взяла з його руки мовчазну слухавку з обвислим переріганим дротом і похитала головою.

— Мої друзі не мають телефонів, — сказала вона й поклала слухавку на місце, залишивши її лежати там, самотню й ні на що не годну. А тоді вона усміхнулася, блискавично й хуліганисто. — Хлібні крихти, — сказала вона.

— Прошу? — перепитав Ричард.

У спальні було невеличке віконце, з якого виднілися дахівка й ринви інших будинків. Щоб дотягтися туди, Дуері стала на Ричардове ліжко, відчинила вікно й розсипала там хлібні крихти.

— Я не розумію, — сказав Ричард.

— Звісно, що не розумієш, — погодилася вона. — А тепер помовч.

Почулося биття крил, і у вікні з'явився фіолетово-сіро-зелений лискучий голуб. Він поклював крихти, а Дуері простягла правицю й узяла його. Він зацікавлено дивився на неї, але не протестував.

Вони сіли на ліжко. Дуері дала Ричардові тримати голуба, поки сама прив'язувала до його лапи записку за допомогою яскраво-блакитної гумки, яка раніше стягувала разом Ричардові рахунки за електрику. Ричард не був завзятим тримачем голубів навіть у кращі часи.

— Не бачу в цьому сенсу, — пояснив він. — Тобто, це ж не навчений, а просто звичайний лондонський голуб. З тих, що гидять на лорда Нельсона.

— Саме так, — сказала Дуері. Її щока була вся подерта, а брудно-руде волосся заплуталося — але не злиплося. А її очі... Ричард усвідомив, що не може сказати, якого вони кольору. Точно не сині, зелені, карі чи сірі; вони нагадували йому вогнисті опали: в них було зелене й блакитне полум'я, і навіть червоне і жовте, що мінилося, коли вона рухалася. Дівчина обережно забрала в нього птаха, підняла вгору й зазирнула в очі. Голуб нахилив голову набік і глипнув на неї своїми чорними намистинами.

— Гаразд, — сказала вона, а тоді видала звук, схожий на рідке голубине туркотіння. — Гаразд, Кррплрре, ти мусиш відшукати маркіза де Карабаса. Зрозумів?

Голуб забулькав до неї.

— От молодець. Слухай же, це важливо, тож краще... — голуб урвав її доволі нетерплячим бурликанням. — Пробач, — сказала Дуері. — Звісно, ти знаєш, що робиш. — Вона підняла птаха до вікна й відпустила.

Ричард спостерігав за цією сценою з неабияким подивом.

— Знаєш, усе це майже скидалося на те, що він тебе зрозумів, — сказав хлопець, дивлячись, як птах зменшувався вдалині на тлі неба, поки не зник за дахами.

— Дивина та й годі, — сказала Дуері. — А тепер чекатимемо.

Вона пішла до книжкової полиці в кутку спальні, знайшла примірник «Менсфілд-парк», — Ричард навіть не знав, що його має, — і пішла до вітальні. Ричард за нею. Вона вмостилася на канапі й розгорнула книжку.

— То це таке скорочення від «Дорін»? — спитав він.

— Що?

— Твоє ім'я.

— Ні. Мене звати Дуері.

— Як воно пишеться?

— Д-у-е-р-і. Майже як те, крізь що проходять, коли хочуть кудись зайти чи вийти.

— А, — він просто мусив спитати дещо, тож спитав. — І що це за ім'я таке — Дуері?

Вона подивилася на нього своїми дивно забарвленими очима й сказала:

— Моє ім'я, — і повернулася до Джейн Остін.

Ричард підняв пульт і ввімкнув телевізор. Тоді перемкнув канал. Ще раз перемкнув. Позіхнув. Знову перемкнув.

— То на що ми чекаємо?

Дуері перегорнула сторінку. Вона не підвела очей.

— На відповідь.

— Яку відповідь? — Дуері знизала плечима. — А. Он воно що. — Тепер, коли трохи бруду й крові було змито, Ричард помітив, що її шкіра дуже біла. Він задумався, чи вона бліда від хвороби, чи від втрати крові, чи, можливо, від того, що мало буває на вулиці, чи від анемії. Можливо, вона сиділа у в'язниці, хоч і виглядала надто молодою для цього. Можливо, здоровань не брехав, коли казав, що вона божевільна. — Слухай, коли ті люди увійшли...

— Люди? — спалах в дивнобарвних очах.

— Круп і, гм, Вандербільт.

— Вандемар, — вона трохи поміркувала, а тоді кивнула. — Гадаю, їх можна назвати людьми, так. У кожного дві ноги, дві руки, одна голова.

Ричард вів далі:

— Коли вони увійшли сюди — де ти була?

Вона лизнула пальця й перегорнула сторінку.

— Я була тут.

— Але... — він замовк, бо в нього закінчилися слова. У квартирі не було де сховатися. Але вона нікуди з неї не виходила. Але...

Почулося якесь шкрябання, і темна, помітно більша за мишу фігурка вискочила з хаотичної купи відеокасет під телевізором.

— Господи! — сказав Ричард і щосили жбурнув пультом. Той врізався в касети. Темної фігурки десь не стало.

— Ричарде! — сказала Дуері.

— Все гаразд, — пояснив він. — Мабуть, то був щур чи щось таке.

Вона люто зиркнула на нього.

— Звісно, то був щур. І ти його, бідолашку, взяв і налякав, — вона оглянула кімнату, а тоді тихенько посвистіла, подувши крізь передні зуби. — Агов? — покликала вона, а тоді опустила на коліна, покинувши «Менсфілд-парк». — Агов?

Вона зиркнула на Ричарда.

— Якщо ти його скалічив... — загрозово сказала вона, а тоді знову звернулася до кімнати: — Пробач йому, він ідіот. Агов?

— Я не ідіот, — сказав Ричард.

— Ш-ш-ш, — сказала вона. — Агов? — З-під канапи визирнули рожевий ніс і пара маленьких чорних очей, а за ними з'явилася й решта голови, що підозріливо й доскіпливо оцінила становище. Створіння справді було завеликим як для миші, Ричард був цього певен. — Привіт, — тепло привіталася Дуері. — Ти цілий? — вона простягла долоню. Щур виліз на неї, пробіг рукою й примостився у згині ліктя. Дуері погладила його пальцем по боці. Тваринка була темно-коричнева і мала довгого рожевого хвоста. До її боку було прикріплене щось схоже на складений папірець.

— Це щур, — сказав Ричард, відчувши, що бувають ситуації, коли людині можна пробачити озвучення очевидного.

— Саме так. Ти збираєшся вибачатися?

— Що?

— Попроси пробачення.

Може, він щось неправильно почув? Може, це він потихеньку божеволів?

— У щура?

Дуері доволі промовисто мовчала.

— Мені шкода, — з гідністю мовив до щура Ричард, — якщо я тебе налякав.

Щур глянув угору на Дуері.

— Ні, йому справді шкода, — сказала вона. — Він не сказав просто аби було. То що ти мені приніс? — Вона пробіглася пальцями по боці створіння й узяла багато разів складений коричневий папірець, що тримався за допомогою, як здалося Ричардові, яскраво-блакитної гумки.

Вона розгорнула його, той коричневий папірець із порваними краями й павутинчастим письмом, прочитала його і кивнула.

— Дякую, — сказала вона щурові. — Я дуже ціную те, що ти зробив. — Щур спустився на канапу, коротко зиркнув на Ричарда і зник серед тіней.

Дівчина на ім'я Дуері передала записку Ричардові.

— Візьми, — сказала вона. — Прочитай.

У Центральному Лондоні настало надвечір'я, і осінь насувалася ближче, тож на вулицях швидко темнішало. Ричард поїхав підземкою до станції «Тоттенгемський двір»*, і тепер ішов на захід по Оксфорд-стріт, тримаючи в руках папірця. Оксфорд-стріт була лондонським центром роздрібною торгівлі, тож навіть хідники тут повнилися туристами й покупцями.

— Це повідомлення, — сказала вона, передавши йому записку. — Від маркіза де Карабаса.

Ричард був упевнений, що колись уже чув це ім'я.

— Це мило, — сказав він. — У нього закінчилися поштівки?

— Так швидше.

Він залишив позаду вогні й гамір мегакрамниці «Вірджин», а тоді крамницю, що продавала туристам сувенірні лондонські поліційні шоломи й маленькі червоні лондонські автобуси, потім заклад, що торгував нарізаною піцою, а потім повернув праворуч.

— Ти мусиш дотримуватися цих вказівок. Намагайся нікого за собою не привести. — Тоді вона зітхнула й сказала: — Мені справді не слід так сильно тебе в це втягувати.

— Якщо я дотримуватимусь вказівок... це допоможе тобі швидше вибратися звідси?

— Так.

Ричард звернув на Генвей-стріт. Хоч він і відійшов від добре освітленої метушливої Оксфорд-стріт усього на кілька кроків, тут наче було інше місто — Генвей-стріт була порожньою й закинутою; то була вузька темна дорога, трохи ширша за провулок, заповнена похмурими музичними крамницями й зачиненими ресторанами, а єдине світло лилося на неї з потаємних пияцьких клубів на верхніх поверхах будинків. Він ішов нею і відчував тривогу.

— ... повернути праворуч на Генвей-стріт, тоді ліворуч на Генвей-плейс, тоді праворуч до пасажу Орме. Зупинитись коло першого ліхтаря, що трапиться... Ти впевнена, що тут все правильно?

— Так.

Він не пригадував жодного пасажу Орме, хоч і бував на Генвей-плейс — там у підвалі був індійський ресторанчик, який дуже подобався Геррі з роботи. Наскільки Ричард міг пригадати, Генвей-плейс була тупиком. «Мандир» — так називався ресторанчик. Він проминув його яскраво освітлений вхід, сходи ресторану збігали вниз, запрошуючи спуститися до підвалу, а тоді повернув ліворуч...

Він помилявся. Пасаж таки існував. Високо на стіні він побачив вказівника:

ПАСАЖ ОРМЕ

Не дивно, що він не помічав його раніше: той був на кілька сантиметрів ширший за провулочок між будинками й освітлений газовим ліхтарем, що плювався полум'ям. «Такі вже нечасто побачиш», — подумав Ричард, і розгорнув свої вказівки, щоб зазирнути до них ще раз при газовому світлі.

— ... крутнися тричі навспак?

— «Навспак» значить проти годинникової стрілки, Ричарде.

Він тричі крутнувся і відчув себе дурнем.

— Слухай, чому я мушу робити все це, тільки щоб побачитися з твоїм другом? Я маю на увазі оце безглуздя...

— Це не безглуздя. Справді. Просто... зроби мені таку ласку, добре? — і вона йому всміхнулася.

Він перестав крутитися й пройшов усю вуличку до кінця. Нічого. Нікого. Тільки металевий контейнер для сміття, а поруч із ним щось схоже на купу ганчір'я.

— Агов? — погукав Ричард. — Тут хто-небудь є? Я друг Дуері. Агов?

Ні. Там нікого не було. Ричард відчув неабияке полегшення. Тепер він міг піти додому й пояснити дівчині, що нічого не трапилося. Тоді він зателефонував би відповідним службам, і вони б усьому дали лад. Він зіжмакав папірець у тугу кульку й метнув у бік контейнера.

Те, що Ричард назвав про себе купою ганчір'я, розігнулося, розгорнулося і підвелось з землі одним плавним рухом. Рука впіймала зіжмаканий папірець у повітрі.

— Гадаю, можна сміливо припустити, що це моє, — сказав маркіз де Карабас. Він носив величезне франтувате чорне пальто, яке не можна було назвати ані сюртуком, ані френчем, і високі чорні черевики, а під пальто — щось подерто-ганчір'яне. Його білі очі палали на надзвичайно темному обличчі. На мить він вискалив білі зуби, неначе сміючись із якогось тільки йому відомого жарту, вклонився Ричарду і мовив:

— Де Карабас до ваших послуг, а ви, мабуть...

— Ем, — сказав Ричард. — Гм. Ем.

— Ви Ричард Мейг'ю, юнак, що врятував нашу поранену Дуері. Як вона почувається тепер?

— Ем. Їй краще. Рука ще трохи...

— Швидкість її одужання, безперечно, приголомшить нас усіх. В її роду всі мали дивовижну відновлювальну силу. Просто диво, як їх узагалі комусь вдалося повбивати, чи не так? — чоловік, що називав себе де Карабасом, неспокійно закрокував вуличкою туди й сюди. Ричард уже зрозумів, що це така людина, яка завжди перебуває в русі, наче великий кіт.

— Хтось убив родину Дуері? — спитав Ричард.

— Якщо ти просто повторюватимеш усе, що я кажу, ми мало чого досягнемо, чи не так? — сказав маркіз, що тепер зупинився перед

Ричардом. — Присядь, — наказав він. Ричард озирнувся в пошуках чогонебудь, на що можна було б сісти. Маркіз поклав руку йому на плече й повалив його на брук спиною. — Вона знає, що я не обійдуся їй дешево. Що конкретно вона мені пропонує?

— Прошу?

— В чому суть угоди? Вона прислала тебе домовитися зі мною, юначе. Я не дешевий, і безплатно нічого не роблю.

Ричард знизав плечима, наскільки міг це зробити лежачи горілиць.

— Вона сказала, що хоче, щоб ви супроводили її додому — де б то не було — і підшукали охоронця.

Навіть коли сам маркіз не рухався, його очі ніколи не зупинялися. Вгору, вниз, кругом, ніби він щось шукав, про щось думав. Додавав, віднімав, оцінював. Ричард замислився, чи цей чоловік здоровий розумом.

— І що вона мені пропонує?

— Ну. Нічого.

Маркіз пофукав на нігті й потер їх об вилогу свого примітного пальта. Тоді він відвернувся.

— Вона пропонує мені... Нічого, — слова прозвучали ображено.

Ричард зіпнувся на ноги.

— Тобто, вона нічого не казала про гроші. Сказала тільки, що буде винна вам послугу.

Його очі спалахнули.

— Яку саме послугу?

— Дуже велику, — відповів Ричард. — Сказала, що буде винна вам дуже велику послугу.

Де Карабас усміхнувся сам до себе, як голодна пантера, що запримітила покинуту без нагляду селянську дитину. Тоді він повернувся до Ричарда.

— І ти покинув її саму? — спитав він. — У той час, як поруч бродять Круп з Вандемаром? Чого ж ми ще чекаємо?

Він став на коліна й витяг з кишені невеликий металевий предмет, який устроїв у люк на краю дороги й повернув. Кришка люка легко відійшла; маркіз сховав металевий предмет і витяг з іншої кишені щось таке, що нагадало Ричарду довгастий феєрверк чи сигнальну шашку. Він узяв його однією рукою, а іншою провів уздовж, і з кінця предмета вирвалося живо-червоне полум'я.

— Можна питання? — спитав Ричард.

— Безперечно, не можна, — сказав маркіз. — Ти не ставитимеш жодних питань. Ти не отримуватимеш жодних відповідей. Не сходитимеш з дороги. Тобі навіть не можна думати про те, що з тобою коїться. Затямив?

— Але...

— І найважливіше: ніяких «але». Ми тепер маємо виручити дамочку з біди, — сказав де Карабас. — Час недешевий, тому ворушись.

Він вказав у глибінь, яку раніше прикривала кришка люка. Ричард ворушився, спускаючись металевою драбиною, вмурованою в стіну під люком, відчуваючи, що занурився у незнайому глибінь так далеко, що для того, аби знову побачити поверхню йому знадобиться щонайменше батискаф.

Ричард питав себе, де вони зараз. На колектор це не скидалося. Мабуть, це був тунель для телефонних дротів або дуже маленьких потягів. Або... для чогось ще. Він усвідомив, що небагато знає про те, що коїться під вулицями Лондона. Він нервово ішов уперед, побоюючись втрапити у щось ногою або перечепитися в темряві й зламати щиколотку. Де Карабас безтурботно крокував попереду і, вочевидь, не цікавився, йде за ним Ричард чи ні. Малиновий вогонь відкидав на стіни тунелю величезні тіні.

Ричард побіг, щоб наздогнати маркіза.

— Подивимося... — сказав де Карабас. — Мені треба доправити її на ринок. Наступний буде, гм, за два дні, якщо я правильно пригадую, а я, звісно, завжди пригадую тільки так. Я можу сховати її до того часу.

— Ринок? — спитав Ричард.

— Плавучий ринок. Але тобі про це знати не треба. Годі питати.

Ричард озирнувся.

— Ну, я ще хотів спитати, де ми зараз. Але підозрюю, що ви б відмовилися відповідати.

Маркіз укотре вищирився.

— Дуже добре, — схвально сказав він. — Ти й так уже в чималій халепі.

— І не кажіть, — зітхнув Ричард. — Наречена мене покинула, а ще, мабуть, мені треба буде купити новий телефон...

— О Храм і Арка. Телефон — то найменша твоя проблема.

Де Карабас опустил шашку на землю, притуливши її до стіни, де вона продовжила з шипінням вивергати полум'я, а сам подерся вгору якимись металевими скобами, вмурованими в стіну. Ричард повагався, а тоді рушив слідом. Скоби були холодні й іржаві; він відчував, як вони шкребли долоні, коли він за них хапався, а іржавий пил сипався йому в очі й рота. Червонясте світло внизу спершу заблимало, а тоді згасло. Вони дерлися нагору в цілковитій темряві.

— То ми повертаємося до Дуері? — спитав Ричард.

— Це наш кінцевий пункт. Перед тим треба подбати про ще одну справу. Підстрахуватися. І коли виберемося на світло — не дивися вниз.

— Чого? — спитав Ричард. А тоді денне світло вдарило йому в обличчя, і він подивився вниз.

Стояв день («Як це міг бути день? — спитав тоненький голосочок в Ричардовій голові. — Уже ж була майже ніч, коли ми заходили до тієї вулички скільки — годину тому?»), і він тримався за металеву драбину, що простягалася по стіні дуже високої будівлі («Але ж кілька секунд тому ми дерлися цією ж драбиною і були десь усередині, хіба ні?»), а внизу, під собою, він бачив...

Лондон.

Крихітні автомобільчики. Маленькі автобуси й таксі. Будиночки. Деревця. Мініатюрні вантажівочки. Мікроскопічні люденята. Вони то потрапляли у фокус його зору, то знову розпливалися.

Сказати, що Ричард Мейг'ю не дуже добре переносив висоту, було б абсолютно правдиво, але не дало би повної картини. Це було наче описувати Юпітер більшим за качку. Ричард ненавидів кручі й високі будівлі: десь усередині нього, але не дуже глибоко, сидів страх — гострий, абсолютний жах, що заходився німим криком — страх того, що коли він підійде до краю надто близько, то щось захопить над ним контроль, і він піде до краю стрімчака та просто ступить крок у порожнечу. Ричард мав відчуття, що не може повністю собі довіряти, і це лякало ще більше, ніж міг би налякати будь-який страх падіння. Тож він називав це запамороченням та ненавидів і його, і себе разом з ним, і якомога далі тримався від висоти.

Ричард прикипів до драбини. Руки міцно вхопилися за скоби. Він відчув біль на дні очниць. Задирав надто швидко і глибоко.

— Дехто пропустив мої слова повз вуха, чи не так? — весело сказав голос згори.

— Я... — Ричардове горло не слухалося. Він ковтнув, щоб зволожити його. — Я не можу поворухнутись. — Його долоні спітніли. Що як вони настільки спітніють, що він просто спорсне з них у безодню?

— Звісно, що можеш. Або, якщо таки не можеш, то залишайся тут висіти на стіні, поки долоні не залякнуться, ноги не підігнуться, і ти не загудиш на тисячу футів униз, назустріч дуже неохайній смерті.

Ричард глянув угору на маркіза. Той дивився на Ричарда й усміхався; коли він побачив, що Ричард дивиться, то відпустив обидві руки й помахав йому всіма пальцями.

Ричард відчув, як ним пробігла хвиля співчутливого запаморочення.

— Виродок, — сказав він про себе, відпустив скобу правою рукою й перемістив її на вісім дюймів угору, поки не намацав наступну скобу. Тоді він переставив праву ногу. Затим повторив процедуру лівою рукою. Скоро він дістався краю плаского даху, переступив через нього й повалився каменем.

Він зрозумів, що маркіз уже крокував дахом геть від нього. Ричард помацав дах рукою і відчув міцність конструкції. Серце калатало йому об ребра.

Десь віддалік чийсь хрипкий голос закричав:

— Тебе сюди не кликали, де Карабасе. Йди геть. Не затуляй пейзаж.

— Старий Бейлі, — почув Ричард де Карабасові слова. — Ти виглядаєш дивовижно здоровим.

Тоді до Ричарда підчовгали чийсь ноги, а палець обережно тицьнувся в ребра.

— Ти живий, парубійку? У мене там зупа вариться. Хочеш? Зі шпаків.

Ричард розплющив очі.

— Ні, дякую.

Спершу Ричард побачив пір'я. Він не міг зрозуміти, чи це пальто, чи плащ, а чи якась дивна накидка, котрій не було назви, але що б то не був за вид верхнього одягу, його густо й суцільно вкривало пір'я. З-над того пір'я виглядало добре й зморшкувате обличчя з сивими вовнистими баками. Тіло нижче обличчя, де його не вкривало пір'я, було обмотане мотузками. Ричарду мимохіть згадалася театральна вистава про Робінзона Крузо, на яку його водили малим: отак міг виглядати Робінзон, якби його корабель зазнав катастрофи на якомусь даху замість безлюдного острова.

— Мене кличуть Старим Бейлі, парубче, — сказав цей Робінзон. Він намацав розхитані окуляри, що висіли в нього на шнурку на шиї, насунув їх на носа й оглянув Ричарда. — Не можу тебе впізнати. Котрому баронові ти присягнув на вірність? Як тебе звать?

Ричард присилував себе сісти. Вони були на даху старої будівлі з коричневого пісковика, а над ними здіймалася башта. З кутів тієї башти сумно випиналися вивітрені горгульї, яким бракувало кому крила, кому кінцівки, а в кількох випадках — і голови. Ричард чув виття поліційної сирени й приглушене ревіння двигунів далеко внизу. На іншому кінці даху, в тіні башти, стояло щось схоже на намет — старий, коричневий, багато разів латаний

намет, забризканий білими плямами пташиного посліду. Ричард розкрив рота, щоб назвати старому своє ім'я.

— Гей, ти. Помовч, — звелів маркіз де Карабас. — Ані слова більше. — Він повернувся до Старого Бейлі. — Люди, що пхають свого носа куди не просять, — він лунко клацнув пальцями під носом старого, від чого той підстрибнув, — іноді його втрачають. Отож. Ти двадцять років був винен мені послугу, Старий Бейлі. Велику послугу. Я прийшов по неї.

Старий блимнув очима.

— Я був дурнем, — тихо сказав він.

— Старі дурні найдурніші, — погодився маркіз. Він сягнув рукою до внутрішньої кишені пальта й витяг срібну коробку, більшу за тютюнову, але меншу за сигарну, і прикрашену набагато пишніше за будь-яку з названих.

— Знаєш, що це таке?

— Краще б не знав.

— Збережеш її для мене.

— Я не хочу її брати.

— Ти не маєш вибору, — сказав маркіз. Старий даховик прийняв від нього срібну коробочку й тепер незграбно тримав її обома руками, ніби та могла будь-якої миті вибухнути. Маркіз легенько потицяв Ричарда квадратним носакон свого чорного черевика. — Гаразд, — сказав він. — Треба рухатися далі, чи не так?

Він рушив дахом геть, тож Ричард зіпнувся на ноги й подався слідом, тримаючись подалі від краю. Маркіз відчинив двері в стіні башти коло скупчення високих димарів і пішов униз погано освітленими спіральними сходами.

— Що то був за чоловік? — спитав Ричард, вдивляючись у тьмяне світло. Їхні кроки розносилися й відлунювали вниз металевими сходами.

Маркіз де Карабас пирхнув.

— Ти не почув ані слова з того, що я казав, правда? Ти вже вскочив у халепу. Усе, що ти робиш, усе, що кажеш, усе, що чуєш, погіршує твоє становище. Молився б краще, щоб не залізи в це надто глибоко.

Ричард схилив голову набік.

— Перепрошую, — сказав він. — Я знаю, що питаю про особисте, але... Ви клінічно неврівноважений?

— Можливо, але малоймовірно. А чого питаєш?

— Ну, — сказав Ричард. — Тут або ви, або я.

Далі стало геть темно, і Ричард трохи спотикнувся, коли вони вже досягли останньої сходинки, а він ще продовжував ступати вниз.

— Пильнуй голову, — сказав маркіз, відчиняючи двері.

Ричард ударився головою, сказав «ой», а тоді пройшов крізь низенькі двері, прикриваючи очі від світла.

Він почував лоба, а тоді протер очі. Двері, крізь які вони щойно пройшли, були дверима комірки з мітлами на сходах будинку, в якому він жив. В ньому було повно і мітел, і ганчірок, а ще там стояла підстаркувата швабра і ціла галерея чистильних засобів, порошоків і рідин. В задній стіні Ричард не бачив жодних сходів, а тільки саму стіну, на котрій висів заляпаний старий календар, від якого вже не було жодної користі, якщо, звісно, 1979 рік не збирався повернутися.

Маркіз роздивлявся оголошення «ХТОСЬ БАЧИВ ЦЮ ДІВЧИНУ?», приліплене коло Ричардових дверей.

— Не найкращий ракурс, — сказав він.

Ричард прикрив двері комірки з мітлами. Він витяг із задньої кишені ключі, відімкнув двері й опинився вдома. На свою чималу втіху, крізь вікно кухні він побачив, що надворі знову ніч.

— Ричарде, — сказала Дуері. — Ти зробив це.

Поки його не було, вона вмилася, а шари її одягу виглядали так, ніби вона принаймні спробувала змити найгірші сліди бруду й крові. Її обличчя й руки вже не були замурзані. Помите волосся набуло червоного відтінку

каштана з тонами міді й бронзи. Ричард задумався, скільки їй могло бути років: п'ятнадцять? Шістнадцять? Більше? Він не міг сказати.

Дуері загорнулася в коричневу шкіряну куртку, в якій була, коли Ричард знайшов її, велику і схожу на старі пілотські куртки. В ній вона чомусь здавалася ще меншою, ніж була насправді, і ще вразливішою.

— Ну, так, — сказав Ричард.

Маркіз де Карабас став перед дівчиною на коліно й опустив голову.

— Міледі, — мовив він.

Здавалось, що їй стало незатишно.

— О, підведіться, де Карабасе. Я рада, що ви прийшли.

Він підвівся одним плавним рухом.

— Як я розумію, хтось промовив слова «послуга», «дуже» і «велика». В поєднанні одне з іншим і в правильному порядку.

— Про це пізніше, — вона підійшла до Ричарда й узяла його руки в свої.

— Ричарде. Дякую. Я дуже ціную все, що ти зробив. Я перестелила постіль. І я б дуже хотіла, щоб було щось іще, чим я змогла б тобі віддячити.

— Ти йдеш?

Вона кивнула.

— Тепер я буду в безпеці. Більш-менш. Сподіваюся. На першу пору.

— Куди ти тепер?

Вона лагідно всміхнулася й похитала головою.

— Ні-ні. Я йду з твого життя. Ти був дивовижним.

Вона стала навшпиньки й поцілувала його в щоку, як цілують друзів.

— А якщо мені знадобиться з тобою зв'язатися?..

— Не знадобиться. І... — вона помовчала. — Слухай, мені шкода, чуєш?

Ричард зніяковіло роздивлявся своє взуття.

— Нема про що шкодувати, — сказав він і, провагавшись, додав: — Було весело.

Він підвів очі. Поруч нікого не було.

3

У неділю вранці Ричард витяг з нижньої шухляди шафи телефон у вигляді бетмобиля, котрим кілька років тому був обдарований на Різдво тіткою Мод, й увімкнув його до гнізда. Він пробував дзвонити Джесиці, але марно. Її автовідповідач, як і мобільний, був вимкнений. Він припустив, що вона поїхала з міста до батьків і не мав жодного бажання телефонувати їй туди. Її батьки здавалися Ричарду страшенно загрозливими, кожен по-своєму. Вони обоє не схвалювали його кандидатуру на місце свого майбутнього зятя: по правді, її мати якось навіть мимохідь зазначила, наскільки розчарована їх заручинами, а також поділилася впевненістю, що Джесика, якби захотіла, могла знайти когось набагато-багато кращого.

Ричардові ж батьки обоє померли. Його батько помер від серцевого нападу зовсім раптово, коли Ричард ще був малим. Мати ж відтоді почала повільно помирати й собі, і коли Ричард покинув дім, вона просто згасла: через шість місяців після переїзду до Лондона Ричард знову сів на потяг до Шотландії, де провів її останні два дні в маленькій окружній лікарні, сидячи коло її ліжка. Іноді вона його впізнавала; іноді ж називала іменем батька.

Тепер же Ричард сидів на канапі й журився. Події минулих двох днів ставали чимдалі менш реальними й менш вірогідними. Коли що й було справжнім, то це повідомлення, яке Джесика залишила на його автовідповідачі, в якому казала, що не хоче його більше бачити. Тієї неділі він слухав і переслухував його, щоразу сподіваючись, що цього разу вона пом'якшиться, що він почує тепло в її голосі, але жодного разу не почув.

Він повагався, чи не вийти йому й не купити недільну газету, але вирішив не ходити. Арнольд Стоктон, бос Джесики, саморобна карикатура на людину з багатьма підборіддями, був власником усіх недільних газет, які не купив до того Руперт Мердок. Його власні газети розповідали про нього самого, а решта робили те саме. Читання недільної газети, підозрював Ричард, імовірно наверне його думки до вечері, на яку він не прийшов у п'ятницю. Тож натомість Ричард довго приймав гарячу ванну, спожив певну кількість

сандвічів, а також випив кілька чашок чаю. Він трохи подивився недільне телебачення й подумки поскладав кілька розмов з Джесикою. В кінці кожної уявної розмови вони дико, до сліз сердито й пристрасно кохалися; і після того все ставало добре.

В понеділок уранці Ричардів будильник не спрацював. Він бігма вискочив на вулицю о восьмій п'ятдесят, похитуючи дипломатом у руці, позиркав вулицею направо й наліво, наче навіжений, молячи небо про таксі. Тоді полегшено зітхнув, бо дорогою в його бік саме сунув великий чорний автомобіль з увімкненим жовтим знаком «таксі». Він помахав йому й закричав.

Таксі плавно проповзло повз нього, цілковито його зігнувавши; воно завершило за риг і зникло.

Ще одне таксі. Ще один жовтий знак «вільне». Цього разу Ричард вийшов на середину дороги, щоб упіймати його. Таксі вильнуло вбік і продовжило свій шлях. Ричард почав лаятися під носа. Тоді він побіг до найближчої станції підземки.

Він вигріб з кишені монет, ледь не пробив пальцем кнопку квиткового автомата, щоб отримати один до Черинг-крос, і вкинув монетки до щілини одну за одною. Кожна монета, яку він опускав, пролітала нутром автомата і дзенькала десь на дні. Квиток не з'явився. Він спробував інший автомат — знов те саме. І ще один. Коли Ричард підійшов до каси, щоб поскаржитися й купити квитка вручну, касир балакав із кимось по телефону, і не зважаючи на Ричардові «Агов!» і «Перепрошую!», і відчайдушне стукання монеткою по пластику кабінки, чоловік уперто висів на телефоні.

— До сраки це, — оголосив Ричард і шугонув через бар'єр. Ніхто його не спинив; здавалося, що нікому нема до нього діла. Задиханий і спітнілий, він пробіг ескалатором униз і встиг на залюднену платформу саме вчасно до прибулого потяга.

Коли Ричард був малим, йому снилися жахіття, в яких його просто не існувало, коли хай там що він робив і хай там як галасував, а ніхто його не помічав. Коли тепер люди пропихалися повз нього, він відчув те саме; натовп

штурхав і відпихав його туди й сюди, пасажери з передмість виходили назовні, а інші — сунули до потягів.

Він не здавався, а штовхався і пхався й собі, поки майже не заліз досередини — одна рука вже була у вагоні — аж коли двері почали з шипінням зачинятися. Він висмикнув з них руку, але рукав пальта затисло. Ричард почав молотити по дверях і кричати, сподіваючись, що машиніст відчинить двері принаймні для того, щоб звільнити його рукав. Але натомість потяг рушив з місця, і Ричарду довелося, спотикаючись, дедалі швидше бігти платформою. Він упустив додолу дипломата й відчайдушно сіпнув за рукав, щоб звільнити руку. Рукав порвався, і Ричард упав уперед, зчухравши долоню об платформу й роздерши штани на коліні. Він зіпнувся на ноги, хоч і трохи хитко, а тоді пішов назад платформою, щоб забрати дипломата.

Ричард дивився на розірваний рукав, збиту руку й подерті штани. Тоді він піднявся кам'яними сходами станції і вийшов геть з метро. На виході про квиток у нього ніхто не спитав.

— Вибачте, що спізнився, — сказав Ричард, не звертаючись в люднему офісі ні до кого особисто. Годинник показував 10:30. Ричард кинув дипломата на стілець і витер хустинкою піт з обличчя.

— Ви не повірите, як я сьогодні добирався, — продовжив він. — Жахіття якесь.

Він опустил погляд на свій стіл. Чогось на ньому бракувало. Або, якщо точніше, на ньому бракувало всього.

— Де мої речі? — спитав він у кімнати трохи голосніше. — Де мої телефони? Де мої тролі?

Він перевірів шухляди. Там теж було порожньо: ані обгортка від батончика «Марс», ані зігнута скріпка не свідчили про те, що Ричард узагалі тут бував. В його бік саме йшла Сильвія, що розмовляла з двома доволі кремезними джентльменами. Ричард пішов до неї.

— Сильвіє? Що діється?

— Перепрошую? — ввічливо сказала Сильвія. Вона вказала кремезним джентльменам на Ричардів стіл, і ті взялися кожен зі свого боку й понесли його з офіса.

— Обережніше, будь ласка, — сказала вона їм.

— Мій стіл. Куди ви його несете?

Сильвія дивилася на нього з м'яким подивом.

— А ви, мабуть?..

«Годі з мене цього лайна», — подумав Ричард.

— Ричард, — саркастично сказав він. — Ричард Мейг'ю.

— Он як, — сказала Сильвія. Тоді її увага ізслизнула з Ричарда, як вода з намащеної качки, і вона сказала до носіїв: — Ні, не туди. Заради неба, — і поквапилася за ними й Ричардовим столом.

Ричард провів її поглядом. Тоді він пішов офісом, поки не дістався робочого місця Геррі. Той саме відповідав на електронного листа. Ричард глянув на екран: лист, якого писав Геррі, був сексуально-відвертим і не адресувався його дівчині. Засоромлений Ричард відійшов до іншого краю столу.

— Геррі. Як життя? Це у всіх такий жарт чи як? — Геррі озирнувся, ніби щось почув. Він клацнув клавішею, запустивши на екрані заставку з бегемотиками-танцюристами, тоді похитав головою, ніби витрушуючи з неї щось, а тоді взяв слухавку й почав набирати номер. Ричард ляпнув рукою по телефону, обірвавши Геррі зв'язок.

— Слухай, це не смішно. Я не розумію, чого це всі почали цю забаву. — Нарешті, на Ричардове неймовірне полегшення, Геррі підвів на нього погляд. Ричард продовжив: — Якщо мене звільнено, то так і скажіть, але вдавати, що мене немає...

А тоді Геррі всміхнувся й сказав:

— Привіт. Так. Я Геррі Перуну. Я можу вам чимось допомогти?

— Навряд, — холодно сказав Ричард і пішов з офіса, залишивши свого дипломата.

Кабінети Ричардової контори були на третьому поверсі поважного старого будинку з доволі сильними протягами, зовсім поруч зі Стрендом. Джесика працювала на середньому поверсі великої, дзеркально-кришталевої будівлі в Сіті, за п'ятнадцять хвилин пішої прогулянки вулицею.

Ричард підтюпцем потрусив тією дорогою. До Стоктон-білдинг він дістався за десять хвилин, пройшов просто повз охоронців у формі на першому поверсі, зайшов до ліфта й поїхав. Одна стінка ліфта була дзеркальною, і Ричард глипав на себе, поки їхав нагору. Краватка на ньому наполовину розв'язалася й перекрутилася на шиї, пальто було розірване, а штани діряві, волосся скидалося на мокру копицю... Господи, він виглядав жалюгідно.

Почувся звук флейти, і двері ліфта розтулилися. Поверх Стоктон-білдинг, на якому працювала Джесика, у мінімалістичний спосіб досяг надзвичайно шикарного вигляду. Коло ліфта сиділа секретарка — поважне й елегантне створіння, яке виглядало так, наче її заробіток міг побити Ричардів зі зв'язаними руками. Вона читала «Космополітен» і, коли Ричард наблизився до неї, навіть не глянула вгору.

— Мені треба поговорити з Джесикою Бартрем, — сказав Ричард. — Це важливо. Я мушу з нею поговорити.

Секретарка пропустила це повз вуха, зосереджено вивчаючи власні нігті. Ричард пішов коридором, поки не дістався кабінету Джесики. Він прочинив двері й увійшов. Вона стояла перед трьома великими афішами, кожна з яких повідомляла про пересувну виставку «Ангели над Англією», і на всіх трьох були зображені різні ангели. Коли Ричард увійшов, вона розвернулася й тепло всміхнулася до нього.

— Джесико. Слава Богові. Слухай, мені здається, що я божеволію чи ще щось таке. Почалося сьогодні з того, що я не зміг упіймати таксі, а тоді той офіс, і підземка, і... — він показав їй розірваного рукава. — Я наче став якоюсь екс-людиною. — Вона усміхнулася до нього трохи ширше й утішливіше. — Слухай, — сказав Ричард. — Мені шкода, що так сталося кілька днів тому. Я

шкодую не через те, що зробив, а тому що засмутив тебе і... слухай, мені шкода, це якесь скаженство, і я не знаю, що робити, чесно тобі кажу.

Джесика кивнула, продовжуючи співчутливо всміхатися, а тоді сказала:

— Ви подумаєте, що я абсолютно жахлива людина, але у мене кошмарна пам'ять на обличчя. Дайте мені секунду, і я все згадаю.

В цю мить Ричард зрозумів, що все по-справжньому, і важкий страх каменюкою осів на дно його живота. Яке б безглуздя з ним не коїлося, воно коїлося насправді. То був ані жарт, ані кпини, ані глузи.

— То нічого, — глухо сказав він. — Забудь.

І він пішов геть, вийшов крізь двері й подався коридором. Він майже досяг ліфта, коли вона вигукнула його ім'я.

— Ричарде!

Він обернувся. Це таки був жарт. Якась дріб'язкова помста. Щось таке, що можна пояснити.

— Ричард... Мейбері? — здавалося, вона пишається тим, що пам'ятає так багато.

— Мейг'ю, — сказав Ричард і увійшов до ліфта, двері якого зачинилися за його спиною, зігравши сумну низхідну мелодію на флейті.

Ричард пішов до своєї квартири, вибитий з рівноваги, спантеличений, гнівний. Іноді він махав рукою до таксі, але жодного разу не покладав справжньої надії на те, що бодай котресь із них зупиниться — і жодне не зупинилося. Ноги йому боліли, очі щипало, і він знав, що скоро прокинеться від цього дня, і тоді почнеться справжній понеділок — логічний, пристойний, чесний понеділок.

Діставшись до квартири, Ричард наповнив ванну гарячою водою, покинув одяг на ліжку в спальні, пішов голий через коридор і занурився в розніжливі води. Він вже майже задрімав, коли почув, як клацає у дверях ключ, і діловий чоловічий голос каже:

— Звісно, ви перші, кому я сьогодні її показую, але список зацікавлених наразі вже довший за мою руку.

— Вона не така велика, як я уявляла після опису, що вислала ваша контора, — сказала жінка.

— Так, вона компактна. Але я схилиюся до того, щоб вважати це перевагою.

Ричард не завдав собі клопоту замкнути двері ванної. Врешті-решт, він був сам у квартирі.

Хрипкіший, жорсткіший чоловічий голос мовив:

— Ви наче казали, що вона без меблів. Мені здається, що меблів тут до біса.

— Попередній пожилець, певно, залишив свій пожиток. Цікаво. Мені про це нічого не сказали.

Ричард став у ванні на ноги. Але тоді, через те, що був голий, а люди могли увійти будь-якої миті, він знов опустився у ванну, після чого доволі безпорадно пошукав очима рушника.

— Дивись, Джордже, — сказала жінка з коридору. — Хтось покинув рушника на стільці.

Ричард оглянув і відкинув як заміну рушнику губку, напівпорожню пляшку шампуню й жовту гумову качечку.

— А ванна тут яка? — спитала жінка.

Ричард схопив мачулку й розвісив її спереду нижче пояса. Тоді він підвівся, став спиною до стіни й приготувався скам'яніти від смертельного сорому. Двері відчинилися. До ванної ввійшли троє: юнак у пальто з верблюжої шерсті й пара середнього віку. Ричард подумав, чи вони так само зніжковіли, як і він.

— Розміром похизуватися не може, — сказала жінка.

— Це компактність, — м'яко виправило її верблюже пальто. — Не потребує значних зусиль для догляду.

Жінка провела пальцем по раковині й наморщила носа.

— Гадаю, ми все побачили, — сказав чоловік середнього віку.

Вони вийшли з ванної.

— Тут було би зручно, — сказала жінка.

Розмова продовжилася в притишених тонах. Ричард виліз із ванни й підступив до дверей. Він помітив рушника, що висів на стільці в коридорі, висунувся й схопив його.

— Ми беремо її, — сказала жінка.

— Справді? — спитало верблюже пальто.

— Це саме те, що треба, — пояснила вона. — Або стане таким, коли ми обживемося. Можна підготувати її на середу?

— Звісно. Ми повиносимо цей мотлох вже завтра, без проблем.

Змерзлий і загорнутий в рушник Ричард, з якого крапало на підлогу, кинув на нього сердитий погляд.

— Це не мотлох, — сказав він. — Це моє добро.

— Тоді ми візьмемо ключі у вашій конторі.

— Перепрошую, — жалібно сказав Ричард. — Я тут живу.

Вони проштовхалися повз Ричарда до дверей.

— Приємно мати з вами справу, — сказало верблюже пальто.

— Ви... хоч котресь із вас мене чує? Це моя квартира. Я тут живу.

— Якщо ви надішлете контракт факсом мені на роботу... — сказав хрипкий чоловік, а тоді двері грюкнули, і Ричард залишився стояти в коридорі квартири, що колись була його. Він мовчки тремтів від холоду.

— Це, — оголосив Ричард світові, прямо заперечуючи докази, отримані через органи чуття, — не відбувається насправді. — Бетфон заблимав фарами й пронизливо задзвонив. Ричард втомлено підняв слухавку. — Алло?

У слухавці пошипіло й потріщало, неначе дзвонили десь дуже далеко. Голос по той бік дроту був незнайомий.

— Це містер Мейг'ю? — сказав він. — Містер Ричард Мейг'ю?

— Так, — відповів він. А тоді зрадив і додав: — Ви мене чуєте? Слава Богу. Хто це?

— Ми з напарником зустрічалися з вами в суботу, містере Мейг'ю. Я намагався довідатися про місце перебування певної юної леді. Чи ви пам'ятаєте? — голос мав масні, гідкі, лисячі інтонації.

— А, так. Це ви.

— Містере Мейг'ю. Ви сказали, що Дуері з вами немає. У нас є підстави вважати, що ви прикрасили правду, і то немало.

— А ви назвалися її братом.

— Усі люди браття, містере Мейг'ю.

— Її тут вже немає. І я не знаю, де вона.

— Нам це відомо, містере Мейг'ю. Ми діамантово недвозначно свідомі обох цих фактів. І якщо бути несказанно відвертим, містере Мейг'ю — а я впевнений, ви хотіли б, щоби я був із вами відвертий, чи не так? — то на вашому місці я б не переймався юною леді. Її дні вже полічені, і сума записується навіть не двозначним числом.

— Навіщо ви мені дзвоните?

— Містере Мейг'ю, — був радий пояснити містер Круп, — ви знаєте, яка на смак ваша власна печінка? — Ричард нічого не сказав. — Просто містер Вандемар пообіцяв мені власноруч вирізати вам вказаний орган і запхати до рота, перед тим як остаточно перерізати вашу жалюгідну тоненьку горляночку. Тож виходить, що про її смак, ви, певно, дізнаєтеся з перших уст, чи не так?

— Я зараз же дзвонитиму в поліцію. Ви не можете отак мені погрожувати.

— Містере Мейг'ю. Дзвоніть кому забажаєте, але мені було б сумно, якби ви розцінили це як погрозу. Ані ваш покірний слуга, ані містер Вандемар ніколи не погрожуємо, хіба не так, містере Вандемар?

— Ні? А що ж ви тоді, в біса, оце робите?

— Ми даємо вам свою обіцянку, — сказав містер Круп крізь шум стативи, шипіння й луни. — І ми знаємо, де ви живете. — І він поклав слухавку.

Ричард міцно тримав слухавку й дивився на неї, а тоді тричі втопив кнопку 9: пожежники, поліція й швидка.

— Невідкладна допомога, — сказав оператор вказаної допомоги. — Яка служба вам потрібна?

— Переведіть мене, на поліцію, будь ласка. Один чоловік щойно погрожував убити мене, і мені здається, що то був не жарт.

Зависла пауза. Ричард сподівався, що його перемикають на поліцію. За кілька секунд голос сказав:

— Невідкладна допомога. Алло? Там хтось є? Алло? — і Ричард поклав слухавку бетфону, пішов до спальні, вдягнувся, бо тремтів од наготи, холоду, страху і того, що більше нічого не міг вдіяти.

Нарешті, після певних вагань, він витяг з-під ліжка чорну спортивну сумку й поклав до неї шкарпетки. Тоді спідне. Кілька футболок. Паспорт. Гаманець. На ньому були джинси, кросівки, товстий светр. Він пригадав, як дівчина, що називалася Дуері, прощалася з ним. Те, як вона замовкла, як сказала, що їй шкода...

— Ти знала, — сказав він до порожньої квартири. — Ти знала, що так станеться. — Він пішов на кухню, взяв трохи фруктів з миски й поклав до сумки. Застебнувши її, він вийшов у присмерк вулиці.

Банкомат загудів і прийняв його картку. «БУДЬ ЛАСКА, ВВЕДІТЬ ПІН-КОД», — сказав він. Ричард ввів свій таємний пін-код (Р-И-Ч-Д). Екран очистився. «ЗАЖДІТЬ, БУДЬ ЛАСКА...», — попросив він і знову очистився. Десь в апаратній глибині щось гарчало й бурмотіло.

«КАРТКА НЕ ДІЙСНА. БУДЬ ЛАСКА, ЗВЕРНІТЬСЯ ДО БАНКУ-ЕМІТЕНТА». Щось чмихнуло, і картка виповзла зі щілини.

— Дріб'язку нема? — спитав ззаду втомлений голос.

Ричард розвернувся; чоловік був низенький, старий і лисуватий, бороду мав занедбану, забиту пилом і сіро-жовто-переплутану, а зморшки на обличчі були чітко виділені чорним брудом. Він був одягнений у брудне пальто поверх залишків темно-сірого светра. Очі в нього теж були сірі й сльозаві.

Ричард віддав чоловіку картку.

— Тримай, — сказав він. — Залиш собі. Там десь півтори тисячі фунтів, якщо ти зможеш їх витягти.

Чоловік узяв картку по-вуличному почорнілими руками, глянув на неї, перевернув і глухо сказав:

— Ото вже дякую. Коли б мені до неї ще шістдесят пенсиків, то куплю собі хорошу чашку кави. — Він віддав Ричарду картку й пішов далі вулицею.

Ричард підібрав сумку. Тоді пішов за чоловіком і сказав:

— Гей. Стривай. Ти мене бачиш.

— У мене очі не хворі, — сказав чоловік.

— Слухай, — сказав Ричард, — ти коли-небудь чув про такий собі Плавучий ринок? Мені треба туди. Є дівчина на ім'я Дуері... — але чоловік почав знервовано відступати від Ричарда. — Слухай, мені справді потрібна допомога, — сказав Ричард. — Будь ласка.

Чоловік дивився на нього без жалю. Ричард зітхнув.

— Добре, — сказав він. — Вибач, що потурбував. — Він розвернувся геть, ухопився за ручку сумки обома руками так, що вони майже не трусилися, й пішов геть по Гай-стріт.

— Гей, — покликав чоловік шепітним криком. Ричард озирнувся. Той манив його рукою. — Йди сюди, друже, бігом.

Чоловік поспішив униз якимись сходами на тому боці вулиці, де будинки стояли розвалені — сходи були закидані сміттям і вели до покинутої підвальної квартири. Ричард спотикався слідом. Внизу сходів знайшлися двері, і чоловік відчинив їх. Він пропустив Ричарда вперед, а тоді замкнув двері за собою. За дверима чекала темрява. Чиркнув сірник об коробку — і спалахнув вогонь: чоловік торкнувся сірником гноту старого залізничного ліхтаря, той загорівся й почав давати світла трохи менше, ніж давав сірник, а тоді вони з Ричардом разом пішли крізь темряву.

Пахло цвіллю, старою вологою цеглою, гнилизною й темрявою.

— Де це ми? — прошепотів Ричард. Його провідник шикнув на нього. Вони досягли ще одних дверей у стіні. Чоловік вистукав на них якийсь ритм. Запала пауза, а тоді двері відчинилися.

Ричарда на мить осліпило раптовим світлом. Він опинився у велетенському склепінчастому приміщенні, в підземній залі; заповненій вогнем і димом. Скрізь горіли невеликі вогнища. Навколо них стояли тінисті силуети людей, що смажили на рожнах якихось маленьких тварин. Хтось перебігав від ватри до ватри. Це нагадало Ричардові про пекло — або, точніше, про те, яким він уявляв собі пекло, коли був школярем. Дим почав дерти груди, і Ричард закашлявся. Тоді до нього повернулася сотня пронизливих очей: сотня незмигних очей, що не віщували нічого доброго.

До них підскочив якийсь чоловік. Він мав довге волосся й клаптикувату русу бороду, а його подерта одежина була обторочена хутром — жовто-чорно-білим хутром, схожим на шкуру черепахового kota. Він міг бути вищим за Ричарда, але дуже сутулився, тримаючи руки коло грудей і стиснувши долоні разом.

— Що? Що це таке? Що це таке? — спитав він у Ричардового провідника. — Кого ти нам привів, Іліастере? Кажі-кажі-кажі.

— Він Згори, — сказав провідник. («Іліастер?», — подумав Ричард). — Питався про леді Дуері. І Плавучий ринок. Привів його до вас. Подумав, що ви, як Володар щуровустів, знатимете, що з ним робить.

Тепер круг них стояло вже з десятків обторочених хутром постатей: чоловіки, жінки, навіть кілька дітей. Вони рухалися ривками: кілька секунд стояли нерухомо, а тоді рвучко підбігали до Ричарда.

Володар щуровустів засунув руку вглиб свого обтороченого хутром лахміття й витягнув лиховісний уламок скла завдовжки дюймів із вісім. З одного краю на нього було намотано трохи погано вичиненої шкіри з хутром, утворюючи таке собі руків'я. Світло вогнищ блимало на скляному лезі. Володар щуровустів приставив уламок до Ричардового горла.

— О так. Так-так-так, — збуджено задріботів він. — Що з ним робити, я знаю абсолютно точно.

4

Містер Круп і містер Вандемар влаштували собі домівку в підвалі вікторіанського шпиталю, закритому десять років тому через обмежене фінансування Національної служби охорони здоров'я. Забудовники, що оголосили про свій намір перетворити шпиталь у незрівнянний квартал унікального люксового житла, зникли безвісти, щойно шпиталь закрили, тож він так і стояв рік за роком, сірий, порожній, нікому не потрібний, із забитими вікнами й дверима на замку. Його дах прогнів, і дощ ляпав усередину, розносячи вологу й гниль по всій будівлі. Шпиталь був зведений навколо центрального двору, до якого пробивалася певна кількість сірого й недружнього світла.

Підвальне царство під порожніми палатами складалося з більш як сотні крихітних приміщень, з яких деякі були порожні, а в інших залишилися покинуті припаси. В одній кімнаті містилася велетенська приземкувата металева піч, а в сусідній розташувалися забиті й висохлі туалети й душові кабінки. Більша частина підлоги в підвалах була вкрита тонким шаром маслянистої дощової води, що віддзеркалювала темряву й занепад підгнилих стель.

Якби хтось пройшов шпитальними сходами аж до низу, через покинуті душові, повз службові туалети, повз кімнату, в якій стеля повністю обвалилася, заповнивши її битим склом і відкривши її погляду згори, він би дістався до вузьких іржавих металевих сходів, з яких колись біла фарба облазила довгими вологими смугами. І якби хтось пішов тими сходами вниз, перетнув болотисте місце під ними та просунувся у напівзогнілі двері, то опинився б нижче підвалу, у велетенській кімнаті, де шпиталь сто двадцять років накопичував викинутий і забутий непотріб. Саме тут містер Круп і містер Вандемар влаштували собі тимчасову домівку. Стіни тут були сірі, а зі

стелі крапало. В кутках розкладалися дивні речі — деякі з них колись були живі.

Містер Круп і містер Вандемар збували час. Містер Вандемар звідкілясь узяв багатоніжку — червонясто-помаранчеве створіння, майже вісім дюймів завдовжки, з лихими отруйними іклами — і пустив її бігати по своїх руках, дивлячись, як та звивається між пальцями й зникає в одному рукаві, щоб за хвилину з'явитися з іншого. Містер Круп грався з бритвами. Він знайшов у кутку цілу коробку старих бритв, загорнутих у вощений папір, і тепер придумував, що з ними можна зробити.

— Чи можу я попросити вас звернути на дещо свою увагу містере Вандемар? — трохи згодом сказав він. — Примружте свої оченята ось сюди.

Містер Вандемар обережно затис голову багатоніжки між товстим великим і дужим вказівним пальцями, щоб вона не борсалася. Він глянув на містера Крупа.

Містер Круп притулив ліву руку до стіни й розчепірів пальці. Узявши п'ять бритв у праву руку, він обережно прицілився й метнув їх у стіну. Кожна бритва увігналася в стіну між пальцями містера Крупа; це було схоже на мініатюрний виступ металічного ножів. Містер Круп забрав руку, залишивши на стіні тільки бритви, що вказували на місця, де щойно були його пальці, і повернувся до свого напарника, чекаючи на схвалення.

Містер Вандемар не надто вразився.

— І що тут такого хвацького? — спитав він. — У жоден палець на влучили.

Містер Круп зітхнув.

— Хіба ні? — спитав він. — Гм, ви маєте рацію, щоб мені трахея луснула. Який же я роззява. — Він по черзі витяг бритви зі стіни й висипав їх на дерев'яний стіл. — Може, покажете мені, як це робиться?

Містер Вандемар кивнув. Він поклав багатоніжку назад, до порожньої банки з-під мармеладу, а тоді притулив ліву руку до стіни. Правою рукою він підняв свого ножа — лиховісного на вигляд, гострого, бездоганно

збалансованого. Він звузив очі й метнув. Ніж пролетів у повітрі, як пролітають по-справжньому сильно кинуті гострі й великі ножі, і вгородився лезом у вологу штукатурку, пройшовши перед тим крізь його долоню.

Задзеленчав телефон.

Містер Вандемар вдоволено глянув на містера Крупа, у той час як його рука залишилася пришпиленою до стіни.

— Ось як воно робиться, — сказав він.

В кутку кімнати стояв старий телефон, античний апарат з відокремленими слухавкою і мікрофоном, що не використовувався у шпиталі з 1920-х років, зроблений з дерева й бакеліту. Містер Круп узяв слухавку, від якої простягався довгий ганчір'яний дріт, і заговорив у мікрофон, що був поєднаний з базою.

— Круп і Вандемар, — по-діловому сказав він. — Стара контора. Усунення перепон, викорінення непорозумінь, видалення неспокійних кінцівок, превентивна стоматологія.

Особа по той бік дроту щось промовила. Містер Круп здригнувся. Містер Вандемар сіпнув ліву руку. Вона була міцно пришпилена до стіни і ніяк не хотіла звільнитися.

— О! Так, сер. Звісно. Дозвольте підкреслити, наскільки телефонна бесіда з вами освітлює й прикрашає наш до того сірий день? — ще одна пауза. — Звісно, я припиню своє лизоблюдство й запобігання. Буду щасливий припинити. Це честь і — що нам відомо? Нам відомо, що... — його урвали; він замислено й терпляче поколупався в носі, а тоді: — Ні, ми не знаємо, де вона перебуває саме цієї миті. Але нам і не треба. Сьогодні вона з'явиться на ринку, і... — Його губи стислися: — Ми не маємо жодного наміру порушувати перемир'я ринку. Варто почекати, поки вона покине ринок і згребти її... — Тоді він замовк і почав слухати, час від часу киваючи.

Вільною рукою містер Вандемар намагався витягти ножа, але той дуже міцно засів.

— Це можна влаштувати, так, — сказав містер Круп у мікрофон. — Тобто, це буде влаштовано. Звісно. Так. А ще, сер, чи могли б ми обговорити... — Але його співрозмовник поклав слухавку. Містер Круп подивився на слухавку, а тоді повісив її назад. — Думаєш, ти чорт-зна який розумний? — прошепотів він. Тоді він помітив скрутне положення містера Вандемара й сказав: — Припиніть це. — Він нахилився до нього, витяг ножа зі стіни й долоні містера Вандемара і поклав його на стіл.

Містер Вандемар потрусив лівою рукою й позгинав пальці, а тоді витер налиплу вологу штукатурку з леза свого ножа.

— Хто то був?

— Наш наймач, — сказав містер Круп. — Здається, з іншим об'єктом нічого не вийде. Надто молоде. Доведеться використати цю дівулю Дуері.

— То нам тепер не можна її вбивати?

— Це, містере Вандемар, короткий і змістовний підсумок, так. Отож, здається, наша маленька міс Дуері оголосила, що бажає найняти охоронця. На ринку. Сьогодні.

— То й що? — містер Вандемар плюнув на зворотний бік долоні, куди увійшло лезо, а також на долоню, звідки те лезо вийшло. Він розтер слину товстим великим пальцем. Шкіра стяглася, зрослася і знову стала суцільною.

Містер Круп підібрав своє старе, важке, чорне, лискуче від поважного віку пальто з підлоги і надягнув його.

— Отож, містере Вандемар, — сказав він, — може, ми й собі найmemo охоронця?

Містер Вандемар повернув ножа до піхов у своєму рукаві. Він теж одягнувся в пальто, запхав руки глибоко до кишень і був приємно здивований, знайшовши там майже неторкнуту мишу. Добре. Він зголоднів. Тоді містер Вандемар задумався над останнім питанням містера Крупа зі старанністю патологоанатома, що розтинає любов свого життя, і, знайшовши хибу в напарниковій логіці, сказав:

— Нам не потрібен охоронець, містере Круп. Це ми кривдимо людей, а не вони нас.

Містер Круп вимкнув світло.

— О, містере Вандемар, — сказав він, насолоджуючись звуками своїх слів так само, як він насолоджувався звуками всіх слів, — коли нас поранять, хіба не піде кров?

Містер Вандемар зважив це хвилинку, стоячи в темряві, а тоді сказав абсолютно правдиво:

— Ні.

— Шпигун з Горішнього світу, — сказав Володар щуровустів. — Га? Я мався б розрізати тебе від горлянки до пупа й погадати на твоїх кишках.

— Слухайте, — сказав Ричард, притиснувшись спиною до стіни, зі скляним кинджалом коло адамового яблука. — Гадаю, ви трохи помиляєтеся. Мене звать Ричард Мейг'ю. Я маю чим це довести. В мене при собі читацькі квитки з бібліотек. Кредитки. Інші речі, — у відчаї додав він.

Коло протилежної стіни, як помітив Ричард з відстороненою ясністю, що приходить до людини, коли якийсь скаженець збирається перерізати їй горло шматком битого скла, люди кидалися на землю, низько схиляли голови й не відривали їх від підлоги. Маленька чорна пляма наближалася до них по землі.

— Гадаю, замислившись на хвилинку, ми всі зрозуміємо, що поводимося нерозумно, — сказав Ричард. Він не переймався змістом своїх слів, йому аби лиш щось лунало з рота, бо поки він міг говорити, то ще не помер. — Чого б вам не опустити цю штуку і... перепрошую, це моя сумка, — останні слова були звернені до худенької промоклої дівчини-підлітка, котра взяла Ричардову сумку і грубо викидала його майно на землю.

Люди в залі продовжували вклонятися, а маленька пляма підходила ближче. Вона досягла групи людей навколо Ричарда, але ніхто з них її не помітив. Усі дивилися на Ричарда.

То був пацюк, що зацікавлено глянув на Ричарда. В того проскочило дивне враження, ніби пацюк блимнув до нього одним із чорних блискучих краплинок очей. Тоді він голосно зацвікотів.

Чоловік зі скляним кинджалом кинувся на коліна, як і решта людей навколо. Так само після секундних роздумів вчинив, хоч і набагато незграбніше, безпритульний, якого називали Іліастером. За мить стояти залишився тільки Ричард. Худенька дівчина потягла його за лікоть, і він теж опустився на одне коліно.

Володар щуровустів уклонився так низько, що його довге волосся замело підлогу, і зацвікотів до пацюка у відповідь, морщачи носа, з писком і шипінням показуючи зуби й сам уподібнившись до гігантського щура.

— Слухайте, хтось може мені сказати... — забурмотів Ричард.

— Тихше! — сказала худенька дівчина.

Пацюк ступив — здавалося, трохи презирливо — на згрубілу долоню Володаря щуровустів, і чоловік з повагою підняв його до рівня Ричардових очей. Пацюк ліниво махав хвостом, роздивляючись Ричардове обличчя.

— Це володар Довгохвіст із клану Сірих, — сказав Володар щуровустів. — Він каже, що ти виглядаєш надзвичайно знайомим. Він хоче знати, чи зустрічались ви раніше.

Ричард дивився на пацюка. Пацюк дивився на Ричарда.

— Гадаю, це можливо, — визнав він.

— Він каже, що повертав послугу маркізові де Карабасу.

Ричард глянув на тваринку уважніше.

— То це той самий щур? Так, ми зустрічалися. По правді, я кинув у нього пульт від телевізора. — Декого з людей навколо це неабияк шокувало. Худенька дівчина навіть писнула. Ричард їх майже не помічав; він знайшов бодай щось знайоме посеред цього божевілля. — Здоров, Щурку, — сказав він. — Я радий знов тебе бачити. Ти не знаєш, де зараз Дуері?

— Щурко! — чи то запищала, чи то перелякано ковтнула дівчина. До її подертого одягу був причеплений розкислий від води значок, які чіпляють до вітальних карток. На ньому жовтими літерами було написано: «МЕНИ 11».

Володар щуровустів застережливо замахнувся на Ричарда скляним ножом.

— Тобі не можна звертатися до володаря Довгохвоста інакше, як через мене, — сказав він. Пацюк пропищав наказ. Обличчя чоловіка обвисло. — Його? — сказав він, зневажливо дивлячись на Ричарда. — Та я ж зараз не можу віддати ані душі. Може, я просто перетну йому горлянку й спущу до Стічного народу...

Пацюк знову рішуче зацвіркотів, а тоді зіскочив з плеча чоловіка на землю й зник в одній з багатьох дірок, якими рясніли стіни.

Володар щуровустів підвівся. На нього дивилися сотні очей. Він повернувся до зали й глянув на своїх підданих, що скрутилися коло кіптявих вогнищ.

— Не знаю, чого це ви всі вирячилися, — загукав він. — А рожни хто крутитиме, га? Хочете, щоб харч пригорів? Нема чого дивитися. Робіть своє. Поверніть баньки куди треба.

Ричард нервово підвівся. Його ліва нога заціпила, і він розтирав її, щоб пробудити до життя, а вона колола у відповідь голками. Володар щуровустів глянув на Іліастера.

— Його треба відвести на ринок. Наказ володаря Довгохвоста.

Іліастер похитав головою і плюнув на землю.

— Ну, я його не поведу, — сказав він. — Така мандрівка мені життя коштуватиме. Ви, щуровусти, завжди були до мене добрі, але я не можу туди повертатись. Ти це знаєш.

Володар щуровустів кивнув. Він сховав кинджала десь у хутрі свого вбрання, а тоді усміхнувся до Ричарда жовтими зубами.

— Ти й не знаєш, як тобі оце щойно пощастило, — сказав він.

— Знаю, — сказав Ричард. — Справді знаю.

— Ні, — сказав чоловік, — не знаєш. Справді не знаєш. — І він похитав головою і зачудовано буркнув під носа: — «Щурко».

Володар щуровустів узяв Іліастера за руку, і вони відійшли трохи, щоб їх не чули, й почали балакати, зрідка позираючи на Ричарда.

Худенька дівчина поглинала один з Ричардових бананів, та так, що Ричард був упевнений — це найменш еротичне споживання банана, яке він коли-небудь бачив.

— Знаєш, це мав бути мій сніданок, — сказав Ричард. Вона винувато подивилася на нього. — Мене звать Ричард. А тебе як?

Дівчина, що, як зрозумів Ричард, устигла перетрошити всі фрукти, які він брав з собою, ковтнула останній шматок банана і завагалася. Вона ледь усміхнулася і сказала щось, що прозвучало дуже схоже на «Анестезія».

— Я була голодна, — сказала вона.

— То і я голодний, — відказав він.

Вона глянула на невеликі вогнища в кінці зали, тоді знов перевела погляд на Ричарда й усміхнулася.

— Ти любиш котів? — поцікавилася дівчина.

— Так, — відказав Ричард. — Коти мені дуже подобаються.

Анестезії, здається, аж від душі відлягло.

— А що більше любиш, лапку чи грудинку? — спитала вона.

Дівчина на ім'я Дуері йшла двором, а маркіз де Карабас крокував слідом. В Лондоні була сотня інших таких само маленьких дворів, колишніх стаєнь і провулочків, крихітних відголосів старих часів, що не змінилися за триста років. Навіть запах сечі був той самий, що й за часів Піпса*, триста років тому. До світанку залишалася ще година, але небо вже почало яснішати, набуваючи різкого свинцевого кольору. Клапті туманцю висіли в повітрі блідими привидами.

Двері були грубо забиті дошками й обклеєні заляпанними афішами виступів давно забутих гуртів у хтозна-коли закритих клубах. Вони двоє стали

перед ними, маркіз оглянув усі дошки, цвяхи й афіші, і було видно, що він геть ними не вражений; з іншого боку, «не вражений» було його основним станом.

— То це і є вхід? — спитав він.

Вона кивнула.

— Один з них.

Він склав руки.

— Ну? Кажі: «Відчиняйся, сезаме» — чи що там треба зробити.

— Я не хочу цього, — сказала вона. — Я справді не впевнена, що ми робимо те, що треба.

— Дуже добре, — він розняв руки. — Тоді побачимося іншого разу. — Він розвернувся на каблуках і пішов тією ж дорогою, якою вони прийшли.

Дуері схопила його за руку.

— І ви б покинули мене? — спитала вона. — Отак просто?

Він вишкірив зуби без крихти гумору.

— Безперечно, так. Я дуже заклопотана людина. Маю багато чого побачити. Багато кого нагріти.

— Секунду, стривайте, — вона відпустила його рукав і прикусила нижню губу. — Востаннє я була тут, коли... — Вона затихла.

— Коли ти була тут востаннє, то знайшла свою родину мертвою. Ну от, бачиш? Тобі вже не треба цього пояснювати. Якщо ми не збираємося заходити, нашим діловим стосункам варто покласти край.

Вона глянула на нього, звівши вгору своє бліде в передсвітанковому світлі обличчя ельфи.

— І це все?

— Я хотів би побажати тобі на майбутнє усіляких гараздів, але дуже сумніваюся в тому, що ти проживеш достатньо довго, щоб називати це майбутнім.

— Ох ви ж і неабищо, хіба ні?

Він нічого не відповів. Вона підійшла до дверей.

— Гаразд, — сказала. — Ходімо. Я заведу нас усередину.

Дуері поклала ліву руку на забиті двері, а правою взяла велетенську коричневу долоню маркіза. Її маленькі пальчики впелися в його великі. Вона заплющила очі.

...щось прошепотіло, здригнулося, змінилось...

... і двері провалилися в темряву.

Спогади були свіжі, їм було лиш кілька днів: Дуері ходила Домом Без Дверей і гукала «Я вдома!» і «Агов?». Вона перейшла з передпокою до вітальні, тоді до бібліотеки, до будуара; ніхто не відповідав. Вона рушила до наступної кімнати.

Басейн був усередині вікторіанської будівлі, зведеної з мармуру й чавуну. Її батько знайшов її, закинуту й підготовану до знищення, коли був молодшим, і вплив її до тканини Дому Без Дверей. Мабуть, у зовнішньому світі, в Горішньому Лондоні, кімнату давно зруйнували й забули. Дуері гадки не мала, де фізично розташовувалася бодай одна кімната її будинку. Його збудував її дід, узявши одну кімнату в одному місці, другу — в іншому, і так по всьому Лондону, з'єднавши їх без жодних дверей і видимого зв'язку; чимало додав і її батько.

Вона пішла уздовж краю старого басейна, втішаючись тим, що повернулася додому й спантеличена відсутністю родини. А тоді вона глянула вниз.

У воді хтось плавав, а за ним тяглися дві однакові хмарки крові — одна з горла, інша з пахвини. То був Арк, її брат. Її широко розплющені очі перестали бачити. Вона зрозуміла, що відкрила рота. Почула свій крик.

— Це було боляче, — сказав маркіз. Він потер лоба і покрутив головою, наче намагаючись полегшити раптовий біль у шиї.

— Спогади, — пояснила вона. — Вони увібралися в стіни.

Він звів брову.

— Могла б і попередити.

— Ой, — сказала вона. — Справді.

Вони стояли у велетенській білій кімнаті. Кожна стіна була завішана картинами. На кожній картині була зображена інша кімната. В білій кімнаті не було дверей — взагалі жодних отворів.

— Цікавий декор, — оцінив маркіз.

— Це вестибюль. Звідси ми можемо потрапити до будь-якої кімнати в Домі. Вони всі пов'язані.

— А де розташовуються інші кімнати?

Вона похитала головою.

— Не знаю. Мабуть, за багато миль звідси. Вони розкидані по всьому Долішньому.

Маркізу вдалося обійти всю кімнату кількома серіями нетерплячих кроків.

— Доволі незвично. Асоціативний будинок, кожна кімната якого розташовується десь інде. Це так вигадливо. Твій дід був людиною оригінального бачення, Дуері.

— Я ніколи його не знала, — вона ковтнула, а тоді продовжила, звертаючись як до нього, так і до себе. — Тут мало бути безпечно. Ніхто не повинен був спромогтися нас тут скривдити. Тільки моя родина могла переходити між кімнатами.

— Сподіваймося, що записник твого батька дасть нам якісь підказки, — сказав він. — Звідки почнемо шукати? — Дуері знизала плечима. — Ти певна того, що він вів щоденника? — насідав він.

Вона кивнула.

— Він ішов до свого кабінету й обривав зв'язок з кімнатою, поки не закінчував диктувати.

— Тоді з кабінету й почнемо.

— Але я там дивилася. Справді. Я дивилася, коли прибирала тіло... — і вона заплакала тихими, лютими схлипами, які на звук ніби виривали з неї силою.

— Ну годі, годі, — сказав маркіз де Карабас, ніяково плескаючи її по плечу. А тоді додав ще про всяк випадок: — Годі. — Він не дуже вмів утішати людей.

Дивнобарвні очі Дуері наповнилися слізьми.

— Ви можете... дати мені секундочку? Зараз я заспокоюся.

Він кивнув і перейшов на інший бік кімнати. Коли він озирнувся, вона продовжувала стояти там, — геть сама, лиш обрис на тлі білого вестибюля, заповненого картинами кімнат, — і заламувала руки, і здригалася, і плакала, як маленька дівчинка.

Ричард і досі був засмучений через втрату сумки.

Володаря щуровустів це не зворушило. Він нахабно заявив, що пацюк — володар Довгохвіст — нічого не сказав про повернення Ричардових речей. Тільки те, що його треба довести до ринку. Тоді він сказав Анестезії, що горішняка вестиме на ринок вона, і що так, це наказ. І перестати розпускати соплі, й рухатися — теж наказ. Він сказав Ричарду, що коли він, Володар щуровустів, бодай коли ще побачить його, Ричарда, знову, то він, Ричард, опиниться в чималій халепі. Він знову підкреслив, що Ричард гадки не мав, як йому пощастило, і, пропустивши повз вуха Ричардове прохання повернути майно — або принаймні гаманця, — він вивів їх за двері, які одразу ж замкнув.

Ричард і Анестезія йшли в темряві пліч-о-пліч.

Вона несла імпровізованого ліхтаря, зробленого зі свічки, бляшанки, моточка дроту і скляної пляшки з-під лимонаду з широкою шийкою. Ричард дивувався з того, як швидко його очі призвичаїлися до майже цілковитої темряви. Вони йшли якоюсь послідовністю підземних сховищ і льохів. Іноді йому здавалося, що він помічав якийсь рух у дальніх кутках сховищ, але чи то була людина, чи щур, а чи щось геть до них не подібне, воно завжди зникало раніше, ніж вони досягали місця, де щось ворухилося. Коли Ричард спробував забалакати до Анестезії про ті рухи, вона шипма примусила його затихнути.

Він відчув на обличчі холодний протяг. Щуровустка без попередження присіла навпочіпки, поставила на землю свою свічку-ліхтар, і потягла, й

засмикала металеві ґратки, вбудовані в стіну. Вони відчинилися раптово, і вона впала на спину. Тоді вона помахала Ричарду, щоб той заходив. Він зігнувся й просунувся крізь дірку в стіні; футом далі підлога закінчилася.

— Перепрошую, — прошепотів Ричард. — Тут якийсь провалля.

— Там не високо, — сказала вона йому. — Рушай.

Вона причинила за собою ґратки й стала збентежливо близько до Ричарда.

— Тримай, — сказала вона, передавши йому ручку свого маленького ліхтаря, а сама вчепилася за край і зістрибнула вниз. — От бачиш, — сказала вона. — Не так воно й страшно, правда? — Її обличчя опинилося за кілька футів нижче Ричардових ніг, які він звисив з краю. — Тепер передай мені ліхтаря.

Він опустил його нижче. Їй довелося підстрибувати, щоб його забрати.

— А тепер, — прошепотіла вона, — плигай і сам.

Він нервово посунувся вперед, зліз із краю, повисів на ньому трохи, а тоді відпустився. Він приземлився на руки й ноги у м'яку, вологу грязюку. Руки він повитирав об светр. За кілька футів попереду Анестезія вже відчиняла інші двері. Вони пройшли крізь них, і вона причинила їх за собою.

— Тепер можна балакати, — сказала вона. — Неголосно, але можна. Якщо хочеш.

— О, дякую, — сказав Ричард. Він не міг придумати, що б його сказати. — Тож. Гм. Ти шур, правильно? — сказав він.

Вона захихотіла, як японська дівчинка, прикриваючи обличчя долонею, а тоді похитала головою і сказала:

— Ото було б справжнє щастя. Якби ж то. Ні, я щуровустка. Ми говоримо зі щурами.

— Що, просто теревените з ними?

— О ні. Ми багато чого для них робимо. Розумієш, — її інтонація натякала, що таке навряд чи колись могло спасти Ричардові на думку без сторонньої допомоги, — щури дечого не можуть зробити самі. Тобто, вони ж

не мають пальців, ані великих, ані решти. Стривай... — Вона раптом притисла його до стіни й приклала брудну долоню до його рота. Тоді задула свічку.

Нічого не сталося.

Тоді Ричард почув далекі голоси. Вони почекали ще трохи, в темряві й холоді. Ричард здригнувся.

Повз них пройшли якісь люди, що стиха балакали. Коли всі звуки затихли, Анестезія відняла долоню від Ричардового рота, знов запалила свічку, і вони рушили далі.

— Хто то такі? — спитав Ричард.

Вона знизала плечима.

— Байдуже.

— Тоді чого ти вирішила, що вони б не були раді нас побачити?

Вона глянула на нього доволі сумно, як мати, котра намагається пояснити малюку, що цей вогонь теж пече. Усі вогні печуть. Будь ласка, повір.

— Ходімо, — сказала вона. — Я знаю, як пройти навпростець. Зріжемо трохи через Горішній Лондон.

Вони піднялися кам'яними сходами, і дівчина штовхнула якісь двері. Вони пройшли крізь них, і двері зачинилися за ними.

Ричард збентежено озирнувся. Вони стояли на Набережній, кількамильній пішохідній дорозі, яку вікторіанці збудували уздовж північного берега Темзи, і яка накрила каналізаційну систему й новостворену Окружну лінію метро й замінила собою смердючі відпливні смуги, що перегнивали уздовж берегів Темзи впродовж попередніх п'ятисот років. І досі тривала ніч — або, можливо, ніч наступила знову. Ричард не міг напевне сказати, як довго вони ходили серед підземної темряви.

Місяця не було, але нічне небо повнилося ясними й палахкотливими осінніми зорями. Вуличні ліхтарі теж горіли, як і вогні на будинках і мостах, і вони виглядали припнутими до землі зірками, і блимали, подвоєні, відбиті разом із містом у нічних водах Темзи. «Казковий край» — подумав Ричард.

Анестезія задула свічку, а Ричард сказав:

— Ти точно знаєш правильну дорогу?

— Так, — сказала вона. — Достеменно.

Вони наближалися до дерев'яної лавки, і коли Ричардів погляд упав на неї, вона здалася йому одним з найбільш жаданих об'єктів, що коли-небудь траплялися йому на очі.

— А ми можемо трохи посидіти? — попросив він. — Лишень хвилинку?

Вона знизала плечима.

— У п'ятницю, — сказав Ричард, — я мав роботу в одній з найкращих фінансово-аналітичних компаній Лондона.

— Що таке фінансово-антична кумпанія?

— Це була моя робота.

Вона вдоволено кивнула.

— Ясно. І?..

— Та це я просто нагадую собі. Вчора... здавалося, що я більше ні для кого не існую.

— Так це тому, що так і є, — пояснила Анестезія.

Запізніла пара, що до того повільно йшла Набережною в їхній бік, тримаючись за руки, присіла посередині лавки між Ричардом і Анестезією, і взялася пристрасно цілуватися.

— Перепрошую, — сказав їм Ричард. Чоловік засунув руку жінці під светр і з ентузіазмом сліпо блукав нею, мов самотній мандрівник, що відкриває недосліджений континент.

— Я хочу повернути своє життя, — сказав Ричард тій парі.

— Я люблю тебе, — сказав чоловік до жінки.

— Але твоя дружина... — сказала вона, лизнувши його щоку.

— В сраку її, — сказав чоловік.

— Не треба її, — сказала жінка й п'яненко захихотіла. — Краще мене...

Вона поклала руку на його штани й захихотіла ще раз.

— Ходімо, — сказав Ричард до Анестезії, відчувши, що лавка починає втрачати принадність, і вони підвелися й пішли геть. Анестезія зацікавлено озиралася на пару на лавці, що поволі переходила в горизонтальне положення.

Ричард нічого не казав.

— Щось не так? — спитала Анестезія.

— Все — тільки й того, — сказав Ричард. — А ти завжди жила внизу?

— Та ні. Я народилася тут, — вона повагалася. — Тобі нецікаво слухати про мене.

Ричард майже здивовано усвідомив, що йому таки цікаво.

— Та ні ж бо. Розкажи.

Вона поперебирала пальцями грубі кварцові намистини, що висіли на її шиї, і ковтнула.

— Значить, були я, моя матір і близнючки... — сказала вона, а тоді замовкла. Її губи міцно стулилися.

— Продовжуй, — сказав Ричард. — Я слухаю. Мені справді цікаво. Чесно.

Дівчина кивнула. Вона набрала багато повітря, а тоді почала розповідати, не дивлячись на нього, а прикипівши очима до дороги поперед себе.

— Ну, в моєї матері була я та сестри, але в неї стало недобре з головою. Якось я прийшла зі школи, а вона кричала, не вгаваючи, і на ній не було одягу, і вона трощила все, що бачила. Тарілки біла й усе таке. Але нас вона не зачіпала. Ніколи. Мене й близнючок забрала жінка з соціальної служби, і мені довелося залишитися в тітки. Вона жила з одним чоловіком. Він мені не подобався. І коли вона йшла з дому... — Дівчина затихла; вона мовчала так довго, що Ричард подумав, чи не закінчила вона розповідати. Тоді вона знову почала: — Різне бувало. Він мене кривдив. Й інше робив. Нарешті, я розповіла тітці, а та почала мене бити. Сказала, що я брешу. Сказала, що наведе на мене поліцію. Але я не брехала. Тож я втекла. То був мій день народження.

Вони дісталися Альбертового мосту, кітчевого монумента, що перекинувся через Темзу, з'єднуючи Беттерсі на півдні з челсійським краєм Набережної, казкового мосту, обвішаного тисячами крихітних білих вогників.

— Мені не було куди йти. І я змерзла, — сказала Анестезія і знову затихла. — Я спала на вулиці. Спала вдень, коли було тепліше, а вночі ходила, просто щоб рухатися. Мені було всього одинадцять. Я крала в людей з порогів хліб і молоко. Мені це не подобалося, тож я почала тинятися вуличними ринками, збираючи зіпсуті яблука, помаранчі й інше різне, що люди викидали. А тоді мені стало дуже зле. Я жила під надземним переходом у Ноттин-Гіллі. А коли отямилася, то вже була в Спідньому Лондоні. Мене знайшли щури.

— А ти колись пробувала повернутися до всього цього? — спитав він, показуючи навколо рукою на тихі, теплі, людні будинки. Пізні машини. Справжній світ... Вона похитала головою. Кожен вогонь пече, дитинко. Ти ще навчишся.

— Не можна. Або одне, або інше. Обидва не випадають нікому.

— Мені шкода, — нерішуче сказала Дуері. Її очі почервоніли, і виглядала вона так, наче щойно енергійно вишмаркувала носа і зчухрувала сльози з очей і щік.

Поки вона опановувала себе, маркіз розважався, підкидаючи й ловлячи старі монетки й кості, які він тримав в одній з кишень пальта. Він підвів очі й холодно подивився на неї.

— Справді?

Вона прикусила губу.

— Ні. Не справді. Мені не шкода. Я тікала й ховалася, й бігла так стрімко, що... це була перша справжня нагода, щоб... — вона замовкла.

Маркіз ізгріб монети й кості та повернув їх до кишені.

— Після вас, — сказав він і пішов за нею до стіни з картинами. Вона поклала руку на ту, що показувала кабінет її батька, а іншою взяла маркізову велику чорну долоню.

... дійсність викривилася...

Вони були в оранжереї, поливали квіти. Спочатку рослину поливала Портія, направляючи воду на землю біля кореня рослини, намагаючись уникати листків і квітів.

— Лий на ніжки, — казала вона наймолодшій доньці. — А не на голівки.

Інгреса мала власну поливалку. Вона дуже нею пишалася. Її поливалка була така сама, як і мати, стала, пофарбована яскраво-зеленою фарбою. Коли мати відходила від кожної рослини, до неї зі своєю маленькою поливалочкою підходила Інгреса.

— На ніжки, — сказала вона матері, а тоді засміялася своїм рвучким сміхом маленької дівчинки.

Її мати теж сміялася, поки містер Круп не потягнув її ззаду за волосся й не перерізав біле горло від вуха до вуха.

— Привіт, татку, — тихо сказала Дуері.

Вона торкнулася бюста свого батька, провела пальцями його щокою. Худий, аскетичний, майже безволосий. «Цезар у ролі Просперо», — подумав маркіз де Карабас. Йому стало трохи зле. Останнє видіння завдало йому чималого болю. Але — він був у кабінеті лорда Портико — це була первина.

Маркіз вбирив у себе кімнату, і його очі ковзали з однієї подробиці на іншу. Зі стелі звисало набите чучело крокодила; обтягнуті шкірою книжки, астролябія, випуклі й увігнуті дзеркала, дивні наукові прилади; на стінах висіли мапи земель і міст, про які де Карабас ніколи не чув; стіл, укритий писаною кореспонденцією. Біла стіна за столом була спотворена червонясто-коричневою плямою. На столі стояв маленький портрет родини Дуері. Маркізові очі зупинилися на ньому.

— Твої мати, сестра, батько, твої брати. Усі мертві. А ти як утекла? — спитав він.

Вона опустила руку.

— Мені пощастило. Я подалася на кілька днів дещо дослідити... ви знали, що на річці Кілберн ще й досі стоїть табором купка римських солдатів?

Маркіз не знав, і це його дратувало.

— Гм. І багато?

Вона знизала плечима.

— Кілька десятків. Здається, дезертири з Дев'ятнадцятого легіону. Моя латина трохи кульгас. Хай там як, коли я дісталася сюди... — вона замовкла й ковтнула, в її опалових очах забриніли сльози.

— Зберися, — коротко звелів маркіз. — Нам потрібен записник твого батька. Ми мусимо дізнатися, хто це зробив.

Вона насупилася на нього.

— Ми знаємо, хто це зробив. Це були Круп і Вандемар...

Він розкрив долоню, помахав пальцями й сказав:

— Вони руки. Долоні. Пальці. А є голова, що замовила це, і ти теж потрібна їй мертвою. Ті двоє геть недешеві. — Він обвів поглядом захарашений кабінет. — Записник? — сказав маркіз.

— Його тут немає, — відповіла вона. — Я казала вам. Я шукала.

— Я чомусь був помилково переконаний, що твоя родина мала хист знаходити двері, як очевидні, так і навпаки.

Вона сердито глянула на нього, а тоді заплющила очі й приклала вказівні й великі пальці до перенісся. Маркіз тим часом вивчав предмети на столі Портико. Чорнильниця; шахова фігура; кістяний гральний кубик; золотий годинник; кілька пер для письма і...

«Цікаво».

То була статуетка вепра чи згорбленого ведмедя, а може й бика — важко сказати. Грубо вирізана з чорного обсидіану, вона була завбільшки з велику шахову фігуру. Вона щось йому нагадувала, але він не міг сказати, що саме. Він мимохідь підняв її, покрутив, обвив пальцями.

Дуері опустила одну руку. Вигляд мала замислений і збентежений.

— Що таке? — спитав маркіз.

— Він тут, — просто сказала вона.

Вона пішла кабінетом, повертаючи голову то в один, то в інший бік. Маркіз потай упустив різьблену фігурку до внутрішньої кишені.

Дуері стала перед високою заклошеною шафою.

— Ось, — мовила вона і простягла руку: щось клацнуло, і збоку від шафи відчинилася маленька панель. Дуері сягнула рукою в темряву й витягла щось завбільшки з маленьке гарматне ядро. Вона передала його маркізу. То була сфера, складена зі старої латуні й полірованого дерева зі вставками полірованої міді й скляних лінз. Маркіз узяв її з рук Дуері.

— Це він?

Вона кивнула.

— Ти молодець.

Вона супилася.

— Не знаю, як не помітила його раніше.

— Ти була засмучена, — сказав маркіз. — Я був певен, що він тут. А помиляюсь я дуже рідко. Отож... — він підняв маленьку дерев'яну кулю вище. Світло заграло на шліфованому склі й блиснуло на латунних і мідних вставках. Визнання власного невігластва брало його за живе, але він все одно спитав: — І як він працює?

Анестезія повела Ричарда до маленького парку коло південного краю мосту, і далі вниз кам'яними сходами, що спускалися уздовж якоїсь стіни. Вона знов розпалила свічку в пляшці, а тоді відчинила службові двері й зачинила їх, коли вони увійшли. Далі вони пішли вниз якимись сходами, а навколо стояла темрява.

— Є дівчина на ім'я Дуері, — сказав Ричард. — Трохи молодша за тебе. Ти її знаєш?

— Леді Дуері. Я знаю хто вона.

— То з чийого вона, гм, маєтку?

— Ні з чийого. Вона з Дому Арки. Її родина була дуже впливовою.

— Була? А чого перестала?

— Хтось їх убив.

Так, тепер він пригадав, як маркіз розповідав йому про це. Їм перебіг дороги щур. Анестезія зупинилася на сходинці й присіла в глибокому реверансі. Щур завмер.

— Володарю, — сказала вона до щура.

— Привіт, — сказав Ричард. Щур подивився на них ще мить, а тоді побіг сходами донизу.

— Тож... — сказав Ричард. — Що воно за плавучий ринок?

— Він дуже великий, — сказала вона. — Але щуровусти майже не мають потреби ходити на ринок. Сказати по правді... — Вона сумнівалася. — Та нє. Ти сміятимешся з мене.

— Не сміятимусь, — пообіцяв Ричард.

— Ну, — сказала худенька дівчина. — Я трохи боюся.

— Боїшся? Ринку?

Вони досягли нижньої сходинки. Анестезія повагалася, а тоді звернула ліворуч.

— О, ні. На самому ринку перемир'я. Якби хтось на ринку заподіяв комусь іншому лихе, увесь Спідній Лондон ринув би на нього, як тонна стічної води.

— То чого ж ти боїшся?

— Дороги туди. Ринок щоразу проводять в іншому місці. Він рухається. І щоб дістатися місця, де його проводять сьогодні... — вона нервово перебирала пальцями кварцові намистини, — доведеться йти лихою дорогою. — Її голос звучав справді налякано.

Ричард придушив порив обійняти її.

— І що воно за місце? — спитав він. Вона повернулася до нього, відкинула волосся з очей і сказала.

— Лицарський міст*? — перепитав Ричард і тихенько захихотів.

Дівчина відвернулася.

— От бачиш? — сказала вона. — Я знала, що ти сміятимешся.

Глибокі тунелі викопали на самому початку Другої світової війни. Тут були розквартировані тисячі солдатів, а їхні відходи відпомповувалися стиснутим повітрям високо вгору, до рівня каналізації. Під обома стінами тунелів простягалися металеві койки, на яких солдати спали. Згідно з планом, ці тунелі хотіли приєднати до системи метро як швидкісне доповнення, але той план зійшов нанівець, і по завершенні війни койки залишилися тут, а на металевому плетиві їхніх каркасів зберігали картонні коробки, набиті теками й аркушами — повні таємниць найнуднішого різновиду, що зберігалися тут до забуття. На початку 1990-х років економія призвела до повного закриття цих глибоких тунелів. Коробки з таємницями винесли, дещо пересканували, щоб зберігати на комп'ютерах, а решту порізали чи спалили.

Варні влаштував собі домівку в найглибшому з глибоких тунелів, набагато глибше за станцію «Кемден». Він склав покинуті металеві койки на купу перед єдиним входом, а тоді заходився прикрашати. Варні любив зброю. Він сам робив її з усього, що міг знайти, забрати або вкрати: деталі автомобілів і видертих елементів різних апаратів, які він перетворював на гаки й заточки, луки й арбалети, невеликі балісти й требушети, щоб ламати стіни, а також стеки, глефи й булави. Вони зловісно висіли на стінах глибокого тунелю або стояли в кутках.

Сам Варні скидався на бика, якби того бика поголити, позбавити рогів, укрити татуюванням і зруйнувати зуби в якій-небудь стоматологічній катастрофі. А ще він хропів. Гніт у масляній лампі в його узголів'ї був прикручений до маленького вогника. Варні спав на купі ганчір'я, хропів і сопів носом, а коло його руки лежав на землі саморобний меч із двома лезами.

Чиясь рука накрутила гніт яскравіше.

Меч із двома лезами скочив у руку Варні, і він був на ногах чи не раніше, ніж розплющив очі. Він блимнув і озирнувся. Коло нього нікого не було, і ніщо не потривожило купи койок, якими він заблокував двері. Він почав опускати меча.

— Пссст, — сказав хтось.

— Гх? — сказав Варні.

— Сюрприз, — сказав містер Круп і вийшов на світло.

Варні відступив крок назад — помилка. Коло його скроні з'явився ніж, вістря якого тепер заглядало йому в око.

— Не рекомендую продовжувати маневрування, — послужливо сказав містер Круп. — Старий жабокол в руці містера Вандемара може призвести до невеличкого, але нещасного випадку. Відомо ж бо, що більшість нещасних випадків стаються вдома. Хіба не так, містере Вандемар?

— Я не вірю статистиці, — незворушно сказав містер Вандемар. Його рука в рукавиці потягнулася за спиною Варні вниз, зім'яла його меч і кинула погнуту штукенцію на підлогу.

— Як життя, Варні? — спитав містер Круп. — Гадаю, непогано? Так? У гарній формі, вже запряг коней на сьогоднішній ринок? Ти знаєш, хто ми такі?

Варні кивнув так, щоб якомога менше залучати будь-які м'язи. Він знав, хто такі Круп і Вандемар. Його очі обшукували стіни. Так, онде він, його моргенштерн: шипаста й цвяхаста дерев'яна куля на ланцюзі, що висіла в дальньому кутку кімнати...

— Балакають, що певна юна леді проведитиме сьогодні співбесіду, щоб найняти собі охоронця. Ти не думав подати свою кандидатуру? — містер Круп виколупнув щось із-поміж своїх схожих на могильні камені зубів. — Вимовляй слова чітко.

Варні подумки підібрав моргенштерн. Це був його Дар. Тепер легше, повільніше... Він зняв його з гачка й поніс до арчастої стелі тунелю. Уголос же він сказав:

— Варні — найкращий найманець і охоронець в усьому Долішньому. Кажуть, що я найкращий з часів Мисливця.

Варні силою думки розташував моргенштерн у тіні позаду й трохи вище голови містера Крупа. Спочатку він розтрончить череп Крупу а тоді візьметься за Вандемара...

Моргенштерн рвонув до голови містера Крупа; Варні кинувся вниз, подалі від леза коло свого ока. Містер Круп не глянув угору і навіть не повернувся. Він просто непристойно швидко перемістив голову і моргенштерн пролетів повз нього й ударився об підлогу так, що вгору злетіли кілька уламків цегли й бетону. Містер Вандемар підняв Варні однією рукою.

— Зробити йому боляче? — спитав він свого напарника.

Містер Круп похитав головою: поки що ні. До Варні ж він сказав:

— Непогано. Так от, найкращий найманцю й охоронцю, ми хочемо, щоб сьогодні ти вибрався на ринок. Ми хочемо, аби ти будь-що став особистим охоронцем тієї певної юної леді. Коли вона тебе найме, ти мусиш пам'ятати одне — можеш захищати її від решти світу, але коли ми захочемо, ти віддаси її нам. Тобі зрозуміло?

Варні пробігся язиком по страхітливих зубах.

— Хочете мене підкупити? — спитав він.

Містер Вандемар підібрав моргенштерн. Він ланка за ланкою розбирав ланцюга вільною рукою, кидаючи шматочки покрученого металу на підлогу. Дзинь.

— Ні, — сказав містер Вандемар. Дзинь. — Ми тобі погрожуємо. — Дзинь. — І якщо ти не зробиш так, як каже містер Круп, то ми... — дзинь, — зробимо тобі... — дзинь, — дуже боляче, а тоді... — дзинь, — уб'ємо ще болючіше.

— А, — сказав Варні. — Значить, я працюватиму на вас, правильно?

— Правильно, — сказав містер Круп. — Боюся, що як роботодавці ми не маємо жодних позитивних рис.

— Це мене не парить, — сказав Варні.

— Добре, — сказав містер Круп. — Ласкаво просимо на борт.

То був великий, але елегантний механізм, зібраний з полірованого горіха й дуба, з латуні й скла, з міді й дзеркал, і різьбленої інкрустованої слонової кістки, з кварцових призм і латунних коліщаток, і пружин, і зубців. Увесь пристрій був більший за широкоформатний телевізор, але сам екран мав не

більше шести дюймів завширшки. Встановлена перед ним лінза збільшувала розмір зображення. З боку пристрою стримів величезний ріг, схожий на слухову трубу — такий можна побачити на антикварних грамофонах. Увесь механізм скидався на поєднання телевізора й відеопрогравача, якби його винайшов і зібрав триста років тому сер Ісаак Ньютон. І коли вже казати всю правду, то саме так воно й було.

— Дивіться, — сказала Дуері. Вона поклала дерев'яну кулю на платформу. Пристрій освітився зсередини, і світло пройшло крізь кулю. Вона почала обертатися.

На маленькому екрані з'явилося обличчя патриція в живих кольорах. Трохи відстаючи від зображення, з труби долинув голос, і з тріском заговорив з середини фрази:

— ...що два міста такі близькі й водночас такі далекі; властителі над нами, й знедолені, ми, що живемо внизу й між шпаринами.

Дуері дивилася на екран, і з її обличчя нічого не читалося.

— ... та однак, — сказав її батько, — я тримаюся думки, що нас, тих, що населяють Долішне, насправді підриває наша жалюгідна клаптиковість. Система феодин і земель дурна, вона сіє між нами розбрат. — Лорд Портико був одягнутий у потертий старомодний смокінг і мав ярмулку. Його голос наче долинав до них крізь віки, а не дні чи тижні. Він кашлянув. — Це не тільки моє переконання. Є такі, що хочуть залишити все як є. Є такі, що хочуть погіршити ситуацію. Але є й такі...

— Ти можеш його перемотати? — спитав маркіз. — Знайти останній запис?

Дуері кивнула. Вона торкнулася важеля зі слонової кістки: зображення зблідло, розпалося, видозмінилося.

Тепер на Портико було довге пальто. Ярмулка зникла. Збоку на голові з'явилася багрова рубана рана. Він вже не сидів за столом. Він говорив тихо й настирливо.

— Не знаю, хто це побачить, хто це знайде. Але ким би ви не були, будь ласка, віддайте це моїй дочці, леді Дуері, якщо вона жива... — статична перешкода викривила зображення й звук. А тоді: — Дуері? Дівчинко, все погано. Не знаю, скільки маю часу, перш ніж вони знайдуть цю кімнату. Гадаю, що моя бідолашна Портія і твої брат і сестра вже мертві. — Якість звуку й зображення почала гіршати.

Маркіз глянув на Дуері. Її обличчя зволожилося: сльози лилися з очей і блищали на щоках. Здавалось, що вона цього не усвідомлювала, бо не зробила жодної спроби їх витерти. Вона просто дивилась на зображення батька й слухала його слова. Почулося рипіння. Екран засніжив. Знову зарипіло.

— Слухай мене, дівчинко, — сказав їй мертвий батько. — Піди до Ізлінтона... Ізлінтону можна довіряти... Ти мусиш вірити в Ізлінтона... — Зображення зблякло. Кров текла в нього з лоба на очі. Він витер її. — Дуері? Пометися за нас. Пометися за свою родину.

З грамофонної труби долинув гучний гуркіт. Портико повернув голову геть від екрана, здивований і нервовий.

— Як? — сказав він і вийшов з кадру. Якусь мить зображення не змінювалося: ані стіл, ані чиста біла стіна за ним. А тоді в ту стіну вдарив струмінь живої крові. Дуері сіпнула за важіль, загасивши екран, і відвернулася.

— Візьми, — маркіз подав їй хустку.

— Дякую, — вона втерла обличчя і добряче висякалася. Тоді її погляд завмер у просторі. Нарешті вона сказала: — Ізлінтон.

— Я ніколи не мав справ з Ізлінтоном, — сказав маркіз.

— Я думала, що це просто легенда, — сказала вона.

— Зовсім ні, — він сягнув рукою через стіл, узяв золотого годинника й розкрив його пальцем. — Славна робота, — зауважив.

— Це батьків, — кивнула вона.

Він із клацанням закрив годинник.

— Пора йти на ринок. Містер Час нам не друг.

Вона ще раз висякалася й сховала руки глибоко в кишені шкіряної куртки. Тоді вона розвернулася до нього, насупивши своє ельфійське обличчя з яскравими дивнобарвними очима.

— Ви справді гадаєте, що можна знайти охоронця, який зміг би впоратися з Крупом і Вандемаром?

Маркізове обличчя освітілося сліпучо-білою усмішкою.

— Ніхто не мав проти них жодних шансів аж від Мисливцевих часів. Ні, мене влаштує той, що зможе дати тобі трохи часу на втечу. Він пристебнув ланцюжка до свого жилета й опустив годинника у виріз кишені.

— Що ви робите? — спитала Дуері. — Це батьків годинник.

— Він його вже не носить, чи не так? — маркіз поправив золотого ланцюжка. — Отак. Виглядає доволі елегантно. — Він дивився, як її обличчя міниться різними почуттями. На ньому відбиваються горе, злість, а тоді, нарешті, примирення.

— Нам треба рушати, — тільки й сказала вона.

— Міст уже недалеко, — сказала Анестезія.

Ричард сподівався, що це так. Вони палили вже третю свічку. Стіни мерехтіли й сочилися, а коридор наче тягнувся у нескінченність. Ричарда вразило те, що вони й досі під Лондоном: він був майже впевнений, що вони вже подолали добру половину дороги до Уельсу.

— Мені дуже страшно, — провадила вона. — Я ніколи не переходила цього мосту.

— Ти ж наче казала, що вже бувала на ринку? — спантеличено спитав він.

— Це ж Плавучий ринок, дурнику. Я тобі вже казала. Він переїздить. Буває в різних місцях. Минулого разу, коли я там була, він проводився у тій вежі з великим годинником. Біг... щось там. А наступний був...

— Біг-Бен? — спитав він.

— Може бути. Ми були всередині, де обертаються всі ті великі коліщата, і на тому ринку я дістала оце... — вона підняла намисто. Вогонь свічки жовто

виблискував на гладенькому кварці. Вона всміхнулася, мов дитина. — Тобі подобається? — спитала вона.

— Воно чудове. А дороге?

— Я виміняла його за яесь добро. Так тут влаштований ринок. Ми міняємося різним добром.

А тоді вони звернули за ріг і побачили міст. Так міг виглядати один з мостів через Темзу п'ятсот років тому, подумалося Ричарду; величезний кам'яний міст, що простягався ген далеко в ніч над широкою чорною безоднею. Над ним не було неба, а під ним — води. Він здіймався з темряви. Ричард задумався, хто міг його збудувати й коли. Його дивувало, як щось подібне могло існувати під Лондоном, щоб ніхто про нього не знав. Він відчув, як його шлунок ніби полетів у порожню безодню. Він усвідомив, що глибоко й жалюгідно боїться цього моста.

— А обов'язково треба іти через міст? — спитав він. — Хіба на ринок нема іншої дороги? — Вони зупинилися на краю.

Анестезія похитала головою.

— Ми можемо прийти до місця, де він проводиться, — сказала вона, — але ринку там не буде.

— Як це? Сміхота якась. Тобто, щось або є, або його немає. Хіба не так? Скажи, хіба не так?

Вона похитала головою. Позад них загуділи голоси, і хтось штовхнув Ричарда так, що він полетів на землю. Він глянув угору: якийсь грубо татуйований здоровань, одягнутий в імпровізовану гумову й шкіряну одягу, яку наче вирізали з інтер'єра автомобіля, холодно дивився на нього. Позаду велетня стояла дюжина інших людей, чоловіків і жінок — людей, що наче йшли на найдешевшу костюмовану вечірку.

— Дехто, — сказав Варні, що був у недоброму гуморі, — стояв мені на дорозі. Декому треба дивитися, де стоїть.

Якось давно, коли малий Ричард ішов додому зі школи, він надибав щура в канаві при дорозі. Коли щур його побачив, то став на задні лапи, зашипів і

почав цибати, чим сильно перелякав Ричарда. Хлопчик відступив геть, дивуючись, як щось таке маленьке готове було битися з чимось настільки більшим від себе. А тепер Анестезія стала між Ричардом і Варні. Чи не втричі менша за Варні, вона грізно подивилася на нього, вишкірила зуби й зашипіла, як припертий до стіни розлючений щур. Варні відступив назад. Він плюнув на Ричардове взуття, а тоді розвернувся й пішов мостом у темряву, повівши за собою гурт людей.

— Ти цілий? — спитала Анестезія, допомагаючи Ричарду підвестися.

— Так, — сказав він. — Ти виявила неабияку хоробрість.

Вона скромно опустила очі.

— Насправді я геть не хоробра, — сказала вона. — Я все одно боюся мосту. Навіть вони його бояться. Того вони й переходять його разом. Гуртом безпечніше. Здоровили задерикуваті.

— Якщо ви йдете через міст, я піду з вами, — сказав іззаду жіночий голос, густий, мов мед і вершки.

Ричард так і не зміг добрати, що то за акцент. Тієї миті він подумав, що це американська чи канадська вимова. Пізніше йому здавалося, що вона могла бути й африканською, австралійською чи навіть індійською. Він так і не зміг вгадати точно. То була висока жінка з довгим рудувато-коричневим волоссям і шкірою кольору підсмаженої карамелі. Вона була одягнута в строкатий шкіряний одяг, заляпаний багатьма відтінками сірого й коричневого. Через плече вона несла шкіряну торбу, в руках тримала посох, мала на поясі ніж, а до зап'ястя примотала електричний ліхтарик. Крім того, вона, безперечно, була найвродливішою жінкою, яку коли-небудь доводилося бачити Ричарду.

— Гуртом безпечніше, — сказав він, повагавшись секунду. — Мене звуть Ричард Мейг'ю. А це Анестезія. З нас двох саме вона знає, що робить.

Щуровустка запишалася.

Жінка в шкірі обдивилася його знизу вгору і знову вниз.

— Ти з Горішнього Лондона, — сказала вона.

— Так.

— Подорожуєш зі щуровусткою. Оце так-так.

— Він під моєю опікою, — різонула Анестезія. — А ти хто? Кому ти присягнула на вірність?

Жінка всміхнулася.

— Я не присягаю жодній людині, щуровустко. Хтось із вас раніше переходив нічний Лицарський міст? — Анестезія похитала головою. — Он як. Ото вже буде весело.

Вони пішли до мосту. Анестезія передала Ричарду свою свічку-ліхтар.

— Візьми, — сказала вона.

— Дякую, — Ричард глянув на жінку в шкірі. — А там насправді є чого боятися?

— А ти як думаєш, яка небезпека може бути на нічному Лицарському мості? — спитала вона.

— Лицар?

— Ніч.

Рука Анестезії знайшла Ричардову. Він міцно взяв її. Вона усміхнулася і потисла його долоню. А тоді вони ступили на нічний міст, і Ричард почав розуміти темряву — темряву, як щось матеріальне і справжнє, щось набагато більше за просту відсутність світла. Він відчув, як вона торкалася його шкіри, оглядала, рухалася, вивчала, пролітала його думками. Вона набралася в його легені, натекла в очі, набилася до рота...

З кожним кроком світло від ліхтаря тьмянішало. Ричард побачив, що те саме коїлося і з наручним ліхтариком жінки в шкірі. Виглядало так, ніби це не вогні пригасли, а темрява набрала сили. Ричард кліпнув і розплющив очі в ніщо — він не бачив нічого, крім темряви, цілковитої й абсолютної. Звуки. Шарудіння, совання. Ричард знову кліпнув очима, осліплений ніччю. Звуки стали гидкішими й голоднішими. Ричарду здалося, що він чує з-під мосту голоси цілого кубла величезних потворних тролів.

Щось пролізло повз них у темряві.

— Що це? — запищала Анестезія. Рука, що трималася за Ричардову, затремтіла.

— Тихо, — прошепотіла жінка. — Не привертай уваги.

— Що діється? — прошепотів Ричард.

— Темрява діється, — дуже тихо сказала жінка в шкірі. — Ніч діється. Усі кошмари, що виповзали назовні ще за печерних часів, коли сонце заходило, а ми від страху збивалися в гурт, шукаючи безпеки й тепла — ось що коїться. Тепер настав слухний час боятися темряви, — сказала вона їм.

Ричард знав, що зараз щось от-от проповзе його обличчям. Він заплющив очі — і все одно бачив і відчував те саме, що й з розплющеними. Ніч була суцільною. І тоді почалися галюцинації.

Він побачив постать, що падає до нього крізь ніч, вона була вся у вогні, її крила й волосся палали.

Він викинув уперед руки — і нічого не торкнувся.

Джесика презирливо дивилася на нього. Він хотів крикнути, сказати їй, що йому шкода.

Переставляй ноги.

Він був малою дитиною, ішов зі школи якоюсь дорогою без ліхтарів. Скільки б разів він цього не робив, іти нею ніколи не ставало ані легше, ані краще.

Він був десь глибоко в колекторах, загублений у лабіринті. На нього чигав Звір. Ричард чув повільне крапання води. Він знав, що Звір чекає. Він стиснув рукою списа... Тоді ззаду почувся розкотистий рик, що виривався глибоко зі Звірової горлянки. Ричард розвернувся. Повільно, нестерпуче повільно він кинувся на нього крізь темряву.

Він напав.

Ричард помер.

І продовжував іти.

Повільно, нестерпуче повільно, Звір раз за разом кидався на нього в темряві.

Щось запирхало і засвітилося так яскраво, що Ричард примружився і заточився. То був вогник його свічки в ліхтарі з лимонадної пляшки. Він ніколи не думав, що одна свічка може так яскраво палати. Він підняв її вище, хапаючи повітря ротом, важко ковтаючи й тремтячи від полегшення. Серце здригалося й гупало в грудях.

— З усього виходить, що ми успішно перейшли міст, — сказала жінка в шкірі.

Ричардове серце так сильно калатало, що певний час він не міг говорити. Він примусив себе дихати повільніше й заспокоїтися. Вони стояли у великому павільйоні, точнісінько такому, як і з іншого боку мосту. Ба більше, Ричарда охопило дивне відчуття того, що це той самий павільйон, який вони щойно покинули. Але тіні тут були глибші, а перед Ричардовими очима плавали маревні плями, схожі на ті, які викликає спалах фотоапарата.

— Гадаю, — сказав Ричард, затинаючись, — що насправді жодна небезпека нам не загрожувала... То був наче будинок з привидами. Трохи пошуміло в темряві... а решту зробила наша власна уява. Там же насправді не було чого боятися, чи не так?

Жінка подивилася на нього ледь не зі співчуттям; і тут Ричард зрозумів, що ніхто не тримає його руку.

— Анестезіє?

З темряви на горбку мосту долинув тихий шум, схожий на шарудіння чи зітхання. До них зі стукотом прикотилася жменя неоднакових кварцових намистин. Ричард підібрав одну. То були шматочки намиста щуровустки. Його рот розкрився, але з нього не вирвалося ані звуку. Врешті, він віднайшов свій голос.

— Треба. Ми мусимо повернутися. Вона...

Жінка підняла ліхтарик і посвітила через міст. Ричард бачив усе аж на інший бік. Міст був порожній.

— Де вона? — спитав він.

— Її не стало, — глухо сказала жінка. — Темрява взяла її.

— Треба щось зробити, — нетерпляче сказав Ричард.

— Наприклад?

Він знову розкрив рота, але цього разу не знайшов слів, тож знову його заккрив. Він перебирав пальцями уламок кварцу й дивився на решту на землі.

— Її не стало, — сказала жінка. — Міст узяв своє. Подякуй, що він не взяв і тебе. А тепер, якщо ти хотів потрапити на ринок, нам сюди. — Вона махнула у бік вузького проходу, що здіймався в темінь угорі, ледь освітлений променем її ліхтарика.

Ричард не поворухнувся. Він наче закляк. Йому не вірилося, що щуровустки не стало — що вона загубилася, чи її викрали, чи заманили, чи... — і ще менше йому вірилося в те, що жінка в шкірі може йти собі далі, ніби нічого надзвичайного не сталося, наче все було абсолютно звичайним. Можливо, Анестезія не загинула...

Він закінчив свою думку. Вона не могла загинути, бо коли так, то це його провина. Вона не просилася з ним іти. Він так міцно стис у долоні кварцову намистину, що руці стало боляче. Він думав про гордість, з якою Анестезія показувала йому намисто, і про те, як сильно він до неї прикипів за ті кілька годин, що її знав.

— Ти йдеш?

Ричард простояв у темряві кілька ударів серця, а тоді обережно поклав кварцову намистину до кишені джинсів. Він попрямував за жінкою, що йшла за кілька кроків попереду. Ступаючи за нею, він усвідомив, що й досі не знає її імені.

5

Крізь темряву навколо них пропливали й пролітали люди з факелами, ліхтарями, свічками й електричними ліхтариками в руках. Це нагадало Ричардові бачені ще в школі документальні фільми, де в океанських водах плавали й рвучко розверталися то туди то сюди зграї риб... То була глибина, населена створіннями, що давно забули, навіщо потрібні очі.

Ричард піднімався за жінкою у шкірі вгору якимись кам'яними сходами з металевими краями. Вони опинилися на станції метро й приєдналися до черги людей, що проходили крізь прочинені на фут ґрати, за якими виднілися двері й хідник.

Прямо перед ними стояли двоє малих хлопців, до зап'ястку кожного з них була прив'язана шворка. Ті шворки тримав у руці мертвотно-блідий голомозий чоловік, від якого тхнуло формальдегідом. А зразу за ними чекав своєї черги сивобородий чоловік з чорно-білим кошеним на плечі. Воно трохи повмивалося, тоді кілька разів старанно лизнуло чоловікове вухо, а потім скрутилося на його плечі й заснуло. Черга рухалася повільно, і люди на її початку, що прослизали між ґратами й стіною, зникали в тій ночі по одному.

— Чому ти йдеш на ринок, Ричарде Мейг'ю? — спитала жінка в шкірі тихим голосом.

— Я сподіваюся зустріти там друзів. Тобто, одного друга. Насправді, в цьому світі я мало кого знаю. Я начебто заприятелював з Анестезією, але... — він замовк. Потім спитав те, що до цієї миті не наважувався озвучити. — Вона померла?

Жінка знизала плечима.

— Так. Вважай, що померла. Сподіваюся, твої відвідини цього ринку будуть вартими її втрати.

Ричард здригнувся.

— Не думаю, що це можливо, — сказав він. Вони наблизилися до голови черги. — А ти чим живеш? — спитав він.

Вона усміхнулася.

— Я продаю фізичні послуги.

— О, — сказав він. — А які це фізичні послуги?

— Здаю своє тіло в найми, — вона не пояснювала детальніше.

— А-а.

Він був надто втомлений, щоб розпитувати, змусити її пояснити, що вона мала на увазі; але в загальних рисах він зрозумів. А тоді вони вступили в

ніч. Ричард озирнувся. На знаку коло входу до станції було написано «Лицарський міст». Він не знав, сміятися йому чи тужити. Здавалося, що йшли перші години по півночі. Ричард глянув на свого годинника й не здивувався, що цифровий екран став абсолютно порожнім. Можливо, батарейки здохли, але, подумалося йому, більш імовірно, що час у Спідньому Лондоні лиш побіжно знався з тим, до якого Ричард звик. Йому було байдуже. Він розстебнув ремінь і викинув годинника до найближчого смітника.

Чудернацькі люди потоком переходили дорогу й прямували до подвійних дверей навпроти.

— Туди? — ошелешено спитав він.

Жінка кивнула.

— Туди.

Велика будівля була вкрита багатьма тисячами пломінких вогнів. Помітні герби на стіні перед ними гордо заявляли, що всяка всячина продавалася тут за дорученням різних членів британської королівської родини. Ричард, що провів багато болісних для ніг вихідних на буксирі Джесики, тиняючись усіма примітними крамницями Лондона, миттєво упізнав і це місце, навіть без допомоги величезного напису, який оголошував, що перед ними...

— «Гарродс»?

Жінка кивнула.

— Тільки на цю ніч, — сказала вона. — Наступний ринок буде десь інде.

— Але ж... — сказав Ричард. — «Гарродс». — Проникати сюди вночі здавалося мало не святотатством.

Вони увійшли крізь бічні двері. В передпокої було темно. Проминули обмін валют і відділ подарункових обгорток, пройшли крізь ще одне темне приміщення, в якому продавалися сонячні окуляри й різні фігурки, а тоді вступили до Єгипетської зали. Колір і світло вдарили Ричарда, як хвиля, що наринає на берег. Його супутниця повернулася до нього: вона по-котячому

позіхнула, прикривши живу рожевизну рота тильною стороною карамельної долоні. Тоді вона всміхнулася й сказала:

— Ну от. Ти тут. Цілий і більш-менш неушкоджений. Я маю справи. Прощавай. — Вона коротко кивнула й ковзнула в гущу натовпу.

Ричард стояв на місці, сам-один у юрбі, і вбирав її. Поза сумнівом, то було чисте божевільля. Люди сварилися, сперечалися, кричали, співали. Вони вихваляли й підносили свої товари, голосно проголошуючи їх винятковість на ринку. Грала музика — десяток різновидів музики виконувався у десяток способів на цілому наборі різних інструментів, більшість з яких були непрофесійними, непропорційними, неймовірними. Ричард відчув запах їжі. Їжа була всяка — переважали пахощі карі й приправ, а під ними відчувалися аромати смаженого різноманітного м'яса і грибів. По всьому універмагу встановлювали ятки, поруч, а коли й просто зверху прилавків, з яких удень продавалися парфуми, годинники, бурштин і шовкові шарфи. Усі купували. Усі продавали. Ричард слухав ринкові крики, а сам занурився у натовп.

— Прекрасні свіжі сни. Першокласні кошмари. Є геть усе. Купуйте чудові нічні жахіття.

— Зброя! Озбройте себе й своїх рідних! Захистіть свій підвал, печеру чи нору. Хочеться комусь вмазати? У нас є чим. Підходь, люба, кажи, чого хочеш...

— Сміття! — закричала гладка пристаркувата жінка Ричардові на вухо, коли він проминав її сморідну ятку. — Викиди! — продовжувала вона. — Відходи! Уламки! Непотріб! Мотлох! Підходьте й беріть. Усе розбите або поламане! Буруб'яхи, тельбухи, купи непотрібного лайна. Те, чого душа просить.

Чоловік в обладунках бив у крихітний барабан і при цьому заводив:

— Загублені речі. Підходьте, підходьте, погляньте самі. Загублені речі. Жодної знайденої. Усе гарантовано й належно загублене.

Ричард блукав велетенськими залами, ніби в трансі. Він і здогадатися не міг, скільки людей прийшли на нічний ринок. Тисяча? Дві тисячі? П'ять тисяч?

Одна ятка була до стелі заставлена пляшками — повними й порожніми пляшками усіх розмірів і форм, від пляшок з випивкою до велетенської іскристої пляшки, в якій не могло бути нічого іншого, крім полоненого джина; в іншій продавали ліхтарі зі свічками, зробленими з різних видів воску й жиру; чоловік простягнув до Ричарда щось схоже на відтятту дитячу руку, що стискала свічку й забурмотів: «Не бажаєте руку слави, сер? Будь кому зліпите оченята. Гарантовано спрацює». Ричард поспішив далі, не бажаючи дізнаватися ані що таке рука слави, ані як вона працює; він проминув ятку, в якій продавали блискучі срібні й золоті прикраси, а тоді ще одну, в якій прикраси були зроблені з ламп і дротів старого радіоприймача; були ятки з усіма видами книжок і журналів; у деяких продавали одяг — старий, латаний, зшитий, дивно переінакшений одяг; декілька яток майстрів татуювання; щось дуже схоже на невеликий ринок невільників (він намагався обійти його десятою дорогою); стілець дантиста з ручним дрилем і чергою нещасних людей коло нього, що чекали, поки їм висмикне або залле чимось зуби молодий чоловік, який, здавалося, розважався як тільки міг; зігнутого старого, що продавав неймовірні речі — від капелюхів до витворів сучасного мистецтва; щось дуже схоже на пересувні душові кабінки; навіть кузню...

І через кожні кілька яток хтось продавав їжу. В деяких на відкритому вогні готували карі, картоплю, каштани, велетенські гриби, екзотичну випічку. Ричард замислився, чому на дим від цих вогнищ на зреагувала система гасіння пожежі універмагу. Тоді він задумався, чому ніхто не грабує сам універмаг — навіть ставити власні маленькі ятки? Чому просто не брати речі з крамниць? Але на той момент він би радше мовчав, ніж спитав про це когось... Здавалося, що в очах інших він відмічений як людина з Горішнього Лондона, а значить був гідний неабиякої підозри.

В людях було щось глибоко родово-племінне, вирішив Ричард. Він легко виділив з натовпу певні групи: там були ті, що виглядали так, ніби втекли зі зборів історичної реконструкції; альбіноси в сірому одязі й темних окулярах; прилизані й небезпечні люди в чепурних костюмах і чорних рукавицях;

велетенські, майже однакові жінки, що ходили ринком по двоє й по троє і кивали одна одній, коли зустрічали своїх: був народ зі сплутаним волоссям, з виду яких здавалося, що вони живуть у каналізації, і від яких страшенно смерділо; і сотні інших людських типів і видів...

Він подумав, яким видався б чужинцеві звичайний Лондон — його Лондон — і це додало йому сміливості. Він почав питати на ходу:

— Перепрошую? Я шукаю чоловіка, що зветься де Карабас, і дівчину на ім'я Дуері. Ви не знаєте, де я можу їх знайти?

Люди хитали головами, вибачалися, відвертали очі, відходили вбік.

Ричард відступив назад і став на чийсь ногу. Той хтось був набагато вищий за два метри й укритий кущистим рудим волоссям. Чийсь зуби були загострені. Хтось узяв Ричарда долонею завбільшки з овечу голову й підняв Ричардове обличчя до рівня свого рота, від чого Ричард ледь не задихнувся.

— Мені дуже шкода, — сказав він. — Я... я шукаю дівчину на ім'я Дуері. Ви не знаєте...

Але хтось впустив його на підлогу й пішов своєю дорогою.

Поверхом рознісся інший запах страви, і Ричард, що примудрився забути, який був голодний ще з того часу, як відмовився від найбільш ласих шматочків смаженого кота — він гадки не мав, скільки годин тому це було — тепер відчув, що його рот наповнюється слиною, а процес мислення глохне й завмирає.

Сталевоволоса жінка, що тримала наступну ятку з їжею, до якої він наблизився, не сягала зростом йому до пояса. Коли Ричард заговорив до неї, вона похитала головою і провела пальцем по губах. Вона або не хотіла, або не могла балакати. Ричард незчувся, як почав вести переговори про домашній сир, сандвічі з капустою і чашку чогось, що скидалося на домашній лимонад, мовою жестів. Їжа коштувала йому ручки й коробки сірників, яку він забув що й мав. Маленька жінка, мабуть, вирішила, що вигідний бік цієї обладки дістався їй, бо коли Ричард забирав свою їжу, вона докинула йому ще кілька маленьких горіхових печивок.

Ричард стояв серед штовханини, слухав музику — хтось із незбагненої для Ричарда причини співав слова «Зелених рукавів»* на мотив «Великих вогнених куль»* — дивився, як навколо нього вирує чудернацький базар, і їв свої сандвічі.

Коли він впорався з останнім, то зрозумів, що не має жодного уявлення про те, якими ті сандвічі були на смак, тож він твердо вирішив сповільнитися і жувати печиво повільніше. Він потроху попивав лимонад, розтягуючи його на довше.

— Пташка не потрібна, сер? — спитав бадьорий голос десь зовсім поруч. — У мене є граки й шпаки, круки й ворони. Славні, мудрі птахи. Смачні й мудрі. Дуже розумні.

Ричард сказав:

— Ні, дякую, — і розвернувся.

Виписана вручну вівіска повідомляла:

ПТАХИ Й ІНФОРМАЦІЯ ВІД СТАРОГО БЕЙЛІ

Були й інші вівіски, менші й розкидані по всій ятці: «УСЕ, ЩО ТОБІ ТРЕБА» і «ГЛАДКІШИХ ШПАКІВ НЕМА БІЛЬШ НІ В КОГО!!!», і «КОЛИ ХОЧЕТЬСЯ ГРАКА, ЧАС НАВІДАТИ СТАРОГО БЕЙЛІ!!». Ричард мимохить згадав чоловіка, якого побачив, коли вперше приїхав до Лондона, того, що стояв коло станції «Лестерська площа» з величезними знаками на грудях і спині, що закликали світ «Припинити розпусту, споживаючи менше білків, яєць, м'яса, бобів, сиру, а також менше сидячи».

Пташки стрибали й пурхали в маленьких клітках, які на вигляд здавалися сплетеними з телевізійних антен.

— Значить, інформація? — продовжував Старий Бейлі, набираючи торгових інтонацій. — Карти дахів? Історія? Таємне й загадкове? Якщо я чогось не знаю, значить краще, щоб цього ніхто не знав — от що я скажу. — Старий досі був одягнений у своє вкрите пір'ям пальто і досі був увесь обмотаний мотузками й дротами. Він блимнув на Ричарда, а тоді начепив на носа окуляри, що висіли в нього на шнурку на шиї й уважно оглянув Ричарда

крізь них. — Стривай же... я тебе знаю. Ти приходив з маркізом де Карабасом. На даху. Пам'ятаєш? Га? Я Старий Бейлі. Пам'ятаєш мене? — Він простягнув руку й несамовито затрусив Ричардовою.

— Знаєте, — сказав Ричард, — я саме шукаю маркіза. І юну леді на ім'я Дуері. Гадаю, що вони десь разом.

Старий затанцював на місці, від чого з його пальта злетіло кілька пір'їн; це також спричинило групове обурення хрипкоголосого пташиного хору.

— Інформація! Інформація! — оголосив він переповненій залі. — Бачиш? Я ж казав. Треба розширювати асортимент, казав я. Розширювати! Не можна вічно продавати граків на суп — та й на смак вони як варені човганці. А ще тупі, як та цеглина. Їв колись грака? — Ричард похитав головою. Принаймні цього він був певен. — Що ти даси мені? — спитав Старий Бейлі.

— Перепрошую? — сказав Ричард, незграбно перестрибуючи в потоці свідомості старого з однієї плавучої крижини на іншу.

— Якщо я дам тобі інформацію. Що я за неї отримаю?

— Грошей у мене нема, — сказав Ричард. — І я щойно віддав свою ручку.

Він став витягувати вміст своїх кишень.

— Осьо! — сказав Старий Бейлі. — Оце!

— Моя хустинка? — спитав Ричард. Хустинка була не надто чиста; то був подарунок від тітки Мод на його минулий день народження. Старий Бейлі схопив її й радісно замахав нею над головою.

— Відкинь страх, парубійку, — тріумфально проспівав він. — Твої пошуки скінчено. Іди оно туди, крізь ті двері. Там вже не проминеш. Вони ведуть співбесіду. — Він вказав у бік численних продуктових рядів «Гарродса». Один з граків зловісно каркнув. — Анічичирк, — пригрозив Старий Бейлі граку. До Ричарда ж він мовив: — Дякую за твого маленького прапора. — Він радісно витанцьовував у своїй ятці й махав Ричардові хусткою на всі лади.

«Ведуть співбесіду?» — подумав Ричард. А тоді всміхнувся. Яка різниця? Його пошуки, як сказав старий навіжений даховик, скінчено. Він пішов до продуктових рядів.

Здавалось, що мода серед охоронців була понад усе. У кожного був свій Дар того чи іншого виду, і кожен відчайдушно жадав показати його світові. Наразі ж Райсліп протистояв Франту Без Імені.

Франт Без Імені трохи скидався на джигуна початку вісімнадцятого сторіччя, такого, що не зміг знайти справжнього джигунського одягу і мусив удовольнитися тим, що знайшлося в крамниці Армії Спасіння. Його обличчя було вибілене пудрою, а губи розмальовані червоним. Райсліп, Франтів опонент, нагадував кошмарний сон, що може наснитися, коли хтось задрімав, дивлячись по телевізору сумо й слухаючи пісні Боба Марлі. То був здоровенний растаман, що більше скидався на велетенське ожиріле немовля.

Вони стояли лице в лице посеред кола, яке звільнили для них глядачі, інші охоронці й випадкові перехожі. Жоден не ворухив ані м'язом. Франт був на добру голову вищий за Райсліпа. З іншого боку, Райсліп з виду був важчий за чотирьох франтів, навіть якби в кожного з них була в руці велика шкіряна валіза, напхана салом. Вони стояли один проти одного, не зводячи погляду із суперника.

Маркіз де Карабас постукав Дуері пальцями по плечу й показав пальцем. Щось назрівало.

Однієї миті двоє чоловіків просто незворушно стояли й дивилися один на одного, а вже наступної голова Франта відхилилася назад, ніби його щойно вдарили в обличчя. На його щоці з'явився маленький червонясто-фіолетовий синець. Він стиснув губи й затріпотів віями.

— Тю, — сказав він і широко розтягнув округлі губи в страшній пародії на усмішку.

Франт зробив якийсь жест. Райсліп заточився і схопився за живіт.

Франт Без Імені образливо посміхнувся, помахав пальцями й послав повітряні цілунки кільком глядачам. Райсліп люто глянув на Франта,

подвоюючи силу своєї ментальної атаки. З губів Франта закропотіла кров. Його ліве око почало запухати. Він заточився. Натовп схвально забурмотів.

— Насправді це не так дивовижно, як виглядає, — прошепотів маркіз до Дуері.

Франт Без Імені раптом зігнувся, опустився на коліна, ніби хтось наліг йому на плечі, і незграбно впав на підлогу. Тоді він сіпнувся, ніби хтось щосили копнув його в живіт. Райсліп тріумфував. Публіка ввічливо плескала. Франт вигинався й плював кров'ю на тирсу на підлозі м'ясо-рибного ряду «Гарродса». Кілька друзів відтягли його в куток, де небораку інтенсивно вивернуло.

— Наступний, — сказав маркіз.

Наступний кандидат знову був худіший за Райсліпа (завбільшки з двох з половиною франтів з однією-єдиною валізою сала на всіх). Він був укритий татуюванням і вдягнутий в одягу, яку наче зшили зі старих автомобільних сидінь і гумових килимків. Голова його була поголена, і посміхався він світові гнилими зубами.

— Я Варні, — відрекомендувався, харкнув і плюнув на тирсу зеленим. Він увійшов до кола.

— Коли будете готові, джентльмени, — сказав маркіз.

Райсліп затупотів голими ногами по підлозі, як сумоїст, раз-два, раз-два, і впер погляд у Варні. На лобі в того відкрився невеликий поріз, і кров потекла йому в око. Варні не звернув на це уваги; натомість він зосередився на своїй правиці. Він повільно підняв її, наче боровся з чималим тиском. А тоді він затопив Райсліпу кулаком у носа, і з того заструменіла кров. Райсліп раз глибоко й жахливо вдихнув, а тоді впав на землю зі звуком, з яким могли впасти у ванну півтонни сирої печінки. Варні захихотів.

Райсліп повільно зіпнувся на ноги, а кров з носа, що залила йому рота й груди, почала крапати на підлогу. Варні стер кров з лоба й страхітливо посміхнувся, показавши світу розвалини зубів.

— Давай, — сказав він. — Гладкий виродку. Вдар мене ще раз.

— Оцей подає надію, — пробурмотів маркіз.

Дуері звела брову.

— Він виглядає не надто приємно.

— Бути приємним для охоронця, — наставляв маркіз, — риза не більш корисна, ніж уміння відригувати цілих лобстерів. Він має загрозливий вигляд.

Натовпом пробігло схвальне бурмотіння, коли Варні доволі швидко завдав Райсліпу болю шляхом поєднання свого замотаного в шкіру коліна і Райсліпових тестикул. Це бурмотіння було схоже на стримані й абсолютно не захопливі оплески, які зазвичай можна почути тільки в Англії якогось сонного недільного полудня на сільському крикетному матчі. Маркіз ввічливо плескав разом з усіма.

— Дуже добре, сер, — сказав він.

Варні перевів погляд на Дуері й підморгнув, глянувши на неї майже повласницьки, а тоді знову звернув увагу на Райсліпа. Дуері здригнулася.

Ричард почув оплески й пішов у той бік.

Повз нього пройшли п'ять майже однаково вдягнених блідих юних жінок. Вони були в довгих оксамитових сукнях, і кожна сукня була така темна, майже чорна: одна темно-зелена, друга темно-шоколадна, третя королівського синього кольору, четверта темної крові й п'ята чисто чорна. Кожна жінка мала чорне волосся й носила срібні прикраси; кожна мала бездоганну зачіску й макіяж. Жінки рухалися так тихо, що коли проходили повз, Ричард розчув тільки шурхіт важкого оксамиту, шурхіт, що звучав майже як зітхання. Остання з них, що була в чорному, мала найбільшу шкіру і була найвродливішою, всміхнулася до Ричарда. Він обережно всміхнувся у відповідь, а тоді пішов шукати співбесіду.

Вона проводилася в м'ясо-рибному ряду, на відкритій ділянці підлоги під фірмовою скульптурою рибини. Публіка стояла до нього спиною в два чи три ряди. Ричард замислився, чи легко буде серед них знайти Дуері й маркіза, а тоді юрба розступилася, і він побачив їх обох — вони сиділи на скляній вітрині з вудженим лососем. Він розкрив рота, щоб гукнути «Дуері!», і, зробивши це,

зрозумів, чому розступилася юрба, бо здоровенний чоловік з дредами на голові, голий, якщо не рахувати зелено-жовто-червоної ганчірки, що обмотувала його в поясі, мов підгузок, гарматним ядром вилетів з натовпу, наче його жбурнула геть рука велета, і приземлився на Ричарда зверху.

— Ричарде? — сказала вона.

Він розплющив очі. Обличчя то чіткішало, то знову розпливалося. Вогнисто-опалові очі дивлялися в нього з блілого ельфійського лиця.

— Дуері?

Вона виглядала сердитою. Вона виглядала лютішою за саму лють.

— Заради Храму й Арки, Ричарде. Повірити не можу. Що ти тут робиш?

— Я теж радий тебе бачити, — кволо сказав Ричард.

Він сів і замислився, чи нема в нього струсу мозку. Він думав, що коли так, то які в струсів бувають ознаки, а ще дивувався, чого це він вирішив, що Дуері буде рада його бачити. Здавалось, що вона твердо вирішила не відривати погляду від своїх нігтів, а її ніздрі роздувалися — вона ніби не довіряла собі сказати щось іще.

Здоровило з поганими зубами, той, що збив Ричарда з ніг на мосту, тепер бився з якимось карликом. Вони змагалися на ломах, і їхній бій був не такий нерівний, як могло видатися, бо карлик був неприродно швидкий: він перекочувався, бив, відскакував, пригинався; на тлі кожного його руху Варні здавався неповоротким і незграбним.

Ричард повернувся до маркіза, який уважно стежив за поєдинком.

— Що відбувається? — спитав він.

Маркіз обдарував його поглядом, а тоді повернувся до видовища, що розгорталося перед ними.

— Ти, — сказав він, — виліз далеко зі свого ставка й опинився в глибокому лайні, а також, як мені здається, за кілька годин від свого передчасного і, поза сумнівом, огидного кінця. Ми ж, зі свого боку, проводимо конкурс охоронців. — Варні приклав свого лома до карлика, який враз перестав скакати й метатися, і тієї ж миті непритомно ліг. — Гадаю, ми

побачили достатньо, — проголосив маркіз. — Дякую всім. Містере Варні, чи не могли б ви затриматися?

— Нащо ти сюди прийшов? — крижаним голосом спитала Дуері.

— Не певен, що я мав якийсь вибір, — відповів Ричард.

Вона зітхнула. Маркіз пішов периметром кола, відпускаючи охоронців, що встигли виступити, кидаючи тут схвальне слівце, там пораду. Варні терпляче чекав трохи віддалік. Ричард послав Дуері пробну усмішку. Вона її проігнорувала.

— Як ти потрапив на ринок? — спитала вона.

— Тут є такі собі щуроголови... — почав Ричард.

— Щуровусти, — поправила вона.

— Так от, той щур, що приніс маркізові відповідь...

— Володар Довгохвіст, — сказала вона.

— От він і сказав їм відвести мене сюди.

Вона звела брову й трохи нахилила голову набік.

— Тебе сюди вів щуровуст?

Він кивнув.

— Більшу частину дороги. Її звали Анестезія. Вона... ну, з нею щось трапилося. На мосту. А інша леді провела мене рештою шляху. Гадаю, що вона була... знаєш... — Він вагався. — Повією.

Повернувся маркіз. Він стояв перед Варні, що до непристойності пишався собою.

— Якою володієш зброєю? — спитав маркіз.

— Фух, — видихнув Варні. — Скажу так. Якщо штукаю можна когось порізати, знести комусь голову, роздробити кістку чи проколоти в комусь чималу дірку, то Варні майстер цієї штуки.

— Назви кількох попередніх задоволених клієнтів.

— Олімпія, Королева пастухів, народ з Гнутого Кута. Ще я був охоронцем на Травневому ярмарку.

— Що ж, — сказав маркіз де Карабас. — Ми неабияк вражені твоїми вміннями.

— Я чула, — сказав жіночий голос, — що ви шукаєте собі охоронця. А не аматора-ентузіаста. — Її шкіра була кольору підсмаженої карамелі, а усмішка могла б зупинити революцію. Вона була вбрана виключно в м'яку сіру й коричневу плямисту шкіру. Ричард одразу її впізнав.

— Це вона, — прошепотів Ричард до Дуері. — Та повія.

— Варні, — ображено сказав Варні, — найкращий найманець і охоронець у Долішньому. Усі це знають.

Жінка подивилася на маркіза.

— Ви вже закінчили випробування? — спитала вона.

— Так, — сказав Варні.

— Не обов'язково, — сказав маркіз.

— Тоді, — сказала вона йому, — я хотіла би спробувати.

— Дуже добре, — за мить вирішив маркіз де Карабас. Він відступив, вискочив на вітрину з вудженим лососем і зручно примостився, готовий за всім спостерігати.

Безперечно, Варні був небезпечним, не кажучи вже про те, що він був задерикуватим садистом і активно шкідливим для фізичного здоров'я людей навколо. Чого в ньому не було, то це бодай якої-небудь швидкості розуміння. Він дивився на маркіза і до нього доходило-доходило, але так повністю й не дійшло. Нарешті він недовірливо спитав:

— Я повинен битися з нею?

— Так, — сказала жінка в шкірі. — Якщо, звісно, ти не хотів би спершу трохи подрімати.

Варні зайшовся маніакальним реготом. За мить він перестав сміятися, коли жінка сильно вдарила його ногою в сонячне сплетіння, і він повалився, мов дерево.

Коло його руки на підлозі лежав лом, яким він бився з карликом. Варні схопив його і з розмаху вдарив жінку в обличчя — тобто, вдарив би, якби вона

не пригнулася. Вона блискавично лягнула його відкритими долонями по вухах. Лом полетів через приміщення. Хитаючись від болю в вухах, Варні витяг з чобота ножа. Він не до кінця зрозумів, що сталося далі: він знав тільки, що світ висмикнувся з-під нього, а тоді він вже лежав на землі обличчям додолу, з його вух текла кров, а власний ніж опинився при горлі, коли маркіз де Карабас сказав:

— Годі!

Жінка підвела очі, утримуючи ножа коло горла Варні.

— То як? — спитала вона.

— Дуже переконливо, — відповів маркіз. Дуері кивнула.

Ричарда ніби громом ударило: він наче щойно побачив як Емма Піл*, Брюс Лі й винятково лихе торнадо змішалися в одне, щедро приправлені документальним фільмом про дику природу, в якому мангуст убив королівську кобру. Ось як вона рухалася. Ось як вона билася.

Зазвичай прояви насилля розбентежували Ричарда, але за цією жінкою в дії він стежив із захопленням, неначе вона зверталася до якоїсь частини його душі, про існування якої він раніше не здогадувався. У цьому нереальному дзеркалі знайомого йому Лондона, який він знав, здавалося надзвичайно доречним те, що вона тут була і билася так добре і так небезпечно.

Вона була частиною Спіднього Лондона. Тепер він це розумів. І думаючи про це, він згадав про Горішній Лондон, про світ, в якому ніхто так не бився — нікому не треба було вміти так битися — про світ безпеки й здорового глузду. Туга за домом на мить наринала на нього, мов жар лихоманки.

Жінка глянула вниз на Варні.

— Дякую, містере Варні, — ввічливо сказала вона. — Боюся, ваші послуги нам таки не знадобляться.

Вона злізла з нього й запхнула його ножа собі за пояс.

— А тебе звуть?.. — спитав маркіз.

— Мене звуть Мисливицею.

На мить запала мовчанка. Тоді Дуері нерішуче спитала:

— Це тебе перекази називають Мисливцем?

— Саме так, — відповіла Мисливиця й обтрусилася пил зі своїх шкіряних легінсів. — Я повернулася.

Звідкись долинули два удари дзвона, низьке гупання, від якого у Ричарда завібрували зуби.

— П'ять хвилин, — пробурмотів маркіз. Тоді він звернувся до залишків юрби: — Гадаю, ми знайшли нашого охоронця. Усім дуже дякую. Виставу завершено.

Мисливиця підійшла до Дуері й обдивилася її з ніг до голови.

— Ти зможеш зробити так, щоб мене не вбили? — спитала Дуері.

Мисливиця нахилила голову в бік Ричарда.

— Я сьогодні тричі врятувала його життя, коли ми переходили міст і йшли на ринок.

Варні, що важко зіпнувся на ноги, підняв лома силою думки. Маркіз бачив це й не сказав ані слова.

Тінь усмішки промайнула на губах Дуері.

— Цікаво, — сказала вона. — Ричард подумав, що ти...

Мисливиця так і не дізналася, ким вона здалася Ричарду.

Лом стрімко полетів до її голови. Вона просто витягнула руку й упіймала його — він смачно ляпнувся їй в долоню.

Мисливиця підійшла до Варні.

— Це твоє? — спитала вона. Він вискалив до неї свої жовті, чорні й коричневі зуби. — У цю мить, — сказала Мисливиця, — ми під Ринковим перемир'ям. Але якщо ти спробуєш утнути щось таке ще раз, я забуду про перемир'я, відірву тобі обидві руки й змушу нести їх додому в зубах. А тепер, — продовжувала вона, заламуючи йому кисть за спиною, — ввічливо попроси пробачення.

— Ай, — скрикнув Варні.

— Так-так? — підбадьорила вона.

Він виплюнув слова так, ніби вони його душили.

— Пробач мені.

Вона відпустила його. Варні позадкував, очевидно наляканий і розлючений, не спускаючи очей з Мисливиці. Коли він дійшов до дверей продуктової зали, то повагався і вигукнув:

— Тобі гаплик! Скоро лежатимеш стервом, чула? — голосом, що балансував на межі плачу, а тоді розвернувся й побіг геть із зали.

— Аматори, — зітхнула Мисливиця.

Вони виходили з універмагу тією дорогою, якою прийшов Ричард. Дзвін, що він його чув кілька хвилин тому, тепер калатав лунко й невпинно. Коли вони підійшли до джерела звуку, Ричард побачив велетенського латунного дзвона, підвішеного на дерев'яній рамі, а з його язика звисала мотузка. Її тягнув донизу високий чорношкірий чоловік в одязі домініканського монаха. Уся конструкція була встановлена коло «Гарродсового» автомата з глазурованими желейками на всі смаки.

Хоч яким вражаючим був ринок для очей спостерігача, швидкість, з якою його розбирали, згортали й прибирали, вразила Ричарда ще більше. Усі сліди його перебування тут зникали: ятки розбиралися й вантажилися людям на спини, а тоді виносилися геть на вулицю. Ричард помітив Старого Бейлі з повними руками грубих знаків і пташиних кліток, що човгав до виходу. Старий радісно помахав Ричардові рукою і зник у нічній пітьмі.

Юрба рідішала, ринок зникав, і майже миттєво перший поверх «Гарродса» повернув собі звичний вигляд, спокійний, елегантний і чистий, яким він був щоразу, коли Ричард ходив ним суботніми полуднями слідом за Джесикою. Виглядало так, ніби жодного ринку тут ніколи не було.

— Мисливице, — сказав маркіз. — Певна річ, я про тебе чув. Де ти була увесь цей час?

— Полювала, — просто сказала вона. А тоді звернулася до Дуері: — Ти слухатимешся наказів?

Дуері кивнула.

— Якщо треба.

— Добре. Тоді, можливо, я зможу вберегти твоє життя. — сказала Мисливиця. — Якщо погоджуся на цю роботу.

Маркіз зупинився. Його очі недовірливо замерехтіли.

— Кажеш, якщо?

Мисливиця відчинила двері, і вони вийшли на нічний лондонський хідник. Поки вони були на ринку, на вулиці дощило, і світло ліхтарів тепер виблискувало на вологому асфальті.

— Я погоджуюся, — сказала Мисливиця.

Ричард дивився на лискучу вулицю. Усе на ній здавалося таким звичайним, таким тихим, таким нормальним. На мить йому здалося, що для повернення у своє життя йому тільки й треба, що махнути рукою й назвати таксисту адресу, а тоді проспати всю ніч у власному ліжку. Але таксист би його не побачив і не зупинився б, а коли б і зупинився, то Ричард однак не мав куди їхати.

— Я втомився, — сказав він.

Ніхто нічого не сказав. Дуері не хотіла зустрічатися з ним поглядом, маркіз не звертав на нього ані найменшої уваги, а Мисливиця бачила в ньому саму лиш його незначущість. Він почувався маленьким небажаним хлоп'ям, що скрізь тиняється за старшими дітьми, і це його роздратовало.

— Слухайте, — сказав він, прочистивши горло. — Я не хочу нікому надокучати. Я знаю, що ви дуже заклопотані. Але як щодо мене?

Маркіз повернув до нього темне обличчя і глянув величезними білими очима.

— Щодо тебе? — спитав він. — І що ж до тебе?

— Ну, — сказав Ричард, — як мені повернутися до нормального життя? Я наче забрів до кошмару. Минулого тижня все було так логічно. А зараз нічого не логічно... — він замовк. Ковтнув. — Я хочу знати, як повернути своє життя, — пояснив він.

— Ти не повернеш його, мандруючи з нами, Ричарде, — сказала Дуері.
— Та й тобі з нами буде важко. Мені... мені справді шкода.

Мисливиця, що йшла попереду, стала на коліно. Вона взяла з пояса маленький металевий предмет і відімкнула ним кришку люка. Відсунувши його, вона обережно зазирнула до колодязя, залізла досередини, а тоді поманила Дуері за собою. Та спускалася до каналізації, не дивлячись на Ричарда. Маркіз почухав носа.

— Юначе, — сказав він, — зрозумій таке: є два Лондони. Є Горішній Лондон — той, в якому ти жив — і є Спідній Лондон — Долішнє — населений людьми, що попадали крізь розколини світу. Тепер ти один з них. Добраніч.

Він почав спускатися каналізаційною драбиною. Ричард сказав:

— Заждїть, — і впіймав люка перш, ніж той устиг засунутися. Ричард поліз услід за маркізом. На горі драбини тхнуло стічними водами — мертвим, мильним, трохи капустиним смородом. Він гадав, що внизу стане ще гірше, та натомість сморід швидко розвіявся, коли він наблизився до дна. Підлогою цегляного тунелю біг неглибокий, але швидкий струмок сірої води. Ричард бачив ліхтарі решти попереду, і побіг, поляпав тунелем, поки не наздогнав їх.

— Іди геть, — сказав маркіз.

— Ні, — відповів Ричард.

Дуері глянула на нього.

— Мені дуже шкода, Ричарде, — сказала вона.

Маркіз став між Ричардом і Дуері.

— Ти не можеш повернутися до своєї старої домівки чи старої роботи, чи старого життя, — сказав він Ричардові майже лагідно. — Ніщо з цього більше не існує. Там, нагорі, — тебе не існує.

Вони дісталися розпуття, звідки розходилися три тунелі. Дуері з Мисливицею пішли одним з них, тим, де не було води, і не озирнулися. Маркіз затримався позаду.

— Тобі просто доведеться влаштуватися тут, наскільки це можливо, — сказав він Ричардові. — Тут, у тунелях, серед магії й темряви. — А тоді він

показав широку, білу, осяйну й монументальну в своїй нещирості усмішку. — Що ж — був радий знову тебе побачити. Щастя тобі. — І на тому він розвернувся й покрокував тунелем услід за Дуері й Мисливицею.

Ричард притулився до стіни й слухав, як стихає вдалині луна їхніх кроків, і як струменить вона на своєму шляху до насосних станцій східного Лондона й очисних споруд.

— Чорт, — сказав він. А тоді, на свій подив, уперше з часів батькової смерті Ричард Мейг'ю заплакав, сам-один у темряві.

Станція метро була доволі порожня й темна. Варні пройшов нею, тримаючись ближче до стін, кидаючи знервовані погляди за спину, вперед і в боки. Він вибрав станцію навмання й пішов до неї по дахах і через тіні, перевіряючи, чи ніхто не йде слідом. Він не збирався повертатися до свого барлогу в глибоких тунелях під станцією «Кемден». Надто ризиковано. Варні наховав зброї і їжі не в одному місці. Він трохи заляже на дно, поки все це не вщухне.

Він зупинився біля квіткового автомата і вслухався в темряву — цілковита тиша. Заспокоєний тим, що залишився сам, Варні дозволив собі розслабитися. Він зупинився вгорі спіральних сходів і глибоко зітхнув.

До нього по-товариськи звернувся масний, мов машинна олива, голос:

— Варні — найкращий найманець і охоронець у Долішньому. Всі це знають. Містер Варні сам нам так сказав...

Голос з іншого боку глухо відповів:

— А брехати недобре, містере Круп.

Звідкись зі смолистої темряви голос містера Крупа продовжував розвивати думку:

— Таки недобре, містере Вандемар. Мушу сказати, що розцінюю брехню як особисту зраду, і вона мене глибоко поранила. І розчарувала. Коли ти не маєш жодних позитивних рис, то не дуже лагідно реагуєш на розчарування, хіба не так, містере Вандемар?

— Геть не лагідно, містере Круп.

Варні кинувся вперед і стрімголов побіг у темряву, вниз спіральними сходами. Чийсь голос, а саме містера Крупа, сказав згори:

— Насправді це треба розцінювати як убивство з милості.

Від гупання чобіт Варні металеве поруччя сходів аж дзвеніло, і той дзвін луною розносився вгору і вниз. Його плечі здиралися, він хекав, пихтів і наосліп котився в темряву. Він вискочив знизу сходів поруч зі знаком, що попереджав відвідувачів про 259 сходинок нагору, і про те, що на таке мусять зважуватися тільки здорові люди, а решті ж пропонувалося скористатися ліфтом.

Ліфтом?

Щось брязнуло, і двері ліфта велично й повільно розчахнулися, затопивши тунель світлом. Варні обмацав себе в пошуках ножа, а тоді лайнувся, коли згадав, що те мисливське стерво залишило його собі. Він потягнувся до мачете в піхвах на плечі — мачете зник.

Він почув позаду ввічливе кахикання і розвернувся.

На нижній сходинці сидів містер Вандемар. Він виколупував щось із-під нігтів за допомогою мачете Варні.

А тоді містер Круп накинувся на нього — увесь зуби, увесь кігті, увесь короткі леза; Варні не мав шансів навіть закричати.

— Бувай, — флегматично сказав містер Вандемар і продовжив підчищати нігті. Після того полилася кров — неймовірна кількість текучої червоної крові, Варні ж бо був немалим, і тримав ту кров усю в собі. Проте коли містер Круп і містер Вандемар закінчили справу, будь-кому було б надзвичайно важко помітити розмиту плямку на підлозі внизу спіральних сходів.

А коли підлогу наступного разу вимили, вона зникла назавжди.

Мисливиця їх вела. Дуері йшла посередині. Маркіз де Карабас прикривав тили. Ніхто не сказав ані слова від часу, коли вони за годину до того залишили Ричарда.

Раптом Дуері спинилася.

— Ми не можемо так вчинити, — рішуче сказала вона. — Не можемо просто покинути його там.

— Ще й як можемо, — відповів маркіз. — І покинули.

Дуері похитала головою. Ще відтоді, як вона побачила Ричарда, що лежав на спині під Райсліпом на конкурсі охоронців, вона почувалася дурною й винуватою. Вона втомилася від цього почуття.

— Не треба дуріти, — сказав маркіз.

— Він врятував мені життя, — сказала вона йому. — А міг покинути лежати на хіднику.

Вона завинила і знала це. Вона відчинила двері до когось, хто б міг їй допомогти, і отримала допомогу. Він відніс її в тепло і піклувався про неї, і привів підмогу. Саме Ричардів порив їй допомогти і випхнув його з власного світу до її.

Було нерозумно навіть думати про те, щоб тягти його з собою. Вони не могли собі цього дозволити — Дуері не була певна, що й вони троє зможуть дати собі раду на шляху, що лежав перед ними.

Вона ненадовго замислилась, чи це просто двері, що привели її до нього, відчинилися, дозволивши йому помітити її, чи тут, можливо, було щось іще.

Маркіз звів брову. Він був відсторонений і зверхній — втілення чистої іронії.

— Моя люба юна леді, — сказав він. — Ми не беремо пасажирів у цю експедицію.

— Не треба мені цієї поблажливості, де Карабасе, — сказала Дуері. Її голос звучав утомлено. — Гадаю, що можу сама вирішувати, хто з нами піде. Ви працюєте на мене, чи не так? Чи все навпаки? — Журба і виснаження виточили з неї всю терплячість. Де Карабас їй потрібен — вона не могла дозволити собі відвадити його — але тепер їй урвався терпець.

Де Карабас дивився на неї з холодною злістю.

— Він з нами не піде, — різко заявив він. — До того ж він, певно, не протягнув до цього часу.

Ричард протягнув. Він сидів у темряві на краю дощової каналізації і думав, що робити, думав, наскільки ще далі зі свого ставка взагалі можливо зайти. Життя до цього моменту, вирішив він, ідеально підготувало його для роботи в фінансах, для прогулянок супермаркетами, для перегляду футболу по телевізору на вихідних, для того, щоб увімкнути камін, якщо в квартирі стало холодно. Воно епічно провалило його підготовку до життя екс-людини на дахах і в каналізації Лондона, до життя в холоді, волозі й темряві.

Замерехтів вогник. До нього хтось наближався. Якщо, вирішив він, це згряя вбивць, канібалів або чудовиськ, він навіть не опиратиметься. Нехай покладуть цьому край — годі йому вже мучитися. Він вдивлявся в темряву де мали бути його ноги.

— Ричарде? — то був голос Дуері. Він підстрибнув. А тоді почав старанно її ігнорувати. «Якби не ти...», — подумав він.

— Ричарде?

Він не повернувся до неї.

— Що? — спитав.

— Слухай, — сказала вона. — Ти справді не втрапив би в цю халепу якби не я. — «І не кажи», — подумав він. — І я не думаю, що з нами тобі буде безпечніше. Але. Ну. — Вона замовкла. Набрала повітря. — Мені шкода. Справді. Підеш з нами?

Тоді вже він поглянув на неї — малу дівчину-ельфу з велетенськими опаловими очима, що настирливо дивилися на нього з бліденького серцеподібного обличчя. «Гаразд, — сказав він собі. — Мабуть, я таки ще не готовий здатися й умерти».

— Ну, мені однаково більше нікуди податися, — сказав він з удаваною безтурботністю, що межувала з істерикою. — То чом би й ні?

Її обличчя змінилося. Вона обхопила його руками навколо грудей і міцно притисла до себе.

— І ми спробуємо повернути тебе додому, — сказала вона. — Обіцяю. Щойно знайдемо те, що я шукаю. — Він замислився, чи вона серйозно це каже,

і вперше запідозрив, що тут вона пропонує неможливе. Але він виштовхав цю думку геть з голови. Вони пішли тунелем разом. Ричард побачив, що Мисливиця й маркіз чекають на них коло виходу. Маркіз виглядав так, ніби його присилювали з'їсти розтертий лимон.

— А що ти шукаєш? — спитав трохи збадьорений Ричард.

Дуері глибоко вдихнула і після тривалої паузи відповіла:

— Це довга історія, — відверто сказала вона. — Наразі ми шукаємо ангела на ім'я Ізлінтон.

Отут Ричард почав сміятися; він не міг нічого з собою вдіяти. Звісно, в тому сміху була істерика, але також і виснаження того, хто якимось чином спромігся за двадцять чотири години повірити в кілька десятків неможливих речей, та ще й на голодний живіт. Його сміх луною розлітався тунелями.

— Ангела? — перепитав він, нестримно регочучи. — На ім'я Ізлінтон?

— І шлях неблизький, — сказала Дуері.

Ричард похитав головою і відчув себе повністю викрученим, вичерпаним і обдертим.

— Ангел, — істерично шепотів він у темряві тунелю. — Ангел.

По всій Великій Залі стояли свічки: стояли вони при залізних колонах, що тримали дах, стояли коло водоспаду, що лився з однієї стіни до невеликого кам'яного басейну, стояли купками обабіч тієї стіни, стояли гуртами на підлозі, стояли в свічниках коло величезних дверей між двома темними залізними колонами. Двері були з полірованого чорного кременю й срібла, яке за століття й собі потьмяніло майже до чорного. Свічки не горіли, але коли висока фігура проходила повз них, вони самі оживали вогниками, їх не торкалася ані рука, ані інше полум'я.

Одежа на фігурі була проста і біла; або навіть трохи більше, ніж біла — то був колір, або відсутність усіх кольорів, настільки яскравий, що від нього ставало лячно. Босі ноги фігури ступали холодною кам'яною підлогою Великої Зали. Її обличчя було бліде й мудре, і лагідне, а ще, мабуть, трохи самотнє.

І воно було прекрасним.

Скоро в Залі запалахкотіли всі свічки. Фігура спинилася коло кам'яного басейну, стала до води на коліна, склала долоні чашею, опустила їх у воду, підняла й почала пити. Вода була холодна, але дуже чиста. Напившись води, фігура на мить заплющила очі, ніби отримуючи благословення. Тоді вона підвелася й пішла геть, назад через Залу тією ж дорогою, що прийшла; і свічки гаснули, коли фігура їх проминала, як вони робили вже десятки тисяч років. Фігура не мала крил, але це, безперечно, був ангел.

Ізлінтон вийшов, останні свічки згасли, й до Великої Зали повернулася темрява.

6

Ричард подумки писав до щоденника.

«Любий щоденнику — почав він. — У п'ятницю я мав роботу наречену і життя, що мало свій сенс. (Ну наскільки життя взагалі має сенс). Тоді я знайшов поранену дівчину що стікала кров'ю на хіднику і спробував побути добрим самаритянином. Тепер я не маю ані нареченої, ані дому, ані роботи й вештаюся за сотні футів під вулицями Лондона, а моя очікувана тривалість життя наближається до показників суїцидальних мушок-одноденок».

— Сюди, — сказав маркіз, елегантно махнувши рукою, за якою майнула в повітрі брудна манжета.

— А всі ці тунелі вам не виглядають однаково? — спитав Ричард, на секунду відкладаючи запис до щоденника. — Як ви їх розрізняєте?

— Ніяк, — сумно мовив маркіз. — Ми безнадійно заблукали. Нас вже ніколи ніхто не побачить. За кілька днів ми вбиватимемо одне одного, щоб з'їсти.

— Справді? — сказавши це, він зненавидів себе за те, що клюнув на цю приманку.

— Ні, — з виразу маркізового обличчя було зрозуміло, що мучити цього бідолашного дурня було надто легко, щоб бодай трохи його розважити. Але

Ричард усвідомив, що йому дедалі менше цікаво, що про нього думають ці люди. Окрім, можливо, Дуері.

Він повернувся до уявного щоденника.

«У цьому іншому Лондоні сотні людей. А може й тисячі. Люди, що звідси родом, і люди, що попадали крізь шпарини. Я блукаю разом з дівчиною на ім'я Дуері, її охоронницею і психованим великим візиром. Минулої ночі ми спали в тунельчику, і Дуері сказала, що то маленька ділянка каналізації часів Регентства. Охоронниця не спала і тоді, коли я лягав, і коли мене будили. Не думаю, що вона взагалі спить. На сніданок було трохи фруктового кексу, чималий шмат якого знайшовся у маркіза в кишені. Нащо людині носити в кишені великий шмат фруктового кексу? Поки я спав, мої туфлі майже висохли.

Я хочу додому».

Він подумки тричі підкреслив це речення, а тоді переписав великими літерами червоною ручкою і обвів, перш ніж наставити на уявних берегах проти нього цілий ряд знаків оклику.

Принаймні тунель, яким вони зараз ішли, був сухим. А ще високотехнологічним — зі сріблястими трубами й білими стінами. Маркіз і Дуері йшли разом попереду. Ричард здебільшого відставав від них на кілька кроків. Мисливиця увесь час рухалася — іноді йшла позаду, іноді ліворуч або праворуч від них, часто — трохи попереду, зливаючись із тінню. Вона рухалася нечутно, що Ричарду здавалося доволі бентежним.

Попереду зблиснуло світло.

— Прийшли, — сказав маркіз. — Станція «Банкова»*. Непогане місце для початку пошуків.

— З глузду з'їхав, — сказав Ричард. Він не хотів, щоб це почули, але його найтихіший драматичний шепіт рознісся навсід і відбився в темряві луною.

— Невже? — сказав маркіз. Земля почала двигтати: десь поряд біг потяг метро.

— Ричарде, не заводь, — сказала Дуері.

Але воно вже вирвалося з його рота:

— Знаєте, — сказав він. — Ви обоє подуріли. Ангелів не буває.

Маркіз кивнув і сказав:

— О, так. Тепер я розумію. Ангелів не буває. Як не буває Східного Лондона, щуровустів і пастухів на станції «Пастуший кут»*.

— Нема коло «Пастушого кута» ніяких пастухів. Я там був. Там тільки будинки, крамниці, дороги й «ВВС». І все, — рішуче вказав Ричард.

— Пастухи там є, — сказала Мисливиця з темряви коло Ричардового вуха. — Молися, щоб ніколи з ними не зустрітися. — Вона говорила цілком серйозно.

— Ну, — сказав Ричард, — я однаково не вірю, що тут унизу пурхають зграї ангелів.

— Зграї не пурхають, — сказав маркіз, — але один є. — Вони досягли кінця тунелю. Перед ними вирости замкнені двері. Маркіз відступив убік. — Міледі? — сказав він до Дуері. Вона на мить приклала до них руку. Двері тихо прочинилися.

— Можливо, — наполегливо продовжував Ричард, — ми маємо на думці різні речі. Я уявляю собі ангелів з крилами, німбами, сурмами, землі мир, людям добро і все таке.

— Саме так, — сказала Дуері. — Все правильно. Це ангели.

Вони пройшли крізь двері. Ричард мимохіть заплющив очі від раптової повені світла — воно шпагами увійшло в його голову, наче мігрень. Коли його очі трохи призвичаїлися, Ричард зі здивуванням усвідомив, що знає, де перебуває — у довгому пішохідному переході, що сполучає станції «Монумент»* і «Банкову». Тунелями ходили пасажери метро, і ніхто й разу не глянув на них чотирьох. Переходом лунали живенькі переливи саксофона: то була «Я більше ніколи не кохатиму»*. Берта Бекерека і Гела Девіда, яку грали більш-менш компетентно. Ричард успішно придушив бажання підмугикувати. Вони пішли в бік «Банкової».

— То кого з них ми шукаємо? — спитав він майже без іронії. — Ангела Гавриїла? Рафаїла? Михаїла?

Вони саме проминали карту підземки. Маркіз постукав довгим темним пальцем по станції «Ангел»* в Ізлінтоні.

Ричард ходив станцією «Ангел» сотні разів. Вона була в модній частині Ізлінтона, району з численними антикварними крамницями, ресторанчиками й кав'ярнями. Ричард мало знав про ангелів, але був майже на сто відсотків певен, що Ізлінтонську станцію підземки назвали на честь якогось паба чи місцевої історичної пам'ятки. Він змінив тему.

— Знаєте, коли я кілька днів тому хотів проїхати підземкою, мене не пустило.

— Просто треба одразу показати, хто головний, от і все, — м'яко сказала Мисливиця звідкись іззаду.

Дуері кусала нижню губу.

— Потяг, який нам потрібен, мусить нас впустити, — сказала вона. — Якщо ми зможемо його знайти. — Останні слова майже повністю заглушила музика, що грала десь неподалік. Вони спустилися кількома сходами й повернули за ріг.

Гравець на саксофоні поклав на підлогу перед собою пальто. На ньому лежало кілька монет, які, здавалося, він поклав туди сам, щоб переконати перехожих, буцім усі так роблять. Ніхто не куплявся.

Саксофоніст був надзвичайно високим. Він мав темне волосся до плечей і довгу, роздвоєну темну бороду, що обрамлювала обличчя з глибоко посадженими очима й чималим носом. Він носив подерту футболку й замащені блакитні джинси. Коли мандрівники підійшли до нього, він затих, витрусив слину з мундштука саксофона, повернув його на місце й зіграв перші ноти старої пісні Джулі Лондон «Наплач мені річку»*:

«А тепер ти кажеш, що тобі шкода...»

Ричард з подивом зрозумів, що чоловік їх побачив — і щосили намагається вдавати протилежне. Маркіз зупинився просто перед ним.

Тужливий саксофон нервово писнув, пісня урвалася. Маркіз зблиснув холодною посмішкою.

— Ти Лір, чи не так? — спитав він. Чоловік обережно кивнув. Він тримав пальці на кнопках саксофона. — Ми шукаємо Графський двір, — продовжував маркіз. — Ти, бува, не маєш при собі такої корисності, як розклад потягів?

Ричард почав помалу добирати що й до чого. Він припустив, що «Графський двір», про який говорив маркіз — це не та знайома Ричардові станція підземки, на якій він незчисленну силу разів чекав потяга, читаючи газету чи просто мріючи. Чоловік на ім'я Лір облизав губи кінчиком язика.

— Таке можливо. А коли б і мав, то що з того?

Маркіз запхнув руки глибоко до кишень пальта. Тоді він усміхнувся, наче кіт, якому довірили ключі від клітки примхливих, але годованих канарок.

— Подейкують, — легко повів він, ніби просто збуваючи час балачкою, — що Мерлінів учитель Блез якимось написав мотив настільки чарівливий, що він ледь не витрушував монети з кишень тих, хто його почув.

Лірові очі звузилися.

— Цей мотив коштував би більше, ніж просто розклад потягів, — сказав він. — Якби я той розклад мав.

Маркіз майстерно зіграв сцену, в якій він раптом усвідомлює, що «ой, серденько, а таки більше, чи не так?».

— Ну, тоді, — великодушно сказав він, — гадаю, що ти лишився б мені винен послугу, правильно?

Лір неохоче кивнув. Він поліз до задньої кишені, витяг складаний-перескладаний аркуш і простягнув його вперед. Маркіз підніс до нього руку. Лір прибрав аркуш.

— Я спершу хочу почути мотив, старий ти пройдисвіте, — сказав він. — І хай він тільки не спрацює.

Маркіз звів брову. Він шугнув рукою до внутрішньої кишені пальта і витяг звідти свищик і маленьку кришталеву кульку. Маркіз глянув на кульку,

видав звук «гм», що означав «то он куди ти поділася», і сховав її назад. Тоді він порозминав пальці, приклав свищика до губів і почав грати дивну безтурботну мелодію, що підскакувала, крутилася й співала. Від неї Ричарду здалося, що йому знову тринадцять, і він слухає хіт-парад по транзисторному радіо свого кращого друга під час обідньої перерви в школі, ще тоді, коли поп-музика значила для нього стільки, скільки вона може значити тільки в підлітковому віці; маркізів мотив мав усе, що Ричард завжди хотів почути у пісні...

В пальто дзенькнула жменя монет, кинута перехожими, що пружинистою ходою усміхнені пішли далі. Маркіз опустив свищика.

— Значить, буду винен тобі послугу, старий шахраю, — сказав Лір, кивнувши.

— Так, будеш, — маркіз узяв розклад потягів з Лірових рук, переглянув його й кивнув. — Але послухай ще слово мудрості. Помалу їдь, далі заїдеш.

І вони вчотирьох пішли геть довгим коридором, обклеєним афішами, що рекламували нові фільми й спідню білизну, розбавленими офіційними з виду сповіщеннями про те, що вуличні музики мають триматися якнайдалі від станції. Вони ще почули плач саксофона й звук монет, що падали на пальто.

Маркіз повів їх до платформи Центральної лінії. Ричард підійшов до краю платформи й глянув униз. Він як завжди задумався, яка з рейок була під напругою, і як завжди вирішив, що он та, дальня від платформи, з білуватими керамічними ізоляторами, що лежали між нею й землею; і він зрозумів, що мимохить усміхається до крихтної сірої миші, що хоробро нишпорить колією в своїх мишачих пошуках покинутих сандвічів і впущених картопляних паличок.

З гучномовця долинув той офіційний, безтілесний чоловічий голос, що закликав стерегтися прогалини між вагоном і платформою, щоб необачні пасажери, бува, не втрапили туди ногою. Як і більшість лондонців, Ричард уже майже не чув його — для нього то була слухова подоба шпалер на стіні. Але зненацька рука Мисливиці взяла його за плече.

— Відійди від прогалини, — наполегливо сказала вона Ричарду. — Отуди, до стіни.

— Що? — сказав Ричард.

— Я сказала, — повторила Мисливиця, — відійди...

А тоді воно вивергнулося з-за краю платформи. Прозоре, маревне, схоже на привида кольору чорного диму, воно клубилося вгору, як шовк під водою, і, рухаючись неймовірно швидко, хоч водночас здавалося, ніби воно пливе майже як у сповільнених кадрах, міцно обмоталося навколо Ричардової щиколотки. Він навіть крізь тканину джинсів відчув, як його вжалило, а потім смикнуло до краю платформи. І Ричард похитнувся.

Він усвідомив, хоч ніби й здалеку, що Мисливиця взяла свого посоха й заходила сильно, раз за разом, періщити ним по тому мацаку.

Десь вдалині почувся високий і бездумний вереск, наче в нерозумної дитини забрали іграшку. Димний мацак відпустив Ричардову щиколотку, відповз до краю платформи й зник. Мисливиця взяла Ричарда за шкірку й потягла до дальньої стіни, по якій Ричард сповз на підлогу. Ним трусило, а світ навколо раптом здався йому абсолютно несправжнім. З джинсів, де їх торкнулася та штука, зник увесь колір, від чого здавалося, що хтось невміло намагався їх вибілити. Він закасав штанину: на шкірі щиколотки й гомілки вискочили крихітні фіолетові рубці.

— Що... — він намагався говорити, але слова не виходили. Він ковтнув і спробував ще раз. — Що то було?

Мисливиця незворушно дивилася на нього. Її обличчя могло бути вирізане з коричневого дерева.

— Не думаю, що воно має ім'я, — сказала вона. — Вони живуть у прогалинах. Я тебе попереджала.

— Я... я таких раніше ніколи не бачив.

— Раніше ти не був частиною Долішнього, — сказала Мисливиця. — Просто побудь біля стіни. Так безпечніше.

Маркіз звірився з великим золотим кишеньковим годинником. Тоді він повернув його до кишені жилета, зазирнув у папірця, що дав йому Лір, і вдоволено кивнув.

— Нам щастить, — оголосив він. — Потяг Графського двору має прибути сюди за півгодини.

— «Графський двір» не на Центральній лінії, — відмітив Ричард.

Маркіз дивився на Ричарда з неприхованим захватом.

— Який гострий розум ви маєте, юначе, — сказав він. — Ніщо не зрівняється з повним невіглаством, правда?

Повіяло теплим повітрям. До станції під їхав потяг. Люди виходили з нього, люди заходили всередину і їхали далі в своїх справах і своїх життях, а Ричард заздрісно на них дивився.

— Будьте обережні коло прогалини, — виводив записаний голос. — Не спирайтеся на двері. Будьте обережні коло прогалини.

Дуері кинула погляд на Ричарда. Тоді, вочевидь, стурбована побаченням, вона підійшла й узяла його за руку. Він був дуже блідий, а дихав часто й неглибоко.

— Будьте обережні коло прогалини, — знову загудів записаний голос.

— Зі мною все гаразд, — хоробро збрехав Ричард, не звертаючись ні до кого конкретно.

Центральний двір шпиталю містера Крупа й містера Вандемара був вогким і непривітним. Клапті трави проросли крізь викинуті столи, гумові покришки коліс і уламки кабінетних меблів. Загальне враження від цього місця було таким, ніби десять років тому (може, через нудьгу, може, зі злості, а може, демонстративно, як мистецький виступ) багато людей пожбурляли з високих вікон все, що мали в кабінетах, і залишили викинуте розкладатися там, де воно впало.

Тут було й бите скло — донесхочу битого скла. Було також кілька матраців. З причин, які важко одразу уявити, деякі з них час від часу підпалювали. Ніхто не знав чому; всім було байдуже. Крізь пружини матраців

попроростала трава. Уся місцева екосистема розвивалася навколо декоративного фонтану посередині колодязя двору, що вже дуже давно не був ані декоративним, ані фонтаном у повному сенсі цих слів. Потріскана й текуча водяна труба за допомоги дощової води перетворила його на розплідник численних жабок, що весело плюхалися в воді, насолоджуючись свободою від будь-яких нелетючих хижаків. Натомість ворони, дрозди, а іноді навіть мартини бачили в цьому місці вільний від котів гастроном, що спеціалізувався на жаб'ятині.

Під пружинами згорілих матраців неквапно плодилися слимаки; равлики залишали слизисті сліди на битому склі; великі чорні жуки заклопотано дріботіли по розбитих сірих телефонах, понівечених ляльках Барбі.

Містер Круп і містер Вандемар вийшли нагору подихати свіжим повітрям. Вони повільно обходили периметр центрального подвір'я, а під ногами в них хрустіло бите скло; у потертих чорних костюмах вони скидалися на тіні. Містера Крупа захопила холодна лють. Він ішов удвічі швидше за містера Вандемара, кружляв навколо нього і ледь не танцював од злості. Часом, коли містер Круп не міг утримати гнів усередині, він кидався на стіну шпиталю з кулаками й ногами, але то була негідна заміна справжньої людини. Містер Вандемар тимчасом просто йшов. Його хода була надто чітка, надто розмірена, щоб її можна було назвати прогулянкою — так могла ходити Смерть. Містер Вандемар незворушно дивився на містера Крупа, а той копнув ногою лист скла, що стояв притулений до стіни. Він розбився зі смачним дзенькотом.

— Кажу вам, містере Вандемар, — сказав містер Круп, оглядаючи уламки, — з мене вже майже годі. Майже. Оці його вагання, хитання, проволока, чуханина... Жаба сироваткоморда — я б оце вичавив йому очі пальцями...

Містер Вандемар похитав головою.

— Поки не можна, — сказав він. — Він наш бос. У цій справі. Нехай заплатить, а тоді можна буде порозважатися у вільний час.

Містер Круп плюнув на землю.

— Нікчемний лукавий бевзень... Нам треба зарізати ту суку. Анулювати, скасувати, поховати й списати.

Десь гучно задзеленчав телефон. Містер Круп і містер Вандемар здивовано презирнулися. Нарешті, містер Вандемар знайшов у середині купи побитий апарат, що стояв на насипові розбухлих від води медичних карток. З ним тяглися обірвані дроти. Він витяг його й передав містеру Крупу.

— Це вас, — сказав він. Містер Вандемар не любив телефонів.

— Містер Круп слухає, — сказав Круп. А тоді улесливо повів: — О, це ви, сер. — Пауза. — Наразі, за вашим побажанням, вона ходить собі вільна, як пташечка. Боюся, що ваша ідея з охоронцем загула, як мертвий бабуїн... Варні? Так, фундаментально мертвий. — Знову пауза. — Сер, у мене зароджуються певні концептуальні сумніви щодо ролі мого напарника і моєї власної у цій авантурі. — Під час третьої паузи містер Круп став блідіший од блідого. — Поводимося непрофесійно? — обережно спитав він. — Ми? — Він стиснув руку в кулака й сильно вдарив нею об цегляну стіну, однак в його голосі не почулося жодних змін: — Сер, чи можу я з належною повагою нагадати вам, що це ми з містером Вандемаром спалили широковуличну Трою? Це ми занесли Чорну Смерть до Фландрії. Ми вбили десяток королів, п'ятох римських пап, півсотні героїв і двох визнаних богів. Наша остання робота перед цією — катування до смерті цілого монастиря у Тоскані шістнадцятого століття. Ми абсолютно професійні.

Містер Вандемар, що розважався тим, що ловив жабок і перевіряв, скільки зможе одночасно напхати їх до рота, перш ніж доведеться почати жувати, сказав з повним ротом:

— Мені це дуже сподобалося...

— До чого я хилю? — спитав містер Круп, змітаючи якусь уявну порошок з поношеного чорного костюма й не звертаючи уваги на справжній

пил, яким він був укритий. — Я хилю до того, що ми наймані вмертвителі. Горлорізи. Ми вбиваємо. — Він послухав, а тоді сказав: — А як щодо того горішняка? Чого нам не можна вбити його? — Містер Круп сіпнувся, знову плюнув і копнув стіну, тримаючи в руках напіврозбитий, вкритий іржавими плямами телефон.

— Налякати її? Ми зарізяки, а не опудала. — Пауза. Він глибоко вдихнув. — Так, я розумію, просто мені це не подобається. — Його співрозмовник на іншому кінці дроту поклав слухавку. Містер Круп подивився на телефон, а тоді зважив у руці й почав методично розбивати його на пластикові й металеві друзки об стіну.

Містер Вандемар підійшов до нього. Він знайшов великого чорного слимака з яскраво-помаранчевим черевцем, і тепер пожував його, як товсту лакричну сигару. Слимак був не дуже кмітливий і намагався відповзти вниз по його підборіддю.

— Хто то був? — спитав містер Вандемар.

— І хто, в біса, то міг бути?

Містер Вандемар замислено пожував, а тоді всмоктав слимака до рота, як товсту, клейку, чорно-помаранчеву спагетину.

— Ожиле опудало? — висунув він свій здогад.

— Наш наймач.

— Це була моя друга версія.

— Опудала, — відразливо видавив містер Круп. Він переходив від розчервонілої злості до маслянистої сірої насупленості.

Містер Вандемар ковтнув уміст свого рота й витер губи рукавом.

— Найкращий спосіб злякати ворону, — сказав містер Вандемар, — це підкрастися до неї ззаду, взяти її рукою за худу воронячу шию й давити, поки вона не перестане рухатися. Це їх лякає до виверження нутрощів.

А тоді він замовк; високо вгорі вони почули, як ворони в небі сердито каркають.

— Ворони. Родина воронові. В народі вважаються провісниками, — виводив містер Круп, смакуючи слово, — смерті.

Ричард чекав коло стіни разом з Дуері. Вона мало говорила, а більше кусала нігті й проводила руками по рудуватому волоссю, поки воно стриміло в усіх напрямках, а тоді намагалася вкласти його назад. Вона точно не була схожа ні на кого, кого б знав Ричард. Коли вона помітила, що він дивиться на неї, то знизала плечима й глибше засунулася в шари свого одягу, прикриваючись шкіряною курткою. Вираз її обличчя нагадав Ричарду про прекрасну бездомну дитину, яку він бачив минулої зими за Ковент-Гарденом: він не був певен, чи то був хлопчик, а чи дівчинка. Його мати жебрала, благала перехожих кинути монетку, щоб вона могла прогодувати дитину й немовля, яке тримала на руках. Але дитина дивилася на світ і не казала нічого, хоч напевне змерзла й зголодніла. Вона просто дивилася.

Мисливиця стояла коло Дуері й оглядала то один, то інший бік платформи. Маркіз звелів їм чекати, а сам кудись утік. Ричард почув, як десь заплакала дитина. Маркіз повернувся через двері з написом «Тільки вихід» і підійшов до них. Він жував цукерку.

— Розважаєшся? — спитав Ричард. До них наближався потяг, про що сповістив подув теплого вітру.

— Усе заради справи, — сказав маркіз. Він звирився з картою і годинником, а тоді вказав на певне місце на платформі. — Це мусить бути потяг Графського двору. Ви троє, станьте за моєю спиною. — Коли потяг метро — доволі нудний з виду, як розчаровано зауважив Ричард — підгуркотів і підкалатав до станції, маркіз нахилився повз Ричарда й сказав до Дуері: — Міледі? Є дещо, про що я мусив сказати раніше.

Вона звернула на нього свої дивнобарвні очі.

— Справді?

— Ну, — сказав він, — імовірно, Граф не надто радий буде мене бачити.

Потяг сповільнився й зупинився. Вагон, що завмер перед Ричардом, здавався геть порожнім: світло не горіло, всередині було похмуро, порожньо

й темно. Іноді Ричард помічав у потягах підземки такі замкнені й затінені вагони, і тоді він задумувався, яку функцію вони могли виконувати. Інші двері потяга зашипіли й відчинилися, і пасажери почали виходити й заходити. Двері темного вагона лишалися зачиненими. Маркіз протарабанив по них кулаком вигадливим ритмічним стуком. Нічого не трапилось. Ричард подумав, чи потяг зараз не поїде собі без них, коли раптом двері затемненого вагона відчинилися зсередини. Вони прочинилися на шість дюймів, і звідти на них визирнуло пристаркувате обличчя в окулярах.

— Хто там? — спитав він.

Крізь щілину Ричард побачив усередині вагона смолоскипи, людей і дим. А крізь скло дверей він, як і раніше, бачив лиш темний і порожній вагон.

— Леді Дуері, — поважно оголосив маркіз, — зі своїми супутниками.

Двері розсунулися повністю, і вони потрапили до Графського двору.

7

Підлога була встелена соломною поверх шару очерету. У великому каміні палахкотів і шкварчав на полінах відкритий вогонь. Підлогою прогулювалися й дзьобали щось кілька курок. Навколо стояли стільці з ручною вишивкою, а вікна й двері затуляли гобелени.

Ричард ледь не впав уперед, коли потяг смикнувся з місця. Він простягнув руку й захопився за найближчу людину, щоб зберегти рівновагу. Найближчою людиною виявився низенький, сивий, літній вартовий, який виглядав би, подумав Ричард, точнісінько як недавно випроваджений на пенсію урядовий службовець, якби не сталевий шолом, накидка поверх обладунків, доволі незграбно сплетена кольчуга і спис; натомість він виглядав як щойно випроваджений на пенсію урядовий службовець, котрого, хоч і трохи проти волі, але затягли до місцевого аматорського театрального гуртка, де примусили грати вартового.

Низенький сивий чоловік короткозоро блимнув на Ричарда, коли той його схопив, а тоді похмуро сказав:

— Перепрошую.

— Ні, це я винен, — сказав Ричард.

— Я знаю, — сказав чоловік.

Велетенський ірландський вовкодав протупав проходом і став коло лютняра, що сидів на підлозі й нащипував бадью мелодію в дещо уривчастій манері. Вовкодав зиркнув на Ричарда, презирливо пирхнув, а тоді влігся й заснув. У дальньому кінці вагона пристаркуватий сокольничий із птахом на руці обмінювався люб'язними словами з невеликим гуртом дам певного віку. Дехто з пасажирів безцеремонно витріщався на чотирьох подорожніх, інші настільки ж неприховано ігнорували їх. Скидалося на те, усвідомив Ричард, що хтось узяв невеликий середньовічний двір і загнав його, як зміг, до одного вагона метро.

Герольд підняв до губ сурму і зіграв безладну фанфару, коли з іншого вагона крізь сполучні двері нетвердо пройшов неосязний літній чоловік у величезній, підбитій хутром мантії й човганцях на ногах, тримаючи руку на плечі блазня в обтріпаному костюмі. Старий був показним у всіх сенсах слова. На лівому оці він носив пов'язку, від чого виглядав трохи безпомічно й невірноважено, як одноокий яструб. В його сиво-рудій бороді виднілися шматочки їжі, а ще з-під зачовганої хутряної мантії виглядали штанини піжами.

«Це мусить бути Граф», — подумав Ричард і не помилився.

Графів блазень був пристаркуватий чоловік зі скривленим невеселим ротом і розмальованим обличчям, який неначе утік від своєї долі заповнювача пауз між виступами артистів із дна афіші у вікторіанських вар'єте сто років тому. Він повів Графа до троноподібного різьбленого дерев'яного сидіння, в яке Граф трохи невпевнено сів. Вовкодав підвівся, протупав через увесь вагон і всівся коло вбраних у човганці Графових ніг.

«Графський двір, — подумав Ричард. — Звісно». І він почав думати, чи існував також барон на станції «Баронський двір»*, а ще ворон на «Вороновому дворі»* чи...

Невисокий старий вартовий задишливо закашлявся і сказав:

— Гарзд, народ. Кажіть, у якій ви справі.

Дуері виступила наперед. Вона підвела голову і раптом стала вищою і впевненішою, ніж здавалася Ричарду раніше.

— Ми шукаємо аудієнції його світлості Графа, — сказала вона.

Граф гукнув через вагон:

— Що сказала та дівчинка, Гальварде? — спитав він.

Ричард задумався, чи Граф не глухий.

Гальвард, пристаркуватий вартовий, човгнув кругом і приклав згорнуту долоню до рота.

— Шукають аудієнції, ваша світлосте, — перекричав він калатання потяга.

Граф відсунув товсту хутряну шапку набік і медитативно почував голову. З-під шапки вигулькнула лисина.

— Справді? Аудієнції, кажеш? Як чудово. А хто вони, Гальварде?

Гальвард знов розвернувся до них.

— Він хоче знати, хто ви такі. Але кажіть коротко. Не розводьтеся.

— Я леді Дуері, — оголосила Дуері. — Дочка лорда Портико.

Граф при цих словах прояснів, нахилився вперед і глянув крізь дим здоровим оком.

— Сказала, що вона старша дочка Портико? — спитав він блазня.

— Саме так, ваша світлосте.

Граф поманив Дуері.

— Підійди-но сюди, — сказав він. — Йди-йди-йди. Дай подивлюся на тебе.

Вона пішла вагоном, що хитався з боку в бік, хапаючись для утримання рівноваги за підвішені до стелі петлі з товстої мотузки. Ставши коло Графового дерев'яного стільця, вона присіла в реверансі. Він почував бороду й подивився на неї.

— Ми були спустошені звісткою про передчасну... — сказав Граф, а тоді урвав сам себе й сказав: — Уся родина, це було для нас... — він запнувся і продовжив: — Знаєш, я завжди високо цінував його, ми з ним багато зробили разом... Старий добрий Портико... повен ідей... — Він замовк. Тоді постукав блазня по плечу й роздратовано загудів шепотом так, що його легко було чути крізь шум потяга: — Іди пожартуй до них, Тулі. Заробляй свій хліб.

Графів блазень похитався вперед артритною ходою з ревматичним накульгуванням. Він зупинився перед Ричардом.

— А ти хто такий? — спитав він.

— Я? — спитав Ричард. — Гм. Я? Моє ім'я? Ричард. Ричард Мейг'ю.

— Я? — писнув блазень, по-старечому й доволі театральнімітуючи Ричардів шотландський акцент. — Я? Гм. Я? Тю, дядьку. Це не чоловік, а дурник якийсь. — Придворні мляво захихотіли.

— А я, — зі сліпучою усмішкою сказав блазневі де Карабас, — звуся маркізом де Карабасом.

Блазень блимнув очима.

— Ти — злодій де Карабас? — спитав він. — Де Карабас — грабіжник могил? — Він повернувся до придворних. — Але це не може бути де Карабас. А чому? Бо де Карабаса давно вигнано, йому заборонено з'являтися у Графовій присутності. Це, ймовірно, якийсь новий вид куниці-переростка.

Придворні силувано попирхали й завели тиху стурбовану розмову. Граф нічого не сказав, але сильно стиснув губи й затремтів.

— А я звуся Мисливицею, — сказала Мисливиця до блазня.

Придворні замовкли. Блазень розкрив рота, ніби збираючись щось сказати, а тоді глянув на неї й закрив його. В куточках бездоганних губ з'явився натяк на усмішку.

— Ну ж бо, — сказала вона. — Пожартуй.

Блазень дивився на закручені носики свого взуття. Тоді він пробурмотів:

— У мого собаки нема носяки.

Граф, що дивився на маркіза де Карабаса, викотивши око, в якому ніби повільно зайнявся запальний гніт, стиснув губи так, що вони побіліли, а тоді вибухнув угору та звівся на ноги як сивобородий вулкан, як літній берсерк. Його голова торкалася даху вагона. Він вказав на маркіза й закричав, бризкаючи слиною:

— Я цього не терпітиму! Підведіть його сюди.

Гальвард пригрозив маркізові суворим списом, тож маркіз пішов наперед і став перед Графовим тронем разом з Дуері. Вовкодав глухо загарчав.

— Ти, — сказав Граф, пронизуючи повітря величезним вузлуватим пальцем. — Я впізнав тебе, де Карабасе. Я не забув. Може, я постарів, але не забув.

Маркіз уклонився.

— Дозвольте нагадати вашій світлості, — поштиво сказав він, — що ми уклали угоду? Я вів мирні перемовини між вашими людьми й Вороновим двором. А натомість ви погодилися надати мені невелику допомогу.

«То в тому дворі таки є ворон», — подумав Ричард. Йому стало цікаво, на що той двір схожий.

— Невелику допомогу? — сказав Граф. Він побуряковів. — То ти це так називаєш? Через твою дурість я втратив десяток людей при відступі з Білого міста. Я втратив око.

— І якщо ваша світлість дозволить зауважити, — люб'язно сказав маркіз, — ваша пов'язка вам дуже личить. Бездоганно підкреслює риси обличчя.

— Я присягнувся... — гримів Граф, најачивши бороду, — я присягнувся... що як ти бодай раз іще ступиш до моїх володінь, то я... — Він замовк. Забудькувано й спантеличено похитав головою. Тоді продовжив: — Пізніше згадаю. Я не забуваю нічого.

— Можливо, Граф буде не надто радий вас бачити? — прошепотіла Дуері до де Карабаса.

— А хіба схоже, що він радий? — пробурмотів той у відповідь.

Дуері знову вийшла наперед.

— Ваша світлосте, — голосно й чітко сказала вона, — де Карабас іде зі мною гостем і компаньйоном. Заради дружби, що у всі часи існувала між вашою і моєю родинами, заради дружби між моїм батьком і...

— Він знехтував мою гостинність, — заgrimів Граф. — Я присягнувся, що... коли він ще раз ступить до моїх володінь, то його випатрають і висушать... як, як щось, що треба спочатку випатрати, а тоді... гм... висушити...

— Можливо, як вудженого оселедця, мілорде? — припустив блазень.

Граф знизав плечима.

— Нема різниці. Варто, схопити його.

І вони схопили. Хоч вартові вже давно втратили нагоду відзначити власне шістдесятиліття, та кожен тримав націленого на маркіза арбалета, і руки в них не тремтіли ані від віку, ані від страху. Ричард глянув на Мисливицю. Її це нібито не обходило: вона стежила за дією, наче дивилася театральну сценку, розіграну заради неї.

Дуері склала руки й стала рівно, захиливши голову назад і піднявши гостре підборіддя. Вона менше скидалася на подерте вуличне дівчисько, а більше нагадувала ту, хто звикла, що все відбувається, як вона того хоче. Опалові очі спалахнули.

— Ваша світлосте, маркіз є супутником у моїй подорожі. Наші родини товаришують вже давно...

— Так, давно, — підтримав її Граф. — Сотні років. Сотні й сотні. Я й діда твого знав. Веселий був старий. Хоч і трохи мутний, — поділився він.

— Але я вимушена сказати, що розціню акт насильства проти мого компаньйона як акт агресії проти себе самої й свого дому.

Дівчина дивилася вгору на старого. Він височів над нею баштою. На кілька секунд вони так і залякли. Він збуджено сіпнув сиво-руду бороду, а тоді викопилив нижню губу, як мала дитина.

— Я його тут не прийматиму, — сказав він.

Маркіз витягнув золотого кишенькового годинника, якого знайшов у кабінеті Портико. Він безтурботно подивився на нього, а тоді розвернувся до Дуері й сказав, ніби за минулі хвилини нічого не сталося.

— Міледі, вочевидь, я принесу більше користі поза межами цього потяга, аніж на ньому. Крім того, мені треба дослідити й інші провулки.

— Ні, — сказала вона. — Якщо ви підете — ми всі підемо.

— Я так не думаю, — сказав маркіз. — Мисливиця придивиться за вами, поки ви залишатиметеся у Спідньому Лондоні. Зустрінемося на наступному ринку. А доти не утніть якоїсь дурниці.

Потяг сповільнювався коло станції.

Дуері втупилася у Графа: було в її величезних опалових очах і серцеподібному обличчі щось давніше й могутніше, ніж її юні роки давали підставу очікувати. Ричард зауважив, що коли вона говорила, всі навколо затихали.

— Ви дозволите йому піти з миром, ваша світлосте? — спитала вона.

Граф провів руками по обличчю, потер неушкоджене око і пов'язку, а тоді подивився на неї і сказав:

— Аби тільки він пішов, — він глянув на маркіза, — бо наступного разу... — і провів товстим старим пальцем по горлу, — ...вуджений оселедець.

Маркіз низько вклонився.

— Не треба мене проводити, — сказав він до вартових і вийшов з відчинених дверей. Гальвард підняв арбалета й націлив маркізові у спину. Мисливиця простягла руку й знову пригнула арбалета до підлоги. Маркіз пройшов кілька кроків платформою, розвернувся й іронічно помахав на прощання з вишуканою пишністю. Двері зашипіли й зачинилися за ним.

Граф сидів на величезному троні в кінці вагона. Він мовчав. Потяг брязнув і смикнувся до темного тунелю.

— Де моя гостинність? — пробурмотів до себе Граф. Він глянув на гостей одним уважним оком. А тоді повторив, так розпачливо й оглушливо,

що Ричард відчув звук аж у животі, як гупання басового барабана. — Де моя гостинність? — Він знаком покликав до себе одного з пристаркуватих вартових. — Вони ж голодні з дороги, Дагварде. І пити хочуть, тут і думати нема чого.

— Так, ваша світлосте.

— Зупиніть потяг! — загукав Граф. Двері зашипіли й відчинилися, а Дагвард протупотів платформою. Ричард дивився на людей на станції. Ніхто не зайшов до їхнього вагона. Ніхто наче й не помічав нічого дивного чи бодай трохи незвичного.

Дагвард підійшов до торгового автомата на краю платформи. Він зняв металевий шолом, а тоді почав гупати по автоматі кольчужною рукавицею.

— Шоколадок, — сказав він. — За наказом Графа. — В нутрі автомата щось закалатало й загуділо, і він став один за одним випльовувати десятки шоколадних батончиків «Кедбері» з фруктами й горіхами. Дагвард ловив їх у шолом. Двері вагона зачинялися. Гальвард вставив між ними свою піку, і вони знову відчинялися й зачинялися, стукаючись об її руків'я.

— Будь ласка, не спирайтеся на двері, — сказав голос із динаміка. — Потяг не може рушити, поки всі двері не зачиняться.

Граф схилив голову на бік і дивився на Дуері неушкодженим оком.

— Отож. Що привело тебе до мене? — спитав він.

Вона облизнула губи.

— Ну, ваша світлосте, хоч і не прямо, але — смерть мого батька.

Він повільно кивнув.

— Так. Ти шукаєш помсти. І це правильно, — він кахикнув, а тоді зачитав найнижчим басом: — Майнув могутній меч, палахнуло примхливе полум'я, стримить сердита сталь із гаспидських грудей, багрянець... щось там робить. Так.

— Помсти? — Дуері трохи подумала. — Так. Мій батько так і сказав. Але ще більше я хочу зрозуміти, що сталося, аби мати змогу захиститися. Моя родина не мала ворогів.

Дагвард захитався до вагона з повним шоломом шоколадних батончиків і коли; дверям було дозволено зачинитися, і потяг рушив знову.

Лірове пальто, що й досі лежало на підлозі тунелю, було вкрите монетами й банкнотами, але також і взуттям. Взуттям на ногах людей, котрі копали монети, затоптували й рвали банкноти, роздирали тканину пальта. Гроші лежали просто під ногами, але здавалося, що їх ніхто не помічав. Лір почав кричати.

— Будь ласка. Дайте мені спокій — благав він. Його приперли до стіни переходу; кров текла його обличчям і забарвлювала бороду багрянцем. Його саксофон незграбно й недолуго повис на грудях, увім'ятий і пошкрябаний.

Його оточив натовп — більш як двадцять душ, але менше п'ятдесяти — і всі вони штовхалися й штурхалися бездумною юрбою, усі глипали порожніми очима, кожен чоловік і жінка відчайдушно боролися й шкрябалися, щоб віддати Лірові свої гроші. На кахлях стін, де Лір ударився головою, була кров. Він відсахнувся від жінки середнього віку з широко розкритою сумочкою і простягнутою до нього жменею п'ятифунтових купюр. Вона нігтями роздерла його обличчя, пориваючись всунути свої гроші. Він крутнувся, щоб уникнути тих нігтів і налетів на стіну тунелю.

Хтось став йому на руку. Його пхнули обличчям у масу монет. Він почав шморгати носом і лаятися.

— А я казав тобі не налягати на цю мелодію, — мовив десь поблизу лагідний голос. — Неслух.

— Допоможи, — видихнув Лір.

— Ну, є одне протизакляття, — майже неохоче визнав голос.

Натовп підсунув ближче. Кинута п'ятдесятипенсова монета розпорола Лірову щоку. Він скрутився в зародкову кульку, охопивши себе руками й сховавши обличчя між колін.

— Та грай уже, чорти б тебе, — проридав Лір. — Я зроблю, що захочеш... Тільки спини їх...

Пищик заграв, і звук пролетів переходом. Проста фраза, що лунала знову і знову, щоразу звучала трохи по-іншому — де Карабасові варіації. Кроки почали віддалятися. Спочатку хтось тихцем почовгав, а тоді надав ходи й пішов геть. Лір розплющив очі. Маркіз де Карабас притулився до стіни й грав на пищику. Коли він побачив, що Лір дивиться, то відірвав його від губів і повернув до кишені пальта. Він кинув Ліру латану бавовняну хустку з вишиваним краєм. Лір витер кров з чола й обличчя.

— Вони ж би мене вбили, — дорікнув він.

— Я попереджав, — сказав де Карабас. — На твоє щастя, я повертався цією ж дорогою. — Він допоміг Ліру сісти. — А тепер, — сказав він, — мені здається, що ти винен мені ще одну послугу.

Лір підібрав пальто — розірване, брудне, зі слідами багатьох ніг — з підлоги переходу. Йому раптом стало дуже холодно, тож він накинув його на плечі. Монети впали, а купюри закружляли на підлогу. Він залишив їх лежати.

— Мені справді пощастило? Чи ти все підгадав?

Маркіз виглядав майже ображено.

— Не знаю, як ти взагалі наважився таке подумати.

— Бо я тебе знаю. Ось як. І що ти хочеш, щоб я зробив цього разу? Украв щось? Підпалив? — Лір говорив відсторонено і трохи сумно. А тоді: — Когось убив?

Де Карабас нахилився й забрав свою хустку.

— Боюся, що вкрав. Тут ти вгадав, — сказав він з усмішкою. — Мені випало мати доволі нагальну потребу здобути одну фігурку династії Тан. — Лір затремтів. А тоді ледь кивнув.

Ричарду видали батончик «Кедбері» й великого срібного келиха, оздобленого по вінця камінцями, що здалися Ричарду сапфірами. Келих був наповнений «Кока-колою». Блазень, котрого начебто звали Тулі, голосно прочистив горло.

— Я хотів би запропонувати тост за наших гостей, — сказав він. — Дитина, охоронниця, дурень — нехай кожен отримає те, на що заслужив.

— А хто з них я? — прошепотів Ричард до Мисливиці.

— Дурень, хто ж іще? — сказала вона.

— В старі часи, — похмуро мовив Гальвард, сьорбнувши «коли», — ми пили вино. Мені більше подобається вино — не таке липке.

— А вам усі автомати отак видають усяку всячину? — спитав Ричард.

— О так, — відповів старий. — Вони, бачте, слухаються Графа. Він править метрополітеном. Тією частиною, що з потягами. Він володар Центральної, Кільцевої, Ювілейної лінії, а також ліній Вікторія і Бейкерлу — усього, крім Глибинної лінії.

— Що це за Глибинна лінія? — спитав Ричард.

Гальвард похитав головою і стиснув губи. Мисливиця постукала Ричарда по плечу пальцями.

— Пам'ятаєш, що я казала про пастухів з «Пастушого кута»?

— Казала, щоб я молився, аби ніколи з ними не зустрітися, і що про деякі речі краще не знати.

— Добре, — завважила вона. — Тож можеш додати Глибинну лінію до списку речей, про які тобі краще не знати.

Дуері повернулася до них з іншого кінця вагона. Вона усміхалася.

— Граф погодився нам допомогти, — сказала вона. — Ходімо. Він чекає на нас у бібліотеці.

Ричард майже пишався тим, що не спитав «У якій ще бібліотеці?» чи не зазначив, що бібліотек у потягах не буває. Натомість він пішов за Дуері до Графового порожнього трону, проминув його й пішов крізь сполучні двері позад нього, опинившись по тому в бібліотеці. То була велика кам'яна кімната з високою дерев'яною стелею. Усі стіни в полицях, кожна полиця заставлена предметами. Звісно, там були й книжки, але здебільшого на полицях громадилася безліч інших речей: тенісні ракетки, хокейні ключки, парасольки, були там і лопата, і ноутбук, і дерев'яна нога, кілька кружок, десятки туфель, кілька біноклів, невеличка колода, шість ляльок-рукавичок, нічний світильник, різноманітні компакт-диски, вінілові платівки (довгограї, 45-ки й

78-ки), восьмитрекові й звичайні касети в магнітофон, гральні кості, іграшкові машинки, розмаїті пари вставних щелеп, наручні годинники, ліхтарики, чотири садові гноми різних розмірів (двоє рибалили, один ходив уві сні, а останній курил сигару), купи газет, журнали, гримуари, триногі стільці, коробка сигар, пластиковий вівчур, що кивав головою, шкарпетки... кімната була крихітною імперією загубленого майна.

— Оце його справжні володіння, — пробурмотіла Мисливиця. — Втрачене. Забуте.

В кам'яній стіні були вирубані вікна. Крізь них Ричард бачив гримучу темряву й летючі вогні тунелів метро. Граф сидів на підлозі, склавши ноги, погладжуючи вовкодава по голові й чухаючи його шию. Блазень стояв поруч із втомлено-обтяженим виглядом. Граф зіпнувся на ноги, коли побачив їх. Його чоло наморщилося.

— А, онде ви. Так, я запросив вас, бо була якась причина, зараз я пригадаю...

Він сіпнув сиво-руду бороду — маленький жест для такого великого чоловіка.

— Ангел Ізлінтон, ваша світлосте, — ввічливо підказала Дуері.

— О, так. Твій батько мав безліч різних ідей. Питав, що я про них думаю. Я не дуже підтримую зміни. Тож і послав його до Ізлінтона. — Він зупинився. Блимнув одним оком. — Я тобі про це вже розповідав?

— Так, ваша світлосте. І як ми можемо потрапити до Ізлінтона?

Граф кивнув, ніби Дуері сказала щось дуже проникливе.

— Швидкою дорогою — тільки раз. А після того доведеться ходити довгою. Небезпечною.

Дуері терпляче мовила:

— А швидка дорога — це?..

— Ні, ні. Для цього треба бути відкривачем. Вона годиться тільки для когось із родини Портико. — Він поклав велетенську руку на її плече. Тоді

пересунув її до щоки. — Краще залишайся зі мною. Зігріватимеш старого ночами, га?

Він вискалився й торкнувся заплутаного волосся старечими пальцями. Мисливиця ступила крок до Дуері. Та зупинила її жестом руки — ні, поки що ні.

Дуері глянула на Графа й сказала:

— Ваша світлосте, я старша дочка Портико. Як мені потрапити до ангела Ізлінтона?

Ричарда вразило, як Дуері вдавалося зберігати контроль над собою, в той час як Граф на очах програвав битву з пам'яттю і глуздом.

Граф імпозантно підморгнув єдиним оком — старий яструб, що схилив голову набік. Тоді він прибрав руку від її волосся.

— Так і є. Так і є. Донька Портико. Як ведеться твоємулюбому батькові? Сподіваюся, що добре? Він чудова людина. Хороша.

— Як нам потрапити до ангела Ізлінтона? — перепитала Дуері, але цього разу її голос тремтів.

— Гм? Звісно, взявши Ангелус.

Ричард уявив собі Графа шістдесят, вісімдесят, п'ятсот років тому: могутній воїн, хитромудрий стратег, знаний кавалер, чудовий друг, кошмарний ворог. Уламки того чоловіка ще й досі збереглися. Ось що робило його таким страшним і таким сумним. Граф пошукав на полицях, перекладаючи ручки, люльки, трубочки для плювання горохом, маленьких горгулей і пожовкле листя. А тоді, наче старий кіт, що випадково натрапив на мишу, він схопив маленький скручений сувій і віддав його дівчині.

— Тримай, дівонько, — сказав Граф. — Усе там. Гадаю, ми можемо підкинути тебе куди тобі треба.

— Підкинути? — спитав Ричард. — На потязі?

Граф пошукав очима джерело звуку, навів очі на Ричарда й широченно всміхнувся.

— О, та що тут такого, — прогримів він. — Для доньки Портико — що завгодно.

Дуері триумфально стисла сувій в руці.

Ричард відчував, що потяг сповільнюється, і його, Дуері й Мисливицю повели з кам'яної кімнати назад до вагона. Ричард визирнув на платформу, поки потяг пригальмовував.

— Пробачте, а що це за станція? — спитав він. Потяг зупинився коло одного зі станційних знаків: «Британський музей» — було зазначено там. Чомусь саме цієї дивини йому стало забагато. Він міг прийняти створіння з прогалини і Графський двір, і навіть дивну бібліотеку. Але, чорт забирай, як усі лондонці, він знав мапу підземки, і це вже було занадто. — Нема ніякої станції «Британський музей», — твердо сказав Ричард.

— Нема? — прогримів Граф. — Гм, тоді вам треба дуже обережно сходити з потяга. — І він радісно й грубо зареготав, і поплескав блазня по плечі, — ти чув, Тулі? Я такий же дотепний, як і ти.

Блазень усміхнувся найслабкішою усмішкою, яку коли-небудь бачили людські очі.

— У мене від неконтрольованих веселощів аж боки репаються і ребра тріщать, ваша світлосте, — сказав він.

Двері зашипіли й розсунулися. Дуері всміхнулася Графові.

— Дякую, — сказала вона.

— Ідіть, ідіть, — сказав велетень, виганяючи Дуері, Ричарда й Мисливицю з теплого, задимленого вагона на порожню платформу. А тоді двері зачинилися, і потяг рушив далі, а Ричард дивився на знак, і скільки б разів він не блимнув очима — та й навіть після того, як він відвернув голову, а тоді знову глянув на нього, ніби прагнучи захопити знак зненацька — той уперто наполягав на тому, що станція називалася:

БРИТАНСЬКИЙ МУЗЕЙ

Стояв ранній вечір, і безхмарне небо переливалося від королівського блакитного до глибоко-фіолетового, з мазками вогнисто-помаранчевого й лаймово-зеленого над Паддинтоном, за чотири милі на захід, де, принаймні з точки огляду, яку мав Старий Бейлі, щойно сіло сонце.

«Небеса, — вмиротворено думав Старий Бейлі. — Ніколи не бува двох однакових. Ані вдень, ані вночі — ніколи». Він був знавцем небес, саме так, і сьогоднішнє небо було гарним. Старий напнув на ніч намет на даху навпроти собору святого Павла, в центрі лондонського Сіті.

Собор йому дуже подобався, і той мало змінився за минулі триста років. Його будували з білого портлендського каменю, який, ще до того, як будівництво закінчилося, почав чорніти від сажі й бруду лондонського повітря, а тепер, після очищення Лондона в 1970-х роках, знову став більш білим; але він залишався собою. Старий Бейлі сумнівався, що те саме можна сказати про решту лондонського Сіті: визирнувши через край даху, він відвів погляд від свого улюбленого неба вниз, на освітлену натрієм вулицю. Він побачив камери безпеки, приліплені на стіни, кілька машин і одного спізнілого офісного працівника, що замкнув двері, а тоді рушив до підземки. «Бр-р-р», — сама думка про підземне змусила Старого Бейлі здригнутися. Він був даховиком і пишався цим; він втік від світу на рівні землі вже так давно...

Старий Бейлі пам'ятав часи, коли люди справді жили в Сіті, а не просто працювали; жили й грішили, й сміялися, й зводили хирляві будинки, що спиралися один на одного і повнилися гамірними людьми. Ба більше, гамір, безлад, сморід і пісні з провулка через дорогу (тоді відомого, принаймні неформально, під назвою Засраного провулка) свого часу були легендарними, але зараз у Сіті ніхто не жив. Воно стало холодним і безрадісним місцем з офісами, де люди працювали вдень, а ввечері йшли додому або кудись іще. Тепер це було не місце для життя. Старий сумував навіть за смородом.

Останні мазки помаранчевого сонця зблідли до вечірнього фіолетового. Старий понакривав клітки, щоб птахи могли відпочити. Вони трохи

побурчали, а тоді поснули. Старий Бейлі почухав носа, потім зайшов до намету й виніс звідти закопчену каструлю, трохи води, трохи моркви й картоплі, солі й пару общипаних і добре висушених шпаків. Він вийшов на дах, розпалив невеликого вогника в почорнілому від сажі кавнику й хотів був поставити бульйон на вогонь, коли відчув, що з тіні коло димарів за ним хтось стежить.

Він підібрав довгу виделку для м'яса й загрозово помахав нею в бік димарів.

— Хто це там?

Маркіз де Карабас вийшов на світло, легенько вклонився й осяйно всміхнувся. Старий Бейлі опустив виделку.

— А, — сказав він. — Це ти. І чого тобі треба? Знання? Чи пташок?

Маркіз підійшов ближче, вихопив шматочок моркви з бульйону Бейлі й заходився жувати.

— Якщо прямо, то інформації, — сказав він.

Старий Бейлі пирхнув.

— Ха, — сказав він. — Оце первина. Га? — Він схилився ближче до маркіза. — І на що ти її поміняєш?

— А чого б ти хотів?

— Може, мені слід зробити, як робиш ти. Зажадати послуги. Зробити інвестицію на якийсь із прийдешніх днів, — вишкірився Старий Бейлі.

— У довшій перспективі виходить занадто дорого, — сказав маркіз без іронії.

Старий Бейлі кивнув. Сонце вже зайшло, і надворі дуже швидко ставало доволі холодно.

— Тоді взуття, — сказав він. — І балаклаву. — Він оглянув свої безпалі рукавиці — хоч там було більше дірок, ніж рукавиць. — І нові рукавичечки. Видко, що зима буде просто гадська.

— Дуже добре. Я принесу їх тобі. — Маркіз де Карабас запхнув руку до внутрішньої кишені й видобув, як ілюзіоніст видобуває з повітря троянду,

чорну фігурку тварини, яку він узяв з кабінету Портико. — Що ти можеш мені про це розказати?

Старий Бейлі одягнув окуляри й узяв предмет з рук де Карабаса. Він був холодним на дотик. Старий сів на кондиціонер, а тоді, покрутивши чорну обсидіанову статуетку на всі боки, оголосив:

— Це лондонський Великий Звір.

Маркіз нічого не сказав. Його очі нетерпляче перелітали зі статуетки на Старого Бейлі.

Старий Бейлі, насолоджуючись маркізовим незатишком, продовжував у власному темпі.

— Так от, кажуть, що у часи першого короля Чарлі — того, що дав усю голову собі відтяти, дурний мерзотник — тобто, ще до пожежі й чуми, жив коло Флітської канави один м'ясник, і мав він одне нещасне створіння, яке вигодовував до Різдва. Хто каже, що то було поросся, а хто каже, що ні, а деякі — і я серед них — не були певні ані одного, ані іншого. Однієї грудневої ночі створіння втекло, побігло до Флітської канави і зникло в каналізації. Воно годувалося зливними відходами й росло, росло. І злішало, й паскуднішало. По нього час від часу посиляли мисливські загони.

Маркіз стиснув губи.

— Воно мало здохнути триста років тому.

Старий Бейлі похитав головою.

— Такі тварюки надто лихі, щоб здохнути. Надто старі, великі й паскудні.

Маркіз зітхнув.

— Я думав, що це легенда, — сказав він. — Як алігатори в каналізації Нью-Йорка.

Старий Бейлі глибокодумно кивнув:

— А, оті великі білі паскудники? Вони там є. Був у мене друг, якому один з них голову відкусив. — Хвилька тиші. Старий Бейлі віддав статуетку маркізу. Тоді він підняв руку, зображаючи голову крокодила, і клацнув нею на

де Карабаса. — Але то нічого, — реготнув Старий Бейлі з таким вискалом, дивитися на який було майже страшно. — У нього була ще одна.

Маркіз видихнув носом, не впевнений, глузує з нього Старий Бейлі чи ні. Він знову сховав статуетку Звіра до свого пальта.

— Стривай, — сказав Старий Бейлі. Він пішов до коричневого намету й повернувся з пишно прикрашеною срібною коробочкою, яку маркіз дав йому минулої зустрічі. Він простягнув її маркізові.

— А що з цією штукаю? — спитав він. — Готовий її забрати? Бо воно мені наганяє мурашок за пазуху.

Маркіз підійшов до краю даху й зістрибнув на дах сусіднього будинку на вісім футів нижче.

— Я заберу її, коли все це скінчиться, — гукнув він. — Сподіваймося, що тобі не доведеться нею скористатися.

Старий Бейлі перехилився через край.

— Як я знатиму, що вже треба?

— Знатимеш, та й усе, — гукнув маркіз. — А щури розкажуть, що з нею робити. — Із тим він стрибнув через край даху й поїхав униз, тримаючись руками за ринви й карнизи.

— Якби ж то я ніколи не дізнався, ось що я скажу, — сказав Старий Бейлі сам до себе. А тоді його наздогнала думка. — Агой! — крикнув він до ночі й Сіті. — Не забудь про взуття й рукавичечки!

Плакати на стінах рекламували освіжаючі й оздоровчі солодові напої, екскурсії потягом до моря за два шилінги на день, патраний і вуджений оселедець, віск для вусів і крем для взуття. То були почорнілі від диму реліквії кінця двадцятих і початку тридцятих. Ричард недовірливо їх роздивлявся. Станція здавалася зовсім закинутою — то було забуте місце.

— Це справді станція «Британський музей», — визнав Ричард. — Але... але станції «Британський музей» ніколи не існувало. Це неправильно.

— Її закрили й запечатали десь у 1933 році, — сказала Дуері.

— Ото чудасія, — сказав Ричард. Він ніби йшов серед оживленої історії. Він чув звук потягів, що лунав у тунелі поблизу, й відчував подуви повітря, коли вони пролітали повз. — І багато таких станцій?

— Під п'ятдесят, — сказала Мисливиця. — Але потрапити на них нелегко. Навіть нам.

У тіні коло краю платформи щось заворушилося.

— Привіт, — сказала Дуері. — Як життя? — Вона присіла й нахилилася. На світло вийшов бурий щур. Він понюхав руку Дуері.

— Дякую, — весело сказала Дуері. — Я теж рада, що ти ще не померла. Ричард підступив ближче.

— Ем, Дуері. Ти можеш сказати пацюкові дещо від мене?

Щур повернув голову до нього.

— Міс Вусики каже, що коли ти хочеш їй щось сказати, можеш звертатися до неї напряду, — сказала Дуері.

— Міс Вусики?

Дуері знизала плечима.

— Це буквальний переклад, — сказала вона. — Щурячою воно звучить краще.

Ричард не мав у цьому жодного сумніву.

— Ем. Привіт... Міс Вусики... Слухайте, була у вас одна з народу щуровустів, дівчина на ім'я Анестезія. Вона вела мене на ринок. Ми переходили в темряві той міст, і вона просто не вийшла з іншого боку.

Щур урвав його різким писком. Дуері почала нерішуче говорити, як синхронний перекладач.

— Вона каже... що щури не звинувачують тебе в її втраті. Твою провідницю... м-м-м... забрала ніч... як данину.

— Але...

Щур знову запищав.

— Іноді вони повертаються... сказала Дуері, — вона цінує твою стурбованість... і дякує тобі за неї.

Щур кивнув Ричарду блимнув чорними намистинками очей, а тоді скочив на підлогу й подріботів у темряву.

— Хороший щур, — сказала Дуері. Її настрої значно покращився відтоді, як вона отримала сувій. — Туди, нагору, — сказала вона, вказуючи на арку, надійно зачинену залізними дверима.

Вони підійшли до них. Ричард пхнув метал руками, але двері були зачинені з того боку.

— Схоже, вони запечатані, — сказав Ричард. — Нам знадобляться спеціальні інструменти.

Дуері раптом усміхнулася; її обличчя неначе освітілося. На мить її обличчя ельфи стало прекрасним.

— Ричарде, — сказала вона. — Моя родина — відкривачі. Це наш Дар. Дивись... — вона простягнула вперед замурзану руку й торкнулася дверей. Якусь хвилину нічого не відбувалося, а тоді з іншого боку дверей почувся гучний брязкіт, а з цього боку щось клацнуло. Дуері налягла на двері, і вони відчинилися, люто вискнувши іржавими завісами. Дуері підняла комір своєї шкіряної куртки й запхнула руки глибоко в кишені. Мисливиця посвітила ліхтариком у п'ятьм за дверима: там тягнулися в горішню темряву сходи.

— Мисливице? Прикриєш нас іззаду? — спитала Дуері. — Я піду попереду. Ричард може іти посередині.

Вона ступила кілька кроків сходами. Мисливиця залишилася де була.

— Міледі? — спитала вона. — Ми йдемо до Горішнього Лондона?

— Саме так, — сказала Дуері. — До Британського музею.

Мисливиця прикусила нижню губу, а тоді похитала головою.

— Я мушу залишатися в Спідньому Лондоні, — сказала вона. В її голосі чулося тремтіння. Ричард зрозумів, що це він уперше бачить, як Мисливиця виказує бодай якесь почуття, окрім її звичайної невимушеної компетентності й коли-не-коли — стриманого здивування.

— Мисливице, — спантеличено сказала Дуері. — Ти моя охоронниця.

Здавалося, Мисливиці це дається важко.

— Я охороняю тебе в Спідньому Лондоні, — сказала вона. — До Горішнього Лондона я йти не можу.

— Але ти мусиш.

— Міледі. Я не можу. Я думала, ви розумієте. Маркіз знає.

«Мисливиця придивиться за вами, поки ви залишатиметеся в Спідньому Лондоні, — подумав Ричард. — Так».

— Ні, — сказала Дуері, і її загострене підборіддя поповзло вперед і вгору, а дивнобарвні очі звузилися. — Я не розумію. Що не так? Це якесь прокляття чи що? — зневажливо додала вона.

Мисливиця вагалася, облизувала губи, а тоді кивнула. Вона ніби визнавала, що має якусь суспільно-непристойну болячку.

— Слухай, Мисливице, — почув Ричард свій голос, — не дурій.

На хвильку він був подумав, що зараз вона його вдарить, що було би погано, або заплаче, що було би значно, значно гірше. Тоді вона глибоко вдихнула й сказала розміреним тоном:

— Я йтиму поруч, поки ви в Спідньому Лондоні, міледі, й охоронятиму ваше тіло від усілякої шкоди, яка може вас спіткати. Але не просіть мене йти за вами до Горішнього Лондона. Я не можу. — І вона склала руки під грудьми, розставила ноги трохи ширше й стала схожа на статую жінки, що нікуди не йде, вилиту з латуні, бронзи й підсмаженої карамелі.

— Зрозуміло, — сказала Дуері. — Ходімо, Ричарде. — І вона рушила сходами.

— Слухай, — сказав Ричард. — Чому б нам не залишитися тут? Знайдемо маркіза, а тоді вже рушимо всі разом і...

Дуері розчинялася в темряві вгорі. Мисливиця стояла коло першої сходинки мов укопана.

— Я чекатиму її повернення тут, — сказала йому Мисливиця. — Ти можеш або йти, або залишатися — як хочеш.

Ричард щодуху побіг крізь темряву наздоганяти. Скоро він побачив попереду вогник лампи Дуері.

— Зажди, — хекнув він. — Будь ласка.

Вона зупинилася й почекала, поки він її наздожене. А коли він таки наздогнав і став поруч із нею на клаустрофобно маленькому майданчику, вона почекала ще, поки він віддихається.

— Не можна отак тікати, — сказав Ричард. Дуері мовчала; лінія між її губами стислася трохи більше; кут, на який було підняте її підборіддя, збільшився на дрібку. — Вона ж тебе охороняє, — зауважив він.

Дуері почала сходити наступним прольотом сходів. Ричард пішов за нею.

— Ми доволі скоро повернемося, — сказала Дуері. — Тоді вона може почати охороняти мене знову.

Повітря було густе, вологе й давлюче. Ричард замислився, як можна без канарки дізнатися, що повітря небезпечне, і запевнив себе, що воно нормальне.

— Думаю, маркіз таки справді знав. Про її прокляття чи що воно таке, — сказав він.

— Так, — мовила вона. — Слід гадати, що знав.

— Він... — почав Ричард. — Той маркіз. Ну, знаєш, якщо чесно, він мені здається трохи слизьким.

Дуері зупинилася. Сходи закінчилися грубою цегляною стіною.

— Мугу, — погодилася вона. — Він так само трохи слизький, як шури трохи вкриті хутром.

— То чого ти звернулася по допомогу до нього? Хіба ніхто інший не міг тобі допомогти?

— Поговоримо про це пізніше, — вона розгорнула сувій, що дав їй Граф, глянула на павутинчасте архаїчне письмо, а тоді знову його скрутила. — Ми впораємося, — рішуче сказала вона. — Усе тут. Нам тільки треба потрапити до Британського музею. Знайдемо там Ангелус і геть звідти. Легко. Нічого такого. Забавка. Заплющ очі.

Ричард слухняно заплющив.

— Нічого такого, — повторив він. — Коли таке говорять у кіно, це завжди значить, що зараз відбудеться щось жахливе.

Він відчув на обличчі легенький вітерець. Щось змінилося в текстурі темряви за його повіками.

— І до чого це ти ведеш? — спитала Дуері. Акустика теж змінилася — тепер вони були в більшому приміщенні. — Можеш розплющувати.

Він розплющив очі. Вони стояли по іншій бік стіни, вочевидь, у якійсь кімнаті для мотлоху, але не в простій старій комірчині — було в цьому мотлоху щось доволі дивне й особливе. То був величний, рідкісний, дорогий різновид мотлоху, який можна знайти хіба що...

— Це ми вже у Британському музеї? — спитав він.

Вона насупилася, ніби про щось думала чи до чогось прислухалася.

— Не зовсім. Ми дуже близько. Гадаю, це якийсь запасник чи щось таке. — Вона простягла руку, щоб торкнутися тканини антикварного костюма, що демонструвався на восковому манекені.

— Я дуже хотів би, щоб ми залишилися з нашою охоронницею, — сказав Ричард.

Дуері схилила голову набік і важко на нього подивилася.

— І від чого тебе треба тут охороняти, Ричарде Мейг'ю?

— Ні від чого, — визнав він. А тоді вони звернули з ріг, і він сказав: — Ну... хіба що від них.

— Лайно, — одночасно з ним сказала Дуері.

На постаментах обабіч проходу, яким вони йшли, стояли містер Круп і містер Вандемар.

Вони нагадували Ричарду виставку сучасного мистецтва, на яку його колись повела Джесика: неймовірно молодий митець оголосив, що зрівняє з землею всі Табу Мистецтва, для чого розпочав кампанію з систематичного грабунку могил, щоб виставити тридцять найбільш цікавих результатів своїх набігів у скляних ящиках. Виставку закрили після того, як митець за шестизначну суму продав Викраденого Кадавра Номер 25 рекламній агенції, а

родичі Викраденого Кадавра Номер 25, побачивши знімок фігури в газеті «The Sun», подали позов з метою отримати відсоток від купівлі-продажу і змінити назву предмета мистецтва на «Едгар Фоспрін, 1919–1987, любий чоловік, батько і дядько. Спочивай з миром, тату». Ричард із жахом глипав на сховані під склом трупи в заплямованих костюмах і розлізлих сукнях — він ненавидів себе за те, що дивився, але не був здатен відвернутися.

Містер Круп посміхнувся, як змії, у якого в роті застряг півмісяць, і його подібність до Викрадених Кадаврів Номер 1-30 від цього тільки збільшилася.

— Що? — сказав усміхнений містер Круп. — Нема вашого містера «Я Такий Розумний І Все Знаю» маркіза? Нема «Ой, а хіба я не сказала? Лишенько! Я ж не можу йти нагору!» Мисливиці? — він зробив драматичну паузу. Щось у манері містера Крупа нагадувало підгнилу яловичину. — Так пофарбуйте ж мене в сиве і назвіть печерним вовком, якщо це не двоє наших ягнят, що вийшли самі погуляти після заходу сонця.

— І мене можете назвати вовком, містере Круп, — прийшов на підмогу містер Вандемар.

Містер Круп спустився з постаменту.

— Маємо дружнє слово для ваших вовнистих вушок, ягнятка, — сказав він.

Ричард озирнувся. Мав бути напрямок, куди вони могли б утекти. Він опустил руку, схопив долоню Дуері й озирнувся у відчаї.

— Ні, будь ласка. Просто залишайтеся там, де стоїте, — сказав містер Круп. — Нам так більше подобається. І ми не хочемо вас кривдити.

— Хочемо, — сказав містер Вандемар.

— Ну, містере Вандемар, якщо вже говорити відверто, то це так. Ми хочемо скривдити вас обох. Ми хочемо скривдити вас дуже сильно. Але зараз ми тут не для цього. Ми тут для більш цікавих речей. Розумієте, коли нам щось набридає, ми з напарником починаємо тривожитись, і, хай як у це важко повірити, забуваємо про свою веселу й легку вдачу.

Містер Вандемар показав їм свої зуби, демонструючи згадану веселу й гарячу вдачу. Безперечно, то було найстрашніше, що Ричард бачив у своєму житті.

— Дайте нам спокій, — сказала Дуері. Її голос звучав чисто і рівно.

Ричард стис її долоню. Якщо вона могла бути хороброю, то він теж міг.

— Якщо хочете її скривдити, — сказав він, — вам спершу доведеться вбити мене.

Містера Вандемара це нібито неабияк утішило.

— Гарзд, — сказав він. — Дякую.

— І тебе ми теж скривдимо, — сказав містер Круп.

— Але не зараз, — сказав містер Вандемар.

— Розумієте, — пояснив містер Круп голосом, схожим на закисле масло, — зараз ми прийшли для того, щоб вас розтривожити.

Голос містера Вандемара був нічним вітром, що віє в устеленій кістками пустелі.

— Щоб ви мучилися, — сказав він. — Щоб споганити вам день.

Містер Круп сів коло постаменту містера Вандемара.

— Ви сьогодні навідали Графський двір, — сказав він з інтонаціями, котрі, як подумав Ричард, він простодушно уявляв легкими й приємними для співрозмовників.

— То й що? — сказала Дуері. Тепер вона потроху відходила від них.

Містер Круп посміхнувся.

— А як ми про це дізналися? Звідки ми знали, де вас тепер шукати?

— Ми можемо взяти вас коли захочемо, — сказав містер Вандемар майже пошепки.

— Тебе продали, пташечко, — сказав містер Круп до Дуері — і тільки до неї, як усвідомив Ричард. — У твоєму гнізді є зрадник. Зозулька.

— Тікаймо, — сказала вона і побігла. Ричард побіг за нею до дверей в кінці коридору, заповненого різним мотлохом. Двері відчинилися від її дотику.

— Побажайте їм щасливої дороги, містере Вандемар, — сказав голос містера Крупа десь позаду.

— Бувайте, — сказав містер Вандемар.

— Ні-ні, — виправив містер Круп. — О ревуа. — А тоді він видав звук — оте кук-куу кук-куу, що могла б видати зозуля, якби була п'ять з половиною футів заввишки й мала би схильність до вживання людської плоті — в той час як містер Вандемар, вірніший своїй природі, захилив назад стрижену голову й завив по-вовчому — примарно, дико, сказано.

Вони опинилися надворі, просто неба, вночі, бігли хідником Рассел-стріт у Блумсбері. Ричард подумав, що його серце зараз проб'ється з грудей назовні. Мимо проїхала велика чорна машина. На іншому боці високої чорнофарбованої огорожі стояв Британський музей. Майстерно приховані вогні освітлювали високу білу вікторіанську будівлю, величезні колони фасаду і сходи до парадного входу. Це й було місце зберігання численних світових скарбів, награбованих, знайдених, порятованих і пожертвованих протягом сотень років.

Вони дісталися воріт огорожі. Дуері схопилася за них обома руками й пхнула від себе. Нічого не трапилося.

— А ти не можеш змусити їх відчинитися? — спитав Ричард.

— Та я ж і намагаюся, чи на що воно тобі схоже? — різонула вона у відповідь з незнайомою гостротою в голосі. За кількасот футів далі хідником до головних воріт під'їздили машини. З них виходили, а тоді йшли доріжкою до музею пари у вечірньому вбранні.

— Туди, — сказав Ричард. — До тих воріт.

Дуері кивнула. Вона озирнулася назад.

— Ті двоє начебто за нами не йдуть, — сказала вона. Вони поквапилися до головних воріт.

— З тобою все гаразд? — спитав Ричард. — Що це щойно було?

Дуері загорнулася глибше в свою шкіряну куртку. Вона була блідіша, ніж звичайно, — тобто справді дуже й дуже бліда, — а під очима виступили темні півкола.

— Я втомлена, — просто сказала вона. — Відчинила сьогодні забагато дверей. Воно щоразу дуже багато з мене вичерпує. Мені треба трохи часу, щоб відновитися. Трохи попоїсти — і все буде гаразд.

На воротах стояв охоронець, що доскіпливо вивчав гравіровані запрошення, які мав подати йому кожен виголений чоловік у смокінгу й кожна напахчена жінка у вечірній сукні, а тоді ставив галочки проти їхніх імен у списку і пропускав далі. Полісмен у формі, що стояв поряд з ним, прискіпливо оглядав гостей. Ричард і Дуері пройшли через ворота, і ніхто на них не глянув двічі. На кам'яних сходах, що вели до дверей музею, стояла черга, і Ричард з Дуері приєдналися до неї. Блондин у компанії жінки, що безстрашно з'явилася на публіці в норковій шубі, стали в чергу одразу й точно за ними. Ричарда саянула думка.

— А вони нас бачать? — спитав він.

Дуері розвернулася до джентльмена, що стояв за ними. Вона глянула йому в очі.

— Добрий вечір, — сказала вона.

Чоловік озирнувся зі спантеличеним виглядом, ніби не був певен, чи ніхто його щойно не гукав. Тоді він помітив Дуері, що стояла просто перед ним.

— Добрий?.. — перепитав він.

— Я Дуері, — повідомила вона йому. — А це Ричард.

— О... — сказав чоловік. А тоді він поліз до внутрішньої кишені, витяг портсигар і забув, що коли-небудь їх бачив.

— Отак. Бачив? — сказала Дуері.

— Я так і думав, — відповів він. Черга до єдиних відчинених скляних дверей головного входу музею рухалася повільно, і Ричард з Дуері трохи

помовчали. Дуері глянула на письмена в сувої, ніби хотіла в чомусь упевнитися. Тоді Ричард спитав:

— Зрадник?

— Вони просто нас накручували, — сказала Дуері. — Намагалися рознервувати.

— І досягли в тому до дідька якого успіху, — сказав Ричард. А тоді вони пройшли крізь двері й опинилися в Британському музеї.

Містер Вандемар зголоднів, тож вони поверталися через Трафальгарську площу.

— Налякати її, — з огидою бурмотів містер Круп. — Налякати її. Ось до чого дійшло. Ось до чого нас довели.

Містер Вандемар знайшов у смітнику половину сандвіча з креветками й капустою і нащипав з нього маленьких шматочків, які тепер кидав на плити перед собою, приваблюючи невелику зграю запізнілих голубів.

— Треба було зробити, як я казав, — мовив містер Вандемар. — Ми б налякали її набагато сильніше, якби відірвали йому голову, поки вона не дивилася, а тоді насадовили мені на руку, а я б порухав пальцями. Усі неодмінно кричать, — ділився він, — коли очі випадають. — Він продемонстрував сказане правицею, тицьнувши вгору пальцями й трохи ними поворушивши.

Містер Круп просто не міг такого стерпіти.

— Нащо на цьому етапі гри ставати таким делікатним? — спитав він.

— Я не делікатний, містере Круп, — сказав містер Вандемар. — Я люблю, коли очиська випадають. Баньки-лупатьки. — До них придріботіло ще більше голубів, що не поснули, коли скінчилися дитячі години. Вони зібралися у зграйку щоб поклювати крихти хліба й креветок і презирливо не помічати капусти.

— Не ви, — сказав містер Круп. — Замовник. То вбийте, то викрадіть, то налякайте. Чому він ніяк не може вирішити?

У містера Вандемара закінчився сандвіч, який він використовував як приманку, тож він скочив у гущу голубів, що злетіли з невдоволеним вурканням.

— Вправно спіймали, містере Вандемар, — схвалив містер Круп. Містер Вандемар тримав здивованого й засмученого голуба, що вуркав, крутився в долоні й безрезультатно клював його пальці.

Містер Круп театралью зітхнув.

— Що ж, нехай. Одне зрозуміло, тепер ми точно запустили kota між голубів, — вдоволено сказав він.

Містер Вандемар підніс голуба до обличчя. Він з хрустом відкусив йому голову й заходився жувати.

Охоронці направляли гостей музею до коридору, що начебто служив якоюсь зоною накопичення. Дуері й не глянула на них, а просто пішла коридором музею з Ричардом на хвості. Вони пройшли Єгипетськими залами, вгору кількома прольотами службових сходів і до зали, названої «Рання Англія».

— Якщо вірити написаному в сувійчику, — сказала вона, — то Ангелус має бути десь у цій кімнаті.

Тоді Дуері подивилася на сувій ще раз, після чого уважніше оглянула залу. І скорчила гримасу.

— Пху, — пояснила вона й метнулася назад сходами тією ж дорогою, якою вони прийшли. Ричарда накривало могутнім дежавю, а тоді він усвідомив, що так, звісно це було йому знайоме — саме так він проводив вихідні за часів Джесики. Зараз йому вже здавалося, що ті вихідні насправді випали на чиюсь іншу долю, і то дуже й дуже давно.

— Ангелуса в тій залі не було? — спитав Ричард.

— Не було, — сказала Дуері трохи гарячіше, на думку Ричарда, ніж того заслугоувало його питання.

— А, — сказав він. — Я просто спитав. — Вони пішли до іншої зали. Ричард подумав, чи не починаються в нього галюцинації від надлишку

спожитого при Графському дворі цукру чи сенсорної депривації. — Я чую музику, — сказав він. Схоже, десь грав струнний квартет.

— Вечірка, — відповіла Дуері.

Справді. Люди в смокінгах, з якими вони стояли в черзі. Ні, Ангелуса й тут не було видно. Дуері пішла до наступного коридору, і Ричард потягнувся за нею. Йому хотілося приносити більше користі.

— А цей Ангелус? — сказав він. — На що він схожий?

На мить їй захотілося вичитати йому за саме це питання.

Втім, вона опанувала себе й потерла чоло.

— Тут просто написано, що на ньому є зображення ангела. Навряд чи його дуже важко знайти. Врешті-решт, — з надією додала вона, — скільки тут узагалі може бути речей з ангелами?

9

Джесика відчувала на собі тиск. Вона хвилювалася, нервувала і совалася. Вона систематизувала колекцію, домовилася з Британським музеєм, щоб той прийняв виставку, організувала реставрацію центрального експоната, допомагала розвішувати й виставляти решту і складала список запрошених на грандіозне відкриття. Воно й на краще, що в неї не було хлопця, казала вона друзям. На нього все одно не було б часу. Хоч було б і непогано, подумала вона, коли в неї з'явилася на це вільна хвилька — з хлопцем можна було б ходити по галереях на вихідні. Або...

Ні. Вона не пішла в ту частину свідомості. Вона могла виділити потрібну думку не легше, аніж придавити пальцем краплину ртуті, тож знову зосередилася на виставці. Навіть тепер, в останню хвилину, було стільки всього, що треба виправити. Немало коней падали, перечепившись через останню перепону. Немало надміру самовпевнених генералів на власні очі побачили, як перемога, що була вже в їхніх руках, перетворюється на поразку в останні моменти битви. Джесика рішуче збиралася пересвідчитися, щоб усе було як треба. Вона була вбрана в зелену шовкову сукню — генерал з

відкритими плечима, що керує своїм військом і стоїчно вдає, ніби містер Стоктон не запізнюється на півгодини.

Її військо складалося з головного офіціанта, півдюжини команди обслуги, трьох жінок, що готували наїдки, струнного квартету і помічника, юнака на ім'я Кларенс. Раніше Джесика була переконана, що Кларенс отримав свою посаду тільки тому, що був а) відвертим геєм і б) так само відверто чорношкірим; таким чином, її немало дратував той факт, що Кларенс виявився найефективнішим, найкомпетентнішим і найкращим асистентом з тих, що в неї колись були.

Вона проінспектувала стіл з напоями.

— Шампанського вистачить? Так? — головний офіціант показав на ящик шампанського під столом. — А газованої мінералки? — Знову кивок. Інший ящик. Джесика стиснула губи. — А простої мінералки? Не всі, знаєте, люблять бульбашки. — Простої мінералки вони мали досить. Добре.

Струнний квартет саме розігрівався. Вони не набрали досить гучності, щоб перекривати шум, який долинав з-за дверей. То був гамір невеликої, але напористої юрби: там бурчали жінки в норкових шубах і чоловіки, котрі, якби не знаки «Не курити» на стінах — а ще, мабуть, не поради лікарів — уже б закурили сигари; бурчали там і журналісти зі знаменитостями, які вже зачули запах канапе, волованів, розмаїтих закусок і безкоштовного шампанського.

Кларенс балакав по мобільному, витонченому продукту інженерного прогресу, поруч з яким комунікатори зі «Стар Трека» виглядали важкими й старомодними. Він вимкнув його, поклав до кишені піджака від Армані, яка від цього навіть не випнулася, і заспокійливо всміхнувся.

— Джесико, водій містера Стоктона телефонував з машини. Вони затримуються ще на кілька хвилин. Не варто хвилюватися.

— Не варто хвилюватися, — луною відгукнулася Джесика. Все пропало. Пропало. Увесь захід обернеться катастрофою. Її катастрофою. Вона взяла зі столу бокал шампанського, перехилила його й віддала порожній офіціанту.

Кларенс нахилив голову на бік, прислухаючись до гомінкого бурчання з коридору за дверима. Він глянув на годинника, тоді, з німим питанням — на Джесіку, ніби капітан, що чекає генералових указівок. «То як, ідемо в Долину смертної темряви, командире?».

— Містер Стоктон уже їде, Кларенсе, — спокійно мовила Джесіка. — Він попросив приватного перегляду до початку заходу.

— Мені вийти й подивитися, як вони там?

— Ні, — рішуче сказала вона. А тоді так само рішуче: — Так. — З їжею й напоями вона розібралася, тож тепер Джесіка повернулася до струнного квартету й утретє за вечір спитала, що саме вони збиралися грати.

Кларенс прочинив подвійні двері. Усе було гірше, ніж він думав — у коридорі стояло більше сотні людей. І не просто людей. То були Люди. А серед них навіть декілька Особистостей.

— Перепрошую, — сказав голова Мистецької ради. — У запрошеннях вказано «рівно о восьмій». Зараз уже двадцять хвилин по восьмій.

— Ще буквально кілька хвилин, — діловито запевнив Кларенс. — Останні перевірки заходів безпеки.

Жінка в капелюсі загрозово посунула на нього. Голос у неї був грошовитий, задерикуватий і явно парламентський.

— Юначе, — оголосила вона. — Чи знаєте ви, хто я така?

— Ні, не дуже, — збрехав Кларенс, бо він знав усіх запрошених. — Заждіть секундочку. Я пошукаю когось, хто знає. — Він зачинив двері за собою. — Джесіко? Вони зараз бунтуватимуть.

— Не перебільшуй, Кларенсе, — вона рухалася залом, мов зелений шовковий вихор, розставляючи обслугу з тацями канапе чи напоїв у стратегічних точках зали, перевіряючи гучномовну систему, подіум, завісу, шнурок завіси.

— Я вже бачу заголовки, — сказав Кларенс, розгортаючи уявну газету. — «Зголодніла до канапок юрба підстаркуватих мільярдерів розчавила красуню-організаторку».

Хтось загував у двері. Рівень гучності в коридорі наростав. Хтось дуже голосно говорив «Перепрошую. Кахи-кахи. Перепрошую». Хтось інший повідомляв світові, що це неподобство, просто неподобство, іншого слова нема.

— Вольове рішення, — раптом сказав Кларенс. — Я впускаю їх.

Джесика закричала:

— Ні! Якщо ти...

Та було запізно. Двері відчинилися, і орда поперла з коридору всередину. Вираз обличчя Джесики перемінився з нажаханого на чарівно захоплений. Вона попливла до дверей.

— Баронесо, — сказала вона з радісною усмішкою. — Не можу виразити, наскільки я щаслива, що ви змогли відвідати сьогодні нашу маленьку виставку. Містер Стоктон затримується через нагальні справи, але буде тут буквально за кілька хвилин. Будь ласка, скуштуйте канапе...

Кларенс весело підморгнув їй через вбране в норку плече баронеси. Джесика подумки пробіглася усіма лихими словами, які знала. Щойно баронеса направилася до волованів, усміхнена Джесика підійшла до Кларенса і пошепки назвала його кількома.

Ричард застиг. Охоронець ішов просто до них, промінь ліхтарика світив з боку в бік. Ричард пошукав очима, де б його схватися.

Запізно. Повз велетенські статуї мертвих грецьких богів до них прямувала його напарниця, що теж вимахувала ліхтарем.

— Все гаразд? — погукав перший охоронець. Друга продовжувала йти, аж поки не зупинилася просто коло Ричарда й Дуері.

— Та начебто, — відповіла вона. — Я вже перейняла кількох п'яниць у смокінгах, які збиралися вишкрябати свої імена на Розетському камені. Ненавиджу цю частину роботи.

Перший охоронець посвітив Ричардові прямо в очі, а тоді повів променем далі, пурхаючи ним з однієї тіні до іншої.

— Кажу тобі, — сказав він, вдоволено смакуючи свої слова, як і будь-який справжній пророк, — це та сама «Маска Червоної Смерті». Декадентська еліта гуляє на вечірці, а цивілізація летить у прірву просто у них під носом. — Він колупнув носа і витер пальця об шкіряну підосшву добре начищеного чорного черевика.

Його напарниця зітхнула.

— Дякую, Джеральде. Гарзд, патрулюймо далі.

Охоронці разом вийшли із зали.

— Минулого разу як проводили такий захід, виявилось, що хтось виблював у саркофаг, — сказав перший охоронець, а тоді двері за ними зачинилися.

— Якщо ти належиш до Спіднього Лондона, — розповідала Дуері Ричардові, поки вони йшли пліч-о-пліч до наступної зали, — то зазвичай твого існування не помічають, поки ти не зупинишся й не заговориш до них. Але й тоді про тебе швидко забувають.

— Але я ж тебе побачив, — сказав Ричард. Вони поміркували над цим.

— Знаю, — сказала Дуері. — Хіба не дивно?

— Усе дивно, — палко сказав Ричард. Струнні заграли голосніше. В Горішньому Лондоні, де Ричард мусив узгоджувати для себе два світи, напади тривоги чомусь були гостріші. Внизу принаймні він міг рухатися вперед ніби уві сні, просто переставляючи ноги, мов сновида.

— Ангелус там, — оголосила Дуері, перервавши його роздуми, і вказала в напрямку, звідки долинала музика.

— Звідки ти знаєш?

— Знаю, — сказала вона з цілковитою впевненістю. — Ходімо. — Вони виступили з темряви до освітленого коридору. Поперек нього висіла велетенська вивіска. На ній було написано:

АНГЕЛИ НАД АНГЛІЄЮ

ВИСТАВКА В БРИТАНСЬКОМУ МУЗЕЇ

За сприяння компанії «Стоктонс»

Вони пройшли коридором, а тоді крізь двері до великої зали, в якій відбувалася вечірка.

Грав струнний квартет, кілька чоловік обслуги забезпечували повну залу добре вдягнених людей їжею й питвом. В одному кутку, поруч з високою завіскою, стояла невелика сцена з кафедрою.

Зала була вщерть заповнена ангелами.

На маленьких постаментах стояли статуї ангелів. На стінах висіли картини з ангелами. Були й фрески. Ангели були велетенські й крихітні, суворі й приязні, ангели з німбами й крилами, ангели без німбів і крил, войовничі й мирні ангели. Сучасні й класичні. Сотні на сотнях ангелів усіх розмірів і форм. Західні ангели, ангели Близького Сходу, східні ангели. Ангели Мікеланджело. Ангели Джоеля-Пітера Віткіна, ангели Пікассо, ангели Воргола. Колекція ангелів містера Стоктона була «майже така ж нерозбірлива, як звалище, але, безперечно, вражала своєю еkleктичністю», якщо цитувати огляд журналу «Тайм-аут».

— Ти часом не подумаєш, що я вередливий, — спитав Ричард, — якщо я вкажу, що знайти тут щось із ангелом на ньому буде так само легко, як знайти голку в, о Боже, онде Джесика. — Ричард відчув, як з обличчя відринула вся кров. До цієї миті він думав, що це просто такий вираз. Він і не думав, що таке буває насправді.

— Хтось, кого ти знав? — спитала Дуері.

Ричард кивнув.

— Вона була моєю... Ну. Ми збиралися побратися. Були разом кілька років. Вона була зі мною, коли я знайшов тебе. Це вона була на... Це вона залишила повідомлення. На автовідповідачі. — Він вказав у інший бік зали.

Джесика жваво розмовляла з лордом Ллойдом Веббером, Бобом Гельдофом і джентльменом в окулярах, про якого вона підозрювала, що це котрийсь із Саатчі*. Що кілька хвилин вона перевіряла годинника й кидала погляд на двері.

— Вона? — спитала Дуері, пригадавши жінку. Тоді, вочевидь гадаючи, що мусить сказати щось добре про ту, що була Ричарду небайдужа, вона сказала: — Ну, вона дуже... — Дуері замовкла, подумала, а тоді сказала: —... чиста.

Ричард дивився на неї через усю залу.

— А вона... не засмутиться, побачивши нас тут?

— Навряд, — сказала Дуері. — Якщо казати прямо, то якщо ти не утнеш чогось дурного, наприклад, не забалакаєш до неї, то вона, мабуть, і не помітить тебе. — А тоді з більшим ентузіазмом: — Їжа! — Вона налетіла на канапе, як маленька руда дівчинка з дрібними рисами обличчя, як у піксі, в великій коричневій шкіряній куртці та з замурзаним носом, яка хтозна-скільки не їла. В її роті вмить опинилася неймовірна кількість їжі, що одразу ж була розжована й проковтнута, й водночас більші за розмірами сандвічі вже загорталися в паперові серветки й зникали у її кишнях. А тоді, з паперовою тарілкою в руках, на якій височіла гора курячих ніжок, дольок дині, грибних волованів, випічки з ікрою і маленьких сосисок з оленини, вона почала ходити залою, пильно вдивляючись у кожен ангельський артефакт.

Ричард ішов за нею, тримаючи в одній руці сандвіч з фенхелем і сиром брі, а в іншій — склянку щойно вичавленого помаранчевого соку.

Джесика була вкрай спантеличена. Вона помітила Ричарда, а помітивши його, побачила й Дуері. Щось у них обох було їй знайоме — відчуття було схоже на те вкрай дошкульне лоскотання в потилиці, якого неможливо позбутися.

Це нагадало Джесиці про випадок, що колись трапився з її матір'ю, коли та одного вечора зустріла жінку, яку знала все життя — ходила з нею до школи, працювала з нею в окружній раді — і як її мати, зустрівши ту жінку на вечірці, раптом зрозуміла, що не може пригадати її імені, хоч і знає, що її чоловік Ерик працює у видавничій справі, а їхнього золотистого ретривера звать Майором. Джесикову матір це вкрай роздратовало.

Вона через це не могла зосередитися ні на чому іншому.

— Хто ті люди? — спитала вона у Кларенса.

— Оті? Ну, він — новий редактор журналу «Vogue», а вона — кореспондент мистецького відділу «New York Times». А між ними, здається, Кейт Мосс...

— Ні, не ті, — сказала Джесика. — Он ті. Отам.

Кларенс глянув туди, куди було вказано.

— Гм? А, оті, — він не міг зрозуміти, як не побачив їх раніше.

— Журналісти? — сказав він без певності. — Виглядають доволі трендово. Відроджують гранж? Я вас благаю. Може, це хтось із того реаліті-шоу...

— Я ж знаю його, — збентежено сказала Джесика. А тоді шофер містера Стоктона подзвонив з Голборна й повідомив, що вони вже майже коло Британського музею, і Ричард вискочив їй з голови, як вискакує з пальців ртуть.

— Не бачила нічого схожого? — спитав Ричард.

Дуері похитала головою й ковтнула шматок нашвидку пережованої курячої ніжки.

— Це наче грати в «Знайди голуба» на Трафальгарській площі, — сказала вона. — Ніщо з цього не здається мені Ангелусом. В сувої сказано, що я впізнаю його, коли побачу. — І вона пішла оглядати ангелів далі, проштовхнувшись між Промисловим Магнатом, Заступником Лідера Парламентської Опозиції й Найдорожчою Дівчиною За Викликом на півдні Англії.

Ричард повернувся в інший бік і зіткнувся лице в лице з Джесикою. Її волосся було високо вкладене на голові, бездоганно обрамлюючи обличчя двома завитками каштанових кучерів. Вона була дуже гарна. Вона всміхалася йому; саме усмішка його й штовхнула.

— Привіт, Джесико, — сказав він. — Як життя?

— Привіт. Ви не повірите, — сказала вона, — але мій помічник не записав назви вашої газети, містере гм.

— Газети? — спитав Ричард.

— Я сказала газети? — виправилася Джесика і мило, дзвінко засміялася над своєю обмовкою. — Журналу... телеканалу. Ви ж у ЗМІ?

— Ти прекрасно виглядаєш, Джесико, — сказав Ричард.

— Вам відомо про мене більше, ніж мені про вас, — сказала вона, пустотливо усміхаючись.

— Ти — Джесика Бартрем. Ти провідний маркетолог у «Стоктонс». Тобі двадцять шість. День народження в тебе двадцять третього квітня, а в запалі пристрасті ти часто мугикаєш пісню «Манкіз» «Я в неї вірю»...

Усмішка зникла з її обличчя.

— Це що, якийсь жарт? — холодно спитала вона.

— О, і ми були заручені вісімнадцять місяців, — сказав Ричард.

Джесика нервово розтягнула губи. Певно, це справді був якийсь жарт — із тих, що начебто завжди стаються з кимось іншим, а з нею — ніколи.

— Гадаю, що знала б, якби була з кимось заручена вісімнадцять місяців, містере гм, — сказала Джесика.

— Мейг'ю, — допоміг Ричард. — Ричард Мейг'ю. Ти кинула мене, і тепер я не існую.

Джесика швидко помахала комусь в дальньому кінці зали, не дивлячись ні на кого прямо.

— Зараз підійду, — відчайдушно погукала вона й позадкувала.

— Я в неї вірю, — весело проспівав Ричард, — і не покинув би, якби й хотів...

Джесика зняла бокал шампанського з таці, що пролітала повз, і осушила його одним ковтком. У дальньому кінці зали вона побачила шофера містера Стоктона, а де був його шофер...

Вона попрямувала до дверей.

— І хто то був? — спитав Кларенс, крокуючи поруч із нею.

— Хто?

— Той таємничий персонаж.

— Не знаю, — зізналася вона. А тоді сказала: — Слухай, давай, мабуть, виклич мені охорону.

— Гарзд. А нащо?

— Просто... просто виклич та й усе, — а тоді до зали увійшов містер Стоктон, і все інше вилетіло їй з голови.

Він був неосяжний і незміримий, мов Гогартівська* карикатура, неймовірно гладкий, з багатьма підборіддями й широким животом. Йому було за шістдесят; волосся сиво-сріблясте, ззаду занадто довге, тому що від цього людям ставало незручно, а містер Стоктон любив робити так, щоб людям було незручно. В порівнянні з Арнольдом Стоктоном Руперт Мердок був дрібним біржовим скнарою, а покійний Роберт Максвел — викинутим на берег китом.

Арнольд Стоктон був пітбулем, і карикатуристи часто саме так його й зображали. «Стоктонс» володіла часткою всього: супутниками, газетами, компаніями звукозапису, парками розваг, книжками, журналами, коміксами, телеканалами, кіностудіями.

— Я виступлю зараз, — сказав містер Стоктон до Джесики замість вітання, — після чого згину звідси. Повернуся іншим разом, коли тут не буде всіх цих опудал.

— Гарзд, — сказала Джесика. — Так. Промова зараз. Звісно.

І вона повела його до маленької сцени й вивела на подіум. Вона постукала нігтем по бокалу, просячи тиші. Ніхто її не почув, тож вона сказала в мікрофон:

— Перепрошую, — цього разу розмови стихли. — Леді та джентльмени. Шановні гості. Вітаємо вас у Британському музеї, — повела вона, — на влаштованій компанією «Стоктонс» виставці «Ангели над Англією». Прошу привітати людину, що стоїть за нею, нашого виконавчого директора і голову правління, містера Арнольда Стоктона.

Гості зааплодували. Жоден з них не мав сумніву щодо того, хто зібрав цю колекцію ангелів чи, коли вже казати відверто, заплатив за їхнє шампанське.

Містер Стоктон прочистив горло.

— Гарзд, — сказав він. — Говоритиму недовго. Коли я був малим, то щосуботи приходив до Британського музею, бо в цей день вхід був вільний, а грошей ми мали небагато. Але я піднімався великими музейними сходами, заходив до цієї зали й дивився на цього ангела. Здавалося, що він знав, про що я думаю.

Якраз у цю мить повернувся Кларенс у супроводі пари охоронців. Він вказав на Ричарда, що зупинився послухати промову містера Стоктона. Дуері й досі обходила експонати.

— Та ні, он той, — упівголоса наводив Кларенс охоронців. — Ні, дивіться отуди. Є? Він.

— Та менше з тим. Як і все, про що не дбають, — продовжував містер Стоктон, — він занепадав і розвалювався від тиску і напруги сучасності. Він підгнів. Зіпсувався. Так от, знадобилося до всирачки багато грошей, — він зробив паузу, щоб думка дійшла до публіки — якщо він, Арнольд Стоктон, вважав, що грошей було витрачено до всирачки, то так воно, безперечно, й було, — і десяток майстрів витратили чимало часу, реставруючи його й підмазуючи. Пізніше виставка рушить до Америки, а тоді навколо світу, щоб, можливо, надихнути якогось іншого малого халамидника без копійчини в кишені заснувати свою імперію масової інформації.

Він обвів присутніх очима. Повернувшись до Джесики, він пробурмотів:

— Що тепер робити?

Вона вказала на шнурок збоку завіси. Містер Стоктон смикнув за неї. Завіса випнулася й розкрилася, явивши очам старі двері.

У Кларенсовому куті зали знову заворушилося.

— Ні. Він, — сказав Кларенс. — Заради неба, чи ви сліпі?

Вони були схожі на двері до собору, заввишки вдвічі вищі за людський зріст і досить широкі, щоб можна було проїхати конем. В деревині дверей був вирізаний і розмальований червоним, білим і золотим неймовірний ангел. Він

дивився на світ порожніми середньовічними очима. Гості вражено вдихнули, а тоді почали аплодувати.

— Ангелус, — Дуері потягла Ричарда за рукав. — Це він! Ричарде, ходімо, — і вона побігла до сцени.

— Перепрошую, сер, — сказав Ричардові охоронець.

— Чи можу я побачити ваше запрошення? — сказав інший, непомітно, але міцно взявши Ричарда за руку. — І чи маєте ви при собі який-небудь документ?

— Ні, — сказав Ричард.

Дуері вийшла на сцену. Ричард намагався висмикнути руку й піти за нею, сподіваючись, що охоронці забудуть про нього. Вони не забували — тепер, коли він привернув їхню увагу, вони збиралися вчинити з ним так само, як і з будь-яким іншим потріпанним, немитим і трохи неголеним зайдою. Охоронець, що тримав Ричарда, стис його руку міцніше й пробурмотів:

— І не пробуй.

Дуері зупинилася на сцені, роздумуючи, як примусити охоронців відпустити Ричарда. Тоді вона зробила єдине, що спало їй на думку. Вона підійшла до мікрофона, стала навшпиньки й на повний голос закричала через розставлені в залі динаміки. Крик у неї був надзвичайний: він і без штучного посилення міг пройти крізь голову, як свердло нового дреля з насадкою для пиляння кісток. А вже посилений... Він звучав просто потойбічно.

Офіціантка впустила тацю з напоями. Голови повернулися. Долоні прикрили вуха. Усі розмови припинилися. Люди дивилися на сцену спантеличені й нажахані. І Ричард рвонув.

— Пробач, — сказав він оглушеному охоронцю, висмикуючи руку з його захвату. — Переплутав Лондони.

Він досяг сцени й схопив простягнуту ліву руку Дуері. Правицю вона поклала на Ангелус, велетенські двері собору. Поклала й відчинила.

Цього разу ніхто не впустив жодного бокала. Всі стояли зацікавлені, вирічені, абсолютно приголомшені — а за секунду й осліплені. Ангелус

розкрився, і світло з-поза дверей осяяло кімнату. Люди прикривали очі, а тоді нерішуче розкривали їх знову і просто дивилися. В залі неначе спалахнули феєрверки. Не ті, що призначені для приміщень, дивні чахлі вогники, що тільки смердять і пирхають, і навіть не ті, що запускають у подвір'ях, а ті потужні промислові феєрверки, що злітають досить високо, щоб становити загрозу повітряному сполученню — ті, якими закінчується день в Диснейленді або ті, від яких у пожежних інспекторів концертів «Пінк Флойд» болить голова. То була мить чистої магії.

Зачарована й загіпнотизована публіка просто дивилася. Запала тиша й пролунав лише легкий видих зачудування, який видають люди, коли дивляться на феєрверки — звук захвату. А тоді неохайний юнак і бруднолиця дівчина в завеликій шкіряній куртці зайшли до середини світлової вистави й зникли. Двері зачинилися за ними. Вистава закінчилася.

І все знову стало звичайним. Гості, охорона, обслуга — всі похитали головами, і, зіштовхнувшись із чимось далеко з-поза меж свого досвіду, якимсь без жодного слова домовились, що нічого не сталося. Знову загравав струнний квартет.

Містер Стоктон пішов зі сцени, на ходу коротко киваючи різним знайомим. Джесика підійшла до Кларенса.

— Що тут робить охорона? — тихо спитала вона.

Згадані охоронці стояли між гостей і роззиралися довкола так, ніби й самі до пуття не знали, що тут роблять.

— Я розберуся, — завзято пообіцяв Кларенс.

Джесика кивнула. Вона оглянула вечірку і м'яко всміхнулася. Усе йшло доволі непогано.

Ричард і Дуері зайшли у світло, а тоді стало темно й прохолодно, і Ричард намагався проблімати світлові плями, що стрибали сітківкою і майже осліпили його. Примарна послідовність помаранчево-зелених спалахів почала поступово вгасати, лиш коли його очі призвичаїлися до навколишньої темряви.

Вони стояли у велетенській залі, видовбаній у скелі. Ряди чорних і вкритих іржею сталевих колон, мабуть, простягалися в темряву на багато миль. Ричард звідкись почув плескіт води у фонтані чи, може, струмку. Дуері й досі міцно тримала його за руку. Віддалік заблимав і розгорівся вогник. А тоді ще і ще — Ричард зрозумів, що то цілі ряди свічок, які спалахували одна за одною. А між свічками до них прямувала висока постать, одягнута в просте біле вбрання.

Здавалося, що та постать рухалася повільно, але насправді вона йшла дуже швидко, бо за кілька секунд вона вже стояла поруч із ними. Вона мала золотаве волосся і бліде обличчя. Зростом була не вища за Ричарда, але поруч із нею він почувався дитиною. То був не чоловік; то була не жінка. Фігура була прекрасна. Її голос був тихий. Він промовив:

— Леді Дуері, чи не так?

Дуері сказала:

— Так.

М'яка усмішка. Він кивнув головою ледь не шанобливо.

— Для мене честь нарешті зустріти тебе і твого супутника. Я ангел Ізлінтон.

Його очі були ясні й великі. Його вбрання було не білим, як спочатку подумав Ричард — воно було ніби зіткане зі світла.

Ричард ніколи не вірив в ангелів. І побий його грець, якщо він збирався почати вірити зараз. Але не вірити в щось було набагато легше, коли воно не дивиться просто на тебе й не звертається до тебе на ім'я.

— Ричарде Мейг'ю, — сказав він. — Тебе теж я дуже радий вітати в моїх покоях. — Він розвернувся. — Будь ласка, — сказав він. — Ідіть за мною.

Ричард і Дуері пішли печерами слідом за ангелом. Свічки згасали у них за спинами.

Маркіз де Карабас крокував порожнім шпиталем, а під його чорними мотоциклетними чоботами з квадратними носачами хрустіло бите скло й старі

шприци. Він пройшов крізь подвійні двері, що вели до пожежних сходів. Спустився ними до підвалів шпиталю.

Далі пройшов кімнатами під будівлею, прискіпливо вибираючи, куди ступити ногою серед насипів пліснявого мотлоху. Він проминув душові й туалети, спустився сталевими сходами, пройшов вологе болотисте місце, а тоді потягнув на себе напівзгнилі дерев'яні двері й зайшов усередину. Він оглянув кімнату, в якій опинився, з чарівливою відразою запримітивши напівз'їдене кошеля й купу гострих бритв. Тоді він скинув скалки зі стільця, зручно й вигідно вмовстився на ньому посеред вологого приміщення й заплющив очі.

Нарешті двері підвалу відчинилися, й усередину зайшли люди.

Маркіз де Карабас розплющив очі й позіхнув. Тоді він осяяв містера Крупа й містера Вандемара широкою усмішкою.

— Привіт, хлопці, — сказав де Карабас. — Я подумав, що настала вже пора мені спуститися й поговорити з вами особисто.

10

— Ви п'єте вино? — спитав він.

Ричард кивнув.

— Я колись випила трохи вина, — нерішуче сказала Дуері. — Батько. Він. За вечерею. Дозволив нам скуштувати.

Ангел Ізлінтон підняв пляшку, за формою подібну до графіна. Ричард подумав, чи насправді ця пляшка скляна — настільки дивно вона відбивала й розкладала вогонь свічок на спектр. Мабуть, то був якийсь кристал або один суцільний діамант. Від цього здавалося, що навіть вино в ньому горить, ніби воно зроблене зі світла.

Ангел зняв з кристала верх і налив з нього до винного келиха дюйм рідини. То було біле вино, але таке, якого Ричард ніколи не бачив. Воно відкидало світло в навколишню печеру, як сонце, що грає на поверхні басейна.

Дуері й Ричард сиділи на величезних дерев'яних стільцях за потемнілим від часу дерев'яним столом і нічого не казали.

— Це, — сказав Ізлінтон, — остання пляшка такого вина. Десяток таких колись подарував мені один з твоїх пращурів.

Він вручив келиха Дуері, а сам почав наливати з графина дюйм осяйного вина в інший келих. Він робив це шанобливо й майже ніжно, як священик, що виконує ритуал.

— Це був привітальний подарунок. Десь, ох, тридцять чи сорок тисяч років тому. Хай там як, а доволі давно. — Він передав келиха Ричардові. — Гадаю, мене можна звинуватити в тому, що я марную те, що мав би цінувати, — сказав він їм, — але я так рідко приймаю гостей. Тут дуже важко.

— Ангелус... — пробурмотіла Дуері.

— Ви потрапили сюди через Ангелус, так. Але цей шлях для кожного мандрівника годиться лиш раз. — Ангел високо підняв свого келиха й подивився на його світло. — Пийте обережно, — порадив він. — Воно вельми міцне. — Він сів за стіл між Ричардом і Дуері. — Коли хтось куштує його, — мрійливо сказав він, — я люблю уявляти, що він насправді куштує сонячне світло минулих днів. — Він підняв свого келиха: — Гост: за минулу красу.

— За минулу красу, — дуетом повторили Ричард і Дуері. А тоді, трохи обережно, вони спробували вино, не п'ючи, а присьорбуючи його.

— Воно дивовижне, — сказала Дуері.

— Так і є, — погодився Ричард. — А я думав, що старі вина перетворюються на оцет, якщо контактують з повітрям.

Ангел похитав головою.

— Тільки не це. Все залежить від сорту винограду й місця, де він росте. На жаль, цей сорт згинув навіки, коли весь виноградник зник під хвилями.

— Це якісь чари, — сказала Дуері, припиваючи рідке світло. — Ніколи не куштувала нічого подібного.

— І не скуштуєш, — сказав Ізлінтон. — Бо вина з Атлантиди більше немає.

Десь всередині Ричарда тихенький розважливий голосочок зазначив, що Атлантиди ніколи не існувало, а тоді, набравшись хоробрості, продовжив думкою про те, що ангелів теж не існує, і, коли вже про це зайшла мова, більша частина того, що з ним сталося за кілька днів, теж неможлива. Ричард не звертав на нього уваги. Він незграбно й поволі вчився довіряти інстинктам і усвідомлювати, що найпростіші й найпевніші пояснення побаченого й пережитого — це ті, які йому давалися, не зважаючи на всю їх малоймовірність. Він розкрив рота й ще раз відпив вина. Йому від цього стало весело й подумалося про небеса, ширші й блакитніші за будь-які з тих, що він коли-небудь бачив, про велетенське золоте сонце, що висіло в небі, про все простіше й молодше за світ, який він знав.

Ліворуч від них плескотів водоспад. Чиста вода стікала з каменів і збиралася у видовбаному резервуарі. Праворуч між двома залізними колонами стояли двері, зроблені з полірованого кременю, оправленого майже чорним металом.

— Ви справді стверджуєте що ви ангел? — спитав Ричард. — Тобто, справді зустрічалися з Богом і все таке?

Ізлінтон терпляче всміхнувся.

— Я нічого не стверджую, Ричарде, — сказав він. — Але я справді ангел.

— Ви робите нам честь, — сказала Дуері.

— Ні. Це ви зробили мені неабияку честь, прийшовши сюди. Твій батько був хорошою людиною, Дуері, і моїм другом. Мене глибоко засмутила його смерть.

— Він сказав... У своєму записнику... сказав, щоб я прийшла до вас. Сказав, що я можу вам вірити.

— Я лиш сподіваюся, що зможу бути гідним цієї довіри, — ангел відпив вина. — Спідній Лондон є другим містом із тих, що коли-небудь були мені небайдужі. Перше затонуло у хвилях, і я не міг нічого вдіяти, щоб завадити цьому. Я знаю, що таке біль і втрата. Я співчуваю тобі. Про що б ти хотіла дізнатися?

Дуері помовчала.

— Моя родина... їх убили Круп і Вандемар. Але... хто це замовив? Я хочу... Я хочу знати навіщо.

Ангел кивнув.

— Багато таємниць знаходять шлях до мене, — сказав він. — Багато чуток, напівправди, луни. — Тоді він повернувся до Ричарда. — А ти? Чого хочеш ти, Ричарде Мейг'ю?

Ричард знизав плечима.

— Хочу повернути своє життя. І роботу.

— Це можливо, — сказав ангел.

— Ага, справді, — буркнув Ричард.

— Ти сумніваєшся в мені, Ричарде Мейг'ю? — спитав ангел Ізлінтон.

Ричард поглянув йому в очі. Вони були блискучо-сірі й старі, як усесвіт, очі, що бачили, як десять трильйонів років тому з зоряного пилу сформувалися галактики. Ричард похитав головою. Ізлінтон лагідно всміхнувся до нього.

— Це буде нелегко. І тобі, й твоїм супутникам доведеться протистояти справжній небезпеці. Але існує спосіб, в який ми можемо дізнатися про те, що тебе цікавить. Є ключ до всіх наших проблем.

Він підвівся, пройшов до кам'яної полицки, звідки взяв одну з декількох фігурок, що там стояли. То була чорна, зроблена з вулканічного скла статуетка, що зображала якусь тварину. Ангел віддав її Дуері.

— Це безпечно проведе вас наприкінці зворотного шляху до мене, — сказав він. — Решта ж за вами.

— Що ви хочете, щоб ми зробили? — спитав Ричард.

— Чорні браття зберігають ключ, — сказав він. — Принесіть його мені.

— І ви зможете з його допомогою дізнатися, хто вбив мою родину? — спитала Дуері.

— Сподіваюся, що так, — відповів ангел.

Ричард допив вино. Він відчув тепло, що розлилося його тілом, а тоді ще якесь дивне почуття — впевненість, що якби він глянув зараз на свої пальці,

то побачив би, як всередині ними тече й світиться вино. Неначе він сам був зроблений зі світла...

— Щастя вам, — прошепотів ангел Ізлінтон.

Почувся шурхіт, неначе вітер повіяв у старому лісі, або десь забили могутні крила.

Ричард і Дуері сиділи на підлозі зали Британського музею й дивилися на розфарбоване різьблення ангела на дверях собору. Зала була порожня й темна. Вечірка вже давно скінчилася. Небо за вікном почало світлішати. Ричард підвівся, а тоді нахилився вниз і допоміг підвестися Дуері.

— Чорні браття? — спитав він.

Дуері кивнула.

Він багато разів переходив Чорнобратьський міст,* що в Сіті, і часто проїздив повз станцію «Чорні браття», але він вже звик не загадувати.

— Місце чи люди? — спитав він.

— Люди.

Ричард знову підійшов до Ангелуса. Він провів пальцем по намальованому вбранні.

— Гадаєш, він справді це може? Повернути моє життя?

— Я ніколи про таке не чула. Але не думаю, що він збрехав би нам. Він же ангел.

Дуері розтулила долоню й подивилася на фігурку Звіра.

— У мого батька була така, — сумно сказала вона, а тоді поклала її глибоко до кишені своєї коричневої шкіряної куртки.

— Ну, — сказав Ричард. — Ми не повернемо ключа, якщо стирчатимемо тут, чи не так?

Вони пішли порожніми коридорами музею.

— То що ти знаєш про той ключ? — спитав Ричард.

— Нічого, — сказала Дуері. Вони досягли парадних дверей музею. — Я чула про Чорних братів, але ніколи не мала з ними ніяких справ. — Вона

притисла пальця до надійно замкнених скляних дверей, і ті відчинилися від її доторку.

— Купка ченців... — замислено сказав Ричард. — Б'юсь об заклад, ми як скажемо, що допомагаємо справжньому ангелові, то вони бігом віддадуть священного ключа і... і докинуть ще чарівного ножа для консерви й дивовижного штопора, що насвистує пісень, на додачу. — Він почав сміятися й задумався, чи вино й досі впливає на нього.

— Ти в доброму гуморі, — зауважила Дуері.

Він енергійно закивав.

— Я повертаюся додому. Усе знову стане нормальним. Знову нудним. Знову дивовижним. — Ричард озирнувся на сходи, що вели до Британського музею, і вирішив, що ці сходи були просто створені для того, щоб ними танцювали згори вниз Фред Астер і Джинджер Роджерс. А побачивши, що жодного з них поблизу немає, він заходився сам танцювати внизу сходів, копіюючи Фреда Астера й мугикаючи щось середнє між «Вдягнуся як до „Рітцу“» і «Циліндр, біла краватка й фрак».*

— Пам-там-пам-пам-там-тадам-там-там, — співав він, переступаючи вниз і вгору сходами.

Дуері стояла нагорі й дивилася на нього з жахом, а тоді почала безпорадно хихотіти. Він глянув на неї й зняв на знак привітання свого білого шовкового циліндра, удав, що підкидає його високо в повітря, а тоді ловить і знов надягає на голову.

— Дурник, — сказала Дуері й усміхнулася йому. У відповідь Ричард захопив її за руку й продовжив танцювати сходами вгору і вниз. Дуері повагалася одну мить, а тоді заходилася танцювати й собі. І робила це набагато краще за Ричарда. Внизу сходів вони впали одне одному в обійми, задихані й виснажені.

Ричардів світ захитався.

Він відчув, як її серце б'ється об його груди. Мить змінила забарвлення, і Ричард подумав, чи не мусить зараз чогось зробити. Він зважив, чи хоче її

поцілувати, і зрозумів, що гадки не має. Він зазирнув до її дивовижних очей. Дуері схилила голову набік і звільнилася. Вона підняла коміра своєї коричневої шкіряної куртки й затулила шию — захист і броня.

— Ходімо шукати нашу охоронницю, — сказала Дуері. І вони пішли хідником до станції «Британський музей», лиш час від часу спотикаючись.

— Чого ти хочеш? — спитав містер Круп.

— А чого всі хочуть? — спитав маркіз де Карабас трохи більш риторично.

— Смерті живому, — припустив містер Вандемар. — Більше зубів.

— Я подумав, що ми могли б укласти угоду, — сказав маркіз.

Містер Круп зареготав. Звук був схожий на той, що можна було б видобути, якби провести шкільною дошкою об нігті на стіні з відрізаних пальців.

— Ох, шляхетний маркізе. Гадаю, що можу впевнено заявити, без жодного ризику зустріти протест будь-якої з представлених тут сторін, що видесь розгубили той здоровий глузд, про який подекують, буцім він у вас був. Ви, — довірчим тоном повів він, — якщо дозволите цей вульгаризм, абсолютно втратили голову.

— Скажіть слово, — мовив містер Вандемар, що тепер стояв позад маркізового стільця, — і вона злетить з його шиї раніше, ніж він устигне сказати «Джек Кетч».*

Маркіз добряче хекнув на свої нігті й потер їх об вилогу пальта.

— Я завжди вважав, — сказав він, — що насилля є останнім прихистком некомпетентних, а пусті погрози — пенсійним притулком смертельно безсилим нездар.

Містер Круп люто зиркнув на нього.

— Що ти тут робиш? — зашипів він.

Маркіз де Карабас витягнувся, як великий кіт — можливо, рись або велика чорна пантера, — а в кінці цього руху він вже стояв з руками глибоко в кишенях свого дивовижного пальта.

— Як я розумію, містере Круп, — легко й приязно повів він, — ви колекціонуєте фігурки династії Тан.

— Звідки ти знаєш?

— Люди мені різне розповідають. Зі мною легко балакати, — усмішка маркіза була чиста, незворушна й безхитрісна — то була усмішка людини, що пропонувала вам купити Біблію з рук.

— Навіть коли б і так... — почав містер Круп.

— А коли б так, — сказав маркіз де Карабас, — то вас могло б зацікавити оце.

Він витяг з кишені одну руку й простягнув її до містера Крупа. До цього вечора ця статуетка стояла в скляній коробці у сховищі одного з провідних лондонських торгових банків. У певних каталогах вона була згадана як «Дух Осені (Похмура постать)». Заввишки вона мала десь вісім дюймів — то була полив'яна керамічна фігурка, яку виформували, розмалювали й обпалили, коли Європа була в Темних Віках, за шістсот років до першого плавання Колумба.

Містер Круп несвідомо зашипів і потягнувся рукою. Маркіз прибрав її подалі від його рук і притис до грудей.

— Ні-ні, — сказав маркіз. — Все не так просто.

— Хіба? — спитав містер Круп. — Але що ж спинить нас від того, щоб забрати її й розкидати шматочки твого тіла по всьому Долішньому? Ми ще ніколи не розчленовували маркізів.

— Було, — сказав містер Вандемар. — У Йорку. В чотирнадцятому столітті. Дощ ішов.

— То був не маркіз, — сказав містер Круп. — То був граф Екзетерський.

— І маркіз Вестморлендський, — було видно, що містер Вандемар вельми з себе задоволений.

Містер Круп пирхнув.

— І що ж спинить нас від того, щоб порубати тебе на стільки ж шматочків, на скільки ми порубали маркіза Вестморлендського? — спитав він.

Де Карабас витягнув з кишені іншу руку. В ній він тримав невеликого молоточка. Він підкинув його в повітря, як бармен у відео про приготування коктейлів, упіймав за ручку й заніс залізну голівку над порцеляною фігуркою.

— Ох, будь ласка, — сказав він. — Балакаймо далі без цих дурних погроз. Гадаю, що був би щасливіший, якби бачив, що ви обоє стоїте он там.

Містер Вандемар кинув погляд на містера Крупа, і той майже невловимо кивнув. Повітря завібрувало, і містер Вандемар став коло містера Крупа, що всміхався, як череп.

— Я й справді коли-не-коли купував предмети часів династії Тан, — визнав він. — А цей продається?

— Ми, жителі Долішнього, не дуже часто щось продаємо чи купуємо, містере Круп. Ми міняємося. Бартер — ось що нам ближче. Але так, ви маєте рацію, цей бажаний предмет, безперечно, не від того, щоб потрапити в чиїсь інші ручиська.

Містер Круп стиснув губи. Він склав руки, але знову опустив їх. Пробіг однією долонею по жирному волоссю. А тоді:

— Назви свою ціну, — сказав містер Круп.

Маркіз дозволив собі глибоко й майже нечутно зітхнути від полегшення. Можливо, він таки спроможеться прокрутити цю грандіозну обладку.

— По-перше, три відповіді на три питання, — сказав він.

Круп кивнув.

— З обох боків. Ми теж отримаємо три відповіді.

— Справедливо, — сказав маркіз. — По-друге, безпечний вихід звідси. Ви погодитеся дати мені принаймні годину фори.

Круп живо закивав.

— Згода. Давай своє перше питання, — він не відривав погляду від статуетки.

— Перше питання. На кого ви працюєте?

— О, це легке питання, — сказав містер Круп. — І відповіді на нього легко. Ми працюємо на свого наймача, що бажає залишатися неназваним.

— Гм. Навіщо ви вбили родину Дуері?

— За наказом нашого наймача, — сказав містер Круп, і його усмішка ставала дедалі лисячішою.

— Чому ви не вбили Дуері, коли мали нагоду?

Перш ніж містер Круп устиг відповіді, містер Вандемар сказав:

— Бо вона потрібна жива. Вона єдина, хто може відчинити двері.

Містер Круп зиркнув на свого напарника.

— Отак, — сказав він. — Розкажіть йому геть усе, не стримуйтеся.

— Я теж хотів пограти, — пробурмотів містер Вандемар.

— Гарзд, — сказав містер Круп. — Ти свої три відповіді маєш, роби з ними що хочеш. Моє перше питання: чому ти її захищаєш?

— Її батько врятував мені життя, — чесно відповів маркіз. — Я так і не повернув йому цей борг. А мені більше подобається, коли послугу винні мені.

— У мене є питання, — сказав містер Вандемар.

— Як і в мене, містере Вандемар. Горішняк, Ричард Мейг'ю. Чому він подорожує з нею? Чому вона це дозволяє?

— Сентиментальність з її боку, — сказав маркіз де Карабас. Сказавши це, він задумався, чи це вся правда. Він почав гадати, чи було в тому горішнякові щось більше, ніж бачили очі.

— Тепер я, — сказав містер Вандемар. — Яке число я загадав?

— Перепрошую?

— Яке я загадав число? — повторив містер Вандемар. — Від одного до хтозна-скільки, — підказав він.

— Сім, — сказав маркіз.

Це справило враження на містера Вандемара, і він кивнув. Містер Круп почав:

— Де... — але маркіз похитав головою.

— Все-все, — сказав він. — Не будьмо такими жадібними.

У вологому підвалі запала хвилина цілковитої тиші. Тоді знову десь ляпнула вода й зашаруділа черва; маркіз же сказав:

— Година фори, не забувайте.

— Аякже, — сказав містер Круп.

Маркіз де Карабас жбурнув фігурку містерові Крупу, і той радо впіймав її, як залежна людина, що ловить пакетик з білим порошком сумнівної легальності. А тоді маркіз вийшов з підвалу, не озираючись.

Містер Круп доскіпливо оглянув фігурку, багато разів перекрутивши її в руках, як діккенсівський куратор Музею проклятих, що роздивляється центральний експонат. Він кілька разів на секунду висовував язика, мов змії. На його мертво-блідих щоках з'явився помітний рум'янець.

— О, чудово, чудово, — шепотів він. — Справді династія Тан. Їм по дванадцять сотень років, це найкращі керамічні фігурки, що коли-небудь бачив світ. Ця була створена руками Кай Луня, найпершого серед гончарів: рівноцінної їй не існує. Зверніть увагу на колір поливи, на відчуття пропорції, на життя... — Тепер він усміхався, мов немовля; невинна усмішка виглядала загубленою і спантеличеною на непривітному ландшафті обличчя містера Крупа. — Вона додає трохи чуда і краси цьому світові.

А тоді він надто широко вискалився, нахилив обличчя до фігурки й роздробив її голову зубами, дико трощачи й подрібнюючи, ковтаючи непрожовані уламки. Його зуби перетирали порцеляну на дрібний порошок, що притрусив нижню частину його обличчя.

Він упивався її знищенням, поринувши у стан божевілля й неконтрольованої жаги крові, як лисиця в курнику. А коли від статуетки лишився сам пил, він повернувся до містера Вандемара. Той здавався дивно розслабленим, майже млявим.

— Скільки ми пообіцяли йому дати?

— Годину.

— М-м-м. А скільки минуло?

— Шість хвилин.

Містер Круп опустив голову. Він провів пальцем по підборіддю й злизав з нього подрібнену глину.

— Рушайте за ним, містере Вандемар, — сказав містер Круп. — Дайте мені трохи більше часу, щоб посмакувати подію.

Мисливиця чула, як вони спускалися сходами. Вона стояла в тіні, склавши руки — в тій самій позі, в якій вони її залишили. Ричард голосно мугикав. Дуері безпомічно хихотіла, а час від часу зупинялася і казала Ричарду не галасувати, а тоді знову починала хихотіти. Вони проминули Мисливицю, не помітивши її.

Вона виступила з тіні й сказала:

— Вас не було вісім годин, — це було просте ствердження факту позбавлене докору чи цікавості.

Дуері блимнула на неї.

— А здалося, що не так довго.

Мисливиця нічого не сказала.

Ричард примружено вискалився.

— Не хочеш дізнатися, що з нами сталося? Містер Круп і містер Вандемар влаштували на нас засідку. Шкода, що з нами не було нашої охоронниці. Та я однак показав їм, де раки зимують.

Мисливиця звела бездоганну брову.

— Я в захваті від твоїх рукопашних талантів, — прохолодно сказала вона.

Дуері захихотіла.

— Він жартує. Насправді вони нас убили.

— Як фахівець із припинення тілесної життєдіяльності, — сказала Мисливиця, — я змушена не погодитися. Жоден з вас не мертвий. Моя версія така: ви обоє дуже п'яні.

Дуері показала своїй охоронниці язика.

— Нісенітниці. Випили по три краплі. От по стілечки, — вона показала двома пальцями, щоб краще пояснити, наскільки це «от стілечки» мале.

— Просто сходили на вечірку, — сказав Ричард, — і зустріли там Джесику й справжнього ангела, і отримали від нього маленьке чорне порося, і повернулися сюди.

— Випили геть трошечки, — продовжувала Дуері. — Дуже, дуже старого напою. Ге-е-е-еть трошечки. Маленький келишок. Його що було, що не було.

Вона почала гикати. Тоді знову захихотіла. Гикавка урвала хихотіння, і вона раптом сіла на платформу.

— Здається, ми таки налигалися, — тверезо розсудила вона, а тоді заплющила очі й почала сумлінно хропіти.

Маркіз де Карабас біг тунелями, наче всі гончаки пекла знали його запах і взяли слід. Він ляпав шістьма дюймами сірої води Тайберна, катової річки, тримаючись безпечної темряви цегляного колектора під Парк-лейн, що вів на південь, до Букінгемського палацу. Він біг уже сімнадцять хвилин.

Він зупинився в тридцяти футах під «Мармуровою аркою». Тут колектор розходився на дві гілки. Маркіз де Карабас обрав ту, що ліворуч.

За кілька хвилин колектором пройшов містер Вандемар. Діставшись роздоріжжя, він також спинився на мить, понюхав повітря, а тоді теж пішов лівою гілкою.

Мисливиця кркнула й скинула непритомне тіло Ричарда Мейг'ю на купу соломи. Він перекотився, сказав щось дуже схоже на: «Фортрил б'юглі мобиль ваг» — і знову заснув. Мисливиця поклала Дуері в солому поруч із Ричардом, але трохи турботливіше. Тоді вона стала в темній стайні під землею над Дуері, непорушна, як вартовий.

Маркіз де Карабас виснажився. Він прихилився до стіни тунелю й глянув уперед на сходи, що бігли вгору. Тоді він витяг золотого годинника й подивився котра година. Відтоді, як він вискочив зі шпитального підвалу, минуло тридцять п'ять хвилин.

— Година вже минула? — спитав містер Вандемар. Він сидів на сходах перед маркізом і колупав ножем нігті.

— І близько не минула, — видихнув маркіз.

— А здалося, що вже, — поділився відчуттями містер Вандемар.

Світ трохи затремтів, і за маркізом де Карабасом став містер Круп. Його підборіддя і досі вкривав порцеляновий порошок. Де Карабас глянув на містера Крупа. Тоді перевів погляд на містера Вандемара. А тоді маркіз де Карабас спонтанно зареготав. Містер Круп усміхнувся.

— Вважаєте нас смішними, шляхетний маркізе, чи не так? Ми для вас кумедні суб'єкти. Хіба не так? Ми, в наших гарних вбраннях, з нашими завиткастими перифразами...

Містер Вандемар пробурмотів:

— У мене нема ніякого перифразу...

— ... і нашими дурненькими манерами й поведінкою. І мабуть, ми таки смішні.

Тоді містер Круп підняв пальця й посварив ним маркіза де Карабаса.

— Але ніколи не слід собі думати, — продовжив він, — що коли щось смішне, шляхетний маркізе, то воно при цьому не може бути небезпечним.

І містер Вандемар сильно і влучно метнув у маркіза ножем. Той ударив його руків'ям у скроню. Маркіз закотив очі, і його коліна підігнулися.

— Перифраза, — сказав містер Круп містерові Вандемару, — це такий вид говоріння про щось іншими словами. Поетичний відступ. Красномовство.

Містер Вандемар підняв маркіза де Карабаса за пояс і потягнув його вгору сходами, стук-стук-стукаючи його головою об кожну сходинку. Тоді кивнув.

— Я так і подумав, — сказав він.

Тепер вони сплять і бачать сни.

Мисливиця спить стоячи.

У своєму сні вона в місті під Бангкоком. Це почасти лабіринт, а почасти — ліс, бо дичавина Таїланду відступила глибоко під землю — під аеропорт, готелі й вулиці. Світ пахне прянощами, сушеним манго, а ще, і, зовсім не неприємно — сексом. Повітря вологе, і вона пітніє. Навколо темрява, а її

розривають фосфоресцентні плями на стіні — це сіро-зелені гриби дають досить світла, щоб обманути око, досить світла, щоб при ньому йти.

Уві сні Мисливиця тихо, мов привид, рухається мокрими тунелями, просуваючись крізь рослинність. В правиці вона тримає виважену металеву палицю; шкіряний щит прикриває її ліве передпліччя.

Вона відчуває уві сні його запах, гострий і тваринний, і зупиняється коло зруйнованої кам'яної стіни, і чекає — частина тіні, єдина з темрявою. Полювання, як і життя, переконана Мисливиця, здебільшого складається з очікування. Однак у своєму сні Мисливиця не чекає. Відколи вона тут, воно йде підліском — біло-коричнева лють, що легенько вихляє з боку в бік, мов змія з мокрим хутром, червоні очі пильні і яскраві в темряві, а зуби, мов голки — це м'ясоїд і вбивця. Створіння вимерло в горішньому світі. Воно так само схоже на тхора і на куницю, як рівнинний вовк схожий на йоркширського тер'єра. Воно важить майже триста фунтів, а завдовжки трохи більш як п'ятнадцять футів від кінчика носа до кінчика хвоста.

Коли воно проминає її, Мисливиця шипить, мов змія, і воно на мить закликає, поки в дію вступають старі інстинкти. А тоді воно стрибає на неї, сама ненависть, самі гострі зуби. Тоді, уві сні, вона пригадує, що це уже сталося раніше, і коли це сталося, вона запхала шкіряний ручний щит йому до рота і роздробила його череп свинцевою металеву палицею, намагаючись не зіпсувати шкіру. Вона віддала шкіру Великого Тхора дівчині, на яку накинула оком, і та дівчина їй відповідно віддячила.

Але тепер, уві сні, цього не сталося. Натомість, куниця простягає до неї передню лапу, а вона кидає свою металеву палицю і ту лапу приймає. Там і тоді, в місті під Бангкоком, вони разом танцюють вигадливий нескінченний танець: Мисливиця недовірко дивиться на це збоку, і її захоплюють вигадливі рухи, що вони їх виконують, — хвостом, ногами, руками, пальцями, очима, волоссям — у тому танці все дивно і тісно скупчується й переплітається, і розростається, і заповнює собою вічність.

У світі яви чується тихенький звук, сонне схлипування цієї дитини Дуері, і Мисливиця плавно й миттєво переходить від сну до пробудження; вона знов насторожена і знов на сторожі. Прокинувшись, вона геть забуває про свій сон.

Дуері сниться батько.

Уві сні він показує їй, як відкривати. Він бере помаранчу і робить жест: одним безперервним рухом вона вивертається — помаранчевий м'якуш тепер ззовні, а шкірка сховалася всередині. «Завжди треба дотримуватися паритету, — каже їй батько, відриваючи для неї дольку вивернутої помаранчі. — Паритет, симетрія, топологія — ось що ми вивчатимемо в прийдешні місяці, Дуері. Але найважливіше, щоб ти зрозуміла ось що: всі речі хочуть відкритися. Ти маєш відчути цю потребу і використати її». Батькове волосся каштанове й густе. Це було за десять років до його смерті — в нього легка усмішка, котру вона пам'ятає, і котра згасала з роками.

Уві сні він передає їй підвісний замок. Вона бере його. Її долоні того ж розміру й форми, як зараз, хоч вона й знає, що насправді це сталося, коли вона була малою дитиною, що збирає жести, розмови й заняття за десяток років в один єдиний урок. «Відкрий його», — каже він їй.

Вона тримає його в руці, відчуває холодний метал, відчуває вагу замка в долоні. Щось її непокоїть. Їй треба про щось дізнатися. Дуері навчилася відкривати трохи пізніше, ніж навчилася ходити. Вона пам'ятає, як мати відчиняла двері зі спальні Дуері до гральної кімнати, міцно тримаючи її на руках, пам'ятає, як її брат Арк розділяв з'єднані срібні ланки ланцюга, а тоді скріплював їх знову.

Вона намагається відкрити замок. Перебирає його пальцями й подумки. Нічого не змінюється. Вона кидає замком об підлогу й починає плакати. Батько нахиляється, підбирає замок і знов кладе його в її руку. Його довгий палець стирає сльозу з її щоки.

«Пам'ятай, — каже він їй, — цей замок хоче відкритися. Тобі лиш треба дозволити йому зробити бажане».

Він лежить на її долоні, холодний, інертний, важкий. А тоді вона раптом розуміє і, десь глибоко в серці, дозволяє йому бути таким, яким він хоче бути. Щось лунко клацає, і замок розкривається. Її батько усміхається.

«Ось», — каже вона.

«Молодець, дівчинко, — каже її батько. — Ось і весь секрет відкриття. А решта — просто техніка».

Вона розуміє, що саме її непокоїть. «Батьку? — питає вона. — Твій записник. Хто його прибрав? Хто міг його сховати?». Але він віддаляється від неї, і вона вже забуває. Вона кличе його, але він вже не чує, і хоч до неї й долинає його далекий голос, але вона вже не може розібрати слів.

У світі яви Дуері тихенько схлипує. Тоді вона перевертається на інший бік, підкладає під щоку долоню, шморгає носом раз, другий, а тоді знову спить, спить і не бачить снів.

Ричард знає, що воно чекає на них. З кожним тунелем, який він проходить, з кожним поворотом, з кожним коридором це відчуття набирає гостроти й ваги. Він знає, що воно там, що воно чекає, і передчуття прийдешньої катастрофи зростає з кожним кроком. Він знає, яким це мало бути полегшенням — повернути за останній ріг і побачити його, що стоїть, обрамлене тунелем, і чекає на Ричарда. Натомість він відчуває тільки жах. В його сні створіння завбільшки з цілий світ — у світі нічого й не залишилося, окрім Звіра, — і його боки парують, а з хутра стирчать обламани списи й штурпаки старої зброї. Ікла і роги вкриті засохлою кров'ю.

А тоді воно нападає.

Ричард піднімає руку (але це не його рука) і кидає в створіння списа.

Він бачить його очі, вологі, зловтішні, лихі, вони пливуть до нього якусь частку секунди, що стає крихітною вічністю. А тоді воно досягає його...

Холодна вода вдарила Ричарда в обличчя, мов ляпас. Він рвучко розплющив очі й перевів подих. Згори на нього дивилася Мисливиця. Вона тримала в руках велике дерев'яне цебро. Порожнє. Він простягнув угору руку.

Його волосся просякло водою, обличчя було мокре. Він витер воду з очей і здригнувся від холоду.

— Робити це було не обов'язково, — сказав Ричард. Присмак в його роті був такий, ніби кілька невеликих тварин використовували його замість туалетної кімнати, перш ніж і самим розкластися в ньому на зеленкувату жижу. Він спробував звестися на ноги, а тоді раптом знову сів на землю.

— О-о-ох, — зітхнув він.

— Як голова? — обізнано поцікавилася Мисливиця.

— Бувало краще, — сказав Ричард.

Мисливиця підбрала інше цеберко, цього разу повне води, й понесла його на інший бік стайні.

— Не знаю, що ви пили, — сказала вона, — але воно мало бути міцне.

Мисливиця вмочила руку в цеберко і бризнула водою на обличчя Дуері. Повіки Дуері затріпотіли.

— Воно й не дивно, що Атлантида затонула, — пробурмотів Ричард. — Якщо вони всі отак почувалися вранці, то певно, загибель стала для них порятунком. Де це ми?

Мисливиця ляпнула в обличчя Дуері ще жменю води.

— В стайнях друга, — сказала вона.

Ричард озирнувся. Приміщення не скидалося на стайню. Він подумав, чи воно взагалі для коней — і що це за коні, що живуть під землею? На стіні була намальована емблема — літера S (чи то була змія? Ричард не міг сказати достеменно) в оточенні семи зірок.

Дуері несміливо підняла долоню до голови й торкнулася її для проби, неначе не була впевнена в тому, що знайде на її місці.

— Ох, — сказала вона майже пошепки. — Храм і Арка. Я померла?

— Ні, — сказала Мисливиця.

— Шкода.

Мисливиця допомогла їй зіп'ястися на ноги.

— Ну, — сонно сказала Дуері, — він попереджав, що воно міцне. — А тоді вона прокинулася повністю, дуже різко і швидко. Вона схопила Ричарда за плече й вказала на емблему на стіні — ту зміїсту S в колі зірок. Вона ковтнула повітря, найбільше тепер скидаючись на мишку, яка усвідомила, що заблукала до котячого притулку. — Серпентина, — сказала вона Ричардові й Мисливиці. — Це герб Серпентини. Ричарде, вставай! Треба тікати... поки вона не довідалася, що ми тут...

— І як би це ти могла увійти до дому Серпентини, та щоб Серпентина про це не знала, дитино? — спитав з дверей сухий жіночий голос.

Дуері притислася спиною до стіни стайні. Вона тремтіла. Крізь хворе биття в своїй голові, Ричард усвідомив, що ніколи не бачив Дуері такою явно і неприкрито наляканою.

Серпентина стояла в дверях. Вона була вдягнута в корсет і високі чоботи з білої шкіри, і залишки того, що колись, дуже давно, було шовково-мереживною пишнотою білої весільної сукні, тепер подертої, заляпаної брудом і розірваної. Вона височіла над ними всіма: її сплутане підсивіле волосся черкало балку над дверима. Очі вона мала гострі, а рот був жорстоким розрізом на владному обличчі. Дивлячись на Дуері, вона ніби приймала її переляк за належне, ніби звикла до людського страху і тепер чекала на нього, і навіть любила.

— Заспокойся, — сказала Мисливиця.

— Але ж це Серпентина, — проскиглила Дуері. — Одна з Семи сестер.

Серпентина сердечно кивнула. Тоді вона виступила з дверей і попрямувала до них. Позад неї йшла струнка жінка з суворим обличчям і довгим темним волоссям, що носила по-осиному тонку в талії чорну сукню. Ця жінка йшла мовчки. Серпентина підійшла до Мисливиці.

— Колись давно Мисливиця працювала на мене, — сказала Серпентина. Вона простягла пальця й ніжно погладила ним щоку Мисливиці — володарський жест прихильності. А тоді: — Ти краще за мене зберегла вроду,

Мисливице. — Та опустила очі. — Її друзі — мої друзі, дитино, — сказала Серпентина. — Ти Дуері?

— Так, — сказала Дуері пересохлим язиком.

Серпентина повернулася до Ричарда.

— А ти що за один? — зверхньо спитала вона.

— Ричард, — сказав Ричард.

— А я Серпентина, — поблажливо сказала йому вона.

— Я здогадався, — сказав Ричард.

— На вас усіх чекає сніданок, — сказала Серпентина, — якщо ви бажаєте розговоритися.

— О Боже, ні, — ввічливо заблагав Ричард. Дуері нічого не сказала. Вона й досі стояла, притиснувшись до стіни, й легенько тремтіла, мов листок на осінньому вітрі. Те, що Мисливиця, вочевидь, принесла їх сюди, як у безпечну гавань, ніяк не допомагало їй побороти страх.

— А що на сніданок? — спитала Мисливиця.

Серпентина глянула на жінку з осиною талією, що стояла в дверях.

— Ну? — спитала вона.

Жінка усміхнулася найльодянішою усмішкою, яку Ричард коли-небудь бачив на людському обличчі, а тоді сказала:

— Смажені яйця, яйця-пашот, мариновані яйця, оленина в карі, маринована цибуля, маринований оселедець, вуджений оселедець, солений оселедець, грибна юшка, солений бекон, тушкована баранина, холодець із ратиць...

Ричард розкрив рота, щоб благати її зупинитися, але було запізно. Його раптово, агресивно, жахливо знудило.

Йому хотілося, щоб хтось його обійняв, сказав, що все буде гаразд, що йому скоро стане краще; хотілося, щоб хтось дав йому аспірину й склянку води, і провів його до ліжка. Але ніхто цього не зробив, а його ліжка залишилося в іншому житті. Він змив блювоту з обличчя й рук водою з цебра.

Тоді прополоскав рота. А тоді, трохи похитуючись, він пішов за чотирма жінками до сніданку.

— Передайте холодцю, — сказала Мисливиця з повним ротом.

Їдальня Серпентини розмістилася на чомусь схожому на найменшу платформу метрополітену з усіх бачених Ричардом. Завдовжки вона мала дванадцять футів, і більшу частину того простору займав обідній стіл. Його встигала біла дамаскова тканина, на якій були розкладені прибори урочистого обіднього сервізу. На столі височіли купи гідких на запах наїдків. Мариновані перепелині яйця, подумалося Ричардові, смерділи найгірше.

Його шкіра здавалася липкою, очі неначе неправильно сиділи в очницях, а череп ніби витягли, поки він спав, і замінили на інший — на два чи три розміри менший. Потяг метро пролетів мимо за два чи три фути від них; вітер, що здійнявся позад нього, роздмухав скатертину. Шум потяга пройшов Ричардовою головою, як гарячий ніж крізь м'язи. Ричард застогнав.

— Як я бачу, твій герой пити не вміє, — безпристрасно підмітила Серпентина.

— Він не мій герой, — сказала Дуері.

— Боюся, що таки так. З часом легко навчитися розпізнавати такий тип. Мабуть, у їхніх очах щось особливе, — вона повернулася до жінки в чорному, що була чимось на кшталт мажордома. — Відновлювального напою для джентльмена. — Жінка тонко всміхнулася й попливла геть.

Дуері підбрала щось із грибною тарілки.

— Ми дуже вдячні за все це, леді Серпентино, — сказала вона.

Серпентина пирхнула.

— Просто Серпентина, дитя. Я не маю часу на дурні шанобливості й уявні титули. Значить, ти старша дочка Портико.

— Так.

Серпентина вмочила пальця в солоний соус, в якому також лежало щось схоже на кількох невеликих вугрів. Вона облизала пальця і схвально кивнула.

— У мене для твого батька не було часу. Уся та дурня про об'єднання Долішнього. Безглуздя й нісенітниці. Дурний чоловік. Наривається на небезпеку. Коли я минулого разу бачила твого батька, то сказала йому, що як він покажеться тут ще бодай раз, я перетворю його на сліпозмітку. — Вона повернулася до Дуері. — До речі, як живеться твоєму батькові?

— Він мертвий, — сказала Дуері.

Серпентина була цим абсолютно вдоволена.

— От бачиш? — сказала вона. — Я до цього і веду.

Дуері нічого не сказала. Серпентина виловила щось рухливе зі свого сивого волосся. Вона роздивилася його, а тоді розчавила між пальцями й кинула на платформу. Тоді вона повернулася до Мисливиці, котра знищувала невеликий пагорб маринованого оселедця.

— А ти, значить, вийшла на Звіра? — сказала вона.

Мисливиця кивнула з повним ротом.

— Звісно, тобі знадобиться спис, — говорила далі Серпентина.

Жінка з осиною талією стала коло Ричарда, тримаючи невелику тацю. На тій таці стояла маленька склянка, що містила рідину агресивно-смарагдового кольору. Ричард поглипав на неї, а тоді глянув на Дуері.

— Що ви йому даєте? — спитала Дуері.

— Нічого шкідливого, — сказала Серпентина з морозною усмішкою. — Ви гості.

Ричард перехилив зелену рідину, що мала смак чебрецю, перцевої м'яти й зимових ранків. Він відчув, як вона опустилася на дно, й приготувався утримувати її від руху в зворотному напрямку. Натомість він глибоко вдихнув і трохи здивовано зрозумів, що голова більше не болить, і що він голодний як вовк.

Старий Бейлі від природи був не з тих людей, що народжені розповідати жарти. Не зважаючи на свою до цього малоздатність, він зятято продовжував це робити. Він любив розповідати найбородатіші історії непомірної довжини, що закінчувалися понурою шпилькою, хоча ще частіше Старий Бейлі не міг її

пригадати на той час, як доводив туди розповідь. Уся аудиторія гумористичних виступів Старого Бейлі складалася з пташок, які, особливо граки, бачили в його жартах глибокі філософські притчі, що містили фундаментальні й проникливі спостереження щодо того, як це — бути людиною, і навіть час від часу просили його розказати їм ще одну з його неймовірних історій.

— Гарзд, гарзд, гарзд, — казав Старий Бейлі. — Скажіть, якщо ви вже чули цю раніш. Заходить собі один чоловік до бару. Ні, не чоловік. Це ж жарт. Вибачте. Він був кінь. І той кінь... ні... моток шворки. Три мотки шворки. Заходять до портового бару три відрізки шворки.

Великий старий грак прокаркав питання. Старий Бейлі потер підборіддя, а тоді знизав плечима.

— Просто зайшли собі. Це жарт. В жарті вони можуть ходити. Тож один просить налити йому і його друзям. А бармен каже: «Це портовий бар. Ми наливаемо тільки морякам». Одному відрізкові каже. Тоді той відрізок повертається до друзів і каже: «Тут наливають тільки морякам». А це жарт, тому другий відрізок робить те саме, бо їх же три, бачте, а тоді останній зав'язується й перетягується посередині. А тоді йде і замовляє напій.

Старий грак знову слушно каркнув.

— Три напої. Правильно. А бармен каже: «Гей, а ти не один з тих берегових мотків шворки?». І він каже, той відрізок шворки каже: «Ні. Я морський вузол». Він морський вузол, розумієте, у портовому барі. Шпилька. Дуже, дуже смішно.

Шпаки ввічливо загомоніли. Граки закивали головами й посхиляли їх набік. Тоді найстаріший грак знову каркнув до Старого Бейлі.

— Ще один? Я вам не ходяча сміхозбірня, знаєте. Дайте подумати...

З намету почувся якийсь звук, глибокий і биткий, як удари далекого серця. Старий Бейлі поквапився всередину. Звук долинав зі старої дерев'яної скрині, в якій Бейлі тримав те, що цінував найбільше. Він розкрив скриню. Биткий звук став набагато гучнішим. Маленька срібна коробочка лежала на

скарбах Старого Бейлі зверху. Він заліз до скрині шишкуватою рукою і витяг її. Всередині коробки ритмічно засвічувався й згасав, як серцебиття, червоний вогник, що світив крізь срібну філігрань і щілини та кріплення.

— Він у халепі, — сказав Старий Бейлі.

Найстаріший грак прокаркав питання.

— Ні. Це не жарт. Це маркіз, — сказав Старий Бейлі. — Він у глибокій халепі.

Ричард подужав половину другої тарілки, коли Серпентина відіпхнула свого стільця назад.

— Гадаю, що виконала свій обов'язок гостинності, — сказала вона. — Дитино, юначе, гарного вам дня. Мисливице... — вона замовкла. Провела схожим на кіготь пальцем від вуха до підборіддя Мисливиці. — Ти завжди бажана гостя. — Вона владно кивнула їм, встала і пішла геть у супроводі своєї дворецької з осиною талією.

— Нам треба йти, — сказала Мисливиця. Вона підвелася, і Дуері з Ричардом неохоче зробили те саме.

Вони пройшли коридором, що був завузкий навіть для двох. Піднявшись якимись сходами, вони перейшли в темряві залізний місток. Внизу гуркотіли потяги метро. Вони увійшли до чогось, що здавалося нескінченною мережею підземних коридорів, які пахли сирістю й цвіллю, цеглою, каменем і часом.

— Твій колишній бос, га? Вона наче доволі мила, — сказав Ричард Мисливиці. Та змовчала.

Дуері, що виглядала трохи пригніченою, сказала:

— Коли в Долішньому хочуть, щоб діти не бешкетували, то кажуть їм: «Поводься пристойно, бо зараз прийде Серпентина й забере тебе».

— Ото, — сказав Ричард. — І ти працювала на неї, Мисливице?

— Я працювала на всіх Сімох сестер.

— Я думала, що вони не балакали одна з одною вже, не знаю, не менше тридцяти років, — сказала Дуері.

— Може бути. Але тоді вони ще балакали.

— То скільки ж тобі років? — спитала Дуері. Ричард був радий, що вона це зробила; сам би він ніколи не наважився.

— Стільки, скільки й моєму язичку, — поважно сказала Мисливиця, — і трохи більше, ніж моїм зубам.

— Хай там як, — сказав Ричард безтурботним голосом того, чиє похмілля минуло, і хто знав, що десь над їхніми головами стояв прекрасний день, — а було непогано. Смачна їжа. І ніхто не намагався нас убити.

— Впевнена, що ця обставина зміниться ще до кінця дня, — правильно передбачила Мисливиця. — Куди йти, щоб утрапити до Чорних братів, міледі?

Дуері зупинилася й зосередилася.

— Рушимо над річкою, — сказала вона. — Туди.

— Він уже притомніє? — спитав містер Круп.

Містер Вандемар штрикнув маркізове розпростерте тіло одним довгим пальцем. Той дихав дуже поверхово.

— Ще ні, містере Круп. Здається, я його зламав.

— Вам слід обережніше поводитися зі своїми іграшками, містере Вандемар, — сказав містер Круп.

11

А ти чого прагнеш? — спитав Ричард Мисливицю. Вони трое надзвичайно обачно ступали берегом підземної річки. Вузька стежка, що звивалася вздовж темного каміння, яке стриміло з кладки гострими краями, була слизькою. Ричард з острахом дивився, як сіра вода бігла й переливалася на відстані простягнутої руки від нього. Бувають річки, з яких можна вилізти, якщо впадеш у них — ця ж була інша.

— Прагну?

— Ну, — сказав він. — Особисто я намагаюся повернутися до справжнього Лондона і до свого старого життя. Дуері хоче дізнатися, хто вбив її родину. А ти чого прагнеш? — Вони просувалися уздовж берега крок за

кроком, і Мисливиця йшла попереду. Вона нічого не відповіла. Річка сповільнилася і влилася в невелике підземне озеро. Вони йшли над водою, світло ліхтарів відбивалося від чорної поверхні, а їхні власні віддзеркалення розмивало річковим туманом.

— То як? — спитав Ричард. Він не чекав ніякої відповіді.

Голос Мисливиці пролунав тихо і твердо. Заговоривши, вона не збилася з кроку.

— Я билася з великим білим сліпим королем алігаторів у тунелях під Нью-Йорком. Він мав тридцять футів завдовжки, розгодований на відходах і лютий у битві. Та я здолала його і вбила. Його очі в темряві здавалися велетенськими перлинами. — Її голос із дивним акцентом лунав у підземеллі й уплітався в імлу і ніч під Землею.

— Я билася з ведмедем, що бродив містом під Берліном. Він убив тисячу людей, а його коричневі пазурі за сотню років почорніли від засохлої крові, але він упав, переможений мною. Коли він умирав, то промовляв слова людською мовою.

Імла низько нависла над озером. Ричарду здавалося, що він бачить істот, про яких вона оповідала, їхні білі обриси, що ширяють у випарах.

— У місті під Калькуттою жив чорний тигр. То був розумний і злющий людоджер завбільшки з невеликого слона. Тигр — то гідний супротивник. Я взяла його голіруч. — Ричард зиркнув на Дуері. Вона уважно слухала Мисливицю: значить, вона теж цього не чула раніше. — І я заб'ю Лондонського Звіра. Кажуть, його шкура щетиниться від мечів, списів і ножів, які в неї встромили ті, що намагалися вбити його, але зазнали невдачі. Його ікла мов бритви, а копита як блискавки.

— Зустрівшись із ним, я вб'ю його або помру сама.

Коли вона говорила про свою здобич, її очі палали. Річкова імла стала густим жовтим туманом.

Десь трохи далі тричі вдарив дзвін, і цей звук рознісся над водою. Розвиднялося. Ричарду здалося, що він бачить навколо приземкуваті обриси

будинків. Жовтаво-зелений туман став густішим, а на смак був як попіл, сажа і тисячолітня міська кіптява. Він чіплявся за їхні ліхтарі й приглушував світло.

— Що це таке? — спитав він.

— Лондонський туман, — сказала Мисливиця.

— Але ж йому поклали край багато років тому, хіба ні? «Закон про чисте повітря», бездимне паливо, все таке? — Ричарду згадалися книжки про Шерлока Холмса, які він читав у дитинстві. — Як цей туман тоді називали?

— Гороховий суп, — сказала Дуері. — Або лондонський особливий. Густий жовтий річковий туман, змішаний з вугільним димом і всіляким непотребом, що злітав у повітря минулі п'ятсот років. Нагорі таких не було вже, ох, сорок років. А до нас, буває, приходять його привиди. М-м-м. Не привиди. Скоріше, відлуння. — Ричард вдихнув пасмо жовто-зеленого туману й закашлявся.

— Звучить недобре, — сказала Дуері.

— Просто ковтнув туману, — сказав Ричард. Земля стала липкішою і більш болотистою. Вона притримувала Ричардові ноги. — Гаразд, — сказав він, щоб збадьорити себе, — від туману ще ніхто не вмирав.

Дуері глянула на нього великими очима піксі.

— Був у 1952 році такий туман, який, як вважалося, убив чотири тисячі людей.

— Тутешніх? — спитав він. — Під Лондоном?

— Твоїх, — сказала Мисливиця.

Ричард був ладен повірити. Він задумався, чи не затамувати подих, але туман дедалі густішав. Земля під ногами ставала болотистішою.

— Не розумію, — сказав він. — Чому тут бувають тумани, коли нагорі їх уже давно нема?

Дуері почухала носа.

— В Лондоні є такі кишеньки старих часів, де речі й місця залишаються незмінними, як бульбашки в бурштині, — пояснила вона. — В Лондоні багато часу, і він не використовується геть увесь, тож має кудись подітися.

— Мабуть, у мене й досі похмілля, — зітхнув Ричард. — Бо я майже вловив сенс.

Абат знав, що цей день принесе їм паломників. Це знання було частиною його снів; воно оточувало його, мов темрява. Тож день минув в очікуванні, а це, як він знав, було гріхом: миті життя мають бути прожиті; чекати ж значить грішити водночас і проти прийдешнього часу, і проти часу, який він наразі нехтував. Але він все одно чекав. Під час кожної з денних служб і кожної вбогої трапези Абат уважно слухав, чекаючи удару дзвона, чекаючи, коли дізнається, хто вони й скільки їх.

Він усвідомив, що сподівається на чисту смерть. Останній паломник бурмотів і кричав ще майже рік. Абат не вважав власну сліпоту ані даром, ані прокляттям — вона просто була — але навіть так він дякував долі, що не був здатен побачити обличчя нещасного. Брат Гагат, що піклувався про те створіння, ще й досі з криком прокидався від сну, в якому бачив перекошене лице.

Дзвін тричі вдарив пізно по обіді. Абат саме стояв на колінах у вівтарній ніші й міркував про їхній обов'язок. Він зіпнувся на ноги й подався до коридору, де став чекати.

— Отче? — то був голос брата Сажуса.

— Хто зараз на варті на мосту? — спитав його Абат. Його голос був на диво глибоким і мелодійним для такого віку.

— Соболь, — долинула з темряви відповідь. Абат простягнув руку, узяв молодого парубка за лікоть і повільно рушив з ним коридорами абатства.

Твердої землі не стало; не стало також і озера. Їхні ноги ляпали й чвакали в жовтому тумані якимось болотом.

— Це огидно, — оголосив Ричард.

Воно набралось в його взуття, проникло крізь шкарпетки й познайомилося з Ричардовими пальцями набагато ближче, ніж Ричардові б того хотілося.

Перед ними здіймався з болота міст, а коло виходу на нього стояла вдягнута в чорне постать. Чоловік носив чорний одяг домініканського ченця. Його шкіра потемніла, мов стара коричнева деревина. То був високий чоловік, що тримав у руках дерев'яного посоха заввишки із себе.

— Ані руш, — погукав він. — Назвіть свої імена і стан.

— Я леді Дуері, — сказала Дуері. — Дочка Портико з Дому Арки.

— Я Мисливиця. Її охоронниця.

— Ричард Мейг'ю, — сказав Ричард. — Промоклий.

— І ви хочете пройти?

Ричард виступив наперед.

— Якщо чесно, то так. Ми прийшли по ключа.

Чернець нічого не сказав. Він підняв посоха і легенько штовхнув ним Ричарда в груди. Ричардові ноги поїхали, і він упав у болотисті води або — якщо точніше описувати склад субстанції — у водянисте болото. Чернець трохи почекав, щоб подивитися, чи не підскочить Ричард угору й не почне бійку. Ричард не почав.

А Мисливиця почала.

Ричард підвівся з болота і вперше в житті з роззявленим ротом спостерігав за боєм на посохах. Чернець був вправний. Він був більший за Мисливицю і, як підозрював Ричард, сильніший. Мисливиця ж була швидша за ченця. Дерев'яні посохи стукали й грюкали в імлі.

Посох ченця раптом приклався до ребер Мисливиці. Вона впала в болото. Він підійшов близько — надто близько — і зрозумів, що падіння було удаваним, а тоді її посох сильно і точно ударив його під коліна, і ноги перестали тримати його вагу. Чоловік упав у болотисту жижу, і Мисливиця приставила кінець свого посоха до його шиї ззаду.

— Годі, — сказав голос із мосту.

Мисливиця відступила крок назад, знову ставши коло Ричарда й Дуері. Вона навіть не спітніла. Великий чернець піднявся з болота з розбитою губою. Він низько вклонився Мисливиці, а тоді пішов до краю мосту.

— Хто вони, брате Соболю? — погукав голос.

— Леді Дуері, донька лорда Портико з Дому Арки; Мисливиця, що охороняє її, і Ричард Мейг'ю, їхній супутник, — прошепотів брат Соболю розбитими губами. — Вони здолали мене в чесній бійці, брате Сажусе.

— Нехай підійдуть, — сказав голос.

Вони пішли за Мисливицею до мосту. На горбку того мосту на них чекав інший чернець — брат Сажус. Він був молодший і нижчий за першого зустрітого ними ченця, але одягнений так само. Його шкіра була насичено коричнева. Далі в жовтому тумані виднілися інші вбрані в чорне постаті. То й були Чорні браття, усвідомив Ричард. Другий чернець зирнув на їхню трійцю, а тоді зачитав:

Крутну раз головою — й не стане перепони,

Крутну я нею вдруге — й не відпущу до скону.

Обличчя я не маю, зубами я кривий.

Візьми та відгадай-но: хто я такий?

Дуері виступила наперед. Вона облизнула губи й заплющила очі.

— Крутну раз головою... — сказала вона, міркуючи про себе. — Зубами я кривий... не стане пере... — Тоді її обличчям розтеклася усмішка. Вона глянула на брата Сажуса. — Ключ, — сказала вона. — Відповідь: ти ключ.

— Мудро, — визнав брат Сажус. — Ви пройшли два кроки. Залишився один.

З жовтого туману вийшов дуже старий чернець й обережно пішов до них, тримаючись однією вузлуватою рукою за кам'яне поруччя мосту. Дійшовши до брата Сажуса, він зупинився. Його очі були сизі й синьо-білі, непроникні від товстих катаракт. Ричарду він одразу сподобався.

— Скільки їх? — спитав він молодшого ченця глибоким спокійним голосом.

— Троє, отче.

— І один з них здолав першого воротаря?

— Так, отче.

— А інший правильно відповів другому воротареві?

— Так, отче.

В голосі старого пролунав жаль.

— Тож той, що залишився, мусить стати перед Випробуванням Ключа.

Нехай він чи вона виступить наперед.

— О ні, — сказала Дуері.

Мисливиця мовила:

— Дозвольте мені піти замість нього. Я стану перед випробуванням.

Брат Сажус похитав головою.

— Ми не можемо цього дозволити.

Коли Ричард був малий, він поїхав у шкільну подорож до місцевого замку. Разом з однокласниками він видерся на численні сходи до найвищої точки того замку — частково зруйнованої башти. Вони скупчилися нагорі, а вчитель розповідав їм про всі землі, що лежали внизу навкруги. Навіть у тому віці Ричард недобре переносив висоту. Він учепився за поруччя, заплющив очі й намагався не дивитися вниз. Учитель сказав, що з вершини старої башти до підніжжя пагорба, на якому вони стояли, було триста футів, і що коли хтось із них впустив би з вершини башти монетку, вона набрала б достатньо сили, щоб пробити череп людини вниз, розколоти його, мов кулею. Тієї ночі Ричард не міг заснути, уявляючи, як монетка падає зі швидкістю блискавки. Така маленька, але смертоносна, коли її кинути...

Випробування.

Усвідомлення вдарило Ричарда монеткою. Такою, що має силу блискавки.

— Секундочку, — сказав він. — Не женіть. Ем — випробування. Хтось із нас має його пройти. Хтось, хто не борюкався в багнюці й кому не випало відповісти на загадку... — Він лепетав. Він чув, що лепече, але йому було байдуже.

— Це ваше випробування, — спитав Ричард Абата. — Наскільки сильно воно випробовує? Це таке випробування, як навідати вреднючу пристаркувату

родичку, чи таке, де треба занурювати руку до вару, щоб побачити, як швидко з неї злізе шкіра?

— Прошу сюди, — сказав Абат.

— Він вам не потрібен, — сказала Дуері. — Візьміть когось із нас.

— Вас прийшло троє. У нас три перепони. Кожен із вас проходить по одній — це справедливо, — сказав Абат. — Якщо він пройде випробування, то повернеться до вас.

Легкий вітерець трохи розігнав туман. Інші темні постаті тримали арбалети. Усі арбалети були націлені на Ричарда, Мисливицю або Дуері.

— Нам потрібен ключ... — сказав Ричард Абатом тихим голосом.

— Так, — благодушно мовив Абат.

— Це для ангела, — пояснив Ричард.

— Так, — сказав Абат. Він простягнув долоню й знайшов зігнуту в лікті руку брата Сажуса.

Ричард стишив голос ще більше.

— Слухайте, хіба ж можна відмовляти ангелові, особливо коли носиш таке вбрання, як ваше... чого б нам просто не пропустити те випробування? Можете просто мені його віддати, а я скажу їм, що ми випробувалися.

Абат почав спускатися ухилом мосту. Внизу на них чекали відчинені двері. Ричард пішов за ним. Іноді вибору просто немає.

— При заснуванні нашого ордена, — сказав Абат, — нам довірили цей ключ. Це одна з найсвятіших і наймогутніших священних реліквій з усіх. Ми зобов'язані віддати його, але лиш тому, хто пройде випробування і доведе, що гідний цього.

Вони йшли вузькими звивистими коридорами, і за Ричардом тягнувся слід мокрого бруду.

— Якщо я завалю випробування, то ключа ми не отримаємо, так?

— Так, сину мій.

Ричард зважив на це.

— А можна буде повернутися для другої спроби?

Брат Сажус кашлянув.

— Навряд чи, сину мій, — сказав Абат. — Якщо так трапиться, то ти, скоріш за все... — він помовчав, а тоді сказав: — не будеш цим цікавитися. Але не нервуй, може, саме тобі пощастить здобути ключа, га? — В його голосі почулося моторошне силкування підбадьорити його, страшніше за будь-яку можливу спробу його залякати.

— Ви вб'єте мене?

Абат дивився вперед молочно-блакитними очима. В його голосі почувся осуд.

— Ми праведні люди, — сказав він. — Ні, вбиває тільки випробування.

Вони зійшли сходами у низьку, схожу на крипту кімнату з дивно прикрашеними стінами.

— А тепер, — сказав Абат, — усміхнися!

Почувся електричний розряд спалаху фотокамери, і Ричарда на мить осліпило. Коли він знову зміг щось бачити, брат Сажус опустив стару й пошкрябану фотокамеру «Полароїд» і висмикнув з неї знімок. Чернець почекав, поки знімок проявиться, а тоді причепив його до стіни.

— Ця стіна присвячена тим, хто не витримав, — зітхнув Абат. — Ми дбаємо, щоб жоден з них не був забутий, бо несемо й меморіальний тягар.

Ричард дивився на обличчя. Кілька полароїдних знімків; двадцять чи тридцять інших фотографій, трохи сепій і дагеротипів; а після того — ескізи олівцем, акварелі й мініатюри. Вони повністю вкривали одну стіну. Браття робили це вже дуже довго.

Дуері тремтіла.

— Я така дурна, — пробурмотіла вона. — Я мала здогадатися. Нас троє. Мені не можна було йти сюди одразу.

Голова Мисливиці поверталася з боку в бік. Вона запам'ятала положення кожного з ченців і кожного арбалета; вона вирахувала шанси вивести Дуері за вигин мосту спочатку неушкодженою, тоді з незначними ушкодженнями для

них обох, і нарешті, з серйозним пораненням для себе і незначним — для Дуері. Зараз вона вираховувала заново.

— І що б ти зробила по-іншому, якби таки здогадалася? — спитала вона.

— Для початку, я б не привела сюди його, — сказала Дуері. — Я б узяла маркіза.

Мисливиця схилила голову набік.

— Ти йому довіряєш? — прямо спитала вона, і Дуері зрозуміла, що йдеться про де Карабаса, а не про Ричарда.

— Так, — сказала Дуері. — Більш-менш довіряю.

Двома днями раніше Дуері виповнилося п'ять років. Того дня ринок влаштували у ботанічному саду в К'ю, і батько взяв її з собою на честь дня її народження. То був її перший ринок. Вони стояли в павільйоні з метеликами, оточені яскраво забарвленими крильцями невагомих створінь, що гіпнотизували й заворожували її, коли раптом батько схилився до неї.

— Дуері, — сказав він. — Повільно розвернися й поглянь он туди.

Вона розвернулася й поглянула. Коло дверей стояв темношкірий чоловіку великому пальті, його чорне волосся було зав'язане в довгого хвоста. Він розмовляв з двома золотошкірими близнюками, молодими чоловіком і жінкою. Жінка плакала, як плачуть дорослі, з усіх сил намагаючись стриматися й ненавидячи свій плач, коли він все одно виривається назовні, що робить їх водночас бридкими й смішними. Дуері повернулася до метеликів.

— Побачила його? — спитав батько. Вона кивнула. — Він кличе себе маркізом де Карабасом, — сказав він. — Він шахрай, ошуканець і, можливо, певною мірою навіть чудовисько. Якщо втрапиш у біду — йди до нього. Він захистить тебе, доню. Він мусить.

Дуері знову глянула на того чоловіка. Він поклав руки на плечі обом близнюкам, і тепер вів їх до виходу; а коли виходив, то дивно подивився просто на неї й неймовірно широко усміхнувся, а тоді ще підморгнув.

Ченці, що оточили їх, стояли в тумані темними привидами. Дуері подала голос.

— Перепрошую, брате, — гукнула вона до брата Соболя. — Але як щодо нашого друга, який пішов по ключ? Що станеться з нами, якщо він не впорається?

Він ступив до них, повагався, а тоді сказав:

— Ми виведемо вас звідси й відпустимо.

— А що буде з Ричардом? — спитала вона й побачила, як він сумно хитає головою під каптуром. — Треба було привести маркіза, — сказала Дуері й подумала, де маркіз міг бути зараз і що міг робити.

Маркіз висів розіп'ятий на великій Х-подібній дерев'яній конструкції, яку містер Вандемар збив з кількох старих піддонів, уламків стільця, дерев'яної хвіртки й чогось схожого на колесо воза. Він також використав більшу частину іржавих цвяхів з великої коробки. Містер Круп наглядав за процесом і підкидав слушних зауважень у перервах між походами шпиталем у пошуках корисного приладдя. Наразі містер Вандемар стояв на драбині, тягаючи всю конструкцію з маркізом на ній туди й сюди.

— Трохи вище, — гукав містер Круп, що стояв на землі. — Трохи лівіше. Так. Згодиться. Дуже добре.

Вони вже дуже давно нікого не розпинали.

Руки й ноги маркіза де Карабаса були широко розведені хрестом. Іржаві цвяхи проходили крізь долоні й ступні. Він також був прив'язаний в поясі мотузкою. Зараз він був непритомний. Уся конструкція висіла в повітрі на кількох мотузках у кімнаті, що колись була кафетерієм для шпитального персоналу. Внизу, на землі, містер Круп сортував чималий насип гострих предметів, від бритв і кухонних ножів до покинутих скальпелів з ланцетами й численних цікавинок, які містер Вандемар знайшов у колишньому стоматологічному відділенні. Була тут також і кочерга з котельної.

— Чого б вам не подивитися, як він там, містере Вандемар? — спитав містер Круп.

Містер Вандемар витягнув молотка й потикав ним у маркіза на пробу.

Маркіз де Карабас не був хорошою людиною, і знав себе досить добре, щоб мати цілковиту певність у тому, що він також не був хоробрим. Він давно вирішив для себе, що світ, як Насподі, так і Нагорі — це місце, де всі хочуть бути обдуреними, і з цією метою він назвався іменем казкової брехні, і створив себе — одяг, манеру, поведінку — як жарт світового масштабу.

Він відчував тупий біль у зап'ястях і ступнях, а ще йому ставало дедалі важче дихати. Він більше нічого не міг досягти, удаючи непритомність, тож підвів голову, наскільки зміг і плюнув згустком брунатної крові в обличчя містера Вандемара.

Оце було хоробро, подумалося йому. І по-дурному. Мабуть, йому б дали швидко померти, якби він цього не зробив. Тепер же, безсумнівно, його мучитимуть сильніше.

І можливо, завдяки цьому смерть прийде швидше.

Відкритий чайник сердито кипів. Ричард стежив за бульбашками в воді й густою парою, і думав, що вони збираються з нею робити. Його уява радо підкинула йому безліч варіантів, більшість з яких були неймовірно болючими, але жоден з яких не виявився правильним.

Окріп залили до заварника, куди брат Сажус укинув ще три ложки висушеного й потовченого листя. Отриману рідину через ситечко розлили у три порцелянові чашки. Абат підвів сліпу голову, понюхав повітря й усміхнувся.

— Перша частина Випробування Ключа, — сказав він, — це чашка хорошого чаю. Цукру хочеш?

— Ні, дякую, — обережно сказав Ричард.

Брат Сажус додав до чаю трохи молока й передав чашку з блюдечком Ричардові.

— Він отруєний? — спитав він.

Здавалосьь, що Абат майже образився.

— Сили небесні, та ні ж бо.

Ричард сьорбнув чаю, що на смак був більш-менш схожий на будь-який інший випитий ним чай.

— Але це частина випробування?

Брат Сажус узяв Абатові долоні й поклав до них чашку чаю.

— Якщо можна так висловитися, — сказав Абат. — Ми завжди наливаемо претендентам чашку чаю, перш ніж вони почнуть. Це частина випробування для нас. Не для тебе. — Він відпив чаю, і блаженна усмішка розійшлася його старечим обличчям. — Доволі непоганий чай, як на обставини.

Ричард поставив свою чашку, майже не торкнувшись напою.

— Ви не заперечуватимете, — спитав він, — якщо ми зразу перейдемо до випробування?

— Аж ніяк, — сказав Абат. — Аж ніяк. — Він підвівся, і втрюх вони пішли до дверей у дальній частині кімнати.

— А є щось... — Ричард замовк, намагаючись вирішити, про що хоче спитати. Тоді він продовжив: — Ви можете розказати мені щось про це випробування?

Абат похитав головою. Розповідати йому було нічого: він просто підводив претендентів до дверей, а тоді чекав у коридорі годину чи дві, після чого заходив знову й прибирав залишки претендента з келії, і ховав їх у котромусь склепі. А іноді, що було значно гірше, вони не були мертві, хоч ніхто б і не назвав їх живими, і тоді Чорні браття піклувалися про них, як могли.

— Гаразд, — сказав Ричард. Він непереконаливо усміхнувся і додав: — Що ж, веди, Макдуфе.

Брат Сажус наліг на засуви на дверях. Вони відсунулися, грюкнувши, як подвійний постріл. Він потягнув двері на себе. Ричард пройшов крізь них. Брат Сажус зачинив двері за ним і повернув засуви на місце. Він повів Абата до його стільця й знову вклав чашку в долоні старого. Абат пив чай мовчки, а тоді сказав зі щирим жалем у голосі:

— Взагалі, у Шекспіра було сказано «Вдар, Макдуфе!». Але мені не стало духу виправляти. Він видався мені таким приємним юнаком.

12

Ричард Мейг'ю ішов платформою станції метро. То була станція Окружної лінії: на знаку було написано «Чорні браття». Платформа була порожня. Десь вдалині ревів і гуркотів потяг, проганяючи платформою потойбічний вітер, що розметав примірник газети «The Sun» на складові аркуші й поніс чотирьохкольорові жіночі груди й чорно-білі плити й образи геть з платформи й викинув їх на рейки.

Ричард пройшов усією платформою. Тоді він присів на лавку і почекав, чи нічого не станеться.

Нічого не сталося.

Він потер лоба, і йому стало трохи млосно. Коло нього платформою пролунали чийсь кроки, тож він підняв очі й побачив чепурну дівчинку, яка йшла повз нього, тримаючи за руку жінку, що виглядала як більша й старіша версія цієї ж дівчинки. Вони глянули на нього, а тоді доволі демонстративно відвернулися.

— Не підходь до нього надто близько, Мелані, — наставляла жінка дуже розбірливим шепотом.

Мелані дивилася на Ричарда уважно й неприховано, як дивляться діти, без ніяковості чи сором'язливості. Тоді вона глянула на матір.

— А чому такі люди залишаються живі? — поцікавилася вона.

— Бо їм не стає хоробрості усе скінчити, — пояснила матір.

Мелані наважилася на ще один погляд на Ричарда.

— Жалюгідно, — сказала вона.

Вони попрямували платформою далі й невдовзі зникли. Ричард подумав, чи не вигадав цю зустріч. Він спробував пригадати, чому стоїть на цій платформі. Може, він чекає на потяг? А куди він їде? Він знав, що відповідь ховається десь у його голові, десь під рукою, але не міг її торкнутися, не міг витягти її із забуття. Він сидів собі сам і дивувався. Чи це йому сниться? Він

намацав руками червоне пластикове сидіння під собою, потупав об платформу обліпленими засохлим брудом туфлями (звідки той бруд узявся?), торкнувся обличчя... Ні. Це не сон. Де б він не був, усе по-справжньому. Він почувався дивно: відсторонено, пригнічено й жахливо, якимось засмучено. Хтось опустився на сусіднє сидіння. Ричард не підвів очей і не повернув голови.

— Здоров, — сказав знайомий голос. — Як ти, Діку? Все гаразд?

Ричард підвів голову. Він відчув, як його обличчя усміхається, а в груди вдаряє надія.

— Геррі? — спитав він налякано. А тоді: — Ти бачиш мене?

Геррі вискалився.

— Ти завжди був жартуном, — сказав він. — Дуже смішно, друже.

Геррі був одягнений в костюм з краваткою. Він був чисто виголений, і з його зачіски не вибивалася жодна волосина. Ричард усвідомив, як має зараз виглядати сам: брудний, неголений, неохайний...

— Геррі? Я... слухай, я знаю, як виглядаю. Я можу пояснити, — він на мить замислився. — Ні... Насправді не можу.

— То нічого, — втішив його Геррі. Його голос був розважливим і заспокійливим. — Не знаю, як тобі це сказати. Це трохи ніяково. — Він помовчав. — Слухай, — пояснив він, — насправді мене тут нема.

— А от і є, — сказав Ричард.

Геррі співчутливо похитав головою.

— Ні, — сказав він. — Може, це тебе переконає, — сказав Геррі.

Він підняв руки до обличчя, натиснув на нього, і почав розминати й виліплювати. Його обличчя піддавалося, як тепла жувачка для рук.

— Так краще? — спитала особа, котра була Геррі, дратівливо знайомим голосом. Ричард упізнав його нове обличчя: він голив його майже кожного будня відтоді, як закінчив школу, він чистив його зуби, давив на ньому цятки й, бувало, бажав, щоб воно було більше схожим на обличчя Тома Круза чи Джона Леннона, чи взагалі — на будь-чиє інше. Безперечно, то було його власне обличчя.

— Ти сидиш на станції «Чорні браття» у ранкову пікову годину, — невимушено розповідав інший Ричард. — Ти говориш сам до себе. А тобі ж відомо, що люди кажуть про тих, хто говорить сам до себе. Просто зараз ти трошки підсунувся до здорового глузду.

Промоклий, брудний Ричард подивився в обличчя чистого, добре одягненого Ричарда і сказав:

— Я не знаю, хто ти такий і що хочеш зробити. Але твоя позиція не дуже переконлива, бо ти не надто на мене схожий. — То була брехня, і він це знав.

Його інше обличчя усміхнулося й похитало головою.

— Я — це ти, Ричарде, — сказав він. — Я те, що залишилося від твого психічного здоров'я...

То була не огидна луна його власного голосу, яку він чув на автовідповідачах, диктофонах чи домашніх відео, не та страхотлива пародія на голос, що намагалася видати себе за нього: чоловік говорив справжнім Ричардовим голосом, тим, який він чув у голові, коли розмовляв, дзвінким і справжнім.

— Зосередься! — крикнув чоловік з Ричардовим обличчям. — Озирнися довкола, спробуй побачити людей, спробуй побачити правду... ти вже ближчий до реальності, ніж був цілий тиждень...

— Це маячня, — сказав Ричард різко й відчайдушно.

Він похитав головою, заперечуючи все, що сказало його інше «я», та однак глянув на платформу, гадаючи, що він має побачити. Тоді щось блимнуло в куточку його ока. Він повернув голову в той бік, але воно зникло.

— Дивись, — прошепотів його двійник. — Побач.

— Що побачити? — він стояв на порожній, тьмяно освітленій платформі, схожій на закинутий мавзолей. А тоді...

Шум і світло вдарили його, мов пляшкою по обличчю — він стояв на станції «Чорні браття» в пікову годину. Люди ринули повз нього — гамірний хаос світла, руху і штовхання. Коло платформи стояв потяг метро, і Ричард побачив у його вікні власне віддзеркалення. Він виглядав скаженим, на

обличчі відросла тижнева борода, у ній навколо рота позасихала їжа, одне око нещодавно підбили, а на носі збоку виріс люто-червоний карбункул нариву; він був брудний, укритий чорною засохлою грязюкою, що заповнила всі пори й поселилася під нігтями, його очі почервоніли й підпухли, волосся пожирнішало й сплуталося. Він був причинним волоцюгою, що стояв посеред людної станції метро в розпал пікової години.

Ричард сховав обличчя в долонях.

Коли він підвів погляд, інші люди зникли. На платформі знову стемніло, і він був сам. Він сів на лавку й заплющив очі. Чиясь рука знайшла його руку, потримала її трохи, а тоді стисла. То була жіноча рука; Ричард відчув знайомі парфуми.

Інший Ричард сидів ліворуч від нього, а Джесика тепер сиділа праворуч, тримаючи його руку в своїй і співчутливо на нього дивлячись. Він ніколи не бачив на її обличчі такого виразу.

— Джесі? — спитав він.

Джесика похитала головою. Вона випустила його руку.

— Боюся, що ні, — сказала вона. — Я — це теж ти. Але ти мусиш послухати, любий. Ти зараз найближчий до дійсності, ніж був за...

— Ви, народ, повторюєте, що я найближчий до дійсності, до здорового глузду, але я не знаю, про що ви... — він замовк. А тоді до нього щось повернулося. Він глянув на іншу версію себе, а тоді на жінку, котру кохав. — Це що, частина випробування? — зажадав знати він.

— Випробування? — спитала Джесика. Вони обмінялася стурбованими поглядами з іншим-Ричардом-котрий-насправді-ним-не-був.

— Так. Випробування. З Чорними браттями, що живуть під Лондоном, — сказав Ричард. І коли він це вимовив, спогад став справжнішим. — Є ключ, якого я повинен дістати для ангела на ім'я Ізлінтон. Якщо я дістану йому ключа, він поверне мене додому... — В роті йому пересохло, і він не зміг продовжувати.

— Послухай себе, — м'яко сказав інший Ричард. — Ти хоч розумієш, наскільки це сміховинно звучить?

Здавалось, що Джесика силкується не заплакати. Її очі волого блищали.

— Ти не проходиш жодних випробувань, Ричарде. Ти... у тебе був якийсь нервовий зрив. Кілька тижнів тому. Ти просто посипався. Я розірвала наші заручини — ти ж бо поведився так дивно, неначе став геть іншою людиною, а я... я не змогла витримати... А тоді ти зник... — Її щоками побігли сльози, і вона урвала себе, щоб висякатися в хустинку.

Заговорив інший Ричард.

— Я бродив, самотній і навіжений, лондонськими вулицями, спав під мостами, їв із урн і контейнерів. Тремтячий, загублений, самотній. Бурмотів під носа, балакав з людьми, яких не існувало...

— Мені так шкода, Ричарде, — сказала Джесика. Тепер вона плакала, і її обличчя стало скривлене й непривабливе. З вій потекла туш, а ніс почервонів. Він раніше ніколи не бачив, як вона горює, і зрозумів, як йому хочеться позбавити її цього болю. Ричард простягнув до неї руку, хотів обійняти її, втішити й заспокоїти, але світ ковзнув убік, перекрутився, змінився...

Хтось перечепився через нього, лайнувся і пішов геть. Ричард лежав на платформі ниць посеред галасливої пікової години. Бік його обличчя був липкий і холодний. Він відірвав голову від землі. Він лежав у калюжі власного блювотиння. Принаймні, він сподівався, що власного. Перехожі дивилися на нього з огидою або, кинувши один швидкий погляд, відверталися геть.

Він витер обличчя долонями й спробував підвестися, але чомусь геть не міг пригадати, як це робиться. Ричард почав скиглити. Він міцно заплющив очі й не квапився розплющувати. А коли розплющив, за тридцять секунд, годину чи день, на платформі панував напівморок. Навколо не було видно ані душі.

— Агов? — погукав він. — Будь ласка, допоможіть!

Геррі сидів на лавці й дивився на нього.

— Що, тобі й досі потрібен хтось, хто б казав, що робити? — Геррі підвівся й підійшов туди, де стояв Ричард. — Ричарде, — настирливо повторив він. — Я — це ти. Я можу порадити тобі лиш те, що ти сам собі радиш. Якщо, звісно, ти не надто сильно боїшся цю пораду почути.

— Ти не я, — сказав Ричард, але сам у це вже не вірив.

— Торкнися мене, — сказав Геррі.

Ричард простягнув руку: вона тицьнулася в обличчя Геррі, увім'яла і спотворила його, ніби увійшовши в теплу жувальну гумку. Ричард не відчув на руці нічого, крім повітря. Він витяг пальці з обличчя Геррі.

— Бачиш? — сказав Геррі. — Мене тут нема. Є тільки ти, що ходиш цією платформою, балакаєш сам до себе й намагаєшся набратися хоробрості для...

Ричард не хотів нічого говорити, але його губи поворухнулися, і він почув власний голос:

— Намагаюсь набратися хоробрості для чого?

З гучномовців долинув низький спотворений голос, що пролунав платформою.

— Лондонський метрополітен перепрошує за затримки потягів, що пов'язані з інцидентом на станції «Чорні браття».

— Для того, щоб зробити це, — сказав Геррі, нахиливши голову набік. — Стати інцидентом на станції «Чорні браття». Закінчити все. Твоє життя — безрадісний, позбавлений любові, порожній обман. У тебе немає друзів...

— У мене є ти, — прошепотів Ричард.

Геррі зміряв Ричарда відвертим поглядом.

— Я вважаю, що ти гімнюк, — сказав він. — Посміховисько ходяче.

— У мене є Дуері, Мисливиця й Анестезія.

Геррі всміхнувся. В тій усмішці був справжній жаль, і він дошкулив Ричарду більше, ніж могла дошкулити ворожість чи ненависть.

— Інші твої уявні друзі? Ми всім офісом сміялися над твоїми тролями. Пам'ятаєш їх? На столі стояли.

Він засміявся. Ричард теж почав сміятися. Усе це було надто жахливо — не залишалося нічого іншого, як реготати. Трохи згодом він вгамувався. Геррі поліз рукою до кишені й видобув маленького пластмасового троля. Той мав пухнасте фіолетове волосся. Колись він стояв на моніторі Ричардового комп'ютера.

— Ось, — мовив Геррі. Він кинув троля Ричардові. Той спробував упіймати його; він простягнув руки, але троль пролетів крізь них, наче їх і не існувало. Ричард упав навколішки й провів руками по підлозі порожньої платформи, намагаючись намацати троля. Тоді йому здалося, що троль — то єдиний фрагмент справжнього життя, який у нього залишився, що коли він зможе повернути троля, то, можливо, зможе повернути все...

Спалах.

Знову пікова година. Потяг вивергнув сотні пасажирів на платформу, інші сотні намагалися залізти в нього, а Ричард стояв навколішках, і його копали й штовхали пасажири. Хтось сильно наступив йому на пальці. Він пронизливо закричав й інстинктивно запхнув пальці до рота, наче дитина, що обпеклася. На смак вони були огидні, але він не зважав — він бачив троля на краю платформи за якихось десять футів од себе, тож повільно поповз платформою крізь натовп на всіх чотирьох. Люди проклинали його; він плутався під їхніми ногами; вони його штурхали. Він і гадки не мав, що десять футів так важко подолати.

Поки Ричард повз, він чув пискливе хихотіння і роздумував, кому воно могло належати. Хихотіння було тривожне, лихе й чудернацьке. Він замислився, що за навіжена людина може так хихотіти. Він ковтнув, і хихотіння стихло, і тоді він зрозумів.

Він майже досяг краю платформи. Літня жінка зайшла до вагона, і, ступаючи всередину, зіпхнула троля у темряву, до глибокої прогалини між потягом і платформою.

— Ні, — сказав Ричард. Він і досі сміявся недоладним свистячим сміхом, але очі йому защипало від сліз, і сльози потекли щоками. Він утер їх руками, від чого очі защипало ще сильніше.

Спалах.

Платформа знову стала покинутою й темною. Ричард зіпнувся на ноги й нетвердо пройшов останні кілька футів до краю платформи. Він бачив там, на колії, за третьою рейкою, невелику ляпку фіолетового — свого троля. Ричард глянув прямо вперед — на стіні з іншого боку рейок висіли величезні афіші. Афіші рекламували кредитні картки, спортивне взуття й відпочинок на Кіпрі. Під його поглядом афіші змінювалися й мутували.

З'явилися нові слогани:

ЗАКІНЧИ ВСЕ

— наполягали на одній афіші.

ПОЗБАВ СЕБЕ УСІХ ПЕЧАЛЕЙ

БУДЬ ЧОЛОВІКОМ — ПІДВЕДИ РИСКУ

УСКОЧ У ФАТАЛЬНУ ПРИГОДУ ВЖЕ СЬОГОДНІ

Він кивнув. Він балакав сам із собою. На афішах насправді написано геть інше. Так, він говорив сам із собою, і настала пора нарешті до себе прислухатися. Він чув гуркіт недалекого потяга, що прибував на станцію. Ричард стиснув зуби й почав розхитуватися вперед і назад, ніби його й досі штурхали пасажири, хоч він стояв на платформі сам.

Потяг наближався до нього, його фари світили з тунелю, мов очі страхітливого дракона з дитячого кошмару. І саме тоді він зрозумів, як мало потрібно докласти зусиль, щоб позбутися болю, — прибрати увесь біль, що він відчував зараз, і весь біль, що він міг би відчути в подальшому житті, взяти й назавжди його здихатися. Він запхнув руки глибоко в кишені й вдихнув на повні груди. Буде легко. Секунда болю — а тоді все буде закінчено й завершено...

Він знайшов щось у кишені й покрутив предмет між пальцями — то було щось гладеньке, тверде й більш-менш сферичне. Він витягнув його з кишені й

оглянув — кварцева намистина. А тоді він пригадав, як підібрав її. То було на протилежному краї нічного мосту. Шматочок кварцу був частиною намиста Анестезії.

А тоді звідкись, чи то зсередини його голови, чи то ззовні, він почув слова щуровустки:

— Тримайся, Ричарде.

Він не знав, чи допомагав йому хтось в цю мить. Він підозрював, що насправді балакав сам із собою. Тепер заговорив справжній він, і нарешті він таки прислухався.

Він кивнув і повернув намистину до кишені, а тоді стояв і чекав, поки підійде потяг. Той прибув на платформу, сповільнився й завмер.

Двері з шипінням відчинилися. Вагон був заповнений людьми усіх родів і видів, і всі вони були, безперечно, доволі мертвими. Були там свіжі трупи із рваними й різаними ранами на горлі чи дірками від куль у скронях. Були старі розчленовані тіла. Були вкриті павутинням кадаври, що трималися за поручні, і пухирчасті створіння, що гойдалися на сидіннях. Здавалося, що кожен мрець, наскільки можна було судити, загинув од власної руки. Деякі тіла були чоловічі, а деякі — жіночі. Ричард подумав, що деякі з цих облич він бачив прикріпленими на довгій стіні, але вже не міг пригадати ані де це було, ані коли. У вагоні тхнуло, як могло би тхнути в морзі під кінець довгого спекотного літа, якби десь на його початку безповоротно зламалося холодильне обладнання.

Ричард гадки не мав, ким він тепер був, не знав, що правда, а що ні, не знав, чи повівся він хоробро, а чи боягузливо, сказано чи розсудливо, але він знав, що робити далі. Він зайшов до вагона, і світло згасло.

Засуви відсунулися, двічі гучно грюкнувши. Двері до крихітної келії розчинили, впускаючи світло від ламп з коридору.

То була невелика кімната з високою арчастою стелею. З найвищої точки стелі звисав на нитці срібний ключ. Протяг, спричинений відчиненням дверей, примусив ключ гойдатися на нитці й повільно обертатися спочатку в один бік,

а тоді в інший. Абат тримався за руку брата Сажуса, і вони двоє увійшли до келії пліч-о-пліч. Тоді Абат відпустив братову руку й сказав:

— Забери тіло, брате Сажусе.

— Але. Але, отче...

— В чому річ?

Брат Сажус опустився на одне коліно. Абат почув, як він проводить пальцями по тканині й шкірі.

— Він не мертвий.

Абат зітхнув. То була лиха думка, він знав це, але йому чесно здавалося, що миттєва смерть була набагато милосерднішою. Інший варіант був набагато гіршим.

— Один з отих, га? — сказав він. — Що ж робити, ми доглядатимемо нещасне створіння, поки воно не знайде остаточного миру. Веди його до лазарету.

Слабкий голос мовив тихо, але твердо:

— Я не нещасне створіння.

Абат почув, як хтось підвівся на ноги, почув різкий вдих брата Сажуса.

— Я... здається, я пройшов, — сказав голос Ричарда Мейг'ю з раптовою невпевненістю. — Якщо це не продовження випробування.

— Ні, сину мій, — сказав Абат. В його голосі було щось таке, що могло бути захопленням, а могло — жалем.

Запала тиша.

— Я... Гадаю, що тепер випив би ту чашку чаю, якщо ви не проти, — сказав Ричард.

— Аякже, — сказав Абат. — Ходімо.

Ричард дивився на старого. Сизі очі втуплювалися в ніщо. Здавалося, що він радий поверненню Ричарда, але...

— Перепрошую? — шанобливо сказав брат Сажус Ричардові, вриваючи хід його думок. — Не забудь ключа.

— Ох! Так, дякую.

Він справді забув про нього. Потягнувшись рукою, він зімкнув долоню на холодному срібному ключі, що повільно крутився на нитці. Він потягнув, і нитка легко порвалася.

Ричард розтиснув пальці, і з долоні на нього глянув ключ.

— Живу з кривих зубів, — пригадав Ричард. — Хто я такий?

Він поклав його до кишені, в якій вже лежала маленька кварцева намистина, і вони разом вийшли звідти.

Туман почав розсіюватися. Мисливиця була задоволена. Зараз вона була певна, що коли б на те з'явилася необхідність, вона могла б відвести леді Дуері геть від ченців без жодних ушкоджень, а сама б відбулася лиш незначними пораненнями м'яких тканин.

На дальньому краю мосту заворушилися чийсь розмиті обриси.

— Щось відбувається, — сказала Мисливиця до Дуері впівголоса. — Приготуйся тікати.

Браття відступили. Горішняк Ричард Мейг'ю вийшов з туману, крокуючи поруч з Абатом. Здавалося, що Ричард якось змінився. Мисливиця прискіпливо оглянула його, намагаючись вловити ці зміни. Центр тяжіння опустився трохи нижче, ставши більш врівноваженим. Ні... було щось більше за це. Він виглядав менш хлопчакувато. Здавалося, ніби він почав рости.

— Значить, таки й досі живий? — спитала Мисливиця.

Він кивнув, а тоді поліз до кишені й витяг срібного ключа. Він кинув його Дуері, а та впіймала ключа й кинулася до Ричарда, обвивши його руками й стиснувши з усієї сили.

Тоді Дуері відпустила Ричарда й підбігла до Абата.

— Не можу передати вам, що це для нас значить, — сказала вона йому.

Він усміхнувся, слабенько, але люб'язно.

— Нехай Храм і Арка будуть з вами усіма у вашій подорожі Долішнім, — сказав він.

Дуері ввічливо присіла, а тоді, міцно стискаючи ключа в руці, повернулася до Ричарда й Мисливиці. Троє мандрівників пішли мостом геть

від абатства. Браття стояли на мосту, поки вони не зникли вдалині, розчинившись у старому тумані світу під світом.

— Ми втратили ключа, — сказав Абат і собі, і всім довкола. — Боже нам допоможи.

13

Ангелові Ізлінтону снився похмурий і тривожний сон. Велетенські хвилі здіймалися й навалювалися на місто; нічне небо від горизонту до горизонту розколювали розгалужені білі блискавки; дощ лився потоками, і місто тремтіло; пожежі почали розгоратися навколо величного амфітеатру й швидко поширилися містом, кидаючи виклик зливі. Ізлінтон дивився на все з височини, зависши в повітрі, як зависає спостерігач уві сні, і як він завис у ті давно минулі часи. В тому місті стояли будинки в багато сотень футів заввишки, але вони здавалися непомітками на тлі сіро-зелених атлантичних хвиль. А тоді він почув людський крик. В Атлантиді було чотири мільйони людей, і в своєму сні Ізлінтон ясно і чітко чув кожен-кожнісінький з тих голосів, він чув, як вони один за одним кричали, задихалися, горіли, тонули й помирали. Хвилі проковтнули місто, а тоді буря нарешті стихла.

На світанку вже нічого не вказувало на те, що колись тут було місто, не кажучи вже про острів, удвічі більший за Грецію. Від Атлантиди не лишилося нічого, крім роздутих від води тіл дітей, жінок і чоловіків, що плавали на холодних ранкових хвилях, тіл, які сірі й білі картини вже почали клювати своїми жорстокими дзьобами.

Ізлінтон прокинувся. Він стояв у восьмикутнику, позначеному залізними колонами, коло великих чорних дверей з кременю й потьмянілого срібла. Він торкнув студену гладеньку поверхню кременя, відчув холод металу. Торкнувся столу. Легенько пробіг пальцем по стінах. Тоді він пройшов своїми покоями, одним за одним, торкаючись предметів, ніби щоб упевнитися в їхньому існуванні, переконати себе, що він перебуває тут і зараз. Він ішов звичним шляхом, прямуючи гладенькими рівчаками, які за століття

утворилися в камені під його босими ступнями. Досягши кам'яного резервуару, він зупинився, став до нього на коліна й дав пальцям торкнутися холодної води.

Від його пальців поверхня води пішла брижами, розпливаючись луною до країв басейна. Віддзеркалення самого ангела й вогників свічок, що його обрамлювали, затремтіли й змінилися. Тепер він дивився у якийсь підвал. Ангел зосередився на мить. Десь удалині він почув телефонний дзвінок.

Містер Круп підійшов до телефону й узяв слухавку. Здавалося, що він вельми собою задоволений.

— Круп і Вандемар, — гаркнув він. — Видавлюємо очі, викручуємо носи, пробиваємо язики, розколюємо щелепи, ріжемо горлянки.

— Містере Круп, — сказав ангел. — Вони вже здобули ключ. Я хочу щоб ви подбали про безпеку дівчинки Дуері на зворотній дорозі до мене.

— Безпеку — зневажливо повторив містер Круп. — Аякже. Ми подбаємо про її безпеку. Яка пречудова думка — і яка оригінальна. Абсолютно приголомшливо. Більшість людей була б цілком щаслива найняти асасинів для страти, підступного вбивства чи навіть бруталної бойні. Тільки ви, сер, вирішили найняти двох найвправніших зарізак усього часу й простору, а тоді попросити їх подбати про те, щоб якась дівчинка залишилася неушкодженою.

— Ви таки подбайте, містере Круп. Ніщо не має завдати їй шкоди. Дозвольте будь-чому її скривдити — і ви глибоко мене розчаруєте. Зрозуміли?

— Так, — Круп ніяково засовався.

— Щось іще? — спитав Ізлінтон.

— Так, сер, — Круп кашлянув у долоню. — Пам'ятаєте маркіза де Карабаса?

— Звісно.

— Я так розумію, що на маркіза подібна заборона не розповсюджується?..

— Вже ні, — сказав ангел. — Просто захищайте дівчину.

Він витяг руку з води. Тепер у ній відбивалися лиш вогники свічок і ангел приголомшливої, бездоганно андрогінної краси. Ангел Ізлінтон підвівся й повернувся до внутрішніх покоїв очікувати невідворотного приходу відвідувачів.

— Що сказав? — спитав містер Вандемар.

— Сказав, містере Вандемар, що ми абсолютно вільні у виборі того, що робити з маркізом.

Вандемар кивнув.

— А сюди входить його болюче вбивство? — спитав він трохи педантично.

— Так, містере Вандемар, зваживши все ще раз, можу сказати, що входить.

— Це добре, містере Круп. Не хотілося б, щоб нам знову вичитували, — він подивився на скривавлений об'єкт, що висів над ними. — Тоді краще позбутися тіла.

Одне з передніх коліщат возика для товарів із супермаркету пищало і мало виразний потяг відхилятися вліво. Містер Вандемар знайшов цього металевого возика на зарослому травною острівці безпеки на дорозі коло шпиталю. Побачивши його, він зрозумів, що його розміри якраз дозволять везти в ньому тіло. Звісно, він міг нести те тіло й на плечі, але тоді міг би облитися його кров'ю чи іншими рідинами. А в нього ж був тільки цей один костюм. Тож він пхав возика з тілом маркіза де Карабаса тунелем для дощової води, і коліщатко без кінця пищало і тягло возика ліворуч. Містерові Вандемару хотілося б, щоб возика бодай трохи попхав містер Круп. Але містер Круп балакав.

— Знаєте, містере Вандемар, — казав він, — наразі я надто піднесений, надто щасливий, ба навіть безмежно й наласувано екзальтований, щоб жалітися, бурчати чи нарікати... не тепер, коли нам врешті було дозволено зробити те, що ми робимо найкраще...

Містер Вандемар змусив візка вдало увійти в особливо підступний поворот.

— Ви маєте на увазі вбити когось? — спитав він.

Містер Круп засяяв.

— Саме це я й маю на увазі, містере Вандемар, хоробра ви душе, блискучий і шляхетний чоловіче. Однак, ви вже мали вловити приховане «але», що никає під моїм щасливим, життєрадісним і бадьорим фасадом. Мацюпусінька досада, наче крихітний шматочок сирої печінки, що прилип усередині черевика. Ви, безперечно, казали собі: «Ох, не все гаразд у містера Крупа на душі. І я запрошу його зняти тягар із серця, розкрившись мені».

Містер Вандемар позважував трохи ці слова, поки виламував круглі залізні двері між дощовим колектором і тунелем каналізації й продирався крізь них. Тоді він затягнув слідом дротяного візка з тілом маркіза де Карабаса. А тоді, більш-менш упевнившись у тому, що не казав собі нічого подібного, мовив:

— Ні.

Містер Круп пропустив це повз вуха й продовжував:

— ... а тоді, у відповідь на ваші вмовляння, я відкрив би вам, що гризе мене, я б зізнався, що серце мені ятрить необхідність ховати світло наших душ під ковпаком. Ми мали б повісити сумні залишки колишнього маркіза на найвищій шибениці Спіднього Лондона. А не викидати потайки, як спожитого... — Він замовк, підшукуючи точнішого порівняння.

— Пацюка? — почав гадати містер Вандемар. — Хвилястого папужку? Міхура?

Коліщатко візка і не думало вгавати.

Містерові Крупу не сподобалося нічого із запропонованого.

— Та облишмо, — сказав містер Круп. Перед ними відкрився глибокий канал, повний коричневої води. На поверхні тієї води виднілися бруднуваті клапті піни, використані презервативи, іноді — шматки туалетного паперу. Містер Вандемар зупинив свого візка. Містер Круп нахилився, підняв

маркізову голову за волосся й зашипів йому на вухо: — Що скоріше ми закінчимо й забудемо цю справу, то щасливіший я буду. Є інші часи та інші місця, що зможуть запропонувати гідне застосування двом парам майстерних рук з душильною струною і філейним ножем.

Тоді він став рівно.

— Добраніч, милий маркізе. Не забувайте писати.

Містер Вандемар перекинув візка, і маркізове тіло випало з нього й шубовснуло у коричневу воду. А тоді, через те, що в містера Вандемараросло почуття глибокої відрази до візка, він штовхнув до каналу і його, а потім дивився, як його відносить потоком.

Тоді містер Круп високо підніс свого ліхтаря й озирнув місце, де вони стояли.

— Сумно стає від самої думки, — сказав містер Круп, — скільки народу ходитиме вулицями нагорі й ніколи не пізнає краси цих колекторів, містере Вандемар. Цих соборів з червоної цегли у них під ногами.

— Майстерно зведених, — погодився містер Вандемар.

Вони розвернулися до коричневої води спинами й попрямували назад у тунелі.

— З містами як з людьми, містере Вандемар, — тонко спостеріг містер Круп. — Стан кишок надважливий для загального здоров'я.

Дуері повісила ключа на шию на мотузці, яку знайшла в одній з кишень своєї шкіряної куртки.

— Це не дуже безпечно, — сказав Ричард. Дівчина скорчила йому гримасу. — Але ж таки не безпечно, — сказав він.

Вона знизала плечима.

— Гарзд, — сказала. — Підберемо для нього ланцюжка, коли дістанемося ринку.

Вони йшли крізь лабіринт печер і глибоких, вирубаних у вапняку тунелів, що здавалися майже доісторичними.

Ричард загиготів.

— Чого смієшся? — спитала Дуері.

Він вискалився.

— Просто уявив маркізове обличчя, коли він дізнається, що ми дістали у братів ключа без його допомоги.

— Я впевнена, що в нього знайдеться напихваті щось сардонічне, — відповіла вона. — А тоді повернемося до ангела. Тією «довгою і небезпечною дорогою». Що б воно не значило.

Ричардові заманулося сказати: «Гадаю, це значить, що дорога буде довга й небезпечна», і він примусив себе змовчати. Натомість він замилювався малюнками на стінах печер. Каштанові, вохряні й сієнові штрихи зображали агресивних вепрів і полохливих газелей, кудлатих мастодонтів і гігантських лінивців: Ричардові здавалося, що цим малюнкам мало бути по кілька тисяч років, але коли вони звернули за ріг, він помітив намальовані в тому ж стилі зображення вантажівок, домашніх котів, легкових машин, і — на помітно менш поважному місці, неначе бачених лиш іноді й з далекої відстані — літаків.

Жоден з малюнків не розташовувався високо від землі. Ричард подумав, чи не були малярі расою підземних пігмеїв-неандертальців. У цьому дивному світі вони були такі ж імовірні, як і все інше.

— То де буде наступний ринок? — спитав він.

— Гадки не маю, — сказала Дуері. — Мисливице?

Та випірнула з тіні.

— Я не знаю.

Повз них у протилежному напрямку промчала якась маленька постать. Хвилинку по тому інша пара крихітних постатей вже бігла в їхньому напрямку, переслідуючи першу. Коли вони пробігали повз них, Мисливиця викинула руку вбік і вхопила малого хлопця за вухо.

— Йой, — вигукнув він, як би це зробив будь-який хлопчак. — Відпусти! Вона вкрала мого пензля.

— Так і є, — писнув голос далі коридором. — Вкрала.

— Я не крала, — почувся ще вищий і писклявіший голос далі коридором.

Мисливиця вказала на малюнки на стіні печери.

— Це ти намалював? — спитала вона.

Хлопець відповів із захмарною пихою, яку можна побачити лиш у найвеличніших митцях і дев'ятирічних хлопцях.

— Ага, — різко сказав він. — Деякі.

— Непогано, — сказала Мисливиця.

Хлопець люто зиркнув на неї.

— Знаєш місце наступного Плавучого ринку? — спитала Дуері.

— Белфаст, — сказав хлопець. — Сьогодні.

— Дякую, — сказала Дуері. — Сподіваюся, ти повернеш свого пензля.

Відпусти його, Мисливице.

Та відпустила хлопцеве вухо. Він не поворухнувся. Змірявши її поглядом, він скорчив гримасу, аби показати, що він, безперечно і безсумнівно, геть цим не вражений.

— То це ти Мисливиця? — спитав він. Вона скромно всміхнулася йому. Він хмикнув. — Ти найкраща охоронниця у Долішньому?

— Так про мене кажуть.

Хлопець відвів руку назад і знову викинув уперед одним плавним рухом. Тоді він здивовано завмер, розкрив долоню й глянув на неї. А потім спантеличено подивився на Мисливицю. Мисливиця відкрила свою долоню й показала маленького викидного ножика з лиховісним лезом. Вона підняла його вгору, куди хлопець не міг дістати. Він зморщив носа.

— Як ти це зробила?

— Киш звідси, — сказала Мисливиця. Вона склала ножика й жбурнула його хлопцеві, що не озираючись рвонув далі коридором, наздоганяючи свого пензля.

Тіло маркіза де Карабаса долілиць дрейфувало глибоким колектором на схід.

Лондонські колектори починали своє існування як річки й струмки, що текли з півночі на південь (а на південь від Темзи — з півдня на північ) і несли сміття, рештки тварин і вміст нічних горщиків до Темзи, котра, коли їй забагнеться, відносила неприємні субстанції до моря. Ця система працювала більш-менш добре багато літ, аж до року 1858-го, коли неймовірна кількість стоків, створених населенням і промисловістю Лондона, в поєднанні з доволі спекотним літом не спричинила появи феномена, відомого серед сучасників під назвою Великого Смороду — тоді вже сама Темза стала відкритим колектором. Ті, хто міг покинути Лондон, так і вчинили; ті ж, що залишилися, обмотували обличчя вмоченою в карболку тканиною і намагалися не дихати носом. Навіть парламент у 1858 році був змушений піти на канікули раніше, а наступного року в ньому ухвалили програму початку будівництва каналізації. Ті тисячі миль колекторів, що були створені, будували з легеньким ухилом із заходу на схід, а тоді, десь за Гринвічем, стічні води випомповувалися в гирло Темзи, звідки їх зносило до Північного моря. Саме цю подорож здійснювало тіло покійного маркіза де Карабаса, рухаючись із заходу на схід, назустріч сонцю й очисним спорудам.

Щури, що сиділи на високому цегляному виступі й робили те, що роблять щури, коли на них не дивляться люди, побачили, як тіло пропливло далі. Найбільший з них, великий чорний самець, щось зацвікотів. Трохи менша коричнева самиця зацвікотіла у відповідь, а тоді зіскочила з виступу маркізові на спину й пропливла трохи колектором, обнюхала його волосся і пальто, полизькала кров, а тоді доволі ризиковано нахилилася вперед, силкуючись, наскільки можливо, роздивитися обличчя.

Вона зіскочила з голови у брудну воду й старанно погребла до берега, де видряпалася на слизьку цегляну кладку. Пробігши назад виступом, вона знов приєдналася до товаришів.

— Белфаст? — спитав Ричард.

Дуері пустотливо всміхалася й не казала нічого, крім:

— Сам побачиш.

Він змінив курс.

— Звідки ви знаєте, що пацан сказав правду про те, де буде ринок? — спитав він.

— Тут, Насподі, про таке не брешуть. Я... не думаю, що ми взагалі здатні про це збрехати. — Вона замовкла. — Ринок — це щось особливе.

— А звідки малий знав, де буде ринок?

— Хтось йому сказав, — мовила Мисливиця.

Ричард насуплено подумав над цим якусь хвилю.

— А вони звідки дізналися?

— Їм хтось сказав, — пояснила Дуері.

— Але... — він замислився над тим, хто ж таки вирішує, в якому місці відбудеться подія, і як це знання потім розповсюджується. Він намагався скласти питання так, щоб воно не прозвучало по-дурному.

Милозвучний жіночий голос спитав із темряви:

— Пс-с. Не знаєте місце наступного ринку?

Власниця голосу виступила на світло. Вона носила срібні прикраси, а темне волосся було бездоганно вкладене. Вона була дуже бліда і вбрана в довгу сукню з гагатово-чорного оксамиту. Ричард миттєво зрозумів, що бачив її раніше, але йому знадобилося кілька секунд, щоб пригадати, звідки цей спогад — з першого Плавучого ринку, точно — з «Гарродса». Вона всміхнулася до нього.

— Сьогодні, — сказала Мисливиця. — Белфаст.

— Дякую, — сказала жінка. Ричард подумав, що в неї найдивовижніші очі на світі. Вони були кольору бузку.

— Побачимося там, — сказала вона, дивлячись при цьому на Ричарда, а тоді трохи сором'язливо відвернулася, вступила до тіні і зникла.

— Хто то був? — спитав Ричард.

— Вони кличуть себе Оксамитовими, — сказала Дуері. — Вдень сплять унизу, а вночі ходять Горішнім.

— Вони небезпечні? — спитав Ричард.

— Усі небезпечні, — відповіла Мисливиця.

— Слухайте, — сказав Ричард. — Повернімося до ринку. Хто вирішує, де й коли його проводити? І як про це довідуються перші, хто знає? — Мисливиця знизала плечима. — Дуері? — спитав він.

— Я ніколи про це не думала, — вони звернули за ріг. Дуері піднесла лампу вище. — Дуже непогано, — сказала вона.

— І швидко, — додала Мисливиця. Вона торкнулася пальцем малюнка на кам'яній стіні. Фарба ще не висохла. Малюнок зображав Мисливицю, Дуері й Ричарда. І він геть їм не лестив.

Чорний щур шанобливо увійшов до лігва Золотих, опустивши голову й притиснувши вуха. Він проповз уперед, попискуючи й цвіркочучи.

Золоті влаштували своє лігво в купі кісток. Купа ця колись належала шерстистому мамонтові, у далекі холодні часи, коли велетенські кудлаті звірі ходили сніжною тундрою південної Англії з таким виглядом, на думку Золотих, наче все навколо належало їм. Принаймні цього конкретного мамонта Золотим вдалося доволі фундаментально й безповоротно вивести з цієї омани.

Коло підніжжя купи кісток чорний щур вклонився. Тоді він ліг на спину, розтуливши рота, заплющив очі й почекав. Трохи згодом цвіркотіння згори дозволило йому перевернутися знову.

Хтось із Золотих виповз із мамонтового черепа на вершечку кістяної купи й пішов старим піджовклим бивнем. Щур із золотистим хутром був завбільшки з доброго домашнього кота.

Чорний щур заговорив. Золотий трохи подумав і відстрекотів наказ. Чорний щур на мить перекинувся на спину, знову відкривши горло, а тоді сіпнувся, перекрутився й подався своєю дорогою.

Стічний народ, звісно, існував собі й до Великого Смороду, жив у елизаветинських колекторах, або колекторах часів Реставрації, або Регентства, і в подальші часи, коли чимдалі більше лондонських водних шляхів заганялося в труби й криті тунелі, а населення, збільшуючись, створювало дедалі більше

викидів, сміття й відходів; але саме після Великого Смороду, після втілення грандіозного вікторіанського плану з будівництва колекторів, Стічний народ отримав для себе сприятливе середовище. Їх можна було знайти у будь-якій частині й на будь-якій ділянці колекторів, але свої постійні житла вони влаштовували у схожих на церкви склепах з червоної цегли на сході, у місцях злиття безлічі різних пінистих і скаламучених вод. Там вони сиділи з жердинами, сітками й саморобними гаками наповхвату й стежили за поверхнею коричневої води.

Вони носили одяг — коричневу й зелену одежину, вкриту товстим шаром чогось, що могло бути цвіллю, могло — нафтохімічним слизом, а могло, якщо подумати, і чимось значно гіршим. Волосся вони носили довге й сплутане. Пахли вони більш-менш так, як можна собі уявити. Уздовж їхніх тунелів висіли старі ручні ліхтарі. Ніхто не знав, що за паливо використовував Стічний народ, але їхні ліхтарі горіли доволі ядучим синьо-зеленим полум'ям.

Також не було відомо, як Стічний народ між собою спілкувався. У справах із зовнішнім світом вони використовували мову знаків. Вони жили в світі булькання стоків і ляпання крапель — чоловіки, жінки й мовчазні малі стічні діти.

Данникін помітив щось у воді. Він був вождем Стічного народу, наймудрішим і найстаршим. Він знав колектори краще, ніж їх знали їхні будівельники. Данникін потягнувся по довгу сітку на креветок; один тренований рух — і він вже витягав з води обліплений нечистотами мобільний телефон. Він підійшов до купки сміття в куточку й поклав телефон до решти вилову. Сьогоднішня їхня здобич складалася з двох розпарованих рукавиць, черевика, котячого черепа, еротичного журналу, розбухлої пачки цигарок, протезу ноги, дохлого кокер-спанієля, пари оленячих рогів на дошці й нижньої частини дитячого візка.

День був не надто вдалий, а сьогодні ж влаштовували ринок просто неба. Тому Данникін стежив за водою. Ніколи не знаєш, що з неї може впливти.

Старий Бейлі розвішував сушитися випрані речі. Ковдри й простирадла тріпотіли й роздувалися вітром на вершечку «Центрального пункту», потворного хмарочоса явно шістдесятих років, що стоїть на східному краї Оксфордстріт й височіє над станцією «Тоттенгемський двір». Сам «Центральний пункт» Старому Бейлі не дуже подобався, але він часто казав своїм птахам, що вид звідти був просто неперевершений, а крім того, вершечок «Центрального пункту» був одним з небагатьох місць у лондонському Вест-Енді, звідки не доводилося дивитися на сам «Центральний пункт».

Вітер зірвав з пальта Старого Бейлі кілька пір'їн і поніс їх кудись над лондонськими дахами. Старий не зважав. Як він часто казав птахам, він собі ще знайде.

Великий чорний щур виліз із дірявої накривки вентиляційної труби, озирнувся, а тоді підійшов до заляпаного птахами намету Старого Бейлі. Він вибіг угору стінкою намету, а тоді попрямував шворкою, на якій старий розвісив прання, після чого у поспіху щось пропищав.

— Тихше, тихше, — сказав Старий Бейлі. Щур повторив трохи нижчим голосом, але так само швидко.

— Нехай мені, — сказав Старий Бейлі.

Він забіг до намету й повернувся зі зброєю — довгою виделкою для смаження й кочергою. Тоді він знов поспішив до намету й вийшов із кількома товарами на обмін. Потім повернувся до намету востаннє, розкрив дерев'яну скриню й поклав до кишені срібну коробку.

— У мене геть нема часу на це марнодурство, — сказав він до щура. — Я людина заклопотана. Пташки, знаєш, не самі ловляться.

Щур запищав на нього. Старий Бейлі розмотував завитки мотузки навколо свого пояса.

— Ну, — сказав він щурові, — не тільки я міг би повернути тіло. І я вже не такий молодий, як ото був колись. Мені не до душі підвалиська. Я даховик, чуєш? Справжній і природжений даховик.

Щур цвіркнув щось образливе.

— Поспішиш — людей насмішиш, — відповів Старий Бейлі. — Я йду, малий ти дурнописк. Я знав твого прапрадіда, тож не треба мені тут вдавати з себе велике цабе... Так, ну і де ж сьогодні буде ринок?

Щур сказав йому. Старий Бейлі поклав щура до кишені й переліз через край даху.

Поки Данникін сидів на краю каналу в пластиковому домашньому шезлонгу його захопило передчуття багатства й забезпеченості. Він відчув, як із заходу на схід до них плывуть статки.

Він лунко плеснув у долоні. До нього підбігли чоловіки, жінки й діти, всі з гаками, сітками й мотузками в руках. Вони зібралися на слизькому краєчку каналу, освітлені палахкотливим полум'ям своїх ліхтарів. Данникін вказав рукою, і вони почали мовчки чекати — бо Стічний народ чекає тільки так.

В каналі з'явилося тіло маркіза де Карабаса, що плывло лицем донизу, і течія несла його повільно й невпинно, мов похоронний пліт. Вони мовчки потягли його гаками й сітками, і скоро розклали його на краю каналу. Вони зняли пальто, чоботи, забрали золотого годинника й весь уміст кишень, але залишили на трупі решту одягу.

Данникін засяяв усмішкою, побачивши таку здобич. Він знову плеснув у долоні, і Стічний народ почав готуватися до ринку. Тепер вони дійсно мали на продаж дещо цінне.

— Ти впевнена, що маркіз прийде на ринок? — спитав Ричард у Дуері, коли стежка повільно почала ухилятися вгору.

— Він нас не підведе, — сказала вона наскільки могла впевнено. — Я точно знаю, що він там буде.

14

Корабель Її Величності «Белфаст» — це 11-тонний крейсер, введений в дію в 1939 році, що активно служив під час Другої світової війни. Відтоді він стоїть пришвартований до південного берега Темзи посеред пейзажу з

поштівок — між Тауерським і Лондонським мостами, навпроти Тауера. З його палуби видно Собор святого Павла й позолочений верх подібного до колони Монумента Великій лондонській пожежі, спорудженого разом із кількома іншими лондонськими будівлями Кристофером Реном. Корабель служить плавучим музеєм, пам'ятником і тренувальною базою.

З берега на корабель перекинули місток, і люди йшли ним по двоє, по троє і дюжинами — усі племена Східнього Лондона, об'єднані Перемир'ям і загальним прагненням розташувати свої ятки якомога далі від Східнього народу.

За більш як сто років до цього було погоджено, що Східній народ може ставити свої ятки тільки на тих ринках, що проводять просто неба. Даннікін зі своїми людьми звалив наловлене у велику купу на гумовій підстилці, під великою артилерійською баштою. Ніхто не підходив до Східнього народу одразу, але ближче до кінця торгів до них таки сходилися шукачі вигідних обладунків, цікаві, а ще ті благословенні особи, яких доля наділила нездатністю відчувати запахи.

Ричард, Мисливиця й Дуері проштовхувалися крізь юрбу на палубі. Ричард усвідомив, що якимось уже втратив потребу раз-по-раз зупинятися й глипати на все очима. Люди тут були не менш дивні, ніж на минулому Плавучому ринку, але, подумалося йому, для них він був так само дивним, чи не так? Він роззирнувся довкола, стрибаючи поглядом від одного обличчя в юрбі до іншого, вишукуючи маркізову іронічну посмішку.

— Я його не бачу, — сказав він.

Вони наблизилися до намету коваля, де чоловік, якого можна було легко сплутати з невеликою горою, якщо не звернути уваги на сплутану русяву бороду, саме викинув грудку розжареного червоного металу з горнила на ковадло. Ричард ніколи раніше не бачив справжнього ковадла. Він відчував жар від розтопленого металу й горнила з відстані десятка футів.

— Дивіться далі. Де Карабас має з'явитися, — сказала Дуері, дивлячись їм за спину. — Як блудний син. — Вона трохи подумала, а тоді спитала: — А

що воно таке, той блудний син? — А тоді, перш ніж Ричард устиг відповісти, запищала: — Гаммерсміте!

Бородатий чоловік-гора глянув угору, переставши кувати розм'яклий метал, і заревів:

— О Храм і Арка. Леді Дуері! — а тоді підняв її на руки, ніби вона важила не більше за мишку.

— Привіт, Гаммерсміте, — сказала Дуері. — Я сподівалася тебе тут побачити.

— Я ніколи не пропускаю ринку, леді, — весело прогрімів він. А тоді він звирився їй, як міг би звірити свою таємницю вибух: — Розумієте, саме тут і робляться справи. А зараз, — сказав він, підбираючи підхололий шматок металу з ковадла, — заждіть хвилинку. — І він поставив Дуері на рівні очей на даху своєї ятки, в семи футах над палубою.

Він застукав по металу молотком, перевертаючи коване знаряддя, в якому Ричард правильно запідозрив кліщі. Під ударами молотка безформний кавалок жовтогарячого металу перетворився на бездоганну чорну троянду. То була неймовірно тонка робота з ідеально чіткими лініями кожної пелюстки. Гаммерсміт опустив троянду до відра з холодною водою, що стояло коло ковадла, і вона зашипіла й запарувала. Потому він витяг її з відра, протер і віддав гладкому чоловікові в кольчусі, що терпляче стояв збоку; він зобразив своє вдоволення й дав Гаммерсмітові за троянду зелену пластикову торбинку «Маркс і Спенсер», наповнену сиром різноманітних сортів.

— Гаммерсміте? — сказала Дуері зі своєї жердинки. — Це мої друзі.

Гаммерсміт обхопив Ричардову руку своєю, що була на кілька розмірів більша, і потис її хоч і з ентузіазмом, але дуже обережно, ніби в минулому мав чимало нещасних випадків з цим процесом і нарешті навчився робити це правильно.

— Приємно, — прогудів він.

— Ричард, — мовив Ричард.

Гаммерсмітові це ніби сподобалося.

— Ричард! Прекрасне ім'я! Був у мене кінь на ймення Ричард, — він відпустив Ричардову руку, повернувся до Мисливиці й сказав: — А ви... Мисливиця? Мисливиця! Щоб я так жив, дихав і випорожнювався! Так і є! — Гаммерсміт зашарівся, мов школяр. Він плюнув на долоню й незграбно спробував прилизати волосся назад. Тоді він простягнув до Мисливиці руку, але усвідомив, що сам на неї щойно плюнув, тож витер її об шкіряний фартух і переступив з ноги на ногу.

— Гаммерсміт, — сказала Мисливиця з бездоганною карамельною усмішкою.

— Гаммерсміте? — озвалася Дуері. — Ти не допоможеш мені повернутися на землю?

Він присоромлено глянув на неї.

— Перепрошую, леді, — сказав він і опустив її додолу. Тоді до Ричарда дійшло, що Гаммерсміт мав знати Дуері ще дитиною, і збагнув, що з незрозумілої причини заздрить здорованеві. — Що ж, — сказав Гаммерсміт до Дуері. — Чим я можу вам допомогти?

— Є кілька речей, — сказала вона. — Але перш за все... — Вона повернулася до Ричарда. — Ричарде? У мене є для тебе завдання.

Мисливиця звела брову.

— Для нього?

Дуері кивнула.

— Для вас обох. Чи не пішли б ви і не принесли нам чогось попоїсти? Будь ласка?

Ричард відчув дивну гордість. Він довів свою важливість у випробуванні. Він став Одним із Них. І тепер він Піде і Принесе їжі. Його груди випнулися.

— Я тебе охороняю. Я залишуся при тобі, — сказала Мисливиця.

Дуері усміхнулася. Її очі спалахнули.

— На ринку? Все гаразд, Мисливице. На ринку панує Перемир'я. Ніхто мене тут не зачепить. А за Ричардом треба дивитися пильніше, ніж за мною. — Ричард здувся, але на нього ніхто не дивився.

— А що як хтось порушить Перемир'я? — спитала Мисливиця.

Гаммерсміт здригнувся, не зважаючи на жар від горнила.

— Порушити Ринкове перемир'я? Бр-р-р.

— Такого не станеться. Рушайте. Обоє. Благаю, принесіть мені карі. А ще якихось хрустиків, будь ласка. Гостреньких.

Мисливиця провела рукою по волоссю. Тоді вона розвернулася й пішла в натовп, а Ричард подався слідом.

— А що станеться, якщо хтось порушить Ринкове перемир'я? — спитав Ричард, проштовхуючись крізь юрбу.

Мисливиця трохи подумала.

— Востаннє таке було більш як триста років тому. Двоє друзів посварилися на ринку через одну пані. Хтось витяг ножа, і один з них помер. А інший утік.

— І що з ним сталося? Його вбили?

Мисливиця похитала головою.

— Якраз навпаки. Йому й до цього дня хочеться, щоб на ринку загинув він.

— То він ще живий?

Мисливиця стисла губи.

— Енький, — сказала вона трохи згодом. — Живенький.

Минула мить, а тоді: «Пхе» — Ричарду здалося, що його зараз знудить.

— Що це за... сморід?

— Стічний народ.

Ричард відвернувся в інший бік і спробував не дихати носом, поки вони добряче не відійшли від ятки Стічного народу.

— Маркіза не видно? — спитав він.

Мисливиця похитала головою. Тієї миті вона могла простягнути руку й торкнутися його. Вони зійшли містком до яток з їжею й більш привабливих ароматів.

Старий Бейлі знайшов Стічний народ без жодних клопотів, ідучи туди, куди підказував ніс.

Він знав, що мусив зробити, і трохи посмакував процесом, перетворивши його на подобу вистави, театральню пороздивлявшись дохлого кокер-спанієля, протез ноги й мокрий цвілий мобільний телефон, над кожним скорботно похитавши головою. А тоді він удав, як зненацька помічає маркізове тіло. Він почухав носа. Вдягнув окуляри й подивився на нього уважніше. Понуро кивнув сам до себе головою, як людина, котрій конче треба десь роздобути трупа, але яка вкрай розчарована наявним вибором, і якій доведеться вже брати що є. Він підманів Данникіна й тицьнув у тіло пальцем.

Данникін широко розвів долоні, блаженно всміхнувся й звів очі до небес, показуючи, якою благословенною для нього стала хвилина, коли маркізові рештки увійшли в їхні життя. Тоді він приклав долоню до лоба, опустив голову й зобразив спустошення, щоб передати, якою трагедією стала б утрата такого чудового трупа.

Старий Бейлі поліз до кишені й видобув напіввикористаний кульковий дезодорант. Він вручив його Данникіну, котрий примружився, лизнув його й повернув без особливого захвату. Старий Бейлі сховав його до кишені. Він знову подивився на труп маркіза де Карабаса, напіводягнений, босий, досі мокрий від подорожі колекторами. Тіло посіріло, кров давно витекла через безліч малих і великих розрізів, а шкіра стала зморщена і схожа від перебування у воді на чорнослив.

Тоді він витяг пляшечку, на три чверті заповнену жовтою рідиною й передав її Данникіну. Данникін підозріливо на неї подивився. Стічний народ знав, як виглядає пляшечка «Шанель № 5», і вони зібралися навколо Данникіна, щоб подивитися. Той обережно й поважно розкрутив її й бризнув найменшу кількість рідини на зап'ястя. А тоді Данникін понюхав його з

урочистістю, котрій міг позаздрити найперший паризький парфум'є. Він енергійно закивав головою й підійшов до Старого Бейлі, щоб обійняти його й тим самим скріпити угоду. Той відвернувся вбік і затримав дихання, поки його не випустили з обіймів.

Піднявши вгору пальця, Старий Бейлі спробував, як зміг, показати на мигах, що він вже не такий молодий, як був колись, і що маркізове тіло, мертве чи ні, однаково доволі важке. Данникін задумливо подлубав у носі, а тоді жестом руки, в якому читалася не тільки велич душі, а й нерозумна та несвоєчасна щедрість, яка, вочевидь, зажене його, Данникіна, і решту Стічного народу до притулку для жебраків, він наказав комусь зі своїх молодих прив'язати труп до нижньої частини прадавнього дитячого візка.

Старий даховик накрив тіло тканиною й поштовхав людною палубою геть від Стічного народу.

— Одне з тих карі дайте овочеве, будь ласка, — сказав Ричард до жінки за прилавком з карі. — А ще хотілося спитати. Оце м'ясне карі. З чим воно м'ясом? — Жінка сказала йому. — О, — мовив Ричард. — Гарзд. Так. Тоді краще дайте овочевих на всіх.

— Здоров ще раз, — сказав милозвучний голос коло нього. То була білолиця жінка з бузковими очима і в чорній сукні, яку вони зустріли в печерах.

— Привіт, — сказав Ричард з усмішкою. — О, і трохи хрустиків, будь ласка. А ти, гм, теж хочеш узяти карі?

Не зводячи з нього фіолетового погляду, вона сказала, передражняючи Белу Лугоші:

— Я не їм... карі, — а тоді засміялася щедрим радісним сміхом, і Ричард усвідомив, скільки часу минуло відтоді, як він востаннє фліртував із жінкою.

— Ох. Гм. Ричард. Ричард Мейг'ю, — він простягнув руку. Вона торкнулася її своєю долонею, ніби потиснувши. Її пальці були дуже холодні, але пізно вночі наприкінці осені та на кораблі серед Темзи все було дуже холодним.

— Ламія, — сказала вона. — Я Оксамитова.

— А, — сказав він. — Ясно. Вас тут багато?

— Є кілька, — сказала вона.

Ричард забрав коробочки з карі.

— Що поробляєш? — спитав він.

— Коли не шукаю їжу, — сказала вона з усмішкою, — то працюю провідницею. Я знаю кожен дюйм Долішнього.

Мисливиця, що доти стояла з іншого боку ятки — Ричард міг у цьому запрягнути — тепер стала коло Ламії. Вона сказала:

— Він не твій.

Ламія солодко всміхнулася.

— А це вже мені вирішувати, — сказала вона.

Ричард мовив:

— Мисливице, це Ламія. Вона оксигенова.

— Оксамитова, — мило виправила його Ламія.

— Вона провідниця.

— Я відведу куди захочеш.

Мисливиця взяла з рук Ричарда торбинку з їжею.

— Пора повертатися, — сказала вона.

— Ну, — мовив Ричард, — якщо ми прямуємо сама знаєш куди, то, можливо, вона може нам допомогти.

Мисливиця нічого не відповіла, натомість глянула на Ричарда. Якби вона так подивилася на нього попереднього дня, то він би облишив цю тему. Але то було раніше.

— Послухаймо, що на це скаже Дуері, — сказав Ричард. — Маркіза не видно?

— Поки що ні, — сказала Мисливиця.

Старий Бейлі перетягнув містком прив'язаний до шасі дитячого візка труп, як страхітливого Ґая Фокса*, одне з тих опудал, які ще не так давно лондонські діти возили й тягали вулицями на початку листопада, показуючи

їх перехожим, перш знищити у вогні багаття п'ятого листопада, у Ніч Багать. Він протягнув труп через Тауерський міст і витяг на горбок коло Тауера, бурмочучи й нарікаючи. Він подався на захід у бік станції «Тауерський пагорб»* і ненадовго спинився перед станцією, коло великої сірої стіни, що виступала з землі. Це не дах, подумав Старий Бейлі, але згодиться.

То були рештки Лондонського муру. Якщо вірити переказам, Лондонський мур збудували за наказом римського імператора Костянтина Великого у третьому столітті нашої ери на прохання його матері Гелени, яка була родом із Лондона, і якій до смерті вже набридли володарі й князьки з усіх куточків Імперії, що мовби мимохідь розповідали їй, які солідні стіни мало їхнє рідне місто, і питали, на що схожі міські мури в її частині світу. Коли його завершили, він повністю огородив усе місто; він видався тридцять футів заввишки й вісім завширшки, безумовно заслуживши назву Лондонського муру.

Тепер він вже не височів на тридцять футів, бо з часів матері Костянтина рівень землі піднявся (сьогодні більша частина того Лондонського муру лежить на п'ятнадцять футів нижче рівня вулиць), а також він вже не оббігав усе місто навколо. Та однак то був вражаючий уламок стіни. Старий Бейлі рішуче закивав сам до себе. Він прив'язав до дитячого візка мотузку й видряпався на стіну, а тоді, пихкаючи й видихаючи численні «нехай тобі», витяг нагору й маркіза. Відв'язавши тіло від шасі візка, він обережно поклав його на спину, витягнувши руки уздовж боків. З кількох ран ще точилася рідина. Він був дуже мертвий.

— Дурний ти паскуднику, — сумно прошепотів Старий Бейлі. — Заради чого ти дав себе вбити?

Маленький високий місяць яскраво освітлював холодну ніч, а осінні сузір'я мерехтіли на синьо-чорному небі, мов розтовчені діаманти. На стіну пурхнув соловей. Він оглянув тіло маркіза де Карабаса й солодко залився.

— Ані пари з дзьоба, — різко сказав Старий Бейлі. — Ви,птаство, теж не пахнете гаспидськими трояндами.

Птах протъохкав милозвучну солов'їну непристойність і полетів у ніч.

Старий Бейлі поліз до кишені й витяг чорного щура, що заснув там. Той сонно озирнувся й позіхнув, показавши довгого щурячого плямистого язика.

— Особисто я, — сказав Старий Бейлі чорному щурові; — буду щасливий, якщо до кінця життя не відчуватиму запахів.

Він поставив щура на камінь Лондонського муру коло своїх ніг, і той зацвікотів до нього, жестикулюючи передніми лапками. Старий Бейлі зітхнув. Він обережно витягнув срібну коробочку з кишені, а з глибин пальта видобув і довгу виделку.

Він поклав срібну коробку на груди де Карабаса, а тоді знервовано потягнувся виделкою й відкинув кришку. В середині срібної коробки, на намощеному червоному оксамиті лежало велике качине яйце білого, синьо-зеленого в місячних променях кольору. Старий Бейлі заніс виделку, міцно заплющив очі й розбив його.

Почувся «пум» — і яйце вибухнуло всередину.

Наступні кілька секунд панувала небувала нерухомість, а тоді здійнявся вітер. Він не мав напрямку, а наче дув звідусіль раптовими вихристими поривами. Опале листя, сторінки газет і все дрантя міста підняло з землі й погнало повітрям. Вітер торкнувся поверхні Темзи й приніс холодної води, що бризнула з неба дрібним напористим дощем. То був небезпечний, шалений вітер. Власники яток на палубі «Белфаста» лайнулися на нього й схопили своє добро, поки його не пороздмухувало навсібіч.

І тоді, коли здавалося, що зараз вітер набере стільки сили, що здує геть увесь світ і всі зірки, і понесе в небеса всіх людей, що крутитимуться в повітрі, як безліч висушених осінніх листків...

Саме тоді...

... все скінчилося, і листя, папірці й пластикові торбинки — все попадало на землю, на воду й на дорогу.

Високо на руїнах Лондонського муру тиша, що змінила вітер, була певним чином гучніша за нього. Її перервав кашель — жахливий мокрий

кашель. Затим почувся звук, з яким хтось незграбно перевернувся. А тоді звук, з яким когось важко знудило.

Маркіз де Карабас вивергав каналізаційну воду через край Лондонського муру, заляпуючи сіре каміння коричневою бридотою. На очищення тіла від тієї води знадобилося чимало часу. А тоді він сказав сишим голосом, що був не набагато гучніший за шепіт:

— Здається, мені перерізали горло. У тебе нема чим його обмотати?

Старий Бейлі потрусив кишені й витяг відріз брудної тканини. Він передав її маркізові, а той кілька разів обмотав нею шию й міцно затягнув. Старому Бейлі це дещо недоречно нагадало високо пов'язані шийні хустки франтів часів Регентства, зокрема Бо Браммелла.

— Випити є? — прокаркав маркіз.

Старий Бейлі витяг фляжку, відкрутив корок і простягнув її маркізу, котрий хильнув, скільки вмістилося в рот, а тоді скривився від болю й слабо закашляв. Чорний щур, що зацікавлено за всім цим спостерігав, тепер поліз спускатися муром. Він розповість Золотим: за всі послуги віддячено, усі борги повернуто.

Маркіз повернув фляжку Старому Бейлі.

— Як відчуваєшся? — спитав той.

— Бувало й краще, — маркіз сидів і тремтів. У нього текло з носа, а очі бігали туди й сюди: він дивився на світ, ніби ніколи раніше його не бачив.

— Заради чого тобі знадобилося піти й дати себе вбити — от що мені цікаво, — сказав Старий Бейлі.

— Інформація, — прошепотів маркіз. — Люди розповідають тобі набагато більше, коли знають, що ти от-от помреш. А коли так і станеться, вони розповідають ще трохи.

— То ти дізнався те, чого хотів?

Маркіз провів пальцями по ранах на руках і ногах.

— О так, більшу частину. Тепер у мене трохи чіткіше уявлення про те, що стоїть за всіма цими подіями. — І він знову заплющив очі, обійняв себе руками й почав повільно розхитуватися вперед і назад.

— А як воно? — спитав Старий Бейлі. — Бути мертвим?

Маркіз зітхнув, а тоді скривив губи в усмішці, що здаля нагадувала його колишню, й мовив:

— Проживеш досить довго, Старий Бейлі, і сам дізнаєшся.

Старий виглядав обманутим.

— Покидьок. Врешті-решт, це ж я витяг тебе з-за тієї страшної межі, звідки не повертаються. Здебільшого.

Маркіз де Карабас глянув на нього. В місячному світлі його очі були дуже білі. Він прошепотів:

— Як воно бути мертвим? Дуже холодно, мій друже. Дуже темно і дуже холодно.

Дуері підняла вгору ланцюжка. З нього звисав срібний ключ, що мінився червоним і жовтогарячим у світлі горнила Гаммерсміта. Вона усміхнулася.

— Гарна робота, Гаммерсміте.

— Дякую, леді.

Вона повісила ланцюжка на шию й сховала ключа під шарами одягу.

— Чого ти хочеш за нього?

Коваля це ніби збентежило.

— Я не хотів би зловживати вашою доброю волею... — залепетав він.

На обличчі Дуері з'явився вираз, що значив «та кажи вже». Гаммерсміт нахилився й видобув з-під купи металообробних інструментів чорну коробку. Вона була зроблена з темної деревини, інкрустованої слоновою кісткою й перламутром, і була завбільшки з великий словник. Він покрутив її в руках.

— Це шкатулка з секретом, — пояснив він. — Я взяв її за своє ковальство кілька років тому. Я дуже старався, але не зміг її відчинити.

Дуері взяла коробку й пробігла пальцями по гладенькій поверхні.

— Воно й не дивно. В ній механізм заклинило. Намертво застряг.

Гаммерсміт похнюпився.

— Значить, я ніколи не дізнаюся, що всередині.

Дуері весело глянула на нього. Її пальці досліджували коробку. З боку коробки висунувся стрижень. Вона наполовину запхнула його назад, а тоді крутнула. Глибоко всередині клацнув метал, і збоку коробки розкрилися дверцята.

— Тримай, — сказала Дуері.

— Міледі, — мовив Гаммерсміт. Він узяв коробку з її рук і розкрив дверцята повністю. Всередині знайшлася шухлядка, яку він потягнув на себе. Невелика жабка квакнула з шухлядки й не дуже зацікавлено роззирнулася довкола. Гаммерсміт понурився.

— Я сподівався, що тут будуть діаманти й перлини, — сказав він.

Дуері простягла руку й погладила жабку по голові.

— У неї гарні очі, — сказала вона. — Залиш її собі, Гаммерсміте. Вона принесе тобі удачу. Дякую тобі ще раз. Я знаю, що можу покластися на твою обачність.

— Можете цілком довіритися мені, леді, — щиро сказав Гаммерсміт.

Вони сиділи на Лондонському мурі й ні про що не говорили. Старий Бейлі повільно спустив дитячого візка на землю вниз.

— Де ринок? — спитав маркіз.

— Он там, — показав Старий Бейлі на крейсер.

— Дуері й решта. Вони чекатимуть на мене.

— Ти не в тому стані, щоб кудись ходити.

Маркіз болісно закашлявся. На звук Старому Бейлі здалося, що в де Карабаса в легенях ще й досі повно каналізації.

— Я сьогодні подолав чималий шлях, — прошепотів де Карабас. — Ще кілька кроків мені не зашкодять. Він оглянув свої долоні й повільно порозминав пальці, ніби хотів перевірити, чи вони слухатимуться. Тоді він знову крутнувся й почав незграбно спускатися з муру, але перед тим хрипко й, мабуть, трохи сумно сказав:

— Скидається на те, Старий Бейлі, що я винен тобі послугу.

Коли Ричард повернувся з карі, Дуері підбігла до нього й оповила руками. Вона міцно притисла його до себе, навіть поплескала нижче спини, а тоді вихопила з його рук паперового пакунка й енергійно його розкрила. Вона витягла коробочку з овочевим карі й заходилася радісно жувати.

— Дякую, — сказала Дуері з повним ротом. — Маркіза ще ніде не видно?

— Ані знаку, — сказала Мисливиця.

— А Крупа й Вандемара?

— Теж ні.

— Смачне карі. Справді дуже добре.

— Ланцюжком розжилася? — спитав Ричард. Дуері трохи потягла ланцюжка вгору з-під одягу, щоб показати, а тоді дала йому впасти назад під вагою ключа.

— Дуері, — сказав Ричард, — це Ламія. Вона провідник. Каже, що може відвести нас куди завгодно в Долішньому.

— Куди завгодно? — Дуері плямкала хрустиками.

— Куди завгодно, — сказала Ламія.

Дуері схилила голову набік.

— Ти знаєш, як утрапити до ангела Ізлінтона?

Ламія повільно блимнула, і її довгі вії сховали й знову відкрили бузкові очі.

— До Ізлінтона? — перепитала вона. — Туди не можна...

— То ти знаєш чи ні?

— Це на Даун-стріт, — сказала Ламія. — У кінці Даун-стріт. Але це дуже небезпечно.

Мисливиця стежила за розмовою зі складеними руками й геть без захвату. Тепер же вона сказала:

— Нам не потрібен провідник.

— Знаєш, — сказав Ричард, — а мені здається, що потрібен. Маркіза ніде нема. Ми знаємо, що дорога небезпечна. Нам треба віднести... те, що ми маємо... ангелові. А тоді він розповість Дуері про її родину, а мені скаже, як повернутися додому.

Ламія весело подивилася на Мисливицю.

— А тобі він може дати мізків, — сказала вона, — мені ж — серце.

Дуері пальцями витерла останні залишки карі з коробки й облизала їх.

— Ми впораємося і втрюх, Ричарде. Ми не можемо дозволити собі провідника.

Ламія гордо скинула голову вгору.

— Я візьму свою платню з нього, а не з вас.

— І якої ж платні може зажадати така, як ти? — спитала Мисливиця.

— А це, — мовила Ламія з солодкою усмішкою, — лиш мені знати, а йому здогадуватися.

Дуері похитала головою.

— Мені цього не хотілось би.

Ричард пирхнув.

— Вам просто не подобається, що я почав з усім розбиратися замість того, щоб сліпо тягнутися за вами й робити, Що наказують.

— Річ зовсім не в цьому.

Ричард повернувся до Мисливиці.

— Гаразд. Ти знаєш дорогу до Ізлінтона?

Мисливиця заперечливо похитала головою. Дуері зітхнула.

— Треба рушати. Даун-стріт, кажеш?

Ламія всміхнулася губами кольору сливи.

— Так, леді.

Поки маркіз дістався ринку, вони вже пішли.

Вони зійшли з корабля по довгому містку і ступили на берег, де спустилися кількома сходами, пройшли довгим неосвітленим переходом і знову піднялися на вулицю. Ламія впевнено йшла попереду. Вона вивела їх на маленьку заощену вуличку, на стінах якої горіли й пахкали газові ліхтарі.

— Треті двері звідси, — сказала вона.

Вони зупинилися перед дверима, на яких висіла мідна табличка з написом:

КОРОЛІВСЬКЕ ТОВАРИСТВО

ЗАПОБІГАННЯ ЖОРСТОКОМУ ПОВОДЖЕННЮ

З БУДИНКАМИ

А трохи нижче були ще менші літери:

ДАУН-СТРІТ. СТУКАЙТЕ, БУДЬ ЛАСКА

— Ми вийдемо на ту вулицю через будинок? — спитав Ричард.

— Ні, — відповіла Ламія. — Вулиця всередині цього будинку.

Ричард постукав у двері. Нічого не сталося. Вони чекали, здригаючись від передранкової холоднечі. Ричард постукав знову. Нарешті він подзвонив. Двері відчинив заспаний з виду лакей у перекрученій напудреній перуці й малиновій лівреї. Він глянув на різномастих приبلуд на своєму порозі з виразом, ніби вони були не варті того, щоб заради них вставати з ліжка.

— Чим я можу вам допомогти? — спитав лакей. Колись Ричардові з більшою теплотою і люб'язністю сказали залізти дідькові в сраку й здохнути там.

— Даун-стріт, — владно сказала Ламія.

— Сюди, — зітхнув лакей. — Прошу витирати ноги.

Вони зайшли до шикарного вестибюлю, а тоді зачекали, поки лакей запалить усі свічки в канделябрі, які зазвичай можна побачити хіба що на книжках з м'якими палітурками, де його традиційно тримає в руці юна леді в легкій нічній сорочці, що тікає геть від маєтку, в якому світло горить лиш в одному віконці на горищі.

Вони пройшли вниз вражаючими сходами, устеленими дорогими килимами. Вони пройшли прольотом менш вражаючих і бідніше застелених сходів. Вони пройшли абсолютно не вражаючим прольотом, застеленим почовганою коричневою мішковиною і, нарешті, пройшли ще одним прольотом посірілих дерев'яних сходів без жодної подоби килимів.

Внизу сходів знайшовся антикварний службовий ліфт з табличкою, що повідомляла:

НЕ ПРАЦЮЄ

Лакей проігнорував табличку й відсунув зовнішні сітчасті двері з металевим грюком. Ламія ввічливо подякувала й зайшла до ліфта. Решта зайшли слідом. Лакей повернувся до них спиною. Ричард дивився крізь дротяне плетиво, як той пішов нагору дерев'яними сходами з канделябром в руках.

На стіні ліфта був короткий ряд чорних кнопок. Ламія натисла найнижчу. Двері з металевим плетивом автоматично й гучно зачинилися. Запрацював двигун, і ліфт почав повільно й скрипуче опускатися. Вони четверо стояли в ліфті впритул одне до одного. Ричард зрозумів, що може вирізнити запах кожної жінки, що їхала з ним: від Дуері пахнуло здебільшого карі, Мисливиця пахла зовсім не неприємно, потом, та якось так, що це нагадало йому про гігантських котів у клітках зоопарків, а Ламія задушливо пахла жимолостю, конвалією й мускусом.

Ліфт продовжував опускатися. Ричард спітнів липким холодним потом і глибоко загнав нігті в долоні. Він спитав найбільш невимушеним тоном, на який він міг спромогтися:

— Зараз же геть недоречний час для того, щоб усвідомити свою клаустрофобію, чи не так?

— Так, — відповіла Дуері.

— Тоді я не буду, — сказав Ричард.

І вони спускалися далі.

Нарешті ліфт здригнувся, брязнув, заторохтів і зупинився. Мисливиця відтягла двері вбік, озирнулася й вийшла на вузький виступ.

Ричард визирнув з дверей ліфта. Вони висіли в повітрі на вершечку чогось, що нагадало Ричардові колись побачену на картині Вавилонську вежу, або, скоріше, те, як могла б виглядати Вавилонська вежа, якби її вивернули. То була грандіозна й пишна спіральна дорога, вирубана в скелі, що скільки сягали очі спускалася донизу навколо центрального провалля. Тут і там на стінах тьмяно блимали вогні, а десь ген-ген унизу горіли крихітні багаттячка. А ліфт висів на самій горі того центрального провалля, у кількох тисячах футів над твердою землею. І погойдувався.

Ричард набрав у груди повітря й слідом за всіма вийшов на дерев'яний виступ. Хоч він і знав, що дивитися вниз — невдала думка, але все одно так і зробив. Між ним і кам'яним дном у тисячах футів унизу не було нічого, крім дерев'яної дошки. Ще одна довга дошка простяглася від їхнього виступу до початку кам'янистої дороги за двадцять футів од них.

— А ще, мабуть, — сказав він без тієї безтурботності, на яку сподівався, — зараз було б не дуже доречно нагадувати, що я паскудно зношу висоту.

— Все безпечно, — сказала Ламія. — Принаймні було безпечно тоді, коли я востаннє тут ходила. Дивись. — І вона пішла дошкою, прошелестівши чорним оксамитом. Вона могла б нести на голові десяток книжок і не впустити жодної. Діставшись кам'яної дороги на тому боці провалля, вона розвернулася й підбадьорливо всміхнулася їм. Мисливиця пішла за нею, розвернулася на тому боці й стала чекати на краю поруч із Ламією.

— Бачиш? — сказала Дуері. Вона простягла долоню й стисла Ричардове плече. — Все добре.

Ричард кивнув, а тоді ковтнув. Все добре.

Дуері перейшла на той бік. Здавалося, це їй не дуже подобалося, але, тим не менше, вона перейшла. Тепер усі три жінки чекали на Ричарда, а він просто

собі стояв. Трохи згодом він помітив, що так і не ступив на дерев'яну дошку, не зважаючи на команди «вперед!», які він віддавав ногам.

Десь високо вгорі хтось натиснув кнопку, і Ричард почув брязкіт і далеке завивання пристаркуватого електричного двигуна. Двері ліфта з грюком зачинилися за Ричардовою спиною, залишивши його непевно стояти на вузькій дерев'яній платформі, не ширшій за дошку попереду.

— Ричарде! — вигукнула Дуері. — Рушай!

Ліфт поїхав угору. Ричард зійшов з тремтячої платформи на дерев'яну дошку, але його ноги миттєво перетворилися на холодець, і він опинився на тій дошці на всіх чотирьох, відчайдушно за неї вхопившись. Якась крихітна раціональна частина його мозку замислилася над ліфтом — хто його викликав і навіщо? Проте решта його розумових здатностей була направлена на те, щоб наказувати усім кінцівкам міцно триматися за дошку й подумки верещати на повен голос: «Я не хочу помирати!». Ричард якомога міцніше заплющив очі, певний, що коли він їх розплющить і побачить кам'яну стіну, що простягається донизу, то просто відпустить дошку й падатиме, падатиме і...

— Я не боюся падіння, — сказав він до себе. — Я боюся тієї миті, коли падіння припиняється й починається смерть. — Але він знав, що брехав собі. Він боявся саме падіння — боявся безпомічного польоту до кам'яного дна, коли руки й ноги тріпатиме потоком повітря, а тіло безконтрольно перевертатиметься, і він знатиме, що не може нічого вдіяти задля свого порятунку, і що йому не допоможе жодне диво...

Він потроху усвідомив, що хтось до нього говорить:

— Ричарде, просто повзи дошкою вперед.

— Я... не можу, — прошепотів він.

— Ти пройшов через набагато страшніше, коли здобував ключа, Ричарде, — сказав хтось. То була Дуері.

— Ненавиджу висоту, — затявся він, притиснувшись обличчям до дерева дошки й цокотячи зубами. А тоді: — Я хочу додому.

Він відчував щокою дошку, і раптом та почала хитатися. Голос Мисливиці промовив:

— Я точно не знаю, яку вагу вона може витримати. Ви двоє, станьте на неї отут. — Хтось пішов дошкою до Ричарда, і вона вібривала від цих кроків. Він тримався за неї із заплющеними очима. А тоді Мисливиця тихо і впевнено сказала йому на вухо:

— Ричарде?

— Гм.

— Просто сунься вперед, Ричарде. Потроху. Давай... — її карамельні пальці погладили його побілілі пучки, що вчепилися в дошку. — Ну ж бо.

Він глибоко вдихнув і пересунувся на дюйм. Тоді знову заляк.

— Дуже добре, — сказала Мисливиця. — В тебе виходить. Давай далі. — І дюйм за дюймом, рух за рухом, вона голосом провела Ричарда через усю дошку, а тоді, в самому кінці, просто підняла його, узявши попід руки, й переставила на тверду землю.

— Дякую, — сказав він. Він не міг придумати інших слів, які могли б уповні відповідати тому, що вона щойно для нього зробила. Він повторив: — Дякую. — А тоді сказав, звертаючись до всіх: — Пробачте.

Дуері подивилася на нього.

— Все гаразд, — сказала вона. — Тепер ти в безпеці.

Ричард подивився на закручену спіраль, що вилася й вилася вниз під рештою світу, а тоді глянув на Мисливицю, Дуері й Ламію, і почав сміятися до сліз.

— Що такого смішного? — зажадала знати Дуері, коли він нарешті досміявся.

— В безпеці, — тільки й сказав він.

Дуері подивилася на нього, а тоді всміхнулася й собі.

— То куди підемо тепер? — спитав Ричард.

— Униз, — відповіла Ламія.

Вони почали спускатися по Даун-стріт. Мисливиця йшла попереду, а Дуері поруч із нею. Ричард ішов з Ламією, вдихаючи її конвалійно-жимолосний запах і насолоджуючись її товариством.

— Я дуже вдячний за те, що ти пішла з нами, — сказав він їй. — За те, що повела нас. Сподіваюся, це не принесе тобі нещастя чи ще чогось.

Вона не зводила з нього бузкових очей.

— Чого б воно мало принести нещастя?

— Знаєш, хто такі щуровусти?

— Звісно.

— Була одна щуровустка на ім'я Анестезія. Вона. Ну, ми з нею наче затоваришували, і вона вела мене до одного місця. А тоді її викрали. На нічному Лицарському мості. Я й досі гадки не маю, що з нею сталося.

Вона співчутливо всміхнулася.

— У мого народу є перекази про таке. Деякі з них навіть можуть бути правдиві.

— Ти мусиш мені їх переповісти, — сказав він. Стало холодно. Його подих клубився парою в морозному повітрі.

— Колись переповім, — сказала вона. Її дихання не клубилося. — Це дуже мило з вашого боку, що ви взяли мене з собою.

— Це найменше, що ми могли зробити.

Дуері й Мисливиця повернули за вигин дороги попереду й зникли з очей.

— Знаєш, — сказав Ричард, — ті двоє щось надто вирвалися вперед. Мабуть, нам треба трохи прискоритися.

— Нехай ідуть, — лагідно сказала вона. — Ми наздоженемо.

Ричард подумав, що це на диво схоже на підлітковий похід у кіно з дівчиною. Або на прогулянку додому після сеансу, коли відстаєш біля автобусних зупинок чи просто під стінами, щоб зірвати поцілунок, поквапливо й недолуго торкнутися губами й сплести язика, а тоді знову бігти вперед, щоб наздогнати друзів...

Холодний палець Ламії пробіг його щокою.

— Ти такий теплий, — захоплено сказала вона. — Мабуть, це чудово, коли маєш стільки тепла.

Ричард спробував удати скромність.

— Насправді, я про це нечасто думаю, — зізнався він. Десь далеко й угорі він почув металевий дзвін дверей ліфта.

Ламія ніжно й благально подивилася на нього.

— Ти не поділишся зі мною дрібкою свого тепла, Ричарде? — спитала вона. — Я так змерзла.

Ричард замислився, чи повинен зараз її поцілувати.

— Що? Я...

Вона нібито засмутилася.

— Хіба я тобі не подобаюся? — спитала вона. Він відчайдушно сподівався, що нічим її не образив.

— Звісно, ти мені подобаєшся, — почув він власний голос. — Ти дуже мила.

— І ти ж усе одно не використовуєш своє тепло повністю, хіба не так? — обґрунтовано відзначила вона.

— Гадаю, що ні...

— І ти сказав, що заплатиш мені за те, що я вас проведу. Ось якої платні я хочу. Тепла. Можна мені трохи?

Усе, що їй завгодно. Будь-що. Жимолость і конвалія огорнули Ричарда, і його очі не бачили нічого, крім її блідої шкіри, губів кольору темного сливового цвіту й гагатово-чорного волосся. Він кивнув. Щось усередині нього кричало, але що б то не було, воно могло трохи зачекати. Вона підняла долоні до його обличчя й легенько потягла до себе. А тоді поцілувала, довго і млосно. Спочатку його вразили мороз її губ і холод язика, а тоді він повністю піддався цьому поцілунку.

Трохи згодом вона відірвалася від нього.

Він відчув на губах лід, відсахнувся й притулився до стіни, спробував блимнути, але його розплющені очі немов замерзли. Вона глянула на нього й

вдоволено усміхнулася, її шкіра набралася рожевими й червоними барвами, а губи налилися малиновим. З них парою виривалося дихання. Вона облизнула почервонілі губи теплим бордовим язиком. Світ перед його очима потемнішав. Йому здалося, що краєм ока він помітив чорну постать.

— Ще, — сказала вона й потяглася до нього.

Він дивився, як Оксамитова притягла Ричарда до себе для першого цілунку, бачив, як поширилися його шкірою іній і паморозь. Він бачив, як вона, щаслива, на мить відірвалася від нього. А тоді він зайшов ззаду, і вже коли вона потяглася закінчувати почате, він простягнув руки й міцно вхопив її за шию, відірвавши від землі.

— Віддай, — проскрипів він їй на вухо. — Поверни йому його життя. — Оксамитова зреагувала, мов кошеня, яке щойно вкинули до ванни — почала звиватися, шипіти, чмихати й шкрябатися. Їй це не допомогло — її міцно тримали за горло.

— Ти не можеш мене змусити, — сказала вона абсолютно немелодійним тоном.

Він стиснув її сильніше.

— Поверни йому життя, — хрипко й прямо сказав він, — або я тобі шию зламаю.

Вона скривилася. Він підштовхнув її до Ричарда, що об'як і заляк під кам'яною стіною.

Вона взяла Ричардову руку й дихнула йому в носа й рота. Пара вилетіла з її губ і тоненьким струмочком затекла до його. Крига на його шкірі почала танути, а паморозь — вивітрюватися з волосся.

Він знову стис її шию.

— Геть усе, Ламіє.

Тоді вона знову дуже роздратовано зашипіла і розкрила рота ще раз. Остання хмарка пари перелетіла з її губ до Ричардових і зникла всередині. Ричард блимнув. Крига на очах розтанула й перетворилася на сльози, що тепер струменіли його щоками.

— Що ти зі мною зробила? — спитав він.

— Вона пила твоє життя, — сказав маркіз де Карабас хрипким шепотом. — Забирала твоє тепло. Перетворювала тебе на таку ж холодну істоту, як і сама.

Обличчя Ламії скривилося, як у малої дитини, в якій забрали улюблену іграшку.

— Воно мені потрібно більше, ніж йому, — затужила вона.

— Я думав, що подобаюся тобі, — тупувато сказав Ричард.

Маркіз однією рукою підняв Ламію вгору й підніс її обличчя до свого.

— Якщо ти або хтось із дітей Оксамиту підійде до нього ще хоч раз, я прийду вдень до вашої печери й спалю її разом з вами, поки ви спатимете. Зрозуміло?

Ламія кивнула. Він відпустив її, і вона впала на підлогу. Вона стала на повен зріст, хоч була не так щоб аж надто висока, захилила голову назад і смачно плюнула маркізові в обличчя. Тоді вона підбрала поділ своєї чорної оксамитової сукні й побігла вгору схилом, залишивши свою холодну мов крига слину стікати маркізовою щокою, а її кроки відлунювали на звивистій кам'яній доріжці Даун-стріт. Маркіз витер обличчя тильним боком долоні.

— Вона збиралася мене вбити, — затинався Ричард.

— Не одразу, — поблажливо сказав маркіз. — Але врешті-решт ти б таки помер, коли б вона повністю поглинула твоє життя.

Ричард глипав на маркіза. Шкіра в того була брудна й під темним пігментом здавалася сірою. Його пальта десь не стало, натомість він носив стару ковдру, обгорнуту навколо плечей, як пончо, а під ним — щось незугарне й підперезане, але Ричард не міг сказати, що саме. Маркіз був босий, а навколо всієї шиї в нього була намотана якась вицвіла ганчірка. Ричард вирішив, що це якась дивна показушна мода.

— Ми тебе шукали, — мовив Ричард.

— І нарешті знайшли, — сухо прокаркав маркіз.

— Ми розраховували, що зустрінемося на ринку.

— Так. Що ж. Дехто думав, що я помер. Я був змушений не висовуватися.

— А чому... чому дехто думав, що ти помер?

Маркіз глянув на Ричарда очима людини, яка бачила надто багато і зайшла надто далеко.

— Тому що вони мене вбили, — сказав він. — Ходімо, вони не могли відірватися далеко.

Ричард глянув за край дороги через центральне провалля. На один рівень нижче на тому боці він побачив Дуері й Мисливицю. Вони озиралися назад — його виглядали, подумав Ричард. Він погукав до них, покричав і помахав рукою, але звук туди не долетів. Маркіз поклав долоню на Ричардову руку.

— Поглянь, — сказав він, вказавши на рівень нижче того, яким ішли Дуері й Мисливиця. Там щось ворухнулося. Ричард прижмурився — він розрізнув у тінях дві постаті.

— Круп і Вандемар, — сказав маркіз. — Це пастка.

— Що ж робити?

— Біжи! — сказав маркіз. — Попередь їх. Я ще не можу бігати... біжи, нехай тобі!

І Ричард побіг. Він мчав униз кам'яним ухилом під рештою світу так швидко й так завзято, як тільки міг. Він відчув у грудях раптовий біль, пронизливу кольку, але погнав себе далі, не збавляючи бігу.

Він звернув за поворот і побачив їх усіх.

— Мисливице! Дуері! — задихано пихкав він. — Стійте! Стережіться!

Дуері розвернулася. Містер Круп і містер Вандемар виступили з-за колони. Містер Вандемар заламав руки Дуері за спину й одним рухом зв'язав їх нейловою мотузкою. Містер Круп тримав у руках коричневого ганчір'яного чохла з чимось тонким і довгим. Ричардів батько носив у такому свої вудки. Мисливиця просто стояла з відкритим ротом. Ричард закричав:

— Мисливице, давай!

Вона кивнула, розвернулася й копнула однією ногою плавним, майже балетним рухом.

Її нога втрапила Ричардові точно в живіт. Він упав на землю за кілька футів від неї і скрутився від болю й нестачі повітря.

— Мисливице? — хекнув він.

— Боюся, що так, — сказала Мисливиця й відвернулася геть. Ричардові стало сумно і зле. Зрада вразила його не менше, ніж удар ногою.

Містер Круп і містер Вандемар цілковито ігнорували Мисливицю й Ричарда. Містер Вандемар обмотував руки Дуері вузлами, а містер Круп стояв і дивився.

— Не думайте про нас, як про убивць і горлорізів, міс, — приязно казав містер Круп. — Думайте про нас, як про службу ескорту.

— Тільки без цицьок, — сказав містер Вандемар. Здавалося, що він трошечки збентежився.

Містер Круп повернувся до містера Вандемара.

— Ескорт значить супровід, містере Вандемар. Це значить потурбуватися про те, щоб наша прекрасна леді безпечно прибула до місця призначення. Я не порівнюю нас ані з жінкою на вечір, ані зі звичайною вуличною повією.

Містер Вандемар пом'якшився.

— Ви ж сказали «служба ескорту», — пробурмотів він. — Я знаю, що це таке.

— Зітрімо це з пам'яті, містере Вандемар. Я невдало висловився. Пропоную надалі називатися супровідниками. Вартою. Компаньйонами.

Містер Вандемар почухав носа воронячим черепом, якого носив на пальці.

— Гаразд, — сказав він.

Мисливиця стояла під кам'яною стіною, ні на кого не дивлячись, а Ричард лежав на кам'яній підлозі, звивався й намагався якось наповнити легені

повітрям. Містер Круп розвернувся до Дуері й усміхнувся, оголивши численні зуби.

— Розумієте, леді Дуері... Ми збираємося пересвідчитися, що ви безпечно дісталися місця призначення.

Дуері його не слухала.

— Мисливице, — гукнула вона, — що коїться?

Мисливиця не поворухнулася й не відповіла.

Містер Круп гордовито засяяв.

— Перш ніж Мисливиця зголосилася працювати на тебе, вона погодилася працювати на нашого замовника. Щоб піклуватися про тебе.

— Ми ж казали тобі, — підкаркнув містер Вандемар. — Ми казали, що серед вас є зрадник. — Він захилив голову назад і завив по-вовчому.

— Я думала, ви мали на увазі маркіза, — сказала Дуері.

Містер Круп театралью почухав жовтогаряче волосся.

— До речі, про маркіза. Якимось він спокійно до всього ставиться, чи не так, містере Вандемар?

— Дуже спокійно, містере Круп. Можна навіть сказати — покійно.

Містер Круп театралью покашляв, а тоді видав кульмінацію:

— Відтепер і надалі доведеться нам його називати покійним маркізом де Карабасом. Бо боюся, що він зовсім трошечки...

— Мертвий мов дошка, — закінчив містер Вандемар.

Ричард нарешті спромігся так-сяк набрати в легені повітря, щоб видихнути:

— Ах ти ж падло невірне.

Мисливиця глянула на землю.

— Не ображайся, — прошепотіла вона.

— Ключ, якого ви отримали від Чорних братів, — сказав містер Круп до Дуері. — В кого він?

— У мене, — видихнув Ричард. — Можете обшукати мене, якщо хочете. Дивіться. — Він поліз до кишень — знайшовши щось тверде й незнайоме в

задній кишені, але часу роздивлятися, що воно, наразі не мав — і витягнув ключі від дверей своєї старої квартири. Він видерся по стіні на ноги й підкульгав до містера Крупа й містера Вандемара. — Ось.

Містер Круп простягнув руку й узяв ключа.

— Матінко моя праведна, — сказав він, ледве глянувши на нього. — Мене абсолютно переконав його хитрий маневр, містере Вандемар.

Він передав ключа містерові Вандемару, котрий узяв його вказівним і великим пальцями й зігнув, наче фольгу.

— Знову надурив нас, містере Круп, — сказав він.

— Зробіть йому боляче, містере Вандемар, — сказав містер Круп.

— Із задоволенням, містере Круп, — сказав містер Вандемар і копнув Ричарда в колінну чашечку. Ричард упав на землю в муках. Неначе звідкись іздалеку він почув голос містера Вандемара — здавалось, той читав йому лекцію:

— Люди думають, що чим сильніш угатиш, тим воно болючіше, — провадив голос містера Вандемара. — Але важливо зовсім не те, як сильно гахнеш. Важливо куди. Тобто, навіть від легенького удару... — щось врізалось Ричардові в ліве плече. Його ліва рука заніміла, а в плечі розпустилося фіолетово-біле суцвіття болю. Йому здалось, що уся його рука зайнялася й одночасно замерзла, неначе хтось глибоко засадив у неї електроди й накрутив силу струму наскільки дозволила ручка. Він заскімлив. Містер Вандемар продовжував, — болить так самісінько, як і від цього — а він же набагато сильніший... — і в Ричардів бік гарматним ядром врізався чобіт. Він почув свій крик і плач, і сильно захотів знайти якийсь спосіб заспокоїтися.

— Ключ у мене, — почувлися за цим слова Дуері.

— А якби ж при тобі був швейцарський ніжик, — продовжував лекцію містер Вандемар, — я б показав тобі, що роблю з кожним лезом. Навіть зі штопором і тією штукаю для витягання камінців з конячих копит.

— Облиште його, містере Вандемар. Час для швейцарських ножів ще настане. А фігурка в неї є? — містер Круп обшукав кишені Дуері й витяг різьблену обсидіанову статуетку — крихітного Звіра, якого дав їй ангел.

Голос Мисливиці пролунав неголосно, але звучно.

— А як щодо мене? Де моя плата?

Містер Круп пирхнув. Він жбурнув їй рибальського чохла.

— Вдалого полювання, — сказав містер Круп. Тоді він і містер Вандемар повернулися геть і пішли звивистим ухилом Даун-стріт, ведучи Дуері між собою. Ричард лежав на землі й дивився їм услід з жахливим розпачливим відчуттям, що розходилося тілом від серця.

Мисливиця опустила на коліна й почала розмотувати зав'язки на чохлі. Її очі розширилися й загорілись. Ричардові було боляче.

— Що там? — спитав він. — Тридцять срібняків?

Вона витягла його з тканини й закохано пробіглася по ньому пальцями, пестячи й погладжуючи.

— Це спис, — просто сказала вона.

Він був викуваний з металу кольору бронзи. Його вістря було довге й хвилясте, як у яванського криса, гостре з одного боку й зазубрене з іншого. З одного боку держака, позеленілого від мідянки й прикрашеного чужинськими візерунками й дивними завітками, були вирізані обличчя. Від вістря до кінця держака в ньому було п'ять футів. Мисливиця торкалася його майже боязко, ніби тримала в руках найпрекраснішу річ із тих, що коли-небудь бачила.

— Ти продала Дуері за списа, — сказав Ричард. Мисливиця нічого не сказала. Вона намочила пучку своїм рожевим язиком, а тоді обережно провела нею по вістря, пробуючи гостроту вістря, і усміхнулася, задоволена тим, що відчула. — Ти збираєшся мене вбити? — спитав Ричард. Він здивовано усвідомив, що вже не боїться смерті — принаймні, думав він, не такої.

Вона повернула голову й подивилася на нього. Зараз вона здавалася живішою, ніж Ричард коли-небудь її бачив, а ще красивішою і небезпечнішою.

— І який же мені виклик у тому, щоб заполювати тебе, Ричарде Мейг'ю? — спитала вона з живою усмішкою. — На мене чекає більша дичина.

— То це твій спис для полювання на Великого лондонського звіра, так? — спитав він.

Вона глянула на списа, як жодна жінка ніколи не дивилася на Ричарда.

— Кажуть, що проти нього нічого не вистоїть.

— Але Дуері вірила тобі. І я вірив.

Вона перестала всміхатися.

— Годі.

Біль неквапно вшухав, вироджуючись до тупого ниття в плечі, боці й коліні.

— То на кого ти працюєш? Куди вони її повели? Хто за цим усім стоїть?

— Скажи йому, Мисливице, — проскреготав маркіз де Карабас. Він тримав наведеного на неї арбалета. Його босі ноги твердо стояли на землі, а обличчя було невблаганним.

— А я гадала, чи й справді ти такий мертвий, як заявляли Круп і Вандемар, — сказала Мисливиця, ледь повернувши голову. — Ти здався мені людиною, яку важко вбити.

Він нахилив голову в іронічному поклоні, але його очі не ворухнулися, а руки не сіпнулися.

— У мене про вас аналогічне уявлення, люба леді. Але стріла з арбалета в горло й падіння з кількох тисяч футів можуть переконати мене в протилежному, чи не так? Поклади його і відступи крок назад. — Вона ніжно й турботливо поклала списа на землю, а тоді підвелася й відступила. — Можеш сказати йому, Мисливице, — сказав маркіз. — Я вже знаю — і це знання дісталось мені важко. Скажи йому, хто стоїть за всім.

— Ізлінтон, — сказала вона.

Ричард похитав головою, ніби намагаючись відігнати муху.

— Не може бути, — сказав він. — Я ж бачив Ізлінтона. Він ангел. — А тоді, майже з відчаєм, він спитав: — Чому?

Маркіз не відводив від Мисливиці погляду, а вістря стріли в його арбалеті не відхилилося ані на сантиметр.

— Якби ж я знав. Але Ізлінтон на дні Даун-стріт і він же на дні всієї цієї каламуті. А між нами й Ізлінтоном лабіринт і Звір. Ричарде, візьми списа. Мисливице, йди поперед мене, будь ласка.

Ричард підбрав списа й незграбно, спираючись на нього, спромігся звестися на ноги.

— Хочеш, щоб вона йшла з нами? — здивовано спитав він.

— А ти б радше волів мати її за нашими спинами? — сухо спитав маркіз.

— Ти міг би її вбити, — сказав Ричард.

— Я так і зроблю, якщо не матиму інших альтернатив, — сказав маркіз, — але я б геть не хотів позбуватися можливості вибору раніше, ніж це стане украй необхідно. Врешті-решт, смерть же така остаточна, хіба ні?

— Невже? — спитав Ричард.

— Іноді, — сказав маркіз де Карабас. І вони пішли вниз.

16

Кілька годин вони мовчки спускалися туди, куди вела звивиста кам'яна дорога. Ричардові й досі боліло, він кульгав і переживав дивне душевне й фізичне сум'яття: всередині нього кублилися почуття поразки й зради, а в поєднанні з ледь не забраним Ламією життям, ушкодженнями, завданими містером Вандемаром, і власними переживаннями на високій дошці вони повністю розбили його. Втім, він був певен, що його неприємності минулого дня були бліденькими й незначними на тлі того, що мав відчути маркіз. Тож він мовчав.

А маркіз мовчав, бо від кожного сказаного слова йому боліло в горлі. Він налаштувався дати йому заживати й зосередився на Мисливиці. Маркіз розумів, що коли бодай на мить послабить увагу, вона про це дізнається, і за секунду буде вже далеко або кинеться на них. Тож він нічого не казав.

Мисливиця йшла трохи попереду. Вона теж нічого не казала.

За кілька годин вони дісталися дна Даун-стріт. Вулиця закінчувалася широкими циклопічними воротами, стовпи яких були збудовані з гігантських кам'яних брил. Ці ворота збудували велетні, вирішив Ричард, що трохи пригадував перекази про давно померлих королів міфічного Лондона, перекази про короля Брана й велетнів Гога й Магога, які мали руки завбільшки з дуби, а самі їхні голови були мов ті пагорби. Ворота ж давно поіржавіли й розсипалися. В болоті під ногами ще виднілися їх уламки, а трохи більші залишки звисали з поіржавілих завіс на стовпах воріт. Самі завіси були вищі за Ричарда.

Маркіз зробив Мисливиці знак зупинитися. Тоді він облизнув губи й сказав:

— Ці ворота позначають кінець Даун-стріт і початок лабіринту. А за лабіринтом чекає ангел Ізлінтон. А в самому лабіринті — Звір.

— Не розумію, — сказав Ричард. — Ізлінтон. Я ж розмовляв із ним. Отим. Ним. Він ангел, розумієте? Справжній ангел.

Маркіз невесело усміхнувся.

— Коли ангели стають на лихий шлях, Ричарде, то гірше за них нема нікого. Пам'ятаєш, Люцифер теж колись був ангелом.

Мисливиця дивилася на Ричарда горіхово-карими очима.

— Місце, яке ти відвідав — то цитадель Ізлінтона, а також його в'язниця, — сказала вона. То були її перші слова за багато годин. — Він не вільний звідти виходити.

Маркіз звернувся до неї напрому.

— Я так розумію, що лабіринт і Звір у ньому покликані відвадити непроханих.

Вона схилила голову.

— І мені так здається.

Ричард повернувся до маркіза і вивергнув усю свою злість, безсилля і розчарування одним лютим зарядом:

— Нащо взагалі з нею балакати? Чому вона й досі з нами? Вона зрадниця, а намагалася намовити нам, що зрадник — ти.

— І я врятувала твоє життя, Ричарде Мейг'ю, — тихо сказала Мисливиця. — Багато разів. На мосту. Коло прогалини. На дощі вгорі. — Вони зустрілися очима, і відводити погляд довелося Ричардові.

Тунелями пролетіло якесь відлуння — щось схоже на рев чи гарчання. Волосся на шії нижче потилиці поставало Ричардові дибки. Звук був далекий, але більше в ньому не було нічого втішного. Ричард упізнав його — він чув його у снах, але тепер це ревіння не скидалося ані на бика, ані на вепра. Створіння ревіло, мов лев. Мов дракон.

— Лабіринт — одне з найстаріших місць Східного Лондона, — сказав маркіз. — Ще до того, як король Люд заснував поселення на болотах Темзи, тут уже був лабіринт.

— Але без Звіра, — сказав Ричард.

— Тоді ще без.

Ричард вагався. Знову почулося далеке ревіння.

— Я... гадаю, що мені снівся Звір, — сказав він.

Маркіз підняв брову.

— І які то були сни?

— Погані.

Маркіз поглянув на нього, зважуючи сказане. А тоді сказав:

— Слухай, Ричарде. Я беру з собою Мисливицю. Якщо ти хочеш почекати тут, ніхто не звинуватить тебе в боягузтві.

Ричард похитав головою. Іноді вибору просто немає.

— Я не відверну. Не тепер. Вони забрали Дуері.

— Так, — сказав маркіз. — Гаразд. То ходімо?

Бездоганні карамельні губи викривилися в посмішці.

— Треба бути божевільним, щоб туди заходити, — сказала вона. — Без ангелового талісмана ви ніколи не знайдете дороги. Ніколи не пройдете повз вепра.

Маркіз сягнув рукою під свою ковдру-пончо й видобув маленьку обсидіанову статуетку, яку взяв із кабінету батька Дуері.

— Ти говориш про таку штуку? — спитав він.

Маркіз подумав, що більшість із пережитого ним за минулий тиждень була варта того, щоб побачити цей вираз на обличчі Мисливиці. Вони рушили крізь ворота й увійшли до лабіринту.

Руки Дуері були зв'язані за спиною, а позаду неї ішов містер Вандемар, тримаючи унизану перснями долоню на її плечі, штовхаючи її вперед. Містер Круп квапливо ступав поперед них, високо тримаючи забраний у Дуері талісман і зиркаючи на всі боки, наче вкрай пафосна куниця, що вирішила напасти на курник.

Сам лабіринт був місцем чистого божевілля. Він був зібраний з утрачених фрагментів Горішнього Лондона, з провулків, доріг, переходів і тунелів, що за тисячоліття попровалювалися в тріщини дійсності й опинилися у світі загубленого й забутого. Двоє чоловіків і дівчина ступали кам'яними кругляками, болотом, послідом численних різновидів і погнилими дерев'яними дошками. Вони йшли крізь день і ніч, ішли вулицями, освітленими газом і натрієм, смолоскипами й свічками з очерету. Тут усе постійно змінювалося. Кожна доріжка розгалужувалася, кружляла і виводила сама на себе.

Містер Круп відчував потяг талісмана і дозволив йому вести себе. Вони йшли вузьким провулком, що колись був частиною вікторіанських «кубел» — нетрів, де в рівних частках змішалися крадіжки, джин за одне пенні, халупи за два з половиною і секс за три — і чули його, як він щось винюхував і сопів носом десь поблизу. А тоді він низько й похмуро заревів. Містер Круп повагався, перш ніж поспішити вперед короткими дерев'яними сходами, а тоді зупинився в кінці провулка й роззирнувся навсібіч, перш ніж повів їх униз якимись сходами до довгого кам'яного тунелю, що колись проходив через Флітські болота в часи тамплієрів.

Дуері сказала:

— Та ви ж злякалися, хіба ні?

Круп люто зиркнув на неї.

— Припни язика.

Вона усміхнулася, хоч усміхатися їй зараз не дуже хотілося.

— Ви боїтеся, що талісман не зможе провести вас повз Звіра. І що ви плануєте тепер? Викрасти Ізлінтона? Продати нас обох тому, хто найбільше заплатить?

— Тихо, — сказав містер Вандемар. Але містер Круп просто хихотнув, і тоді Дуері зрозуміла, що ангел Ізлінтон їй не друг.

Вона загукала:

— Агов! Звіре! Ми тут! Ходи сюди! Звірятку!

Містер Вандемар штурхонув її в потилицю й кинув нею об стіну.

— Сказав же не галасувати, — спокійно мовив він.

Вона відчула в роті присмак крові й сплюнула в грязюку червоним. Тоді вона розтулила губи, щоб знову загукати. Містер Вандемар це передбачив і запах їй до рота хустинку, яку витяг перед тим з кишені. Вона спробувала вкусити його при цьому за пальця, але на нього це не справило бажаної дії.

— Тепер ітимеш тихо, — сказав він їй.

Містер Вандемар дуже пишався своєю заляпаною чимось зеленим, коричневим і чорним хусткою, що колись належала огрядному торгівцю нюхальним тютюном у 1820-х роках, котрий помер від апоплексії й був із цією хусткою похований. Містер Вандемар і досі коли-не-коли знаходив у ній рештки того торгівця, але загалом, думав він, то була чудова хустка.

Далі вони йшли мовчки.

За лабіринтом, у кам'яній залі, що також була його цитаделлю і в'язницею, ангел Ізлінтон робив дещо, чого не робив уже багато тисяч років — співав. Він мав прекрасний голос, приємний і мелодійний. Як і всі ангели, він мав бездоганний тембр. Ізлінтон співав пісню Ірвіна Берліна* і граційно танцював, повільно і бездоганно ступаючи й рухаючись у Великій залі, заповненій свічками.

— Це рай, — співав ангел. — Я в раю, і серце б'ється так, що говорити не дає...

Він урвав танець, коли досяг чорних дверей зали, зроблених із кременю й потьмянілого срібла. Він повільно провів пальцями по їхній холодній поверхні й притиснувся до неї. А тоді він продовжив співати вже тихіше:

— Рай... Я в раю... Я в раю... Я в раю...

Тоді він мило й ніжно усміхнувся, і ця усмішка ангела Ізлінтона була такою жахливою, що її навряд чи витримали б чийсь очі. Він знову вимовив слова, повторюючи їх для себе знову і знову і їх склади примарно зависли в повітрі освітленої свічками темної зали.

— Я в раю, — сказав він.

Ричард зробив ще один запис до свого уявного щоденника. «Сьогодні, — думав він, — я пережив перехід дошкою, поцілунок смерті й лекцію з копання людини ногами. Просто ж зараз я прямую лабіринтом з одним навіженим покидьком, що повернувся з мертвих, і охоронницею, котра виявилася... який там антонім до охоронниці. Я виліз зі свого ставка так далеко, що...» — і тоді метафори його зрадили. Він покинув світ метафор і порівнянь, перейшовши до світу явищ, які існують насправді, і це його змінювало.

Вони брели вузьким проходом по мокрій, болотистій землі між темними кам'яними стінами. Маркіз мав у руках і талісман, і арбалет, тож уважно стежив за тим, щоб увесь час триматися за десять футів позаду Мисливиці. Ричард ішов попереду, несучи її списа на Звіра й жовтий сигнальний вогонь, що його маркіз видобув з-під свого покривала і що тепер освітлював стіни й грязюку, якою він ішов на добрій відстані перед Мисливицею. Болото смерділо, а комарі почали обсідати Ричардові руки, ноги й обличчя, боляче його кусаючи й залишаючи по собі величезні сверблячі припухлини. Ані Мисливиця, ані маркіз не згадали комарів і словом.

Ричард почав підозрювати, що вони добряче загубилися, і його настрої не покращувалися від того, що в болоті виднілося повно мерців — збережених

зі шкірою тіл, вибілених кісток скелетів і мертвотно-синіх розбухлих від вологи трупаків. Ричард замислився над тим, чи довго вони тут лежать, і чи їх убив Звір, чи, може, комарі. Він нічого не казав наступні п'ять хвилин і одинадцять комариних укусів, а тоді вигукнув:

— Мабуть, ми загубилися. Ми тут вже проходили.

Маркіз підняв талісмана вище.

— Ні. Все гаразд, — сказав він. — Талісман веде нас прямо. Розумна штукенція.

— Ага, — сказав Ричард, котрого це не переконало. — Дуже розумна.

Саме тоді босий маркіз наступив на роздроблену грудну клітку напівзасмоктаного в болото трупа, проштрикнув собі п'яту й шкандибнув. Чорна статуетка пролетіла в повітрі й задоволено лягнулася в темне болото, ніби риба, що вистригнула в повітря й повернулася в воду. Маркіз вирівнявся й націлив арбалета Мисливиці в спину. Він відчув тепло і гострий біль у правій п'яті. Він сподівався, що розпорів її не дуже сильно, бо крові наразі мав небагато і не міг дозволити собі знову її втрачати.

— Ричарде, — погукав він. — Я впустив його. Можеш повернутися сюди? — Ричард повернувся, високо піднісши сигнальний вогонь, сподіваючись, що його світло блисне на обсидіані, але не бачив нічого, крім мокрої твані. — Опустися до грязюки й пошукай добре, — сказав маркіз.

Ричард застогнав.

— Тобі ж снівся Звір, Ричарде, — сказав маркіз. — Ти ж не хочеш зустріти його насправді?

Ричард трохи подумав про це, а тоді встромив держака бронзового списа в болото і поставив поруч сигнальний вогонь, щоб той освітлював поверхню багна уривчастим бурштиновим світлом. Він опустився у твань на коліна й долоні й пошукав статуетку, водячи руками по поверхні й сподіваючись не натрапити на обличчя чи руку якогось мерця.

— Безнадійно. Вона може бути де завгодно.

— Шукай далі, — сказав маркіз.

Ричард спробував пригадати, як зазвичай шукав загублене. Спочатку він наскільки міг очистив свідомість, а тоді відпустив погляд погуляти грязюкою без певної мети. За п'ять футів ліворуч на болотистій поверхні щось блищало. То була статуетка Звіра.

— Я її бачу, — гукнув Ричард.

Він погріб до неї через болото. Маленька склиста звірючка встромилася головою в калюжу темної води. Можливо, наближення Ричарда розтривожило болото, але більш вірогідно, переконано думав Ричард опісля, що все сталося через чисту капосність матеріального світу. З якої б не було причини, але коли Ричард уже майже досяг статуетки, з болота почувся звук, ніби десь забурчав величезний шлунок, а тоді на поверхню спливла чимала бульбашка газу й непристойно й підло луснула просто поруч із талісманом, котрий зник під водою.

Ричард дістався потрібного місця й глибоко засунув руки в болото, нестямно шукаючи статуетку, вже не турбуючись про те, що можуть знайти його пальці, але діла не було. Статуетка зникла назавжди.

— Що ж тепер робити? — спитав Ричард.

Маркіз зітхнув.

— Повертайся сюди, ми що-небудь придумаємо.

Ричард тихо промовив:

— Уже пізно.

Він наближався так повільно й задумливо, що на частку секунди здався Ричарду старим, хворим, навіть вмирущим. То була його перша думка. Але тоді він усвідомив, скільки створіння покриває землі за кожним рухом, як розлітаються з-під його копит грязюка й гнила вода, і усвідомив повну міру своєї помилки. За тридцять футів од них Звір сповільнився, зупинився й форкнув. Його боки здималися. Він тріумфально і виклично заревів. Його боки й спина щетинилися обламаними списами, розкришеними мечами й поіржавілими ножами. Жовте світло сигнального вогню блищало в його червоних очах, на його іклах і копитах.

Він опустил масивну голову. То був якийсь різновид вепра, подумав Ричард, але тут-таки усвідомив, що це безглуздя — жоден вепр не може бути таким велетенським. Він був завбільшки з бика, з дорослого слона, з ціле життя. Він дивився на них і не рухався сотню років, що пролетіла за десяток ударів серця.

Мисливиця одним плавним рухом стала на коліно й висмикнула списа з Флітського болота, яке відпустило його, гучно чвакнувши. А тоді вона сказала голосом, сповненим чистої радості:

— Так. Нарешті.

Вона забула всіх: Ричарда, що стояв у багні, маркіза з його смішним арбалетом і весь світ. Вона була піднесена й схвильована, вона стояла у найкращому місці того світу, задля якого жила. Її світ складався з двох елементів — Мисливиці й Звіра. Звір теж це знав. Вони були бездоганною парою, мисливець і польований. А хто є хто і хто кого, покаже тільки час. Час і їхній танець.

Звір напав.

Мисливиця почекала, поки побачить спінену слину, що крапала з його пащі, а тоді опустила голову й ударила списом вгору, але спробувавши загнати його Звіру в бік, вона зрозуміла, що на частку секунди спізнилася, і спис полетів геть з її заціпенілих рук, а ікло, гостріше за найгострішу бритву, розітнуло їй бік. Падаючи під Звіровою страхітливою вагою, вона відчула, як гострі копита навалюються на її руку, стегно і ребра. А тоді Звіра не стало, він знову зник у темряві, і танець було скінчено.

Коли вони пройшли лабіринт, містерові Крупі полегшало набагато сильніше, ніж він був готовий зізнатися.

Не зважаючи ні на що, і вони з містером Вандемаром, і їхня здобич залишилися цілими. Перед ними стіною стояла скеля, а в тій скелі були подвійні дубові двері, а в правих дверях — овальне дзеркало.

Містер Круп торкнувся дзеркала замурзаною рукою. Поверхня дзеркала помутніла від дотику, на мить захвилювалася, забулькотіла й затремтіла, мов

кипляча ртуть, а тоді завмерла. На них дивився ангел Ізлінтон. Містер Круп прочистив горло.

— Доброго ранку, сер. Це ми, а з нами та юна леді, по яку ви нас посилали.

— А ключ? — здавалося, що м'який ангелів голос долинав звідусіль.

— Висить на її лебединій шийці, — мовив містер Круп трохи стривоженіше, ніж сподівався.

— Тоді увійдіть, — сказав ангел.

За цими словами дубові двері розчинилися, і вони увійшли.

Усе сталося так швидко. Звір вийшов з темряви, Мисливиця вхопила списа, Звір кинувся на неї й знову зник у темряві.

Ричард напружено прислухався, та Звір не подавав ані звуку. Не було чути нічого, крім повільного крапання води десь поблизу і тонкого, нестямного комариного дзижчання. Мисливиця лежала спиною в грязюці. Одна рука вигнулася під дивним кутом. Він підповз до неї через болото.

— Мисливице? — прошепотів він. — Ти мене чуєш?

Тиша у відповідь. А тоді шепіт, такий слабкий, що на мить йому здалося, що це його уява:

— Так.

Маркіз і досі був за кілька ярдів від них, стоячи стовпом коло якоїсь стіни. Він погукав:

— Ричарде — залишайся де ти є. Те створіння просто затягує розвагу. Воно повернеться.

Ричард пропустив це повз вуха. Він заговорив до Мисливиці.

— А з тобою... — він замовк. Це було таке дурне питання, але він все одно провадив: — з тобою все буде гаразд? — І тоді вона так, що затремтіли на губах крапельки крові, і похитала головою. — Тут у вас є медики? — спитав Ричард маркіза.

— Не такі, яких ти собі уявляєш. У нас тільки цілителі, костоправи та жменька п'явок...

Мисливиця кашлянула, а тоді скривилася. Яскраво-червона артеріальна кров потекла з куточка її губ. Маркіз підступив трохи ближче.

— Ти приховала десь своє життя, Мисливице? — спитав він.

— Я ж мисливиця, — презирливо прошепотіла вона. — Ми до такого не вдаємося... — Вона важко набрала повітря в легені, а тоді видихнула так, ніби процес дихання почав для неї бути надто обтяжливим. — Ричарде, ти колись тримав у руках списа?

— Ні.

— Візьми його, — прошепотіла вона.

— Але...

— Бери, — її голос став тихим і наполегливим. — Підбери його. Візьми за тупий кінець.

Ричард підібрав спис. Узяв за тупий кінець.

— Ця частина мені відома, — сказав він їй.

Її обличчям замерехтіла усмішка.

— Я знаю.

— Слухай, — сказав Ричард, уже не вперше почувуючись єдиною здоровою людиною в божевільні. — Давай краще посидимо дуже тихо. Може, він піде собі геть. Тоді ми спробуємо винести тебе й пошукати допомоги. — Але, вже не вперше, людина, до якої він звертався, начисто проігнорувала його слова.

— Я вчинила погано, Ричарде Мейг'ю, — сумно прошепотіла вона. — Я вчинила погано. Тому що хотіла стати тією, що вбила Звіра. Тому що мені потрібен був спис.

А тоді вона зробила неможливе й почала підводитися на ноги. Ричард гадки не мав, як сильно її скалічило. Він гадки не мав, як усе те мало боліти. Йому було видно, що її права рука безсильно обвисла, а крізь шкіру скалкою огидно стриміла біла кістка. З рани в боці текла кров. Грудна клітка виглядала геть безформною.

— Припини, — зашипів він, але марно. — Ляж назад.

Лівою рукою вона витягла з пояса ножа, поклала в правицю й загнула на ручці нечутливі пальці.

— Я вчинила погано, — повторила вона. — А тепер усе виправлю.

І тоді вона почала гудіти. Вона мугикала високим і низьким голосом, поки не знайшла ноту, від якої завібрували стіни, труби й будинки, і вона тримала ту ноту, поки не почало здаватися, що увесь лабіринт відгукнувся на цей звук луною. А тоді, втягнувши повітря в розтрощені груди, вона закричала:

— Гей, здоровило! Ти де? — відповіді не було. Не чулося нічого, крім тихого крапання води. Навіть комарі затихли.

— Може воно... пішло, — сказав Ричард, так міцно стискаючи держак списа, що заболіли долоні.

— Навряд, — пробурмотів маркіз.

— Нужбо, покидьку! — кричала Мисливиця. — Чи злякався?

Перед ними пролунало низьке ревіння, і Звір вискочив з темряви і побіг на них знову. Цього разу місця для помилки бути не могло. «Танець, — подумала Мисливиця. — Наш танець іще не завершено».

Коли Звір підскочив до неї з опущеними рогами, вона закричала:

— А тепер, Ричарде... Бий! Знизу вгору! Зараз! — після чого Звір ударив Мисливицю, і її слова перетворилися на безсловесний крик.

Ричард бачив, як Звір вийшов із темряви на світло сигнального вогню. Усе сталося дуже повільно. Це було схоже на сон. На всі його сни. Звір так наблизився, що Ричард вловив його тваринний сморід крові й лайна, відчув тепло його тіла. І Ричард вдарив списом так сильно як міг, запихаючи його в бік і даючи йому ввійти глибше.

А тоді було гарчання чи ревіння, сповнене муки, ненависті й болю. А тоді тиша.

Ричард чув, як гупає у вухах його серце, і крапає десь вода. Комарі знову задзижчали. Він усвідомив, що й досі міцно тримається за держак списа, хоч його вістря глибоко засіло в тілі нерухомого Звіра. Він відпустив його й став

накульгувати навколо тварини, виглядаючи Мисливицю. Звір привалив її. Ричард усвідомив, що коли він її пересуне, висмикне з-під Звіра, то може спричинити її смерть, тож натомість він почав щосили штовхати руками теплий мертвий бік Звіра, намагаючись відсунути його. Це було наче намагатися штовхати середній танк, але нарешті Ричард якось зміг наполовину спихнути його з неї.

Мисливиця лежала на спині й дивилася в темряву вгорі. Її очі були розкриті й несфокусовані, і Ричард звідкись знав, що вони зараз нічого не бачать.

— Мисливице? — сказав він.

— Я ще тут, Ричарде Мейг'ю, — її голос звучав майже відсторонено. Вона не робила жодної спроби знайти його поглядом, жодної спроби сфокусувати очі. — Він мертвий?

— Здається, що так. Не рухається.

І вона засміялася. То був дивний сміх, неначе вона щойно почула найсмішніший мисливський жарт, який кому-небудь доводилося почути на світі. А між приступами сміху й мокрим, болісним кашлем, що вривав сміх, вона поділилася жартом і з ним.

— Ти вбив Звіра, — сказала вона. — Тож тепер ти — найславетніший мисливець Спіднього Лондона. Воїн... — А тоді вона перестала сміятися. — Я не відчуваю рук. Візьми мою праву долоню. — Ричард пошукав під тілом Звіра й узяв у свою долоню холодні пальці Мисливиці. Раптом вони здалися йому такими маленькими. — В руці ще є ніж? — прошепотіла вона.

— Так, — він відчував, яким той ніж був липким і холодним.

— Візьми його. Він твій.

— Я не хочу...

— Візьми його, — він розігнув її пальці, що стискали руків'я. — Тепер він твій, — прошепотіла Мисливиця. Вона ворушила тільки губами. Її очі затуманювалися. — Він ніколи мене не підводив. Тільки витри з нього мою кров... не можна давати лезу іржавіти... мисливець завжди дбає про свою

зброю. — Вона ковтнула повітря. — А тепер... приклади кров Звіра... до очей і язика...

Ричард не був певен, чи правильно її почув, а тому, що почув — не повірив.

— Що?

Ричард не помітив наближення маркіза, але зараз він наполегливо заговорив йому на вухо.

— Зроби це, Ричарде. Вона має рацію. Це проведе тебе лабіринтом. Роби.

Ричард поклав руку на списа й провів рукою по держаку, поки не відчув шкіру Звіра й липке тепло Звірової крові. Почуваючи себе трохи по-дурному, він торкнувся рукою язика й відчув сіль у крові створіння — на його подив, його не знудило. Смак був дуже природний, як смак океану. Ричард торкнувся скривавленими пальцями своїх очей, і кров защипала їх, мов піт. Тоді він сказав їй:

— Я все зробив.

— Це добре, — прошепотіла Мисливиця. Більше вона не сказала нічого. Маркіз де Карабас простягнув руку й закрив її очі. Ричард витер її ножа об свою сорочку, бо вона так сказала. Це звільняло його від необхідності думати самому.

— Краще йти далі, — сказав маркіз, підводячись.

— Не можна її тут кидати.

— Можна. Повернемося по її тіло пізніше.

Ричард старанно відтирав лезо сорочкою. Він тепер плакав, але не помічав цього.

— А що як не буде ніякого пізніше?

— Тоді залишається сподіватися, що хтось подбає про рештки кожного з нас. Включно з рештками леді Дуері. Вона вже, мабуть, втомилася на нас чекати. — Ричард опустил очі. Він витер останні сліди крові Мисливиці з її

ножа й запхнув його за пояс. А тоді кивнув. — Іди, — сказав де Карабас. — Я піду слідом так швидко, як зможу.

Ричард вагався. А тоді побіг щодуху.

Мабуть, йому допомогла кров Звіра. Іншого пояснення він точно не мав. Хай там як, він прямо і впевнено пробіг лабіринтом, в якому тепер для нього не було жодної загадковості. Він відчував, що знає кожен поворот, кожную стежку, кожен провулок, перехід і тунель. Він біг лабіринтом, спотикаючись, падаючи й біжучи далі, був виснажений, у скронях гупала кров. Його думками літав вірш, який стукав і відлунював у ритмі його бігу. Він чув його ще дитиною.

Ой, в цю ніч, ой, в цю ніч,

В кожную ніч, як ця,

Побудь серед тепла й свічок,

Й рушай-но до Отця.

Слова повторювалися в його думках раз за разом, як похоронна пісня: «Побудь серед тепла й свічок»...

В кінці лабіринту стояла суцільна гранітна стіна з високими дерев'яними подвійними дверима. На одній половині дверей висіло овальне дзеркало. Двері були зачинені. Він торкнувся деревини, і вони нечутно прочинилися.

Ричард увійшов.

17

Ричард ішов доріжкою між запаленими свічками, що провела його ангеловим житлом до Великої зали. Він упізнав приміщення — саме тут вони пили Ізлінтонове вино — упізнав восьмикутник залізних колон, що підтримували кам'яну стелю над головою, величезні двері з чорного каменю й металу, старий дерев'яний стіл, свічки.

Двері була прикута ланцюгами, що розтягували її між двома колонами коло кремнево-срібних дверей. Коли він увійшов, вона подивилася на нього розширеними й переляканими дивнобарвними очима піксі. Ангел Ізлінтон, що

стояв коло неї, повернувся й усміхнувся Ричардові, щойно той увійшов. То було найтривожніше з усього: оте м'яке співчуття, ота солодка усмішка.

— Заходь, Ричарде Мейг'ю. Заходь, — сказав ангел Ізлінтон. — Ой лишенько. Ти справді кепсько виглядаєш. — В його голосі чулася щира занепокоєність. Ричард вагався. — Будь ласка. — Ангел зробив знак, зігнувши білого вказівного пальця, запрошуючи Ричарда підійти ближче. — Гадаю, ми тут усі знаємо одне одного. Ти, звісно, знаєш леді Дуері, а також моїх помічників, містера Крупа й містера Вандемара. — Ричард повернувся. Круп і Вандемар стояли обабіч нього. Містер Вандемар йому всміхався. А містер Круп — ні. — Я дуже сподівався, що ти прийдеш, — продовжував ангел. Він схилив голову набік і спитав: — До речі, а де Мисливиця?

— Загинула, — сказав Ричард. Він почув зойк Дуері.

— Ох, бідолашка, — сказав Ізлінтон. Він сумно похитав головою, вочевидь, шкодуючи про безглузду втрату людського життя й тендітність усіх смертних, від народження приречених страждати й помирати.

— Але, — весело зазначив містер Круп, — не можна приготувати омлет, не вбивши кількох людей.

Ричард з усіх сил намагався не звертати на них уваги.

— Дуері? Ти ціла?

— Більш-менш, дякую. Поки що, — нижня губа в неї напухла, а на щоці виднівся синець.

— Боюся, — сказав Ізлінтон, — що міс Дуері виявляє чимдалі більше непоступливості. Я саме обговорював з містером Крупом і містером Вандемаром доцільність... — він замовк. Вочевидь, були речі, говорити про які вголос він вважав неприємним.

— Тортур, — люб'язно підказав містер Вандемар.

— Врешті-решт, — сказав містер Круп, — ми в усіх епохах славні своєю майстерністю в езекуційному мистецтві.

— Уміємо робити боляче, — пояснив містер Вандемар.

Ангел продовжував говорити, пильно дивлячись на Ричарда, ніби не чув жодного з тих двох.

— Але міс Дуері не здається особою, яка легко може змінити свою думку.

— Дайте нам досить часу, — сказав містер Круп, — і ми її розколемо.

— На маленькі мокрі шматочки, — сказав містер Вандемар.

Ізлінтон похитав головою й поблажливо всміхнувся, побачивши такий вияв ентузіазму.

— Часу немає, — сказав він Ричардові. — Часу немає. Однак вона таки здається особою, що може зробити прошене, аби припинити біль і страждання друга, близького смертного, як оце ти, Ричарде...

Тоді містер Круп ударив Ричарда в живіт. То був злий удар ребром долоні в м'яке черево, від якого Ричарда зігнуло вдвоє. Він відчув на шиї пальці містера Вандемара, котрий знову вирівняв його.

— Але це неправильно, — сказала Дуері.

Ізлінтон наче замислився над цим.

— Неправильно? — здивовано й весело спитав він.

Містер Круп підтягнув Ричардове обличчя ближче до свого й усміхнувся цвинтарною усмішкою.

— Він зайшов так далеко за межі правильного й неправильного, що не бачить їх навіть крізь телескоп в ясну тиху ніч, — поділився він. — А тепер, містере Вандемар, чи не зробите ви нам честь?

Містер Вандемар узяв Ричардову ліву руку в свою. Він стис його мізинця своїми величезними пальцями й загнув його назад, поки той не зламався. Ричард закричав.

Ангел повільно повернувся. Його ніби щось відволікло. Він блимнув перлисто-сірими очима.

— Прийшов хтось іще. Містере Круп?

Там, де щойно був містер Круп, тільки затремтіло темне повітря, а його самого десь не стало.

Маркіз де Карабас притулився до стіни червоної гранітної скелі й не зводив погляду з дубових дверей, що вели до Ізлінтонового житла.

В його голові вирували плани й схеми, і кожна стратегія, яку він придумував, розвалювалася й затухала без жодної користі. Він був думає, що на цю мить уже знатиме, що робити, але зараз, на свою біду, зрозумів, що не має жодної гадки. Тут не було з кого зажадати повернення послуги, не було важелів, щоб їх смикати, чи кнопок, щоб їх натискати, тож він прискіпливо роздивлявся двері й думає, чи їх охороняють, і чи ангел знатиме, якщо їх хтось відчинить. Мало бути якесь очевидне рішення, яке він випускає з поля зору, і якби він зміг зосередитися як треба, то, мабуть, щось та спало б йому на думку. Принаймні, подумав він трохи бадьоріше, на його боці був фактор несподіванки.

Так було, поки він не відчув холодний кінчик гострого ножа, приставленого до його горла, і не почув, як маслянистий голос містера Крупа зашепотів йому на вухо:

— Я тебе сьогодні вже вбивав, — казав той голос. — Декому як не пояснюй — все одно не доходить.

Коли містер Круп повернувся, підпихаючи маркіза де Карабаса ножем, Ричард стояв закутий у кандали й ланцюги між парою залізних колон. Ангел розчаровано глянув на маркіза, а тоді легенько похитав прекрасною головою.

— Ви ж казали, що він мертвий, — мовив він.

— Так і є, — сказав містер Вандемар.

— Так і було, — виправив містер Круп.

В голосі ангела прозвучало на дрібку менше лагідності й турботи.

— Я не терпітиму брехні, — сказав він.

— Ми ніколи не брешемо, — обурився містер Круп.

— Та брешемо ж, — сказав містер Вандемар.

Містер Круп роздратовано провів замурзаною рукою по неохайному жовтогарячому волоссю.

— Справді, так і є. Але не цього разу.

Біль у Ричардовій руці не подавав жодних ознак вгасання.

— Як ти можеш так поводитись? Ти ж ангел.

— Що я казав тобі, Ричарде? — сухо спитав маркіз. Ричард подумав.

— Казав, що Люцифер був ангелом.

Ізлінтон гордовито всміхнувся.

— Люцифер? — сказав він. — Люцифер був ідіотом. Закінчив тим, що став володарем і повелителем нічого.

Маркіз вискалився.

— А ти став володарем і повелителем двох харцизяк і повної кімнати свічок?

Ангел облизнув губи.

— Мені сказали, що це моє покарання за Атлантиду. Я говорив, що не міг нічого вдіяти. Уся справа була якась... — він замовк, ніби вишукуючи правильне слово. А тоді з жалем сказав: — Невдала.

— Але ж загинули мільйони людей, — сказала Дуері. Ізлінтон зчепив руки на грудях, ніби позуючи для різдвяної вітальної листівки.

— Різне трапляється, — розважливо сказав він.

— Звісно, що трапляється, — м'яко сказав маркіз, вкладаючи іронію не в інтонацію, а в слова. — Міста тонуть щодня. Та й ти ж не мав до цього стосунку?

Тоді неначе хтось зняв кришку посудини з чимось темним й звивистим, з якогось вмістища психічного розладу, люті й крайньої злостивості; і коли вже казати про страшне, то це було найжахливіше, що Ричард коли-небудь бачив. Ангелова краса тріснула, його очі спалахнули, й він божевільно, страхітливо й нестримно закричав на них, абсолютно впевнений у власній правоті:

— Вони на це заслуговували!

На мить запала тиша. Тоді ангел опустил голову, зітхнув, а коли знову її підняв, то мовив дуже тихо й з глибоким жалем:

— Просто таке трапляється. — Він вказав на маркіза. — Прикуйте його, — сказав він.

Круп і Вандемар застєбнули кандали на маркізових зап'ястях і прикріпили до них ланцюги з колон поруч з Ричардом. Ангел знову звернув увагу на Дуері. Він підійшов до неї, простягнув руку, поклав долоню під її гостре підборіддя й підняв її голову, щоб зазирнути в очі.

— Твоя сім'я, — м'яко сказав він. — Ти походиш з дуже незвичайного роду. Дуже видатного.

— То чого ж ти наказав нас убити?

— Не всіх, — сказав він. Ричард подумав, що він говорить про Дуері, але тоді ангел продовжив: — Завжди була можливість того, що ти... не впоралася б так добре, як вийшло насправді. — Він відпустив її підборіддя, погладив обличчя довгими білими пальцями й сказав: — Твоя родина вміє відчиняти двері. Вона може створювати двері там, де ніяких дверей нема. Вона може відмикати замкнене. Відчиняти двері, які ніхто не хотів, щоб вони колись відчинялися. — Він ніжно провів пальцями по її шиї, ніби пестячи, а тоді зімкнув долоню на ключі, що висів на ланцюжку. — Коли мене ув'язнили тут, то дали двері від моєї тюрми. Ключа теж покладали недалеко. Така витончена форма тортур. — Він обережно потягнув за ланцюжка, витягаючи його з-під шарів шовку, бавовни й мережива на Дуері, видобувши на світ срібного ключа, а тоді провів пальцями по ключу, ніби досліджуючи її потаємні місця.

І тоді Ричард зрозумів.

— Чорні браття берегли його від тебе, — сказав він.

Ізлінтон відпустив ключа. Дуері стояла прикута коло дверей з чорного кременя й потьмянілого срібла. Ангел підійшов до них і поклав на їхнє чорне тло свою білу руку.

— Від мене, — погодився Ізлінтон. — Ключ. Двері. Хтось, щоб їх відчинити. Треба зібрати усю трійцю, розумієте — це такий у них витончений гумор. Задумка була в тому, що коли вони вирішать, що я заслужив прощення

й свободу, мені пришлють відмикача й дадуть ключа. Я просто вирішив прибрати справу до власних рук й піти звідси трохи раніше.

Він знову повернувся до Дуері. Ще раз лагідно провів пальцями по ключу. Тоді він стиснув його в долоні й сильно смикнув. Ланцюжок порвався. Дуері зморщилася.

— Я балакав з твоїм батьком, Дуері, — продовжував ангел. — Він переймався майбутнім Долішнього. Хотів об'єднати Східній Лондон, усунути розподіл на феоди й землі — може навіть укласти якийсь союз із Горішнім Лондоном. Я сказав, що допоміг би йому, якби він допоміг мені. Тоді я описав йому природу помочі, якої від нього хотів, а він посміявся з мене. — Ангел повторив ці слова, неначе й досі не міг повірити в сказане. — Посміявся. З мене.

Дуері похитала головою.

— І ти вбив його через те, що він тобі відмовив?

— Я його не вбивав, — м'яко виправив її Ізлінтон. — Я замовив його вбивство.

— Але ж він сказав, що я можу тобі довіряти. Він сказав мені прийти сюди. У своєму записнику.

Містер Круп захихотів.

— А от і ні, — сказав він. — Не казав він такого. То були ми. Що він сказав насправді, містере Вандемар?

— Дуері, дитино, стережися Ізлінтона, — сказав містер Вандемар голосом її батька. Голос був точнісінько такий же. — За всім цим мусить стояти Ізлінтон. Він небезпечний, Дуері, тримайся від нього...

Ізлінтон погладив її щоку ключем.

— Я подумав, що моя версія сказаного приведе тебе сюди трохи швидше.

— Ми взяли записника, — сказав містер Круп, — підхімічили й повернули назад.

— А куди ведуть двері? — гукнув Ричард.

— Додому, — сказав ангел.

— До раю?

Ізлінтон не відповів, але всміхнувся, як той кіт, що глितнув не тільки вершки й канарку, а й запечену курку, яку берегли на вечерю, і крем-брюле, яке мало стати десертом.

— І що, думаєш, твого повернення ніхто не помітить? — вишкірився маркіз. — Так і скажуть: «О, диви, ще один ангел. Давай хапай арфу та заспіваймо осанну»?

Ізлінтонові сірі очі ясно горіли.

— Не для мене уся та солодка агонія підлабузництва, гімнів, німбів і самовдоволених молитов. — сказав він. — У мене... своя програма.

— Ну, тепер у тебе є ключ, — сказала Дуері.

— А ще ти, — мовив ангел. — Ти — відмикач. Без тебе з ключа немає жодної користі. Відчини двері для мене.

— Ти убив її родину, — сказав Ричард. — Полював на неї по всьому Спідньому Лондону. А тепер ти хочеш, аби вона відчинила двері, щоб ти зміг самотужки вдертися до Раю? Поганенько ж ти знаєшся на людях, га? Вона ніколи цього не зробить.

Ангел подивився на нього очима, старшими за Молочний шлях. А тоді сказав:

— Ох лишенько, — і повернувся спиною, ніби був не дуже готовий дивитися на ту неприємність, що от-от мала статися.

— Зробіть йому боляче ще раз, містере Вандемар, — сказав містер Круп. — Відріжте йому вухо.

Містер Вандемар підняв руку. Вона була порожня. Тоді він смикнув нею майже невловимо і в ту ж мить уже тримав ножа.

— Казав же тобі, що прийде день, і ти дізнаєшся, яка на смак твоя печінка, — сказав він Ричардові. — І якраз сьогодні тобі нарешті пощастить.

Він легенько завів лезо під мочку Ричардового вуха. Ричард не відчув болю — мабуть, подумалося йому, того дня йому й без того вже випало

занадто, а може, лезо було надто гострим, щоб завдавати болю, але тоді він відчув, як його шия від вуха вниз намокла від крові. Дуері дивилася на нього, і її ельфійське обличчя й величезні опалові очі заповнювали усе поле його зору. Він намагався передавати їй телепатичні сигнали. Тримайся. Не дай їм себе примусити. Зі мною все буде добре. Тоді містер Вандемар трохи наліг на ніж, і Ричард закричав.

— Зупини їх, — сказала Дуері. — Я відчиню тобі двері.

Ізлінтон коротко дав знак, містер Вандемар зітхнув і неохоче прибрав ножа. Тепла кров стікала Ричардовою шиєю й набиралася в западину ключиці. Містер Круп підійшов до Дуері й розімкнув наручник на її правому зап'ясті. Вона стояла в обрамленні колон і терла руку. Ліву руку їй не звільнили, але тепер вона отримала певну свободу руху. Вона простягла долоню до ключа.

— Пам'ятай, — сказав Ізлінтон. — Твої друзі в моїх руках.

Дуері зиркнула на нього з презирством — старша донька лорда Портико до кінчиків волосся.

— Давай ключа, — сказала вона.

Ангел подав їй срібного ключа.

— Дуері, — гукнув Ричард. — Не роби цього. Не звільняй його. Не думай про нас, наші життя не важливі.

— Взагалі-то, — сказав маркіз, — моє життя дуже важливе. Але я змушений погодитися. Не роби цього.

Вона глянула на Ричарда, тоді на маркіза, її очі затрималися на їхніх закованих руках і на важких ланцюгах, що утримували їх прикутими до чорних залізних колон. Вона здавалася дуже збентеженою. Тоді вона відвернулася від них і пройшла, наскільки їй дозволяв ланцюг, поки не стала перед чорними дверима з кременю й потьмянілого срібла. Щілини для ключа не було. Вона приклала до дверей праву долоню й заплющила очі, почекала, щоб двері самі сказали їй, як їх відчиняти, і що вони можуть зробити, а тоді відшукала в душі такі куточки, що відповідали цим дверям. Вона прибрала руку, і на тому місці з'явилася щілина для ключа, якої раніше не було. Крізь

щілину пробивалося лезо білого світла, чітке і яскраве у темряві освітленої свічками зали, мов лазер.

Дівчина запхнула срібного ключа до щілини. Вона завмерла, а тоді повернула його в замок. Щось клацнуло, а тоді почувся якийсь дзвін, і раптом двері обрамилися світлом.

— Коли я піду, — дуже тихо сказав ангел містеру Крупу й містеру Вандемару з чарівністю, добротою і співчуттям, — убийте їх усіх у який завгодно спосіб. — Він повернувся спиною до дверей, які Дуері почала прочиняти — відкривалися вони повільно, ніби їх тримала потужна сила. Вона спітніла.

— Отож, ваш наймач покидає нас, — звернувся маркіз до містера Крупа. — Сподіваюся, що він з вами обома повністю розрахувався.

Круп зиркнув на маркіза й сказав:

— Що?

— Ну, — мовив Ричард, гадки не маючи, чого намагається досягти маркіз, але бажаючи підіграти йому, — ви ж не думаєте, що коли-небудь побачите його знову?

Містер Вандемар повільно блимнув, як антикварний фотоапарат, і сказав:

— Що?

Містер Круп почував підборіддя.

— Майбутні трупаки мають рацію, — сказав він містерові Вандемару. Він пішов до ангела, що стояв перед дверима, склавши на грудях руки. — Сер? З вашого боку було б мудро спершу владнати всі справи тут, перш ніж переходити до наступного етапу своїх мандрів.

Ангел розвернувся й подивився на нього так, ніби він був менш значущим за краплинку бруду. Тоді він відвернувся. Ричарду хотілося дізнатися, про що він розмірковує.

— Зараз це не має значення, — сказав ангел. — Скоро всі винагороди, які зможуть придумати собі ваші огидні мізочки, будуть вашими. Коли я отримаю свій трон.

— Завтрашнє варення, га? — сказав Ричард.

— Не люблю варення, — сказав містер Вандемар. — Ригачка від нього нападає.

Містер Круп помахав містеру Вандемару пальцем.

— Він хоче спетляти, — пояснив він. — Від містера Крупа й містера Вандемара ніхто не спетляє, павичу. Ми збираємо заборговане.

Містер Вандемар підійшов до містера Крупа.

— В повному обсязі, — сказав він.

— З відсотками, — гаркнув містер Круп.

— Із м'ясними гаками, — сказав містер Вандемар.

— Із раю теж? — гукнув Ричард з-за їхніх спин. Містер Круп і містер Вандемар рушили до замисленого ангела.

— Агов! — сказав містер Круп.

Двері відчинилися лиш на щілину але відчинилися. Крізь ту щілину полилося світло. Ангел ступив уперед. Здавалося, що він спить з розплющеними очима. Світло зі щілини в дверях залило його обличчя, і він пив його, як вино.

— Не бійтеся, — сказав він. — Бо коли увесь обшир світу створеного стане моїм, і всі зберуться коло мого трону й співатимуть осанни моєму імені, я винагороджу гідних і звергну далеко вниз тих, що не милі очам моїм.

А тоді він пробурмотів про себе щось іще. Ричард так і не зміг розчути, що то було, але пізніше він стверджував, що звучали ті слова дуже схоже на «клятого Гавріїла для початку».

Доклавши чималих сил, Дуері розчахнула чорні двері повністю. Вид крізь двері сліпив своєю яскравістю — то був полярний вихор кольору й світла. Ричард примружив очі й відвернув голову від того сяйва, від лихого

помаранчевого й фіолетового кольору плям перед очима. «Невже рай так виглядає? Більше схоже на пекло».

А тоді він відчув вітер.

Повз його голову пролетіла й зникла у дверях свічка. За нею ще одна. А тоді повітря заповнилося свічками, що летіли й перекидалися в повітрі, прямуючи до світла. Здавалося, що зараз усю кімнату висмокче крізь двері. То був більш ніж просто вітер, зрозумів Ричард. Його зап'ястя почали боліти в місцях, де були закуті — неначе він раптом став важити удвічі більше, ніж раніше. А ще він помітив, як змінилася перспектива. Дивлячись за двері, він дивився вниз — до них все зтягувало не тільки вітром, а й силою тяжіння. Вітер був лиш повітрям зали, яке висмоктувало на той бік дверей. Він замислився над тим, що там може бути — може, поверхня зірки чи горизонт подій чорної діри, чи щось таке, чого він і уявити не міг.

Ізлінтон схопився за колону коло дверей і відчайдушно тримався за неї.

— Це не рай, — прокричав він, розбризкуючи слину по бездоганних губах і стріляючи спалахами з сірих очей. — Навіжена мала відьмо. Що ти наробила?

Дуері так вхопилася за ланцюг, що приковував її до чорної колони, що аж пальці побіліли. Її очі тріумфально горіли. Містер Вандемар ухопив ніжку столу, а містер Круп, у свою чергу, вхопився за містера Вандемара.

— Ключ був несправжній, — переможно сказала Дуері, пересилоючи ревіння вітру. — То була лиш копія ключа, яку зробив мені на ринку Гаммерсміт.

— Але ж він відчинив двері, — верещав ангел.

— Ні, — холодно сказала дівчина з опаловими очима. — Двері відчинила я. І відчинила їх до найдалшого місця звідси.

На обличчі ангела не залишилося ані сліду доброти чи співчуття — тільки ненависть, чиста, відверта й холодна.

— Я вб'ю тебе, — сказав він їй.

— Як убив мою родину? Не думаю, що ти зможеш надалі убивати бодай кого-небудь.

Ангел тримався за колону блідими пальцями, а його тіло висіло під прямим кутом до кімнати. Він зник у дверях більш ніж наполовину. Виглядало це комічно й страхітливо.

— Припини, — благав він. — Зачини двері. Я скажу тобі, де твоя сестра... Вона ще жива...

Дуері здригнулася.

А тоді Ізлінтона затягло до дверей, і крихітна фігурка стрімко крутилася й зменшувалася на очах, зникаючи у сліпучій прірві. Сила тяжіння наростала. Ричард молився, щоб його ланцюги й кандали витримали її — він відчував, що його тягне до дверей, і краєм ока бачив, що маркіз теліпається на своїх ланцюгах, мов маріонетка на ниточках, яку тягне пилосмоком.

Стіл, за ніжку якого тримався містер Вандемар, пролетів у повітрі й застряг у відчинених дверях. Містер Круп і містер Вандемар теліпалися за дверима. Містер Круп, що майже буквально висів на хвості містера Вандемара, тримаючись за фалди його фрака, глибоко вдихнув і почав, дрібно перебираючи руками, лізти його спиною вгору. Стіл зарипів. Містер Круп глянув на Дуері й всміхнувся, як лисиця на дуже важких наркотиках.

— Це я вбив твою родину, — сказав містер Круп. — Не він. І тепер — нарешті — я закінчу...

Тієї миті тканина темного костюма містера Вандемара не витримала. Містер Круп з криком полетів у безодню, стискаючи в руках довгий уривок чорної тканини. Містер Вандемар глянув униз на фігуру містера Крупа, що розмахувала руками й летіла від них геть. Він теж глянув на Дуері, але без тіні злостивості. Знизавши плечима, наскільки це можливо, коли з усіх сил тримаєшся за ніжку столу, він спокійно сказав: «Бувайте», — і відпустив руки.

Він мовчки полетів у світло головою вперед, зменшуючись дедалі сильніше й наближаючись до крихітної фігурки містера Крупа. Скоро дві постаті злилися в єдину чорну цятку в морі згустків фіолетового, жовтого й

помаранчевого світла, а тоді вона теж зникла. Ричард подумав, що це доволі логічно — врешті-решт, вони були напарниками.

Їм стало важко дихати. Ричард відчув, як закрутилася й нібито спорожніла його голова. Стіл у дверях розламало на друзки й затягло на той бік. Один з Ричардових наручників розстебнувся, і права рука тепер вільно затріпотіла. Він вхопився за ланцюга, що тримав його ліву руку, й щосили стис його, радий з того, що зламаний палець був на тій руці, яку ще тримало наручником, але в ній і без того стріляло червоними й блакитними спалахами болю. Він відчув, хоч і ніби здалеку, як той біль змушує його кричати.

Він не міг дихати. Білі плями світла вибухали на дні його очей. Він відчував, що ланцюг скоро не витримає...

Звук, з яким грюкнули чорні двері, заповнив собою цілий світ. Ричард з розмаху влетів спиною в холодну залізну колону й сповз на підлогу. А тоді в залі запала тиша — тиша і цілковита темрява Великої зали під землею. Ричард заплющив очі — темряви не стало ані більше, ані менше, тож він знову їх розплющив.

Тишу увірвав сухий маркізів голос:

— І куди ти їх закинула?

А тоді Ричард почув, як заговорила якась дівчинка. Він знав, що то мала бути Дуері. Її голос був схожий на голос малої дитини, котрій час лягати до ліжечка наприкінці довгого й виснажливого дня.

— Я не знаю... Далеко звідси. Я... так стомилася. Я...

— Дуері, — сказав маркіз. — Опануй себе.

Дуже добре, що він це сказав, подумав Ричард, бо хтось мусив це зробити, а сам Ричард забув як балакати. А тоді в темряві щось клацнуло — то розкрився наручник — а за тим ланцюг ковзнув залізною колоною на підлогу. Тоді хтось чиркнув сірником. Загорілася свічка. Вона слабо палахкотіла в рідкому повітрі. «Побудь серед тепла й свічок», — подумав Ричард, але не міг пригадати чому.

Дуері нетвердо пішла до маркіза зі свічкою в руках. Вона простягла руку, торкнулася його ланцюгів, і наручники розстебнулися. Він потер зап'ястки. Тоді вона підійшла до Ричарда й торкнулася єдиного наручника, що тримав його. Той упав на землю. Дуері зітхнула й сіла на підлогу поруч. Ричард витягнув неушкоджену руку й підклав її під голову Дуері, прихиливши її до себе. Він повільно гойдав її вперед і назад, наспівуючи безсловесну колискову. В порожній ангеловій залі було дуже, дуже холодно, але скоро тепло непритомності накрило й огорнуло їх обох.

Маркіз де Карабас дивився на поснулих дітей. Сама думка про сон — про те, щоб повернутися, нехай і ненадовго, до стану, такого близького до смерті, — лякала його більше, ніж він міг коли-небудь повірити. Але, нарешті, навіть він опустил голову на руку й заплющив очі.

І нікого не стало.

18

Леді Серпентина, котра була, якщо не рахувати Олімпію, найстаршою із Семи сестер, пройшла лабіринтом за Даун-стріт, високо тримаючи голову, а її чоботи з білої шкіри чвакали в'язким болотом. За більш як сотню років вона не вибиралася з дому так далеко. Її дворецька з осиною талією, одягнена з голови до ніг у чорну шкіру, йшла перед нею, тримаючи великого каретного ліхтаря. Дві інші жінки Серпентини йшли позад неї на поважній відстані.

Подертий шлейф Серпентининої сукні волочився грязюкою позад неї, але вона не зважала. Нарешті вона побачила, як щось блиснуло в світлі ліхтаря попереду, а поруч — велику темну форму.

— Прийшли, — сказала вона.

Дві жінки, що йшли позаду, поспішили вперед, розбризкуючи болото, а коли дворецька підійшла ближче, принісши з собою хитливе коло теплого світла, темна форма набрала чіткіших обрисів. Світло виблискувало на довгому бронзовому списі. Покручене, скривавлене, побите й наполовину вдавнене в болото тіло Мисливиці лежало на спині, серед великої калюжі

пролитого багрянцю, з ногами, причавленими тілом велетенського вепрастого створіння.

Жінки Серпентини витягли тіло з-під Звіра й розклали в грязюці. Серпентина опустила у вологе багно на коліна й провела пальцем по холодній щоці Мисливиці, поки не дісталася почорнілих від крові губ, де трохи затрималася. Тоді вона встала.

— Заберіть списа, — сказала Серпентина.

Одна з жінок підбрала тіло Мисливиці, інша висмикнула списа з туші Звіра й поклала його на плече. А тоді чотири фігури розвернулися й пішли назад тією ж дорогою — мовчазна процесія глибоко під рештою світу. Жовте світло ліхтаря мерехтіло на пошарпаному обличчі Серпентини, але не виказувало на ньому жодної емоції, ані радісної, ані сумної.

19

Якусь хвилину перед пробудженням він гадки не мав, хто він і де. І то було відчуття фундаментальної свободи, неначе він вільний бути ким заманеться, ким завгодно — міг примірити на себе будь-яку особу, міг бути чоловіком або жінкою, пацюком чи птахом, чудовиськом чи богом. А тоді хтось зашарудів, і він прокинувся повністю, і прокинувшись усвідомив, що він — Ричард Мейг'ю, ким би той не був, і що б це не значило. Він Ричард Мейг'ю, і він не знав, де перебував.

Його обличчя лежало на хрусткій постільній білизні. Йому все боліло, а в деяких місцях — наприклад, у мізинці лівої руки — боліло ще більше, ніж скрізь.

Коло нього хтось був. Ричард чув у цьому ж приміщенні дихання й нерішуче шарудіння людини, яка намагалася бути непомітною. Ричард підняв голову й таким чином виявив ще більше болючих місць. В деяких із них боліло дуже сильно. Десь далеко — за багато кімнат звідси — співали люди. Пісня була така далека й тиха, що він знав — варто розплющити очі, і він втратить його, цей глибокий мелодійний спів...

Він розплющив очі. Кімната була маленька й тьмяно освітлена. Він лежав на низькому ліжку, а шаруділа поруч із ним постать в чорній одежі й капюшоном на голові, що стояла спиною до Ричарда. Чорна постать витирала в кімнаті пил недоречно барвистим віничком з пір'я.

— Де я? — спитав Ричард.

Чорна постать мало не впустила додолу віничка, а тоді розвернулася, показавши дуже знервоване, худе, темно-коричнєве обличчя.

— Води не хочете? — спитав чорний брат таким тоном, ніби йому було наказано запропонувати води, коли пацієнт прокинеться, тож він повторював це собі раз за разом останні хвилин сорок, щоб уже точно не забути.

— Я... — і тут Ричард усвідомив, що смертельно хоче пити. Він сів у ліжку. — Так, хочу. Дуже вам дякую. — Чернець налив у погнуту металеву кружку води й простягнув її Ричардові. Ричард повільно відпив, придушивши порив ковтнути все одним махом. Вода була кришталево чиста й холодна, а її смак нагадував лід і діаманти.

Ричард оглянув себе. Його одяг зник. Він був одягнений у довгу сутану, схожу на вбрання Чорних братів, але сіру. Зламаний палець йому взяли в лубки й перемотали. Він підняв руку до вуха. Воно було заліплене пластиром, під яким відчувалося щось схоже на шви.

— Ти один з Чорних братів, — сказав Ричард.

— Так, сер.

— Як я тут опинився? Де мої друзі?

Чернець мовчки й нервово вказав на коридор. Ричард вибрався з ліжка і зазирнув під своє сіре вбрання — під ним він був голий. Його тулуб і ноги вкривали темно-індигові й фіолетові синці, усі нібито намащені якоюсь маззю, що пахла сиропом від кашлю й грінкою з маслом. Праве коліно було перемотане. Ричард подумав, де міг бути його одяг. Коло ліжка стояли сандалі, тож він взувся й пішов коридором. Назустріч прямував Абат, тримаючись за руку брата Сажуса. Сліпі очі Абата перламутрово блищали в темряві під каптуром.

— Прокинувся, значить, Ричарде Мейг'ю, — сказав Абат. — Як почувашся?

Ричард скривився.

— Рука...

— Ми вправили твого пальця. Він був зламаний. Ми обробили твої синці й рани. І ти потребував відпочинку, тож ми дали тобі його.

— А де Дуері? І маркіз? Як ми сюди потрапили?

— Я доправив вас сюди, — сказав Абат. Пара ченців знову рушила коридором, і Ричард пішов з ними.

— Мисливиця, — сказав Ричард. — Ви принесли її тіло?

Абат похитав головою.

— Тіла не було. Був тільки Звір.

— А, гм... Мій одяг... — вони підійшли до дверей келії, дуже схожої на ту, в якій прокинувся Ричард. Дуері сиділа на краю ліжка й читала примірник «Менсфілд-парка», і Ричард був упевнений, що браття й не знали, що його мають. На ній теж було сіре вбрання ченців, що було занадто, аж до смішного на неї велике. Коли вони увійшли, вона підняла очі.

— Привіт, — сказала вона. — Ти спав цілу вічність. Як почувашся?

— Наче добре. А ти як?

Вона усміхнулася. Не дуже переконливо.

— Трохи кволенько, — визнала вона. В коридорі щось затарабанило, і Ричард розвернувся й побачив, як маркіза де Карабаса котять у його бік у скрипучому й антикварному візку. Візок штовхав здоровань-чернець. Ричард дуже хотів знати, як маркізу вдавалося виглядати ефектно й романтично, коли його возили туди й сюди, мов німичного. Маркіз обдарував їх широчезною усмішкою.

— Добрий вечір, друзі, — сказав він.

— А тепер, — мовив Абат, — коли ви всі зібралися, нам треба поговорити.

Він повів їх до просторої кімнати, зігрітої розпаленою купою дерев'яних обрізків у каміні. Усі стали навколо столу. Абат зробив знак сідати. Він знайшов рукою свого стільця й уместився на нього. Тоді він відіслав брата Сажуса і брата Морока (того, що штовхав маркізового візка).

— Отож, — сказав Абат, — до справи. Де Ізлінтон?

Дуері знизала плечима.

— Настільки далеко, наскільки я змогла його відправити. За півпростору й півчасу звідси.

— Ясно, — сказав Абат. А тоді додав: — Добре.

— Чому ви не попередили нас про нього? — спитав Ричард.

— То не був наш обов'язок.

Ричард пирхнув.

— І що буде далі? — спитав він усіх.

Абат мовчав.

— Далі? Ти про що? — спитала Дуері.

— Ну, ти хотіла помститися за свою родину. І помстилася. Закинула всіх до цього причетних кудись на дальній край небуття. Тобто, тепер ніхто не намагатиметься тебе вбити, чи не так?

— Зараз ні, — серйозно відповіла Дуері.

— А ти? — спитав Ричард маркіза. — Ти отримав, що хотів?

Маркіз кивнув.

— Здається, що так. Мій борг перед лордом Портико сплачено повністю, а леді Дуері винна мені чималу послугу.

Ричард глянув на Дуері. Вона кивнула.

— А як щодо мене? — спитав він.

— Ну, — сказала Дуері. — Ми б ніколи без тебе не впоралися.

— Я не про це. Як щодо мого повернення додому?

Маркіз підняв брову.

— Ким ти її вважаєш — чарівницею країни Оз? Ми не можемо повернути тебе додому. Твій дім тепер тут.

Дуері сказала:

— Я намагалася пояснити це тобі, Ричарде.

— Має бути який-небудь спосіб, — сказав Ричард і грюкнув лівою рукою об стіл, щоб підсилити сказане. А тоді сказав: — ай, — тому що грюкати рукою об стіл для наголосу не дуже мудро, коли маєш зламаного пальця — але він сказав це дуже тихо, адже раніше пройшов через набагато гірше.

— Де ключ? — спитав Абат.

Ричард нахилив голову.

— У Дуері, — сказав він.

Вона похитала своєю голівкою піксі.

— У мене його нема, — сказала вона йому. — Я підклала його тобі до задньої кишені на останньому ринку. Коли ти приніс карі.

Ричард розкрив рота, а тоді знову його закрив. Розкривши його ще раз, він спитав:

— Тобто коли я сказав Крупові й Вандемару, що ключ у мене, і коли вони могли мене обшукати... він справді був у мене?

Вона кивнула. Він пригадав твердий предмет у кишені, який відчув на Даун-стріт; пригадав, як вона обійняла його на кораблі...

— Нехай йому грець, — сказав він.

Абат простягнув руку. Його зморщені коричневі пальці підібрали зі столу маленького дзвоника й помахали ним, викликавши брата Сажуса.

— Принеси Воїнові штани, — сказав він. Сажус кивнув і вийшов.

— Я ніякий не воїн, — сказав Ричард.

Абат м'яко всміхнувся.

— Ти убив Звіра, — пояснив він, мало не з жалем. — Ти Воїн.

Роздратований Ричард схрестив руки на грудях.

— Тож після всього цього я все одно не потраплю додому, але отримаю втішний приз — мене занесуть до списку кавалерів якоїсь архаїчної підземної нагороди?

Маркіза це не зворушило.

— Ти не можеш повернутися до Горішнього Лондона. Кілька осіб таки примудряються наполовину жити там — ти бачив Іліастера й Ліра. Але це й усе, на що можна сподіватися, і таке життя геть не безхмарне.

Дуері простягла долоню й торкнулася Ричардової руки.

— Мені шкода, — сказала вона йому. — Але згадай, скільки ти зробив добра. Ти дістав нам ключа.

— І який у тому був сенс? — спитав він. — Ти просто викувала новий...

У двері знову ввійшов брат Сажус з Ричардовими джинсами в руках. Вони були подерті, забруднені, заляпані висохлою кров'ю і смерділи. Чернець віддав їх Абату, котрий заходився обшукувати кишені.

Дуері ніжно всміхнулася.

— Гаммерсміт не міг зробити мені копію без оригіналу, — нагадала вона йому.

Абат прочистив горло.

— Ви всі вкрай недалеко люди, — тактовно сказав він, — і нічогосінько не знаєте. — Він підняв срібного ключа вгору. Той блиснув у світлі каміна. — Ричард пройшов Випробування Ключа. Він — його володар, поки не поверне його нам на зберігання. Ключ має силу.

— Це ключ до раю... — сказав Ричард, не дуже впевнений, куди хилить чи що хоче сказати Абат.

Голос старого звучав сильно й мелодійно.

— Цей ключ — ключ до всієї дійсності. Якщо Ричард хоче повернутися до Горішнього Лондона, ключ проведе його до Горішнього Лондона.

— Отак просто? — спитав Ричард. Старий кивнув сліпою головою в тіні каптура. — То коли це можна зробити?

— Щойно ти будеш готовий, — сказав Абат.

Браття випрали й залатали його одяг, а тоді повернули йому. Брат Сажус провів його абатством до дзвіниці, вгору запаморочливою послідовністю драбин і сходів. У стелі найвищої кімнати була важка дерев'яна ляда. Брат Сажус відімкнув її, і вони двоє вилізли вгору й опинилися в густо затягнутому

павутинням вузькому тунелі, з однієї стіни котрого стирчали металеві скоби. Вони полізли скобами вгору і дерлися ними чи не кілька тисяч футів, поки не вибралися на запилюжену платформу метро.

НАЙТИНГЕЙЛ-ЛЕЙН

— було написано на старих знаках на стіні. Брат Сажус побажав Ричардові всього найкращого й сказав чекати, поки його не підберуть, а тоді поліз стіною донизу і зник.

Ричард просидів на платформі двадцять хвилин. Він розмірковував над тим, що ж це за станція така — вона не здавалася ані покинутою, як «Британський музей», ані справжньою, як «Чорні браття». Натомість, це була станція-привид, уявне місце, забуте й загадкове. Він подумав ще, чому маркіз із ним не попрощався. Коли Ричард спитав про це Дуері, вона сказала, що не знає, але, можливо, прощання — це ще одна річ, разом із втішанням, на яких маркіз не дуже знається. А тоді вона сказала, що щось утрапило їй в око, дала йому папірця з указівками й вийшла.

Щось біле майоріло в темряві тунелю. То була носова хустинка на палиці.

— Агов? — погукав Ричард.

З мороку виступила обліплена пір'ям округла фігура Старого Бейлі, що виглядав напруженим і збентеженим. Він махав Ричардовою хусткою й пітнів.

— Це мій прапорець, — сказав він, вказуючи на хустинку.

— Я радий, що вона вам згодилася.

Старий Бейлі натужно всміхнувся.

— Так. Хотів оце сказати. Я тобі дещо приніс. Ось, — він запхнув руку до кишені пальта й витяг довге чорне перо з синьо-зеленим переливом і намотаною на стрижень червоною ниткою.

— Гм, дякую, — сказав Ричард, не дуже знаючи, що з ним робити.

— Це перо, — пояснив Старий Бейлі. — Дуже хороше. Пам'ятка. Сувенір. На згадку. І це безкоштовно. Подарунок. Від мене. Така наче подяка.

— Так, гаразд. Дуже приємно.

Ричард поклав його до кишені. З тунелю подуло теплим вітром.

— Це твій потяг, — сказав Старий Бейлі. — А от я не люблю потягів. Хороший дах — геть інше діло. — Він потис Ричардову руку й утік.

Потяг наближався до станції. Його фари були вимкнені, а в кабіні машиніста нікого не було. Він зупинився. Усі вагони були темні, жодні двері не відчинилися. Ричард постукав у двері перед собою, сподіваючись, що це і є потрібні. Вони відчинилися, заливши уявну станцію теплим жовтим світлом. Двоє невисоких підстаркуватих добродіїв, що тримали довгі мідного кольору сурми, вийшли з вагона на платформу. Ричард упізнав їх — то були Дагвард і Гальвард з Графського двору — але він не міг уже пригадати, якщо взагалі знав це раніше, хто є хто з цих добродіїв. Вони приклали сурми до ротів і зіграли кострубату, але щиру фанфару. Ричард увійшов до вагона, а вони зайшли слідом.

Граф сидів у кінці вагона й гладив велетенського ірландського вовкодава. Блазень — Ричард згадав, що його звать Тулі — стояв поруч. Окрім них і двох вартових у вагоні не було нікого.

— Хто там? — спитав Граф.

— Це він, володарю, — сказав блазень. — Ричард Мейг'ю. Той, що вбив Звіра.

— Воїн? — Граф замислено почухав сиво-руду бороду. — Я думав, що ти будеш вищим, — сказав він нарешті.

— Вибачте.

— Ну, берімося до діла, — старий підвівся й звернувся до порожнього вагона. — Доброго вечора. Ми тут, щоб вшанувати юного Мейфлавера. Як там сказав поет? — І він прогримів алітеровані рядки: — Багрянець бринить на броні, противник поліг перед відданим воїном, хоробрим хлопчиною... Хоч і не зовсім він уже й хлопчина, чи не так, Тулі?

— Та не дуже, ваша світлосте.

Граф простягнув руку.

— Дай мені свого меча, хлопче.

Ричард витяг ножа, якого отримав від Мисливиці.

— Оце підійде? — спитав він.

— Так-так, — сказав старий, беручи ножа.

— На коліно, — прошепотів Тулі театральним шепотом, показуючи пальцем на підлогу.

Ричард опустився на одне коліно. Граф легенько постукав його по плечах ножем.

— Підведись, — виголосив він. — Сер Ричард Мейберійський. Цим ножем я даю тобі свободу Долішнього. Нехай ніхто не чинить перепон чи завади на твоїй дорозі... і так далі, і таке інше... і таке подібне... бла-бла-бла, — невпевнено закінчив він.

— Дякую, — сказав Ричард. — Насправді мене звать Мейг'ю. — Але потяг уже зупинявся.

— Твоя зупинка, — сказав Граф.

Він повернув Ричарду його ножа — ножа Мисливиці, — поплескав по спині й вказав на двері.

Ричард зійшов не на станції метро. Це місце було над землею. Воно трохи нагадувало Ричардові вокзал Сент-Пенкрес — було в його архітектурі щось таке ж переросле й удавано-готичне — але була і якась неправильність, що якимось чином позначала це місце як частину Східного Лондона. Світло було якесь дивне й брудно-сіре, яке буває тільки перед самим світанком або зразу після заходу, в час, коли світ поринає у присмерк, і судити про колір і відстань стає неможливо.

На дерев'яній лавці сидів і дивився на нього якийсь чоловік. Ричард обережно наблизився до нього, неспроможний побачити у сутінках, хто то такий, і чи зустрічалися вони раніше. Ричард і досі тримав ножа Мисливиці — свого ножа — і тепер для певності стис його руків'я міцніше. Коли Ричард наблизився, чоловік підвів голову й скочив на ноги. Він смикнув себе за чуба — раніше Ричард бачив таке тільки в екранізаціях класичних книжок. Він

виглядав комічно й неприємно водночас. Ричард упізнав у ньому Володаря щуровустів.

— Ну-ну. Так-так, — збуджено сказав щуровуст, почавши з середини речення. — Просто щоб ти знав, та дівчина, Анестезія... Ніхто не тримає зла. Щури й досі тобі друзі. І щуровусти. Прийдеш до нас — ми зустрінемо тебе як годиться.

— Дякую, — сказав Ричард. «Нехай на ринок його веде Анестезія, — подумав він. — Її не шкода».

Володар щуровустів потягнувся до лавки й вручив Ричарду чорну вінілову спортивну сумку з застібкою. Вона здалася Ричарду дуже знайомою.

— Усе там. Геть усе. Зазирни.

Ричард розкрив сумку. Там лежали всі його пожитки, включно з гаманцем, що лежав на охайно складених джинсах. Він застебнув сумку, закинув її на плече й пішов геть від того чоловіка, не подякувавши й не обернувшись.

Ричард вийшов з вокзалу й спустився сірими сходами.

Скрізь було тихо. Скрізь порожньо. Сухе осіннє листя ганяло вітром по відкритому майданчику й закручувало в жовто-вохряно-коричневий вихор, утворюючи несподівану пляму приглушеного кольору в сіруватому світлі. Ричард перетнув майданчик і спустився сходами до якогось переходу. У півтемряві щось затріпотіло, і Ричард обережно розвернувся. В коридорі позаду нього їх було півдюжини, і вони сунули до нього майже нечутно, лиш легенько шелестів оксамит та дзенькали срібні прикраси. Листя шаруділо набагато гучніше за цих блідавих жінок. Вони дивилися на нього голодними очима.

Тоді він злякався. Так, ніж був при ньому, але він умів битися не краще, ніж перестрибувати Темзу. Він сподівався, що коли вони нападуть, він зможе з його допомогою принаймні відлякати їх. До нього долинув запах жимолості, конвалії й мускусу.

Ламія вийшла наперед групи Оксамитових й виступила на крок. Ричард нервово підняв ножа, пригадавши мерзлу пристрась її обіймів, таких приємних і таких холодних. Вона всміхнулася до нього й приязно схилила голову. Тоді вона поцілувала свої пальці й подула на них у бік Ричарда.

Він здригнувся. Щось затріпотіло в темряві переходу, і коли Ричард глянув знову, то не побачив нічого, крім тіні.

Подолавши перехід, Ричард вийшов нагору кількома сходами й опинився на вершині невисокого, порослого травою пагорба. Сходило сонце, і Ричард побачив навколо заміську місцевість — майже безлистий дуб, ясен і кілька буків, які легко впізнати за формою стовбурів. Широка й чиста річка поволі звивалася зеленою місциною. Озирнувшись, Ричард побачив, що стоїть на якомусь острівці — тут дві маленькі річки впадали в більшу, відрізаючи його невисокий пагорб від берегів. І тоді він зрозумів, хоч і не знати як, але з цілковитою певністю, що й досі був у Лондоні, але в Лондоні, яким той був, мабуть, три тисячі років тому або й більше, ще до того, як був закладений перший камінь першого людського житла.

Він розстебнув сумку, поклав ножа поруч із гаманцем, а тоді знову застебнув її. Небо яснішало, але світло було дивним. Воно було наче молодшим, ніж те сонячне проміння, до якого звук Ричард — і, мабуть, чистішим. Жовтогаряче сонце піднімалося на сході, де колись будуть портові райони, і Ричард стежив, як світає в лісах і на болотах, в яких він бачив Гринвіч і Кент, і над морем.

— Привіт, — сказала Дуері. Він не бачив, як вона підійшла. Під зашкрябаною коричневою шкіряною курткою на ній був інший одяг, та однак він був подертий, залатаний і лежав багатьма шарами тафти, мережива, шовку й парчі. Її коротке руде волосся блищало в світанковому світлі, мов начищена мідь.

— Привіт, — відповів Ричард. Вона стала коло нього й уплела свої маленькі пальці в пальці його правої руки, в якій він тримав свою спортивну сумку.

— Де це ми? — спитав він.

— На величному й жахливому острові Вестмінстер.

Прозвучало так, ніби вона звідкись процитувала цей рядок, але Ричард точно не чув такої фрази раніше. Вони пішли високою травою, мокрою й побілілою від талої паморозі. Їхні ноги залишали в траві позаду темні сліди, показуючи, звідки вони прийшли.

— Слухай, — сказала Дуері. — Тепер, коли ангела не стало, в Спідньому Лондоні треба багато чого привести до ладу. І крім мене робити це нема кому. Мій батько хотів об'єднати Спідній Лондон гадаю, що мені варто закінчити його справу. — Вони віддалялися від Темзи на північ, тримаючись за руки. Білі картини кружляли й кричали в небі над ними. — Ричарде, ти чув, що сказав Ізлінтон про те, що про всяк випадок десь тримає мою сестру живою. Можливо, я не єдина з нашої родини, хто вижив. І ти врятував мені життя. Не один раз. — Вона замовкла, а тоді похапцем випалила: — І ти був мені дуже хорошим другом, Ричарде. І я наче звикла до того, що ти поруч. Будь ласка, не йди.

Він легенько стиснув її руку своєю.

— Знаєш, — сказав він, — я теж наче звик до того, що ти поруч. Але я не належу цьому світові. В моєму Лондоні... найбільша небезпека, на яку можна наразитися — це переходити дорогу, не помітивши таксі, що кудись поспішає. Ти мені теж подобаєшся. Страшенно. Але мені треба повертатися додому.

Вона глянула на нього своїми дивнобарвними зеленими й синіми, й полум'яними очима.

— Тоді ми більше ніколи не побачимося, — сказала вона.

— Виходить, що так.

— Дякую тобі за все, що ти зробив, — урочисто сказала вона. А тоді кинулася до нього з обіймами й притисла достатньо міцно, щоб заболіли синці на грудях, і він теж її обійняв не менш сильно, від чого й решта синців почала скаргитися й нарікати, але він не зважав.

— Ну, — нарешті сказав він. — Було дуже приємно з тобою знатися.

Вона часто-часто кліпала очима. Він подумав, чи не скаже вона знову, що їй щось утрапило в око. Натомість вона сказала:

— Ти готовий?

Він кивнув.

— Ключа маєш?

Він поставив сумку на землю й поліз до задньої кишені здоровою рукою. Витягнувши ключа, він віддав його їй. Вона тримала його перед собою, ніби вставляла в уявні двері.

— Гарзд, — сказала вона. — Тепер іди. Не озирайся.

Він пішов униз невисоким пагорбом, залишаючи сині води Темзи позаду. Повз нього промайнув сірий мартин. Біля підніжжя схилу він озирнувся. Вона стояла на вершині, осяяна ранковим сонцем. Її щоки блищали. Жовтогаряче проміння яскрило на ключі.

Дуері повернула його одним рішучим рухом.

Світло згасло, і Ричардову голову заповнило ревіння, схоже на оскаженіле гарчання тисячі розлючених звірів.

20

Світло згасло, і Ричардову голову заповнило ревіння, схоже на оскаженіле гарчання тисячі розлючених звірів. Він блимнув у мороці, міцно тримаючи сумку, й подумав, чи не дарма сховав ножа. Хтось проштовхнувся повз нього в темряві. Ричард відступив убік. Перед ним було кілька східців, тож Ричард почав підніматися ними, а тоді світ почав яснішати, перетворюватися й набирати форми.

Гарчання виявилось ревом машин, що вилітали з тунелю на Трафальгарській площі. Небо було бездоганно й непорушно блакитним, як екран телевізора, налаштований на порожній канал.

Стояла середина ранку теплого жовтневого дня, і Ричард зупинився на площі, тримаючи сумку й блимаючи на сонце. Чорні таксі, червоні автобуси й

різнобарвні машини ревіли й мчали площею, а туристи кидали повні жмені корму легіонам опецькуватих голубів і робили свої знімки Нельсонової колони й велетенських Лендсірових левів,[28][Ендрю Генрі Лендсір — англійський художник-аніمالіст, автор чотирьох скульптур левів на постаменті Нельсонової колони в Лондоні.] що лежать з чотирьох боків від неї. Ричард пішов площею, роздумуючи, чи справжнє все довкола. Японські туристи не звертали на нього уваги. Він намагався забалакати до гарненької світловолосої дівчини, але та посміялася, помотала головою й сказала щось мовою, про яку Ричард подумав, що то італійська, і яка насправді була фінською.

Поруч стояло дитя невизначеної статі, що глипало на голубів і дентально знищувало шоколадку. Ричард схилився до нього.

— Гм, привіт, малече, — сказав він. Дитя напружено смоктало шоколадку й не подало жодного знаку, що впізнало в ньому іншу людську істоту. — Привіт, — повторив Ричард, і в його голос уплелася нотка відчаю. — Ти мене бачиш? Мале? Агов?

Двоє оченят зиркнули на нього з вимазюканого шоколадом обличчя. А тоді затремтіла нижня губа, і дитина втекла й обвила найближчу дорослу жінку руками й ногами, заводячи:

— Мамо? Той чоловік до мене чіплявся. Він до мене чіплявся, мамо.

Мати дитини повернулася до Ричарда, грізно насупившись.

— Що це ти собі надумав, — зажадала знати вона, — чіплятися до Леслі? Для таких, як ти, є спеціальні заклади.

Ричард усміхнувся. То була широка й щаслива усмішка. Її навряд чи можна було зігнати з його обличчя, навіть узявши цеглину і вдаривши його нею по потилиці.

— Мені страшенно прикро, — сказав він, шкірячись, мов Чеширський кіт. А тоді, схопивши сумку, він пробіг Трафальгарською площею в супроводі заскочених зненацька голубів, що сполохано позлітали.

Він витягнув з гаманця свою картку й запхнув до банкомата. Той упізнав чотири цифри його пін-коду, порадив тримати його в таємниці й не

розголошувати та спитав, яку дію Ричард хотів виконати. Той попросив готівки, і банкомат видав скільки просили. Ричард скинув угору кулака, а тоді, засоромившись, удав, що ловить таксі.

Таксі зупинилося коло нього — зупинилося! коло нього! — і він заліз усередину, всівся на задньому сидінні й осяяв салон усмішкою. Він попросив шофера відвезти його до своєї роботи. Коли шофер зазначив, що пройти пішки було б чи не швидше, Ричард усміхнувся ще ширше й сказав, що йому однаково. Щойно вони рушили з місця, Ричард попросив — майже благально — щоб шофер потішив його, Ричарда, своєю думкою про транспортні проблеми лондонського ділового центра, про те, як боротися зі злочинністю, і про гострі політичні питання сьогодення. Шофер дорікнув Ричарду, назвавши того «глузієм», і дувся на нього решту їхньої п'ятихвилинної подорожі Стрендом. Ричард не зважав. Він все одно залишив таксисту щедрі чайові, а тоді подався до свого офісу.

Увійшовши до будівлі, він відчув, що усмішка поволі сповзає з його обличчя. З кожним кроком він відчував чимдалі сильнішу тривогу й невпевненість. А що як він і досі не мав роботи? Яка різниця, чи бачило його вкрите шоколадом мале дитя чи таксист, якщо виявиться, що через якусь химерну примху долі він залишиться невидимим для своїх колег?

Містер Фігіс, охоронець, підвів очі від примірника «Неслухняних юних німфеток», якого ховав у числі «The Sun», і пирхнув носом.

— Доброго ранку, містере Мейг'ю, — сказав він. То було зовсім не люб'язне «доброго ранку». То було таке «доброго ранку», з якого ясно, що промовцю байдуже, чи живий адресат привітання, а чи помер — йому навіть байдуже, чи справді зараз ранок.

— Фігісе! — радісно вигукнув Ричард. — І вам здоровенькі були, містере Фігіс, наш винятковий охоронцю!

Ніхто й ніколи не казав містерові Фігісу нічого подібного, навіть оголені дівчата в його уяві. Фігіс підозріливо дивився на Ричарда, поки той не увійшов до ліфта й не зник з очей, а тоді знову приділив усю увагу неслухняним юним

німфеткам, жодна з яких вже не поверне навіть свої двадцять дев'ять, скільки б льодяників на паличках вони не тримали в руках.

Ричард вийшов з ліфта й, трохи вагаючись, пішов коридором. «Усе буде добре, — казав він собі. — Хоч би мій стіл стояв на своєму місці. Якщо стіл стоїть на місці — все буде добре». Він увійшов до просторої робочої зали, в якій він працював минулі три роки. Люди клопоталися за столами, говорили по телефону, порпалися в шухлядах з папірцями, пили поганий чай і ще гіршу каву. То був його офіс.

А під вікном рядок сірих шафок з шухлядами і юка, що росла в барильці, займали місце, де колись стояв його стіл. Він вже хотів розвернутися й утекти, коли хтось вручив йому паперового стаканчика з чаєм.

— Повернення блудного сина, га? — сказав Геррі. — Тримай.

— Здоров, Геррі, — сказав Ричард. — А де мій стіл?

— Ходи, покажу, — сказав Геррі. — Як там Майорка?

— Майорка?

— Хіба ти не на Майорку завжди їдиш? — спитав Геррі. Вони піднімалися службовими сходами на четвертий поверх.

— Цього разу ні, — відповів Ричард.

— Я саме хотів сказати, що засмаги не видно — мовив Геррі.

— Не видно, — погодився Ричард. — Ну, знаєш, змін захотілося.

Геррі кивнув. Він вказав на двері, за якими, скільки Ричард пам'ятав, зберігалася адміністративна документація й канцелярія.

— Змін, кажеш? Ну, тоді ти матимеш, чого хотів. І дозволь першим тебе привітати.

Табличка на дверях сповіщала:

Р. О. МЕЙГ'Ю

МОЛОДШИЙ ПАРТНЕР

— Щасливий покидьок, — приязно всміхнувся Геррі.

І він побрів геть, а неймовірно здивований Ричард зайшов усередину. В кабінеті вже не зберігали документів й олівців — теки з папірцями й коробки

канцелярії винесли, кімнату пофарбували в сіре, чорне й біле, а ще застелили свіжим килимом, а посередині поставили чималий стіл. Він оглянув його — безсумнівно, стіл був його власний. Його тролів обережно прибрали до однієї з шухляд, тож він дістав їх усіх і розставив по кабінету. Тепер він мав власне вікно з гарним видом на замулено-коричневу річку й Південний берег за нею. В кабінеті навіть стояла велика зелена рослина з важкими вощистими листками, що виглядають штучними, хоч насправді живі. Його старий запилюжений бежевий монітор замінили набагато новішим і чистішим чорним монітором, що займав менше місця на столі.

Він підійшов до вікна й відпив чаю, дивлячись на брудну коричневу річку.

— То як тобі, все добре?

Він розвернувся. У дверях стояла метка й ефективна помгендира Сильвія. Коли він глянув на неї, вона всміхнулася.

— Гм, так, слухай, я маю вдома кілька справ... Як гадаєш, нічого страшного не станеться, якщо я решту дня...

— Як захочеш. Ти все одно не мусив повертатися до завтра.

— Ні? — спитав він. — А й справді.

Сильвія насупилася.

— Що сталося з твоїм пальцем?

— Зламав, — сказав він їй.

Вона стурбовано глянула на його руку.

— Ти ж ні з ким не бився, га?

— Хто, я?

Вона всміхнулася.

— Та я жартую. Ти, мабуть, прибав його дверима. Моя сестра теж так пальця зламала.

— Ні, — почав зізнаватися Ричард. — Я встряг у бій... — Сильвія звела брову. — У двері, — незграбно закінчив він.

Він поїхав до будинку, в якому колись жив, на таксі. Він не був певен, чи може довірити собі їздити в метро. Ще зарано. Не маючи ключа, він постукав у двері своєї квартири й був украй розчарований, коли їх відчинила жінка, з якою він познайомився, а точніше — не познайомився — у своїй ванній раніше. Він представився попереднім пожителем і швидко з'ясував, що а) він, Ричард, тут більше не живе і б) вона, місіс Б'юкенен, гадки не має, де зараз його особисте майно. Ричард дещо записав, а тоді дуже ввічливо попрощався, сів на інше чорне таксі й поїхав зустрітися з чоловіком у верблюжому пальті.

Діловий чоловік у верблюжому пальті наразі верблюжого пальта не вдягнув і, якщо відверто, виглядав набагато менш діловим, ніж тоді, коли Ричард бачив його минулого разу. Вони сиділи в його кабінеті, і він вислухав список Ричардових скарг з виразом обличчя людини, що нещодавно ковтнула цілого живого павука, і той саме почав соватися.

— Ну, так, — визнав він, переглянувши записи. — Тепер, коли ви звернули на це увагу, я бачу, що тут є певна проблема. Щоправда, я не зовсім розумію, як таке могло статися.

— Не думаю, що мені важливо знати, як це могло статися, — переконливо зазначив Ричард. — Факт є фактом — поки мене кілька тижнів не було, ви здали мою квартиру, — він перевіряв свої записи, — Джорджу й Аделі Б'юкененам. Котрі й не думають вибиратися.

Чоловік згорнув теку.

— Що ж, — сказав він. — Такі помилки іноді трапляються. Людський фактор. Боюся, що тут нічого не можна вдіяти.

Старий Ричард, той, що жив у теперішній квартирі Б'юкененів, на цьому б зламався, вибачився б за завдані клопоти й пішов геть. Та нинішній Ричард сказав:

— Невже? Нічого не можна вдіяти? Ви здали нерухомість, яку я законно винаймав у вашої компанії, комусь іншому, загубивши при цьому всі мої особисті речі, і тут не можна нічого вдіяти? А от мені здається, — і я певен,

що мій адвокат лиш підтвердить правильність моєї здогадки, — що ви багато чого могли б тут удіяти.

Чоловік без пальта з верблюжої шерсті виглядав так, ніби павук почав повзти вгору його стравоходом.

— Але ми не маємо в тому будинку вільних квартир, схожих на вашу, — сказав він. — Там вільний тільки пентхаус.

— Тоді гаразд, — холодно сказав Ричард. Чоловік розслабився. — Я згоден у ньому пожити. А тепер, — сказав Ричард, — поговорімо про компенсацію за втрачене майно.

Нова квартира була значно краща за попередню. В ній було більше вікон, був балкон, простора зала і повноцінна гостьова спальня. Ричард невдоволено нею походив. Чоловік-без-верблюжого-пальта, хоч і з величезною неохотою, але розпорядився завести до квартири ліжко, диван, кілька стільців і телевізор.

Ричард поклав ножа Мисливиці на поличку над каміном.

Він купив у індійському ресторані через дорогу карі з собою, сів на килим у новій квартирі, почав їсти й замислився, чи й справді колись пізно вночі їв карі на вуличному ринку, розгорнутому на палубі бойового корабля, пришвартованого коло Тауерського мосту. Задумавшись над цим, він вирішив, що в це важко повірити.

Хтось подзвонив у двері. Ричард підвівся й відчинив.

— Ми знайшли чимало з ваших речей, містере Мейг'ю, — сказав чоловік, що знову вдягнув верблюже пальто. — Виявилось, що їх відвезли на склад. Гаразд, заносьте, хлопці.

Пара дужих чоловіків занесла всередину кілька великих дерев'яних ящиків, наповнених Ричардовим майном, і поставила їх на килим посеред вітальні.

— Дякую, — сказав Ричард. Він потягнувся до першої коробки, розгорнув перший-ліпший запакований у папір предмет, і побачив, що то обрамлена фотографія Джесики. Він подивився на неї хвилинку, а тоді знову поклав до ящика. Він відшукав ящик з одягом, витягнув його і розклав по

полицях у спальні, але решта коробок так і залишилися стояти посеред вітальні недоторканими. Минали дні, і він почувався дедалі більш винним у тому, що не розбирає своїх речей. Але він їх не розбирав.

Він сидів за столом у своєму кабінеті й виглядав у вікно, коли жужкнув інтерком.

— Ричарде? — сказала Сильвія. — Кердир за двадцять хвилин збирає нараду в своєму кабінеті, щоб обговорити звіт по Вандзворту.

— Я прийду, — сказав він. А тоді, через те, що робити в наступні десять хвилин йому не було чого, Ричард узяв помаранчевого троля й почав ним залякувати трохи меншого зеленочубого троля. — Я — найславетніший воїн Спіднього Лондона. Приготуйся до смерті, — сказав він небезпечним тролячим голосом, махаючи помаранчевим тролем. Тоді він узяв зеленочубого троля і сказав трохи тоншим тролячим голосом: — Невже? Але спершу ти мусиш випити чашечку чаю...

Хтось постукав у двері, і Ричард присоромлено сховав тролів.

— Заходьте.

Двері відчинилися, в них з'явилася Джесика й стала на порозі. Здавалося, що вона нервує. Він геть забув, яка вона прекрасна.

— Привіт, Ричарде, — сказала вона.

— Привіт, Джесі, — сказав Ричард, а тоді виправився: — Пробач — Джесико.

Вона усміхнулася й відкинула волосся назад.

— «Джесі» — теж непогано, — сказала вона, і з її вигляду майже можна було повірити, що це так. — Джесика — Джесі. Мене бозна-скільки так не називали. Я за цим дуже сумую.

— Отож, — сказав Ричард, — що привело, чим завдячую, гм, і все таке?

— Хотіла побачити тебе та й годі.

Він не знав, що тут потрібно сказати.

— Це приємно, — мовив він.

Вона зачинила двері й наблизилась до нього на кілька кроків.

— Ричарде, знаєш, що дивно? Я пам'ятаю, як скасувала наші заручини. Але ледве пам'ятаю, через що ми посварилися.

— Хіба?

— Але це не важливо, правда? — вона оглянула кабінет. — Тебе підвищили?

— Так.

— Я рада за тебе, — вона сягнула до кишені пальта й витягла маленьку коричневу коробку. Вона поклала її Ричарду на стіл. Він розкрив її, хоч і знав, що в ній лежить. — Це наша обручка. Я подумала, що, мабуть, віддам її тобі, а потім, ну, якщо все залагодиться, то, можливо, одного дня ти знову запропонуєш її мені.

Обручка блищала в сонячному промінні — то була найкоштовніша річ, яку він коли-небудь купував.

— Залиш її собі, Джесико, — сказав він. А тоді: — Пробач.

Вона прикусила нижню губу.

— Ти зустрів когось?

Він вагався. Згадав Ламію, Мисливицю, Анестезію і навіть Дуері, але жодна з них не була тим кимось, про кого питала Джесика.

— Ні, нікого, — а тоді, розуміючи, що це правда, він додав: — просто я змінився, от і все.

Жужкнув інтерком.

— Ричарде? Ми на тебе чекаємо.

Він натис кнопку.

— Зараз спускаю, Сильвіє.

Він глянув на Джесіку. Вона мовчала. Можливо, вона не мала слів, які могла довірити собі промовити. Вона вийшла й тихо зачинила за собою двері.

Ричард зібрав потрібні папери однією рукою. Іншою рукою він провів обличчям, ніби витираючи щось: може, смуток, може, сльози, а може — Джесіку.

Він знову почав їздити на роботу й додому підземкою, хоч скоро усвідомив, що вже не купує газет, щоб почитати у вагоні вранці й увечері, а натомість вдивляється в обличчя людей навколо, обличчя усіх видів і кольорів, і думає собі, чи всі вони з Горішнього Лондона, і що насправді коїться в їхніх головах.

Через кілька днів після зустрічі з Джесикою, під час вечірньої суєти в метро йому здалося, що він побачив на іншому кінці вагона Ламію, що стояла до нього спиною, з темним волоссям, укладеним у високу зачіску, і в довгій чорній сукні. Серце почало калатати в його грудях. Він проштовхався через увесь людний вагон. Коли він підійшов ближче, потяг під'їхав до станції, двері зашипіли й відчинилися, і вона вийшла. Але то була не Ламія. Просто ще одна лондонська готична дівчина, що їде розважитися увечері до міста, розчаровано усвідомив він.

Одного суботнього полудня він побачив великого бурого пацюка, що сидів на пластикових смітниках позаду будинку «Ньютон Меншнс», чистив вуса й виглядав так, ніби володів усім світом. Коли Ричард наблизився до нього, він зіскочив на хідник і зачаївся в тіні під смітниками, дивлячись на нього обачними чорними намистинками очей.

Ричард схилився до нього.

— Привіт, — обережно сказав він. — Ми знайомі? — Ричард не помітив жодного руху, який можна було б вважати відповіддю, але щур не втік. — Мене звати Ричард Мейг'ю, — тихенько продовжував він. — Знаєш, я не щуровуст, але, гм, я знав кількох пацюків, тобто, зустрічав кількох, і я подумав, чи не знаєш ти леді Дуері...

Він почув, як позаду чийсь черевик шкрябнув асфальт, розвернувся і побачив Б'юкененів, що зацікавлено на нього дивилися.

— Ви... щось загубили? — спитала місіс Б'юкенен.

Ричард почув, але пропустив повз вуха хрипкий шепіт її чоловіка: «Клепку він загубив».

— Ні, — правдиво відповів він. — Я просто вітався тут із...

Пацюк кинувся навтьоки.

— То що, пацюк? — гаркнув Джордж Б'юкенен. — Я поскаржуся в районну раду. Це неподобство. З іншого боку, це так характерно для Лондона.

Так, подумав Ричард. Саме так. Справді.

Ричардове майно й далі стояло нерозібраним у дерев'яних ящиках посеред вітальні.

Він ще не вмикав телевізора. Він приходив додому ввечері, їв, а тоді стояв перед вікном і дивився на Лондон: на машини, на дахи, на ліхтарі, на те, як осінній присмерк перетворюється на ніч, як спалахують по всьому місту вогні. Стоячи сам у темній квартирі, він дивився за вікно, поки вогні міста не починали згасати. Нарешті він знехотя роздягався, залазив до ліжка й засинав.

Однієї п'ятниці до його кабінету зайшла Сильвія. Він саме розрізав конверти своїм ножем — ножем Мисливиці.

— Ричарде? — сказала вона. — Я тут подумала. Ти цими днями не дуже кудись виходиш? — Він похитав головою. — Знаєш, ми збираємося вибратися кудись сьогодні. Не хочеш скласти компанію?

— Гм, аякже, — сказав він. — Так, буду радий.

Він не був радий ані хвилини.

Їх було восьмеро: Сильвія, її кавалер, що мав якийсь стосунок до ретроавтомобілів, Геррі з відділу корпоративних клієнтів, що нещодавно розійшовся зі своєю дівчиною через, як він наполягав, незначне непорозуміння (він гадав, що вона виявить більше зрілості, коли довідається, що він спав з її найкращою подругою, але вийшло інакше), ще кілька з усіх боків приємних людей і друзів приємних людей, і новенька дівчина з комп'ютерної підтримки.

Спочатку вони подивилися кіно на велетенському екрані «Одеона» на Лестерській площі. В кінці переміг хороший хлопець, пройшовши перед тим крізь чималу кількість вибухів і летючих предметів. Сильвія вирішила, що Ричард має сидіти поруч із дівчиною з комп'ютерної підтримки, бо, як вона пояснила, дівчина в компанії новенька, тож мало кого знає.

Вони пішли по Олд-Кромптон-стріт, пройшли краєм Сохо, де зі взаємною вигодою живуть одне поруч з одним мішура й шик, і повечеряли в ресторанчику «Ла Ріш», де вгамували жагу до кускуса й десятка тарілок чудових смаковинок екзотичної кухні, що вкрили їхній столик і навіть перекинулися на сусідній, за яким ніхто не сидів, а тоді пішли до невеликого паба на Бервік-стріт, що подобався Сильвії, замовили кілька напоїв і сіли балакати.

Новенька з комп'ютерної підтримки часто всміхалася Ричардові впродовж вечора, а йому геть не було чого їй сказати. Коли надійшла його черга, він купив напоїв для компанії, і дівчина з комп'ютерної підтримки допомогла донести їх до столика. Геррі пішов до вбиральні, і дівчина зайняла його місце коло Ричарда. Його голову сповнювали дзвін бокалів і горлання музичного автомата, а ще гострий запах пива, розлитого «бакарді» й тютюнового диму. Він намагався прислухатися до розмови за столом і зрозумів, що більше не може зосередитися на тому, хто що каже і, гірше за все — що йому не цікаво ніщо з того, що тут можна почути.

А тоді до нього ясно і чітко, ніби на великому екрані в «Одеоні», що на Лестерській площі, прийшло видіння решти його життя. Сьогодні він піде додому з дівчиною з комп'ютерної підтримки, і вони ніжно кохатимуться, а завтра, зважаючи на суботу, проведуть ранок у ліжку. А коли встануть з нього, то разом розберуть його пожитки з ящиків і поховають їх куди слід. За рік, або й менше, він одружиться з дівчиною з комп'ютерної підтримки, одержить ще одне підвищення, у них з'явиться двоє дітей, хлопчик і дівчинка, і вони оселяться в передмісті — в Гарроу чи Кройдоні, чи Гемпстеді, чи аж у далекому Редінгу.

І то було б непогане життя. Це він теж бачив ясно. Іноді вибору немає.

Повернувшись із вбиральні, Геррі здивовано озирнувся. Усі були на місцях, окрім...

— Діку? — покликав він. — Хтось бачив Ричарда?

Дівчина з комп'ютерної підтримки знизала плечима.

Геррі вийшов надвір, на Бервік-стріт. Холодне вечірнє повітря подіяло, як повні жмені холодної води, ляпнуті на обличчя. У повітрі відчувався присмак зими. Геррі погукав:

— Діку? Агов? Ричарде?

— Я тут.

Ричард обіперся об стіну в тіні.

— Вийшов подихати свіжим повітрям.

— Все гаразд? — спитав Геррі.

— Так, — сказав Ричард. — Ні. Не знаю.

— Ну, — сказав Геррі, — ти перебрав усі варіанти. Хочеш про це поговорити?

Ричард серйозно на нього подивився.

— Ти з мене сміятимешся.

— Я й так сміятимусь.

Ричард подивився на Геррі. Тоді Геррі з полегшенням побачив, як він усміхнувся, і зрозумів, що вони й досі друзі. Геррі глянув на паб, а тоді запхнув руки до кишень.

— Ходімо, — сказав він. — Прогуляємося. Скинеш камінь з душі. А тоді я вже понасміхаюся.

— От покидьок, — сказав Ричард, набагато більше нагадавши себе колишнього, ніж за минулі кілька тижнів.

— Для того й потрібні друзі.

Вони потроху побрели під ліхтарями.

— Слухай, Геррі, — почав Ричард. — Ти ніколи не думав про те, чи є в житті ще щось?

— Що?

Ричард невизначено махнув рукою, охоплюючи все навколо.

— Робота. Дім. Паб. Побачення з дівчатами. Життя в місті. Життя. Оце й усе?

— Думаю, зрештою десь так і є, — сказав Геррі.

Ричард зітхнув.

— Ну, — сказав він, — для початку, я не літав на Майорку. Тобто, я був геть не на Майорці.

Вони прогулювалися кролячим лабіринтом вузеньких задніх вуличок Сохо між Риджент-стріт і Черинг-Кроссруд. Ричард довго говорив, почавши з того, як знайшов на хіднику поранену дівчину й спробував допомогти, бо не міг залишити її просто так, і продовживши тим, що сталося далі. Змерзши ходити на вулиці, вони зайшли до нічної фритюр-кав'ярні. Кав'ярня була така як треба — з тих, де все готують на салі й подають серйозний чай у великих надщерблених білих кружках, лискучих від жиру. Ричард з Геррі сіли за столик, і Ричард говорив, а Геррі слухав, а тоді вони замовили яєчню зі смаженими бобами та грінками й узялися їх їсти, Ричард продовжував розповідати, а Геррі — слухати. Вони повибирали залишки жовтків грінками, випили ще чаю, і нарешті Ричард сказав:

— ...а тоді Дуері щось зробила з ключем, і я повернувся. До Горішнього Лондона. Тобто, до справжнього Лондона. Ну, решту ти знаєш.

Запала тиша.

— Це все, — сказав Ричард. Він допив чай.

Геррі почухав голову.

— Слухай, — сказав він трохи згодом. — Ти це по-справжньому? Це не якийсь жахливий підкол? Тобто, на мене зараз не вискочить оператор, і ніхто не скаже мені, що я потрапив до «Прихованої камери»?

— Я всією душею сподіваюся, що ні, — сказав Ричард. — Ти... віриш мені?

Геррі подивився на їхній рахунок, відрахував фунтових монет і висипав їх на композитну поверхню столу, де вони лягли коло пластикової посудини для кетчупу у вигляді перерослого помідора, навколо носика якого чорнів старий засохлий кетчуп.

— Я вірю, що з тобою, вочевидь, щось трапилося... Слухай, тут важливіше, чи в це віриш ти.

Ричард подивився на нього. Під його очима виднілися темні кола.

— Чи я в це вірю? Я вже не знаю. Я вірив. Я був там. Знаєш, був один момент, коли й ти з'явився.

— Ти про це не розповідав.

— То була добряче страшна частина. Ти сказав мені, що я збожеволів і просто тиняюся Лондоном серед галюцинацій.

Вони вийшли з кафе й пішли на південь, у бік Пікаділлі.

— Ну, — сказав Геррі, — ти мусиш визнати, що це більше схоже на правду, ніж твій магічний Лондон у підземеллях, куди потрапляють ті, хто провалився в розколини дійсності. Я проминав людей, що провалилися в розколини, Ричарде — вони сплять під дверима крамниць по всьому Стренду. Вони не потрапляють до особливого Лондона. А взимку замерзають до смерті.

Ричард нічого не казав.

Геррі продовжував:

— Гадаю, що ти, можливо, сильно вдарився головою. Або то був шок від того, що Джесика тебе відшила. На якийсь час ти втратив розум. А тоді повернув його.

Ричард здригнувся.

— Знаєш, що мене лякає? Гадаю, що ти можеш мати рацію.

— Нехай життя не захопливе, — продовжував Геррі. — Чудово. Нехай мені буде нудно. Принаймні я знаю, що їстиму й де спатиму сьогодні. І ще матиму роботу в понеділок. Еге ж? — Він повернувся й подивився на Ричарда.

Ричард нерішуче кивнув:

— Так.

Геррі глянув на годинника:

— Хай йому чорт, — вигукнув він. — Вже за другу. Хоч би ще таксі якісь ходили. — Вони вийшли на Брюер-стріт, на краю Сохо з боку Пікаділлі, й подалися повз вогні кабаре і стриптиз-клубів. Геррі бурчав про таксі. Він не казав нічого нового чи навіть цікавого, а просто виконував свій обов'язок лондонця.

— ...у нього вогник горів і все таке, — казав він. — Я сказав, куди мені треба, а він мені «вибачай, я вже додому», а я йому «а де ви, таксисти, взагалі живете? І чого ніхто з вас не живе коло мене?». Штука в тому, щоб спочатку залізти в машину, а тоді вже казати, що живеш на південь від річки, розумієш? І що вони хочуть цим сказати? Їх послухати, так виходить, що Беттерсі десь аж під клятим Катманду...

Ричард вимкнув звук. Коли вони досягли Віндміл-стріт, Ричард перейшов дорогу й задивився у вітрину крамниці ретротоварів, роздивляючись карикатурні фігурки забутих зірок екрану й розкладені старі афіші, комікси й журнали. То був ковток світу пригод і уяви. І він був несправжнім. Ричард так собі й сказав.

— Що скажеш? — спитав Геррі.

Ричард різко повернувся до теперішнього.

— Про що?

Геррі зрозумів, що Ричард не чув ані слова, тож повторив ще раз:

— Якщо не впіймаємо таксі, можна спробувати сісти на нічний автобус.

— Ага, — сказав Ричард. — Чудово. Круто.

Геррі скорчив гримасу.

— Ти мене турбуєш.

— Пробач.

Вони йшли по Віндміл-стріт у бік Пікаділлі. Ричард глибоко запхнув руки до кишень. Якусь мить він виглядав збентеженим, а тоді витяг доволі пожмакане чорне вороняче перо з червоною ниткою, обмотаною навколо стрижня.

— Що це? — спитав Геррі.

— Це... — він замовк. — Просто перо. Твоя правда. Дурня якась. — Він впустив перо у водостічну канаву при тротуарі й більше на нього не дивився.

Геррі повагався, а тоді сказав, обережно добираючи слова:

— Ти не думав до когось звернутися?

— Звернутися? Слухай, я не божевільний, Геррі.

— Ти в цьому впевнений?

До них наближалось таксі з увімкненим жовтим вогником.

— Ні, — чесно відповів Ричард. — Онде таксі. Бери ти, я візьму наступне.

— Дякую, — Геррі помахав таксі й заліз на заднє сидіння, перш ніж сказати водієві, що їхати треба до Беттерсі. Він опустив вікно, і коли таксі вже рушало, сказав:

— Ричарде — це дійсність. Звикай до неї. Крім неї нічого нема. Побачимося в понеділок.

Ричард помахав йому й подивився услід машині. Тоді він розвернувся й повільно пішов геть від вогнів Пікаділлі, назад у бік Брюер-стріт. Перо зникло з канави. Ричард зупинився коло літньої жінки, що заснула у дверях крамниці. Вона вкрилася старою подертою ковдрою, а її нечисленні пожитки — дві заповнені мотлохом картонні коробки й брудна, колись біла парасолька — лежали коло неї, зв'язані шворкою, а шворка була прив'язана до її зап'ястя, щоб ніхто не вкрав їх, поки вона спатиме. На голові в неї лежав вовняний капелюх непевного кольору.

Він витягнув гаманця, дістав десятифунтову купюру, склав і нахилився, щоб покласти її жінці в руку. Вона розплющила очі, а тоді поблїмала на гроші старечими очима.

— Що це? — заспано спитала вона, невдоволена раптовим пробудженням.

— Залиште собі, — сказав Ричард.

Вона розгорнула купюру, а тоді запхала собі в рукав.

— Чого хочеш? — підозріливо спитала вона Ричарда.

— Нічого, — сказав Ричард. — Мені справді нічого не треба. Зовсім. — А тоді він усвідомив, наскільки це правдиво і наскільки жахливою стала для нього ця відсутність потреб.

— У вас було таке, що ви отримували все, чого хотілося? А тоді усвідомлювали, що прагнули зовсім не цього?

— Не можу так сказати, — мовила вона, вибираючи сон з куточків очей.

— Я думав, що хочу цього, — сказав Ричард. — Думав, що хочу приємного, звичайного життя. Тобто, може, я і збожеволів. Може й так — хтозна. Але якщо оце і все, то я не хочу здорового глузду. Розумієте? — Вона похитала головою. Він заліз рукою до кишені. — Бачите оце? — сказав він і підняв ножа. — Мені його дала Мисливиця перед смертю, — сказав він їй.

— Не кривдь мене, — сказала старенька. — Я нічо такого не зробила.

Він почув у власному голосі дивну напругу.

— Я витер кров з леза. Мисливець дбає про свою зброю. Граф посвятив мене ним у лицарі. Він дав мені свободу Долішнього.

— Я нічо про це не знаю, — сказала вона. — Будь ласка. Захочай його. Будь хорошим парубком.

Ричард зважив ножа в руці, а тоді кинувся до цегляної стіни коло дверей, під якими спала жінка. Він різонував тричі — раз горизонтально і два вертикально.

— Що ти робиш? — обережно спитала жінка.

— Двері, — сказав він їй.

Вона чмихнула.

— Краще захочай. Якщо поліція побачить, тебе загребуть за недозволену зброю.

Ричард глянув на обрис дверей, який нашкрябав на стіні. Він поклав ножа до кишені й почав гупати в стіну кулаками.

— Агов! Там хтось є? Ви мене чуєте? Це я — Ричард. Двері? Хто-небудь? — він збив руки, але продовжував гатити й молотити об цегляну кладку.

А тоді шаленство залишило його, і він спинився.

— Пробачте, — сказав він старій.

Відповіді не було. Вона або знову заснула, або, що більш вірогідно, вдала, що заснула. З-під дверей крамниці долинали справжнє або вдаване пристаркувате підхрюпування. Ричард сів на хідник і задумався, як узагалі

можливо спаскудити життя так, як він спаскудив своє. Тоді він знову глянув на двері, які нашкрябав на стіні.

Там, де щойно був тільки обрис, у стіні з'явилася діромаха завбільшки з двері. У тих дверях стояв чоловік з по-театральному сплетеними на грудях руками. Він стояв нерухомо, поки не пересвідчився, що Ричард його побачив. Тоді він широченно позіхнув, прикриваючи рота темною рукою.

Маркіз де Карабас звів брову.

— Ну? — нетерпеливо сказав він. — Ти йдеш?

Ричард дивився на нього до наступного удару серця.

Тоді він кивнув, не довіряючи голосу, і підвівся. Вони разом пішли в темряву за діромахою в стіні, не залишивши за собою ані сліду. Навіть дверей.

Трохи на додачу...

Зовсім інший пролог, за чотириста років до того

То була середина шістнадцятого сторіччя, і в Тоскані дощило, а світ сірішав від того холодного, зленького дощу.

Пасмо чорного диму піднімалося в ранкове небо від невеличкого монастиря на пагорбі.

На тому ж пагорбі сиділи двоє чоловіків, що дивилися, як монастир починає горіти.

— Оце, містере Вандемар, — сказав менший із них, махнувши замурзаною рукою в бік диму, — буде всеохопна пожежа, щойно вона все охопить. Водночас, жорстка схильність до правди змушує мене висловити сумнів у тому що хто-небудь з його мешканців матиме змогу цілком і повністю її оцінити.

— Через свою мертвість, ви хочете сказати, містере Круп? — спитав його компаньйон.

Він їв щось таке, що колись могло бути цуценям, нарізаючи ножом великі шматки з тільця й кладучи їх до рота.

— Саме через свою, як ви глибокодумно зазначили, мудрагелю, мертвість.

Ось як можна розрізнити цих двох промовців між собою: по-перше, містер Вандемар на дві з половиною голови вищий за містера Крупа.

По-друге, містер Круп має очі кольору вицвілої блакитної порцеляни, в той час як очі містера Вандемара карі.

По-третє, тоді як містер Вандемар може похизуватися чотирма перснями на правій руці, зробленими з черепів чотирьох воронів, містер Круп не носить на видних місцях жодних прикрас.

По-четверте, містер Круп любить слова, тоді як містер Вандемар завжди голодний.

Монастир зайнявся, і повітря загуло: пожежа охопила все.

— Не люблю гелю, — сказав містер Вандемар. — Смішний на смак.

Хтось закричав; тоді почувся гучний гуркіт — дах обвалився, і полум'я з ревом злетіло вгору.

— Хтось не був мертвий, — сказав містер Круп.

— А тепер є, — сказав містер Вандемар і з'їв ще один шматок сирого цуценяти. Він знайшов свій обід мертвим у канаві, коли вони йшли від монастиря. Йому подобалося шістнадцяте сторіччя.

— Що в нас далі? — спитав він.

Містер Круп вискалився, показавши зуби, що нагадували нещасний випадок на цвинтарі.

— Десь за чотириста років звідси, — сказав він. — Спідній Лондон.

Містер Вандемар переварював це разом зі шматками цуценяти. Згодом він спитав:

— Убивати будемо?

— О так, — сказав містер Круп. — Гадаю, що можу впевнено це гарантувати.

Подяки

Я дякую всім, хто читав цю книжку в ранніх і чорнових версіях, за їхні внески, пропозиції й відгуки — особливо Стіву Брасту, Дейву Ленгфорду, Джину Вульффу, Сінді Волл, Емі Горстинг, Лорейн Гарленд і Келлі Бікман; також Дагу Янгу й Шейлі Ейблмен з «BBC Books» за їхню допомогу і внесок, і Дженніфер Терпілі й Лу Ароніці з «Avon Books». Також хочу подякувати всім тим, хто приходив мені на допомогу щоразу, коли шматки цього роману розпадалися на складові електрони, а ще «Norton Utilities».

Крім того, я хотів би подякувати Піту Еткінсові за допомогу в складанні докупи цієї фінальної версії тексту.

Ніл Гейман

Як маркіз повернув собі пальто

Я почав писати це оповідання у 2002 році, але майже одразу закинув його. Увесь час збирався до нього повернутися, та так і не зібрався.

У 2013 році радіо «BBC 4» транслювало адаптацію «Небудь-де». Робив ту адаптацію Дірк Меґс, а ролі озвучували Джеймс МакЕвой, Наталі Дормер і Бенедикт Камбербетч. Мені прислали її, щоб і я міг послухати.

«Це прекрасно, — подумав я. — Якби ж його було більше».

Тож я дописав оповідання про маркіза і його пальто. Дія відбувається невдовзі по тому, як маркіз втрачає пальто і життя у щойно прочитаній вами книжці.

Повернутися й нарешті знову зустрітися з персонажами, яких я вперше надумав більш як двадцять років тому, було приємно. Комуś може здатися, що це вгамувало мою сверблячку повернутися до Спіднього Лондона. Так і є, трошечки.

Та невдовзі настане пора для набагато довшої подорожі туди.

Воно було прекрасне. Воно було видатне. Воно було унікальне. Воно стало причиною того, що маркіз де Карабас стояв прикутий до стовпа посеред круглої кімнати глибоко-глибоко під землею, в якій повільно зростав рівень води. Воно мало тридцять кишень, сім з яких були на видноті, дев'ятнадцять ховалися від сторонніх очей, а знайти ще чотири було майже неможливо — часом навіть для самого маркіза.

Одного разу (ми ще повернемося до стовпа, кімнати й рівня води в ній) він отримав збільшувальне скло від самої Вікторії — хоча слово «отримав» може бути розцінене як невдале, хоч і виправдане перебільшення. То було чарівне творіння майстерних рук: оздоблене, позолочене, з ланцюжком, крихітними херувимчиками й горгульями, а лінза мала незвичну властивість робити прозорим те, на що крізь неї дивилися. Маркіз не знав, звідки в свою чергу отримала скло Вікторія, перш ніж він поцупив його в неї, щоб надолужити за платню, яка, на його думку, виявилася не зовсім такою, про яку вони домовлялися — врешті-решт, є тільки один Слон, і здобути його щоденника було нелегко, як і втекти від того Слона і його Замку, після того, як щоденника було отримано. Маркіз опустил збільшувальне скло Вікторії до однієї з чотирьох кишень, яких у пальті практично не було, і з того часу не міг його знайти.

На додачу до незвичайних кишень, пальто також мало чарівні рукави, імпозантного коміра і розріз іззаду. Воно було пошите з якоїсь шкіри, мало колір мокрого асфальту опівночі, а ще — і це найважливіше з усього названого — воно мало стиль.

Дехто може сказати, що одяг створює людину, і здебільшого це не так. Однак буде правдиво сказати, що коли хлопець, який пізніше став маркізом, уперше вдягнув на себе це пальто і глянув у свічадо, він вирівняв спину і змінив поставу, бо, побачивши своє віддзеркалення, зрозумів, що людина в такому пальті не може бути простим пацаном, звичайним кишеньковим крадієм чи збирачем послуг. Хлопчина в пальті, яке тоді ще було на нього завелике, усміхнувся до свого віддзеркалення і згадав ілюстрацію з колись

баченої книжки, на якій кіт мельника стояв на задніх лапах. Такий безтурботний кіт у чудовому пальті й великих показних чоботах. Тоді хлопець і дав собі ім'я.

Він знав, що таке пальто може носити тільки маркіз де Карабас. Ані тоді, ані пізніше він не був певен, куди в слові «Карабас» ставиться наголос. Іноді він вимовляв його так, а іноді — інакше.

Вода піднялася йому до колін, і він подумав: «Цього б ніколи не трапилося, якби моє пальто було при мені».

Настав ринковий день після найгіршого тижня в житті маркіза де Карабаса, і справи його начебто й не думали покращуватися. З іншого боку, він вже не був мертвим, а перерізане горло швидко гоїлося. В його глибині навіть з'явилася хрипкість, яка здалася маркізу доволі привабливою. Це були незаперечні переваги.

Але в тому, щоб бути мертвим, або принаймні бути мертвим ще недавно, легко відшукувались такі ж незаперечні недоліки, і серед них найгіршим була втрата пальта.

Від Стічного народу не було жодної користі.

— Ви продали мій труп, — сказав маркіз. — Таке трапляється. Ви також продали мої персональні речі. Я хочу їх повернути й готовий заплатити.

Данникін зі Стічного народу знизав плечима.

— Ми продали їх, — сказав він. — Як і тебе. Не можна забирати продане. Так справи не ведуться.

— Тут ідеться, — сказав маркіз де Карабас, — про моє пальто. Я маю намір зробити все, щоб його повернути.

Данникін знизав плечима.

— Кому ви його продали? — спитав маркіз.

Тунелевик нічого не відповів. Він удав, ніби взагалі не почув питання.

— Я можу дістати вам парфумів, — сказав маркіз, приховуючи роздратування під усією ввічливістю, яку здатен був зібрати. — Прекрасних, чарівливих, духовитих парфумів. Вам же так їх хочеться.

Данникін подивився на маркіза з кам'яним обличчям. Тоді він провів пальцем по горлу. На думку маркіза, такий жест в його бік був верхом безпардонності. Втім, він досяг своєї мети. Маркіз більше ні про що не питає, бо зрозумів, що відповідей тут більше не отримає.

Маркіз пішов до рядів з найдками. Тієї ночі Плавучий ринок влаштували в галереї Тейт. Найдки продавали в залі, присвяченій прерафаелітам, і майже всі в ній уже зібралися додому. Яток залишилось небагато — тільки сумноликий чоловік продавав якісь ковбаски та ще, в кутку, під Берн-Джонсовою картиною панянок у тоненькому вбранні, що спускалися сходами, стояли кілька представників Грибного народу, розставивши навколо себе табурети, столики й гриль. Маркіз якось уже куштував ковбаски сумноликого чоловіка, і він мав тверду політику щодо повторення помилок, тож і пішов до ятки Грибного народу.

Грибовиків коло ятки було троє — двоє парубків і одна дівчина. Від них пахло вологістю. Вони носили старі шерстяні пальта з дерев'яними гудзиками й армійські куртки й так визирали з-під розтріпаного волосся, ніби світло різало їм очі.

— Що продаєте? — спитав він.

— Гриб. Гриб на грінці. Сирий Гриб.

— Зробіть мені грибів на грінці, — сказав він, і одна з грибовиків — худа й бліденька жінка, з кольором обличчя, що нагадувало вчорашню вівсянку — відрізала скибку від гриба-дошовика завбільшки з пеньок дерева. — І дивіться добре його просмажте, — сказав він їй.

— Будь хоробрим. Їж сире, — сказала жінка. — Приєднайся до нас.

— Я вже мав справи з Грибом, — сказав маркіз. — Ми порозумілися.

Жінка поклала відрізану скибку на переносний гриль.

Один з парубків, високий, зі скоцюрбленими плечима, у шерстяному пальті, що пахло старими підвалами, наблизився до Маркіза і налив йому в чашку грибного чаю. Він нахилився вперед, і маркіз побачив висип крихітних блідих грибочків, що всіяли його щоку, мов прищики.

Грибний парубок сказав:

— Ти де Карабас? Посередник?

Маркіз не вважав себе посередником. Але відповів:

— Так.

— Я чув, ти шукаєш своє пальто. Я бачив, як Стічний народ його продав.

То було на початку минулого Ринку. На «Белфасті». Я бачив, хто забрав його.

Волосся на потилиці маркіза заворушилося.

— І чого б ти хотів за цю інформацію?

Молодий грибовик облизав губи лишайним язиком.

— Мені подобається одна дівчина, але вона не звертає на мене уваги.

— Грибна дівчина?

— Якби ж мені так щастило. Коби ми обоє були поєднані коханням і тілом Гриба, мені б не було про що хвилюватись. Ні. Вона з Воронового двору. Але іноді приходять до нас щось попоїсти. І ми балакаємо. Як оце зараз із тобою.

Маркіз не усміхнувся з жалю і не скривився. Він і бровою не повів.

— Тож вона не відповідає на твою палкість. Як дивно. І чим, на твою думку, я можу тут допомогти?

Парубок поліз сірою рукою до кишені довгого шерстяного пальта. Він витягнув звідти конверта у прозорій пластиковій торбинці з-під сандвічів.

— Я написав їй листа. Якщо точніше, то це можна назвати віршем, хоч я й не хтозна-який поет. Це щоб передати їй, що я до неї почуваю. Але звідкись я знатиму, чи вона його прочитає, якщо просто віддам його їй? А тоді я побачив тебе і подумав, що якби листа передав їй ти, та наговорив їй усіх своїх гарних слів та вишуканих пишностей... — він затнувся.

— Ти подумав, що тоді вона точно його прочитає, і буде більш схильна танцювати під твою музику.

Парубок збентежено глянув на свої руки.

— Але я не вмію грати, — сказав він. — Та мені й нема на чому.

Маркіз силкувався, щоб не зітхнути. Грибна дівчина поставила перед ним тріснуту пластикову тарілку з паркою скибкою просмаженого Гриба, що вбирався в коричневу хрустку грінку.

Маркіз потицяв Гриб, аби переконатися в тому, що той просмажений наскрізь, і в ньому не залишилося активних спор. Зайвих пересторог не буває, а маркіз вважав себе надто егоїстичним для симбіозу.

Гриб був такий як треба. Маркіз жував і ковтав, хоч від їжі боліло горло.

— Тож ти хочеш лиш того, щоб я переконав її прочитати твою жагучу епістолу?

— Ти кажеш про мого листа? Мого вірша?

— Кажу.

— Ну, так. Я лиш хочу, щоб ти був при ній і подбав, аби вона його не відклала, а ще я хочу, щоб ти приніс мені її відповідь.

Маркіз оглянув парубка. Справді, його шия і щоки обросли крихітними грибочками, волосся було важке й немите, а загалом від нього пахнуло закинутими приміщеннями, але так само правдою було те, що крізь густого чуба проглядали ясні блакитні очі, і він був високим і не відразним. Маркіз уявив його вимитим, вичищеним, трохи менш грибкуватим і схвалив ідею.

— Я поклав листа до торбинки, щоб він не намокнув дорогою, — сказав парубок.

— Дуже мудро. А тепер скажи мені — хто купив моє пальто?

— Не так швидко, містере Поспішайстер. Ти ще не спитав про мою кохану. Її звать Друзильдою. Ти впізнаєш її, бо вона найвродливіша жінка на весь Воронів двір.

— Краса традиційно в очах того, хто дивиться. Розкажи мені щось більш суттєве.

— Я й кажу. Її звать Друзильдою. Вона там одна з таким іменем. І в неї на тильному боці долоні велика червона родима пляма, що скидається на зірку.

— Ваш союз здається малоімовірним. Син Грибного народу, що кохає леді з Воронового двору. Чому ти вважаєш, що вона покине своє життя заради твоїх вогких підвалів і мікологічних радощів?

Грибний парубок знизав плечима.

— Вона покохає мене, — сказав він. — Щойно прочитає вірша. — Він покрутив ніжку маленького грибочка-парасольки, що ріс на його правій щоці, а коли той упав на стіл, він підняв його й продовжив крутити в пальцях. — То ми домовились?

— Домовились.

— Той штрих, що купив твоє пальто, — сказав Грибний парубок, — ходив з палицею.

— Багато хто ходить із палицею, — сказав де Карабас.

— У цього палиця була загнута на кінці, — сказав грибовик. — А сам був як жаба, точно кажу. Низький такий. Трохи гладкий. Волосся піскувате. Шукав пальто, і твоє припало йому до смаку. — Він вкинув шапку грибочка до рота.

— Корисна інформація. Я неодмінно передам твої пристрасні дифірамби прекрасній Друзильді, — сказав маркіз де Карабас із палкістю, якої, поза всяким сумнівом, абсолютно не відчував.

Де Карабас потягнувся через стіл і взяв з рук юнака пластикову торбинку з конвертом, а тоді вкинув її до однієї з кишень, нашитих зі споду сорочки.

Тоді він пішов собі геть, роздумуючи про чоловіка з гачкуватим ціпком.

Замість пальта маркіз де Карабас тепер носив ковдру. Він замотався в неї, як чорт у пончо. Його це не тішило. Якби ж то він мав своє пальто. «Гарне пір'я ще не значить гарного птаха», — прошепотів голос глибоко в його голові. Хтось сказав це йому, коли він ще був хлопцем. Маркіз підозрював, що голос належав його братові, і він з усіх сил намагався забути, що той голос узагалі озвався.

Ціпок з гаком. Той, хто купив його пальто у Стічного народу, носив ціпок з гаком.

Він замислився.

Маркізові де Карабасу подобалося бути собою, і коли він ішов на ризик, то любив, щоб це був обдуманий ризик, тож завжди двічі або тричі прораховував усі варіанти.

Наразі він перевіряв свої розрахунки вчетверте.

Маркіз де Карабас не довіряв людям. Довіра шкодила справі й могла закласти небажаний прецедент. Він не довіряв друзям та випадковим коханкам, і нізачо не довіряв своїм наймачам. Він беріг усю повноту своєї довіри для маркіза де Карабаса, імпозантного добродія в імпозантному пальті, що вмів забалакати, переміркувати й обпланувати кого завгодно.

Тільки дві групи людей носили ціпки з гаком: єпископи й пастухи.

Там, коло Єпископської брами,[29][Англ. назва Bishopsgate.] гаки на палицях були декоративні, нефункціональні, винятково символічні. І єпископам пальта непотрібні. Врешті-решт, у них є гарні білі єпископські шати.

Маркіз не боявся єпископів. Він також знав, що Стічний народ теж не боявся єпископів. Жителі Пастушого кута були геть іншою справою. Навіть маючи пальто і перебуваючи в найліпшій формі, на піку здоров'я і з невеличкою армією під своєю командою, маркіз не хотів би зустрітися з пастухами.

Він погрався з думкою відвідати Єпископську браму, приємно провести кілька днів і переконатися, що пальта там немає.

А тоді він театральнo зітхнув і подався до Куреня провідників шукати пов'язаного поводиря, якого можна було б умовити відвести його до Пастушого Кута.

Його провідниця була доволі низькою і мала коротко стрижене світле волосся. Спершу маркіз подумав, що вона підліткового віку, але, походивши поруч із нею півдня, він вирішив, що їй за двадцять. Перш ніж знайти її, він поговорив з половиною дюжини інших провідників. Її звали Нібс, і вона

здавалася впевненою, а впевненість була йому потрібна. Коли вони вийшли з Куреня провідників, маркіз назвав їй два місця, куди хотів потрапити.

— То куди ти хочеш податися спочатку? — спитала вона. — До Пастушого кута чи Воронового двору?

— Візит до Воронового двору — то лиш формальність, просто доставка листа. До такої собі Друзильди.

— Любовного листа?

— Гадаю, що так. А чого ти спитала?

— Я чула, що прекрасна Друзильда страхітливо вродлива, і що в неї є лихенька звичка перетворювати тих, хто її прогнівить, на хижих птахів. Певно, ти дуже сильно її кохаєш, коли вже пишеш їй листи.

— Боюся, що ніколи не зустрічався з цією юною леді, — сказав маркіз. — Лист не від мене. І мені нема різниці, куди спершу йти.

— Знаєш, — глибокодумно сказала Нібс, — на той випадок, якщо з тобою станеться якийсь жахливе нещастя, коли ми дістанемося до пастухів, гадаю, що краще спочатку відвідати Воронів двір. Щоб прекрасна Друзильда отримала свого листа. Звісно, я не кажу, що з тобою неодмінно станеться щось жахливе. Просто краще бути певним, аніж, гм, мертвим.

Маркіз де Карабас глянув на свою загорнуту в ковдру постать. Він вагався. Він знав, що коли б на ньому було пальто, то він би не вагався, а точно знав, що робити. Він глянув на дівчину й закликав на допомогу найпереконливішу усмішку, на яку міг спромогтися.

— Тоді до Воронового двору, — сказав він.

Нібс кивнула й повела маркіза, а він рушив слідом.

Дороги в Спідньому Лондоні не такі, як у Лондоні Горішньому: вони не менше покладаються на віру, думку і традиції, ніж на дійсність, зображену на мапах.

Де Карабас і Нібс були двома крихітними фігурами, що йшли високим склепінчастим тунелем, вирубаним у старому білому камені. Їхні кроки відбивалися від стелі луною.

— Ти ж де Карабас, правильно? — спитала Нібс. — Про тебе кажуть, що ти знаєш, куди і як можна потрапити. Навіщо ж тобі знадобився провідник?

— Дві голови краще за одну, — сказав він їй. — Як і дві пари очей.

— І в тебе було модне пальто, чи не так? — спитала вона.

— Так, було.

— Що з ним трапилося?

Він нічого не сказав. А тоді мовив:

— Я передумав. Йдемо спочатку до Пастушого кута.

— Як хочеш, — сказала провідниця. — Звідси можна легко податися і туди, й сюди. Але знай, що я чекатиму на тебе за торговими воротами пастухів.

— Дуже мудро, дівчинко.

— Мене звать Нібс, — сказала вона, — а не дівчинка. Хочеш почути, чому я стала провідницею? Історія дуже цікава.

— Та не дуже, — сказав маркіз де Карабас. Йому не надто хотілося зараз балакати, а провідницю було добре винагороджено за її клопоти. — Може, краще спробуємо йти мовчки?

Нібс кивнула й не сказала нічого, коли вони досягли кінця тунелю, і нічого, коли вони спускалися металевими скобами, вмурованими в стіну. Аж коли вони досягли берегів Мортлейка, широкого підземного Озера мертвих, вона запалила на березі свічку, щоб подати знак човняреві, й заговорила знову.

Нібс мовила:

— Що особливого в правильних провідниках, то це те, що нас пов'язують. Щоб люди знали, що ти не заведеш їх куди вони не хотіли.

Маркіз лиш буркнув. Він саме роздумував, що сказати пастухам коло торгових воріт, вишукуючи обхідні маршрути у ймовірному й вірогідному. Він не мав при собі нічого, що могло зацікавити пастухів — ось де була проблема.

— Заведеш когось не туди, і ніколи більше не працюватимеш провідником, — весело провадила Нібс. — Тому нас і пов'язують.

— Знаю, — сказав маркіз. «Яка дратівлива провідниця», — подумав він. Дві голови краще за одну тільки тоді, коли інша голова не розкриває рота й не починає розповідати те, що йому й без того відомо.

— Мене пов'язали, — сказала вона, — на вулиці, де росли в'язи. — Вона постукала пальцем по тоненькому ланцюжку, що висів у неї на зап'ястку.

— Щось перевізника не видно, — сказав маркіз.

— Він скоро з'явиться. Дивися в он той бік і погукай йому, як побачиш. А я дивитимусь он туди. Хтось із нас точно його побачить.

І вони почали виглядати човняра на темних водах озера. Нібс знову завела розмову.

— Перш ніж я стала провідницею, мене готували до цього, коли я була малою. Казали, що тільки так можна вдовольнити честь.

Маркіз розвернув до неї обличчя. Вона тримала свічку перед собою, на рівні очей. «Усе якось неправильно», — подумав маркіз, і усвідомив, що мав слухати її від самого початку. Все було не так. Він сказав:

— Хто тебе готував, Нібс? Звідки ти родом?

— З місця, де тобі більше не раді, — сказала дівчина. — Я народилася, виросла і присягла на вірність Слонові й Замку.

Тоді щось ударило його ззаду по голові, наче молотком, і коли він валився на землю, в темряві його свідомості пульсувала блискавка.

Маркіз де Карабас не міг поворухити руками. Він зрозумів, що вони зв'язані за спиною. Він лежав на боці.

Якийсь час він лежав непритомний. Якщо ті, хто це зробив, думали, що він і досі непритомний, то він не мав наміру виводити їх з цієї омани. Він дав очам розплющитися на найтоншу щілину, щоб глянути на світ навколо.

Низький розкотистий голос сказав:

— Ох, не дуркуй, де Карабасе. Я не вірю, що ти й досі не при тямі. У мене великі вуха. Я чую, як б'ється твоє серце. Розплющ очі як слід, кунице. Зустрінь мене як чоловік.

Маркіз упізнав голос і сподівався, що насправді помилився. Він розплющив очі. І побачив ноги, людські ноги з босими ступнями. Пальці на них були товсті й притиснуті один до одного. Ноги й ступні були кольору тикового дерева. Він упізнав ці ноги. Він не помилився.

Його думки розщепилися: невелика частина свідомості вичитувала йому за неухажність і нерозважливість. Заради Храму й Арки, Нібс же сказала йому, але він просто не дослухався. Але хоч він і сердився на себе за дурість, решта свідомості взяла контроль у свої руки, вигнала на обличчя усмішку і сказала:

— О, яка честь. Але хіба треба було вдаватися аж до такого, щоб влаштувати зустріч? Далєбі, одного натяку на те, що ваша вагомість має бодай найменше бажання побачити мене, вистачило б...

— Щоб ти погнав у протилежному напрямку так швидко, як тільки змогли б тебе понести оці паличкуваті ноженята, — сказав власник ніг тикового кольору. Він простягнув хобота, що був довгим і гнучким, звисав до кісточок, а колір мав зеленувато-синій, і перекинув маркіза на спину.

Маркіз почав повільно терти зв'язані руки об бетонну підлогу, а сам сказав:

— Аж ніяк. Якраз навпаки. Слова не можуть описати ту насолоду, яку я відчуваю у вашій товстошкірій присутності. Чи можу я запропонувати вам розв'язати мене, щоб я міг гідно привітати вас, як людина... слона?

— Зважаючи на клопоти, через які я пройшов, щоб наша зустріч відбулася, я так не думаю, — сказав його опонент. Він мав зеленувато-сіру слонячу голову. Його бивні були гострі й замурзані на кінчиках чимось червонувато-коричневим.

— Знаєш, дізнавшись про те, що ти зробив, я присягнувся зробити так, щоб ти волав і благав милості. А ще я присягнувся відмовити тобі в пощаді, коли ти благатимеш про неї.

— Ви могли б, натомість, сказати «так», — сказав маркіз.

— Не міг би. Ти знехтував мою гостинність, — сказав Слон. — Я нічого не забуваю.

Коли маркіз і світ були значно молодші, маркізу доручили принести Вікторії щоденника Слона. Слон правив своєю землею пихато, а іноді й жорстоко, без жодної ніжності чи доброї волі, і маркіз подумав, що Слон дурний. Він навіть вважав, що Слон нізащо не зможе правильно визначити його, маркізову, роль у зникненні щоденника. Однак то було дуже давно, коли маркіз ще був молодий і нерозумний.

— Отак витрачати роки, щоб навчити провідницю, яка мене зрадить, у сліпій надії, що одного дня я прийду і найму її, — сказав маркіз. — Чи це не занадто непропорційна реакція?

— Для тих, хто мене знає — ні, — сказав Слон. — Для тих, хто мене знає, це дуже м'яко. Я ще багато чого зробив і крім цього.

Маркіз спробував сісти. Слон знову штовхнув його на підлогу босою ногою.

— Благай милості, — сказав Слон.

Якраз це було легко.

— Милості! — сказав маркіз. — Благаю! Молю! Обдаруйте мене своєю милістю — найкращим із подарунків. Як вам личитиме, о могутній Слоне, о володарю цього краю, взяти та й виявити милість до того, хто не гідний навіть витирати пил з пальців на ваших дивовижних ногах...

— А ти знав, — спитав Слон, — що все, що ти кажеш, звучить саркастично?

— Не знав. Перепрошую. Мої слова щирі всі до останнього.

— Покричи, — сказав Слон.

Маркіз де Карабас кричав дуже голосно і дуже довго. Коли тобі нещодавно перерізали горло, то кричати боляче, але він усе одно репетував настільки жалібно і відчайдушно, наскільки це було можливо.

— Ти навіть верещиш саркастично, — сказав Слон.

Зі стіни виступала чимала чавунна труба. Колесо на тій трубі дозволяло відкривати чи закривати потік того, що тією трубою подавалося. Слон наліг на

нього могутніми руками, і з труби витекла цівка темної муті, вслід за якою захлюпотіла вода.

— Аварійний водозлив, — сказав Слон. — Так от, я вивчив свої уроки. Усі ці роки, відколи наші стежки перетнулися, ти добре приховував своє життя, де Карабасе. Не було жодного сенсу навіть намагатися щось робити, поки ти зберігав своє життя десь інде. У мене були люди по всьому Спідньому Лондону — люди, з якими ти їв, спав, сміявся чи опинявся голим у годинниковій башті Біг-Бена — але жодного разу не було сенсу рухатися далі, поки твоє життя ще було надійно заховане від лиха. Аж до минулого тижня, коли під вулицями розлетілися чутки про те, що твоє життя вилетіло з коробки. І тоді я розповсюдив своє слово, що дарую свободу Замку першому, хто дасть мені побачити...

— Як я волаю, благаючи милості, — сказав де Карабас. — Ви казали.

— Ти перебив мене, — м'яко сказав Слон. — Я хотів сказати, що дарую свободу Замку першому, хто дасть мені побачити твоє мертве тіло.

Він відкрутив колесо на трубі повністю, і вода полилася потоком.

— Мушу попередити, — сказав де Карабас. — На руку, що уб'є мене, впаде страшне прокляття.

— Я ризикну, — сказав Слон. — Хоч ти, мабуть, щойно це вигадав. Наступна частина тобі сподобається. Кімната заповнюється водою, а тоді ти тонеш. Тоді я спускаю воду, заходжу і довго сміюся. — Він просурмив кілька звуків, і де Карабас вирішив, що так у власників хобота звучить сміх.

Слон вийшов з поля зору де Карабаса.

Маркіз почув, як грюкнули двері. Він лежав у калюжі. Посовавшись і покрутившись, він звівся на ноги й глянув униз — його ногу тримали за кісточку металеві кайдани, що приковували її до металевого стовпа посередині кімнати.

Він дуже хотів би, щоб на ньому зараз було його пальто: в одних його кишенях лежали леза, інші містили відмикачки, на ньому були гудзики, що і близько не були такими невинними й гудзикуватими, якими здавалися на

перший погляд. Він потер мотузку, що зв'язувала його руки, об металевий стовп, сподіваючись її перетерти, але відчув, що скоріше з його долонь і зап'ястків зітреться шкіра, бо мотузка увібрала воду й затягнулася ще дужче. Вода в кімнаті продовжувала прибувати, і її рівень вже сягав пояса.

Де Карабас оглянув круглу камеру. Йому тільки й треба було, що звільнитися від пут на руках — вочевидь, для цього треба було розхитати стовп, до якого він був прив'язаний — а тоді розкрити кайдани на нозі, перекрити воду, вибратися з кімнати, уникнути мстивого Слона і його різномастих бандитів, а тоді втекти.

Він смикнув стовп. Той не ворухнувся. Він смикнув сильніше. Той не ворухнувся ще завзятіше.

Він прихилився до стовпа й подумав про смерть, справжню, остаточну смерть, а тоді ще раз подумав про пальто.

Чийсь голос зашепотів йому на вухо. Він сказав:

— Тихо!

Щось смикнуло його зап'ястя, і пута сповзли геть. Лиш коли життя повернулося до його долонь, він зрозумів, наскільки міцно був зв'язаний. Він озирнувся.

І сказав:

— Як?

Побачене обличчя було не менш знайомим за власне. Спустошлива усмішка, відкриті й зухвалі очі.

— Ногу, — сказав чоловік, усміхнувшись ще спустошливіше, ніж перед тим.

Маркіза де Карабаса це не спустошило. Він підняв ногу, і чоловік нахилився, якимось покрутив обривком дроту і зняв кайдани.

— Я чув, що ти набрався трохи клопотів, — сказав чоловік. Його шкіра була такою ж темною, як і маркізова. Він був вищий за де Карабаса на якийсь дюйм, але тримався так, ніби перевищував зростом кожного, хто коли-небудь міг зустрітися йому на дорозі.

— Та ні. Жодних клопотів. Усе гаразд, — сказав маркіз.

— Неправда. Я щойно врятував тебе.

Де Карабас пропустив це повз вуха.

— Де Слон?

— По той бік дверей, разом з купкою своїх людей. Двері автоматично замикаються, коли камера наповнюється водою. Йому конче потрібно було вибратися звідси, щоб не застрягнути тут із тобою. На це я й розраховував.

— Розраховував?

— Аякже. Я йшов за ними назирці кілька годин. Ще відтоді, як почув, що ти подався кудись із одним зі Слонових кротів. Я подумав: «Погана ідея, — ось як я подумав. — Йому знадобиться допомога».

— Почув?..

— Слухай, — сказав той, хто виглядав трохи схожим на маркіза де Карабаса, тільки був вищий, і дехто — але, вочевидь, не маркіз — міг сказати, що на дрібку привабливіший, — ти ж не думав, що я дозволю чомусь такому статися з моїм меншим братиком?

Вони стояли по пояс у воді.

— У мене все було добре, — сказав де Карабас. — Я все контролював.

Чоловік пішов на інший бік кімнати. Він став на коліна, трохи понишпорив у воді й видобув зі свого рюкзака щось схоже на короткого ломика. Він запхнув один край під воду.

— Приготуйся, — сказав він. — Гадаю, що це наш найшвидший спосіб вибратися звідси.

Маркіз і досі розминав набиті кольками й голками пальці, намагаючись розтерти їх так, щоб вони знову ожили.

— Що це таке? — спитав він, намагаючись говорити не вражено.

— Отак, — сказав чоловік і підняв великий металевий квадрат. — Це стічний канал.

Де Карабас і заперечити нічого не встиг, як брат підняв його і вкинув у дірку в підлозі.

«Можливо, — подумав де Карабас, — на ярмарках навіть бувають схожі атракціони». — Він легко уявив їх собі. Горішняки, певно, радо платили б за таку розвагу, якби були певні, що переживуть її.

Він летів крізь труби, і його тягнуло потоком води дедалі нижче і глибше. Він не був певен, що переживе цей атракціон, і йому не було весело.

Маркізове тіло било і нівечило, поки вода несла його трубами. Його викинуло обличчям униз на якісь широкі металеві ґрати, що ледве витримували його вагу. Він переповз із тих ґрат на кам'яну підлогу поруч і затремтів.

З труби долинув малоймовірний звук, а зразу за ним звідти вилетів його брат, що вискочив назовні й легко приземлився на ноги, наче багато тренувався. Він усміхнувся.

— Весело, га?

— Не дуже, — сказав маркіз де Карабас. І не стримався, щоб не спитати: — Ти що, кричав «у-ї-і-і!»?

— Аякже! А ти хіба ні? — спитав його брат.

Де Карабас звівся на непевні ноги. Він тільки й мовив:

— І як ти себе зараз називаєш?

— Як і раніше. Нічого не змінилося.

— Це не справжнє ім'я, Сапсане, — сказав де Карабас.

— Згодиться й таке. Воно показує мою територію і наміри. А ти й досі звешся маркізом? — спитав Сапсан.

— Звусь, бо кажу, що так і є, — сказав маркіз. Він був певен, що з виду схожий на потопельника, й не сумнівався, що його слова звучать непереконаливо. Він відчув себе малим і дурним.

— Як хочеш. Хай там як, я пішов. Далі я тобі не потрібен. Не влазь у халепи. Можеш не дякувати, — звісно, його брат говорив серйозно. І це дошкуляло найбільше.

Маркіз де Карабас ненавидів себе. Він не хотів цього казати, але тепер вибору не було.

— Дякую, Сапсане.

— О, — сказав Сапсан. — Твоє пальто. Подейкують, що воно завіялося до Пастушого Кута. Це все, що я знаю. А тому... Порада. Від щирого серця. Хоч ти й не любиш порад, але... Пальто? Хай йому грець. Забудь. Знайди собі нове. Щиро кажу.

— Ну, гаразд, — сказав маркіз.

— Гаразд, — сказав Сапсан, усміхнувся й обтрусився, мов собака, розбризкуючи воду навсібіч, а тоді ступив у тінь і зник.

Маркіз де Карабас залишився стояти, і з нього нестримно крапала вода.

Він мав небагато часу, перш ніж Слон помітить, що в кімнаті нема ані води, ані маркізового тіла, і кинеться його шукати.

Він перевірів кишеню сорочки — пластикова торбинка і досі була при ньому, а конверт, судячи з вигляду, залишився сухим і неушкодженим.

На хвилю він задумався про дещо, що не давало йому спокою ще з Ринку. Навіщо Грибному хлопцеві використовувати його, де Карабаса, щоб доправити листа прекрасній Друзильді? І що за лист може переконати леді з Воронового двору, та ще таку, в якій зірка на руці, відмовитися від життя при дворі й покохати котрогось із Грибного народу?

У нього з'явилася підозра. Думка ця була ані приємною, ані доброзичливою, але її відсунули набік більш нагальні проблеми.

Він міг сховатися й залягти на якийсь час на дно. Усе це минеться. Але треба було думати про пальто. Його врятував — врятував! — власний брат, а за звичайних обставин такого ніколи б не трапилося. Він міг знайти собі нове пальто. Звісно, що міг. Але то було б не його пальто.

А його пальто було в пастуха.

У маркіза де Карабаса завжди був план, а крім того плану — запасний. А під тими планами лежав ще справжній план, якого він не показував навіть самому собі, на випадок, якби основний і запасний плани полетіли би псові під хвіст.

А тепер, хай там як боляче це визнавати, він не мав плану. Навіть звичайного, нудного, очевидного плану, котрий можна було б закинути, щойно щось ішло не так. Він просто мав бажання, і воно штовхало його, як штовхали тих, кого маркіз вважав менш гідними за себе, потреба в їжі, любові чи безпеці.

Плану він не мав. Він просто хотів повернути пальто.

Маркіз де Карабас рушив з місця. В його кишені лежав конверт з любовним віршем, плечі вкривала мокра ряднина, і він ненавидів свого брата за те, що той його врятував.

Коли створюєш себе з нічого, завжди потрібна якась модель, якийсь орієнтир, щоб рухатися в його напрямку або в протилежний бік — треба мати перед очима те, чим хочеш або навпаки не хочеш бути.

Маркіз ще малим хлопцем уже знав, ким не хоче бути. Він точно не хотів бути схожим на Сапсана. Він не хотів бути схожим ні на кого. Натомість він хотів стати елегантним, невловимим, кмітливим і, понад усе, хотів бути унікальним.

Як Сапсан.

Правда в тому, як розповів йому якимось колишній пастух-утікач, котрому маркіз допоміг перебратися через річку Тайберн до свободи й короткого, але щасливого життя потішника в таборі римського легіону, що стояв над річкою, чекаючи наказів, які ніколи не надійдуть, що пастухи ніколи нікого не примушували. Вони просто брали природні потяги й бажання і підштовхували їх, посилювали так, що людина поводитися доволі природно, але так, як вони того хотіли.

Він пам'ятав про це, а тоді забув, бо боявся самотності.

Ще до цієї миті маркіз і не знав, як сильно боїться бути сам, і тепер дивувався своєму щастю, коли виявив, що кілька інших людей ідуть у той самий бік, що й він.

— Я радий, що ти тут, — гукнув один з них.

— Я радий, що ти тут, — гукнув інший.

— Я теж радий бути тут, — сказав де Карабас. Куди він ішов? Куди вони йшли? Як добре, що всі вони мандрували разом. Гуртом безпечніше.

— Добре, що ми разом, — сказала худа біла жінка і щасливо зітхнула. Так і було.

— Добре, що ми разом, — сказав маркіз.

— Справді. Добре бути разом, — сказав його сусід з іншого боку. Щось у ньому було знайоме. Він мав велетенські вуха, схожі на опахала, а ніс скидався на гладку сіро-зелену змію. Маркіз почав питати себе, чи не бачив цю особу раніше, намагався пригадати, де це могло статися, а тоді його легенько постукав по плечі чоловік з довгою палицею із загнутим кінцем.

— Краще не відбиватися від гурту, чи не так? — резонно сказав чоловік, і маркіз подумав: «Звісно, що краще», — і він трохи пришвидшив ходу й наздогнав решту.

— Оце добре. Відбився від гурту — відбився від розуму, — сказав той, що ніс палицю, і вони рушили далі.

— Відбився від гурту — відбився від розуму — сказав маркіз, дивуючись, як міг не знати чогось настільки очевидного, настільки фундаментального. Якась крихітна й далека частина його свідомості задумалася, що насправді це має значити.

Вони досягли місця, куди йшли. Опинитися серед друзів було дуже приємно.

У цьому місці час рухався дивно, але скоро маркіз і його друг із сіро-зеленим обличчям і довгим носом отримали роботу, справжню роботу, яка полягала ось у чому: вони позбувалися тих членів гурту, що вже не могли рухатися чи служити, коли усе, що могло згодитися, виймали з них і переробляли. Вони зрізали останні залишки — волосся, жир і все таке — а решту тягли до ями й скидали вниз. Робочі зміни були довгими й виснажливими, а сама робота брудною, але вони двоє працювали разом і не відбивалися від гурту.

Отак вони гордо попрацювали кілька днів, аж коли маркіз помітив подразника. Хтось наче намагався привернути його увагу.

— Я йшов за тобою, — прошепотів незнайомиць. — Я знаю, що ти не хотів цього. Але, розумієш, нужда примусила.

Маркіз не знав, що мав на увазі той незнайомиць.

— У мене готовий план, щоб утекти, щойно я зможу тебе збудити, — сказав незнайомиць. — Будь ласка, прокинься.

Маркіз і так не спав. Він знову не розумів, про що той незнайомиць говорить. Чого йому здається, що він спить? Може, маркіз би щось і відповів, але він мав роботу. Він думав про це, розчленовуючи наступного колишнього члена гурту, поки не вирішив, що таки може дещо сказати, щоб пояснити, чому незнайомиць його дратує. Він озвучив цю думку.

— Працювати добре, — сказав маркіз.

Його друг із довгим гнучким носом і велетенськими вухами, кивнув на це головою.

І вони працювали. Згодом вони з другом перетягли залишки кількох колишніх членів гурту до ями й зіпхнули їх униз. Яма була дуже глибока.

Маркіз намагався не звертати уваги на чужака, що тепер стояв поруч. Його вкрай збентежило, коли він відчув, як щось ляпнуло його по губах і затисло рота, а руки зв'язало за спиною. Він не був певен, що треба робити, і відчував, що це відбиває його від гурту. Він би радо поскаржився, він погукав би свого друга, але тепер його губи були зліплені разом, і він не був здатен ні на що, окрім безтямних звуків.

— Це я, — прошепотів іззаду голос. — Сапсан. Твій брат. Тебе захопили пастухи. Нам треба вивести тебе звідси. — А тоді: — Ой-ой.

Почувся якийсь звук, наче щось загавкало. Він наближався — дзвінкий гавкіт, що раптом переріс у триумфальне виття, на яке зусібіч відповіли такі ж завивання.

Голос прогарчав:

— Де твій товариш?

Низький слоноподібний голос прогуркотів у відповідь:

— Він пішов он туди. Разом з іншим.

— З іншим?

Маркіз сподівався, що хтось прийде, знайде його і все залагодить. Вочевидь, сталася якась помилка. Він не хотів відбиватися від гурту, він став мимовільною жертвою. Він хотів працювати.

— До Людової брами! — бурмотів Сапсан. А тоді їх оточили постаті людей, що не були людьми в повному сенсі слова. Вони носили хутро і мали загострені обличчя. Вони збуджено перемовлялися між собою.

Люди розв'язали маркізові руки, але стрічку на обличчі залишили. Він не був проти. Йому не було про що говорити.

Маркізові полегшало від того, що все скінчилося, він не міг дочекатися, коли повернеться до роботи, але, на його легке здивування, їх разом з його викрадачем і другом з довгим гнучким носом повели геть від ями, тоді якоюсь доріжкою і, нарешті, завели до стільника з маленьких кімнат, кожна з яких повнилася людьми, що гуртом гарували.

Вгору вузькими сходами. Один з їхніх конвоїрів, одягнений у грубе хутро, пошкрібся в двері. Голос гукнув: «Увійдіть!» — і маркіз відчув майже еротичний дроз. Той голос. Голос того, заради вдоволення кого маркіз хотів покласти все своє життя (Усе його життя тривало скільки? Тиждень? Два?).

— Заблудле ягня, — сказав один з їхніх конвоїрів. — І хижак. А також товариш ягняти в гурті.

Кімната була велика й завішана масляними картинами — здебільшого пейзажами, потемнілими від віку, диму й пилу.

— Чому? — спитав чоловік, що сидів за столом під стіною. Він не озирнувся. — Чому ви турбуєте через таку дрібницю?

— Тому що, — відповів голос, і маркіз упізнав голос свого викрадача, — ви віддали наказ, що коли мене впіймають у межах Пастушого Кута, то щоб мерщій привели сюди, аби ви могли позбутися мене особисто.

Чоловік відіпхнув стільця назад і підвівся. Він наблизився до них і вийшов на світло. До стіни був прихилений гачкуватий ціпок, і він підібрав його на ходу. Він дивився на них кілька довгих митей.

— Сапсан? — нарешті сказав він, і маркіз збуджено затремтів від звуку його голосу. — Я чув, що ти пішов на заслужений відпочинок. Став монахом чи що. Я й не мріяв, що ти наважишся повернутися.

(Щось дуже значне заповнювало маркізову голову. Щось заповнювало його серце й думки. То було щось неймовірне, і він майже міг його торкнутися.)

Пастух простягнув руку й зірвав стрічку з маркізового рота. Маркіз знав, що він мусив би від цього бути на сьомому небі від щастя, мусив би здригатися від збудження, отримавши увагу цієї людини.

— Тепер я розумію... Хто б міг подумати? — голос пастуха був низький і звучний. — Він уже тут. І вже один з наших? Той самий маркіз де Карабас. Знаєш, Сапсане, я з нетерпінням чекав, коли зможу вирвати твого язика, жорнами розмолоти по одному твої пальці й примусити тебе дивитися на це, але чи ти уявляєш, наскільки приємніше мені буде, якщо знаряддям твоєї загибелі стане твій власний брат?

(Щось неймовірне заповнило всю маркізову голову.)

Пастух був пухкий і добре вгодований, а також прекрасно вбраний. Його волосся було піщано-сірого кольору, а обличчя мало стомлений вираз. Він носив видатне пальто, хоч воно й сиділо на ньому трохи тугувато. Пальто було кольору мокрого асфальту опівночі.

Маркіз усвідомив, що неймовірна річ, яка розпирала його голову, була люття. Та лють пекла маркіза, як лісова пожежа, поглинаючи все, що траплялося на шляху, язиками червоного полум'я.

Пальто. Елегантне. Прекрасне. Воно було так близько, що він міг простягнути руку й торкнутися його.

Поза всяким сумнівом, воно належало йому.

Маркіз де Карабас нічим не виказав того, що прокинувся. То була б помилка. Він думав, і то дуже швидко. Те, про що він думав, не мало жодного стосунку до цієї кімнати. Маркіз мав лиш одну перевагу перед пастухом і псами — він знав, що прокинувся і контролював свої думки, а вони не знали.

Він висунув здогадку. Подумки перевірів її. А тоді почав діяти.

— Перепрошую, — покірно сказав він. — Але боюся, що мені треба йти. Можна якось усе це прискорити? Я спізнююся в одній страшно важливій справі.

Пастух сперся на свого ціпка. Він сказав тільки:

— Ти покинув гурт, де Карабасе.

— Скидається на те, — сказав маркіз. — Привіт, Сапсане. Радий бачити тебе таким бадьорим. І Слон теж тут. Як приємно. Усі зібралися до купи. — Він знову перевів увагу на пастуха. — Надзвичайно радий познайомитися, щасливий провести дрібочку часу в такій кумпанії серйозних мислителів. Але зараз мені дійсно пора дибати далі. У мене важлива дипломатична місія. Треба листа доставити. Самі знаєте.

Сапсан сказав:

— Брате мій, я не впевнений, що ти розумієш серйозність ситуації...

Маркіз, який абсолютно ясно усвідомлював усю серйозність ситуації, сказав:

— Я впевнений, що ці милі люди, — він показав на пастуха і трьох закутаних у хутро гостролицих вівчуролюдей, що стояли навколо, — дозволять мені піти звідси, залишивши твою персону собі. Їм же потрібен ти, а не я. А я ж мушу доправити цього неймовірно важливого листа.

Сапсан сказав:

— Я з усім розберуся.

— Помовч краще, — сказав пастух. Він узяв стрічку, яку зірвав з маркізового рота і притис її до Сапсанових губів.

Пастух був нижчий і гладкіший за маркіза, тож чарівне пальто на ньому виглядало трохи смішно.

— Кажеш, важливе послання? — спитав пастух, витираючи пил з пальців. — Про що саме ти говориш?

— Боюся, що не маю ніякої змоги про це розповідати, — сказав маркіз. — Врешті-решт, адресат у цього дипломатичного комюніке зовсім інший.

— Чого ж ні? Про що там ідеться? Для кого воно?

Маркіз знизав плечима. Його пальто було так близько, що він міг погладити його рукою.

— Тільки погроза смертю може примусити мене бодай показати його комусь, — неохоче сказав він.

— Ну, це легко. Я погрожую тобі смертю. Це на додачу до смертного вироку, який ти вже заробив, як відступник від гурту. А що ж до цього реготуна, — пастух вказав ціпком на Сапсана, котрий не сміявся, — то він намагався викрасти одного з гурту. Це теж означає смертний вирок, на додачу до всього того, що ми збираємося з ним зробити.

Пастух глянув на Слона.

— Я знаю, що мусив спитати про це раніше, але заради Старої Відьми, що це за один?

— Я вірний член гурту, — скромно сказав Слон своїм низьким голосом, і маркіз задумався, невже й він говорив так рівно і бездушно, коли був членом гурту. — Я залишався вірним і не відбивався від гурту, як оцей.

— І гурт вдячний за твою сумлінну працю, — сказав пастух. Він простягнув руку й торкнувся кінчика одного зі Слонових бивнів, визначаючи його гостроту. — Ніколи не бачив подібних до тебе, і якщо й ніколи не побачу такого знову, то й тоді мені буде забагато. Мабуть, буде краще, якщо ти теж помреш.

Слонові вуха сіпнулися.

— Але ж я з гурту...

Пастух глянув у величезне Слонове обличчя.

— Краще бути певним, аніж потім жалкувати, — сказав він. А тоді до маркіза: — Ну? Де той твій важливий лист?

Маркіз де Карабас сказав:

— У моїй сорочці. Це найбільш важливий документ, який мені коли-небудь довіряли доставити. Я благаю вас не дивитися на нього. Заради власної безпеки.

Пастух смикнув маркізову сорочку. Гудзики розлетілися, протарабанили об стіни й попадали на підлогу. Пластикова торбинка з листом лежала у внутрішній кишені.

— Яке нещастя! Гадаю, ви погодитесь прочитати його нам уголос, перш ніж ми помremo, — сказав маркіз. — Втім, уголос чи пошепки, але я обіцяю, що ми з Сапсаном все одно чекатимемо, затамувавши подих. Чи не так, Сапсане?

Пастух розкрив торбинку з-під сандвічів і оглянув конверт. Він розірвав його й витяг зсередини аркуша вицвілого паперу. З конверта разом з аркушем вилетіло трохи пилу. Він повис у нерухомому повітрі тьмяної кімнати.

— «Моя прекрасна люба Друзильдо, — зачитав пастух. — Хоч я і знаю, що зараз ти не відчуваєш того, що відчуваю до тебе я...» Що це за маячня?

Маркіз не відповів. Він навіть не усміхнувся, а тільки затамував подих, як і обіцяв, і сподівався, що Сапсан уважно його слухав. А ще він рахував, бо в ту мить лічба здавалася найкращим заняттям, яким можна було відволікти себе від необхідності дихати. Але вдихнути йому доведеться дуже скоро.

Тридцять п'ять... Тридцять шість... Тридцять сім...

Він роздумував, як довго тримаються в повітрі грибні спори.

Сорок три... Сорок чотири... Сорок п'ять... Сорок шість...

Пастух замовк.

Маркіз відступив крок назад, побоюючись відчути ножа між ребрами чи ікла грубих вівчуролодей на горлі, але нічого цього не сталося. Він пішов назад, геть від псів і Слона.

Він бачив, що Сапсан теж позадкував.

Його легені пекло. Серце билось аж у скронях, гупаючи так голосно, що майже перекривало дзвін у вухах.

Тільки вперши спину в книжкову полицю на стіні й відійшовши наскільки можливо далеко від конверта, він дозволив собі глибоко вдихнути. Він почув, що Сапсан теж набрав повітря.

Щось затріщало. Сапсан широко розкрив рота, і липка стрічка впала на землю.

— Що тут сталося? — спитав він.

— Ми вибралися з цієї кімнати й Пастушого Кута, якщо я не помиляюся, — сказав де Карабас. — Що буває зі мною дуже рідко. Ти не розв'яжеш мене?

Він відчув Сапсанові пальці на своїх руках, а тоді пута впали додолу.

Почулося глухе ревіння.

— Я зараз когось уб'ю, — сказав Слон. — Щойно зрозумію, де це я зайшов.

— Ох, моє серце, — сказав маркіз, розтираючи руки. — Ви хотіли сказати «куди»? — Пастух і вівчури зробили незграбні пробні кроки до дверей. — І дозвольте вас запевнити, що ви нікого не вб'єте, якщо хочете повернутися до свого замку живим.

Хобот Слона роздратовано вимахував туди-сюди.

— Тебе я точно уб'ю.

Маркіз вискалився.

— Ви зараз примусите мене сказати «пфф», — мовив він. — Або навіть згадати рябу кобилу. До цієї миті я ніколи в житті не мав ані найменшого потягу згадувати рябу кобилу, але зараз я відчуваю, як він наростає всередині...

— Заради Храму й Арки, що в тебе вселилося? — спитав Слон.

— Неправильне питання. Але я поставлю правильне питання замість вас. Ось воно: що в нас трьох не вселилося? Воно не вселилося в Сапсана і в мене, бо ми затамували подих. Воно не вселилося в вас, бо, можливо, ви слон з

надійною товстою шкірою, а може тому, що ви дихаєте через хобот, а той звисає майже до землі — але що вселилося в наших поневолювачів? А відповідь на питання про те, що в нас не вселилося, така: ті самі спори, що проникли всередину нашого тілистого пастуха і його псевдособачих супутників.

— Спори Гриба? — спитав Сапсан. — Гриба Грибного народу?

— Саме так. Того самісінького Гриба, — підтвердив маркіз.

— Гадська кров! — вигукнув Слон.

— І тому, — сказав де Карабас Слонові, — якщо ви спробуєте вбити мене чи Сапсана, то не тільки не зможете, а й приречете нас усіх на загибель. Коли ви закриєте рота, і ми з усіх сил будемо вдавати, що й досі залишилися частиною гурту, в нас з'явиться шанс. Спори саме проникають у їхні мізки. Гриб покличе їх додому будь-якої миті.

Пастух невпинно йшов уперед. Він тримав у руках дерев'яного ціпка. За ним ішли троє людей. Один з того гурту мав голову слона, один був високий і неймовірно вродливий, а ще один був одягнений у найдивовижніше пальто. Воно бездоганно сиділо на ньому і мало колір мокрого асфальту вночі.

За гуртом ішли вівчурі, що ступали так, ніби були готові пройти крізь вогонь, аби лиш дістатися туди, куди вони йшли.

В Пастушому Куті було не дивно зустріти пастуха з частиною свого гурту, що йшов кудись у супроводі кількох лютих вівчурів (котрі були людьми — принаймні в минулому). Тож коли хто бачив пастуха і трьох вівчурів, що вочевидь вели трьох членів гурту кудись геть з Пастушого Кута, ніхто з основного гурту і бровою на те не повів. Ті члени гурту, що бачили їх, просто продовжували робити своє, те, до чого їх приставив гурт, і коли хтось і помітив, що вплив пастухів трохи розвіявся, вони терпляче чекали, поки надійде інший пастух та подбає про них, вбереже від хижаків і від світу. Врешті-решт, залишатися самому страшно.

Ніхто не помітив, як вони перетнули межу Пастушого Кута й пішли далі.

Усі семеро досягли берегів річки Кілберн і зупинилися там, а тоді колишній пастух і троє кудлатих людей-псів увійшли в воду.

Маркіз знав, що в їхніх головах на ту мить не залишилося нічого, крім жаги дістатися Гриба, знову скуштувати його плоті, дати йому жити всередині них і служити йому — і то добре служити. Натомість Гриб подбав би про все, що вони в собі не любили — він зробив би їхні внутрішні життя набагато щасливішими й цікавішими.

— Було б дати мені їх убити, — сказав Слон, дивлячись, як колишній пастух і вівчури брели водою.

— Сенсу немає, — сказав маркіз. — Навіть заради помсти. Ті, кого захопило, більше не існують.

Слон люто заплескав вухами, а тоді енергійно їх почухав.

— До речі про помсту, хто, в біса, сказав тобі викрасти мого щоденника? — спитав він.

— Вікторія, — зізнався де Карабас.

— Насправді, її не було в моєму списку потенційних викрадачів. Ох вона ж і потайлива, — сказав Слон трохи згодом.

— Тут і сперечатися нема чого, — мовив маркіз. — Крім того, вона не виплатила мені все, про що ми домовлялися. Тому вийшло так, що я прихопив сувенірчика, щоб покрити різницю.

Він засунув темну руку всередину пальта. Його пальці намацали спочатку явні кишені, тоді приховані, а тоді, на власний подив, і найбільш приховану з усіх. Він сягнув до неї і витягнув збільшувальне скло на ланцюжку.

— Воно належало Вікторії, — сказав він. — Гадаю, його можна використовувати, щоб дивитися крізь непроникні предмети. Можливо, ти приймеш його як невеликий внесок на сплату мого боргу перед тобою?..

Слон витягнув щось із власної кишені — маркіз не роздивився, що то було — і прижмурився на нього крізь збільшувальне скло. Тоді Слон видав звук, що скидався і на втішене пирхання, і на задоволену фанфару.

— О, це добре, дуже добре, — сказав він і поклав обидва предмети до кишені. А тоді додав: — Гадаю, що порятунок мого життя переважає викрадення мого щоденника. І хоч мене не треба було б рятувати, якби я не подався за тобою стічною трубою, вважаю подальші звинувачення позбавленими сенсу. Твоє життя знову належить тобі.

— З нетерпінням чекаю нагоди знову навідати вас у Замку, — сказав маркіз.

— Не випробовуй свою удачу, друже, — пригрозив Слон, роздратовано махнувши хоботом.

— Не буду, — сказав маркіз, опираючись пориву зазначити, що тільки завдяки постійному випробуванню своєї удачі він і прожив до цієї миті. Він озирнувся й усвідомив, що Сапсан знову таємниче й безпардонно зник у тінях без жодного слова на прощання.

Маркіз ненавидів, коли люди так робили.

Він коротко і ввічливо вклонився Слонові, і маркізове пальто, його славне пальто підхопило уклін і забарвило його, зробило бездоганним, зробило таким, яким міг бути тільки уклін маркіза де Карабаса. Хто б то не був.

Наступний Плавучий ринок проводився в Саду на даху універмагу «Деррі-енд-Томз». Універмагу в цій будівлі не стало ще в 1973 році, але час і простір Спіднього Лондона мали свої незручні домовленості, і сад на даху був ще молодшим і незайманішим, ніж є сьогодні. Люди з Горішнього Лондона (молоді й захоплені розмовою, геть усі, чоловіки й жінки, на широких шаруватих підборах, у вільних барвистих сорочках і схожих на дзвони штанях кльош) не звертали жодної уваги на народ зі Спіднього Лондона.

Маркіз де Карабас пройшов садом, ніби той йому належав, швидко крокуючи в бік рядів з наїдками. Він проминув крихітну жінку, що торгувала трикутними сирними сандвічами, купу яких штовхала у візку перед собою, а також ятку з карі й низенького чоловіка з велетенською скляною мискою

смаженої білої сліпої риби, з котрої стирчала довга виделка, поки нарешті не дістався ятки, де торгували Грибом.

— Мені шматок просмаженого Гриба, будь ласка, — сказав маркіз де Карабас.

Чоловік, що прийняв його замовлення, був нижчим за нього, але здавався гладкішим. Він мав ріденьке піщаного кольору волосся і виснажений вираз обличчя.

— Зараз буде, — сказав чоловік. — Щось іще?

— Ні, це все, — а тоді зацікавлений маркіз сказав: — Пам'ятаєш мене?

— Боюся, що ні, — сказав грибовик. — Але дозвольте сказати, що ваше пальто просто чарівне.

— Дякую, — сказав маркіз де Карабас. Він роззирнувся навколо. — А де парубок, що працював тут раніше?

— О, це дуже цікава історія, сер, — сказав чоловік. Від нього ще не пахло вологою, але збоку на шиї вже виднілися невеликі висипи грибків. — Як мені сказали, хтось розповів прекрасній Друзильді з Воронового двору, що наш Вінс має на неї плани, і — можете не вірити, але запевняю вас, що так і було — вочевидь, він надіслав їй конверта, повного спор, з наміром зробити її своєю нареченою в тілі Грибному.

Маркіз зацікавлено звів брову, хоч нічого з почутого його не здивувало. Врешті-решт, він сам розповів про все Друзильді й навіть показав того самого листа. — І вона недобре сприйняла цю новину?

— Боюся, що недобре, сер. Боюся, що ні. Вони з кількома сестрами чекали на Вінса й наздогнали нас по дорозі на Ринок. Вона сказала, що їй треба з ним обговорити дещо делікатне. Його ця новина нібито втішила, і він відійшов з нею вбік, щоб дізнатися, про що мова. Я чекав, що він таки прийде на Ринок і працюватиме цього вечора з нами, але зараз я майже певен, що він не з'явиться. — А тоді він додав трохи тужливо: — Яке справді чудове пальто. Здається, що я теж міг мати подібне в попередньому житті.

— Не маю в цьому сумніву, — сказав маркіз де Карабас, задоволений почутим. Він розрізав свою порцію Гриба й додав: — Але конкретно це пальто абсолютно точно моє.

Виходячи з Ринку, він проминув групу людей, що теж спускалися сходами, і зупинився на мить, щоб кивнути молодій жінці незвичайної вроди. Вона мала довге жовтогаряче волосся і рівний, взірцевий для прерафаелітів профіль красуні, а на звороті її долоні виднілася родима пляма у формі зірки з п'ятьма променями. Іншою рукою вона гладила голову великого скуйовдженого пугача, що стривожено зиркав на світ незвичними для такого птаха яскраво-блакитними очима.

Маркіз кивнув жінці, і вона ніяково на нього подивилася, а тоді відвернулася із виглядом людини, яка аж тепер зрозуміла, що винна маркізові послугу.

Він ще раз привітно кивнув і рушив далі сходами.

Друзильда квапливо пішла за ним. Здавалось, що вона хотіла щось сказати.

Маркіз де Карабас спустився зі сходів раніше за неї. Він спинився на мить і подумав про людей, про речі й про те, як важко щось робити вперше. А тоді, вбраний у своє чудове пальто, він таємничим і навіть трохи дратівним чином ступив у тінь і зник, не сказавши на прощання ані слова.

Примітки перекладача:

Ст. 1 - Сент-Джонс-Вуд у перекладі означає «Ліс святого Івана». Орел і чаша — традиційні атрибути святого Івана.

Ст. 7 - Англ. відповідно Earls Court, Marble Arch, Blackfriars, White City, Victoria, Angel, Oxford Circus.

Ст. 10 - Англ. назва відповідно Crouch End, Chalk Farm.

Ст. 40 - Англ. назва Tottenham Court Road Station.

Ст. 70 - Семюель Піпс (1633–1703) — англійський чиновник і автор відомого щоденника, в якому він описав буденне життя своїх сучасників.

Ст. 83 - Англ. назва Knightbridge station.

Ст. 101 - «Зелені рукави» (англ. Greensleeves) — популярна англійська народна пісня.

«Великі вогненні кулі» (англ. Great Balls of Fire) — популярна пісня рок-н-рольного виконавця Джеррі Лі Льюїса, записана в 1957 році.

Ст. 109 - Вигадана шпигунка, персонаж британського пригодницького телесеріалу «Месники» 1960-х років.

Ст. 120 - Англ. назва Bank station.

Ст. 121 - Англ. назва Shepherd s Bush station.

Англ. назва Monument station.

Англ. назва «I'll Never Fall in Love Again».

Ст. 122 - Англ. назва Angel station.

Англ. «Cry Me A River».

Ст. 130 - Королівський театр Ковент-Гарден — театр опери й балету, розташований в однойменному районі Лондона.

Ст. 132 - Англ. назва Barons Court station.

Англ. назва Ravens Court station.

Ст. 165 - Ендрю Ллойд Вебер — британський композитор, автор мюзиклів, багаторазовий лауреат різних нагород, включаючи «Оскар» і «Греммі». Боб Гельдоф — ірландський музикант і актор. Брати Моріс і Чарльз Саатчі — британські бізнесмени іранського походження, засновники глобальної рекламної агенції «Saatchi & Saatchi».

Ст. 167 - Пісня «I'm a Believer» гурту «The Monkees».

Ст. 169 - Вільям Гогарт (1697–1794) — англійський художник, гравер і карикатурист.

Ст. 178 - Англ. назва Blackfriars Bridge.

Ст. 179 - Англ. відповідно «Puttin' on the Ritz» і «Top Hat, White Tie, and Tails».

Ст. 180 - Джек Кетч — англійський кат, відомий своїм чи то невмілим, чи то навмисно жорстоким, а від того дуже тривалим методом відрубання голови.

Ст. 241 - Гай Фокс — учасник змови проти короля Якова I в 1605 році. Після викриття змови й уникнення замаху на короля й парламент, на 5 листопада 1605 року було призначене свято, нині відоме як «Піч Гая Фокса» і «Ніч багать», у яку традиційно палять опудала.

Ст. 242 - Англ. назва Tower Hill station.

Ст. 268 - Ірвін Берлін (1888–1989) — американський композитор, автор близько 1500 пісень і численних хітів.

Ст. 357 - Англ. назва Barons Court station.
Англ. назва Ravens Court station.